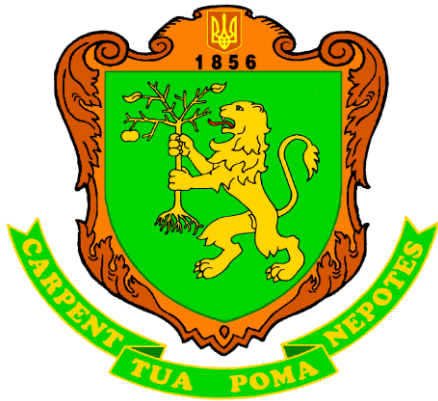

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ
ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА
УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І
НАУКИ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ
ПІДПРИЄМСТВА

***ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ***

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
*присвячена 60-річчю кафедри економіки підприємства
Львівського національного аграрного університету
(23-28 травня 2014 року)*

Львів - Ліга-Прес - 2014

УДК 338.12:338.1

Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств: матеріали III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-28 травня 2014 р). – Львів: Ліга-Прес, 2014. – 256 с.

Автори опублікованих матеріалів несуть особисту відповідальність за точність наведених фактів, цитат, власних імен, статистичних матеріалів та інших відомостей.

Редакційна колегія:

Снітинський В.В. – д.б.н., професор, академік НААНУ, ректор Львівського національного аграрного університету

Онисько С.М. – к.е.н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи Львівського національного аграрного університету

Лопушняк В.І. – д.с.-г.н., в.о. професора, проректор з наукової роботи Львівського національного аграрного університету

Янишин Я.С. – к.е.н., в.о. професора, декан економічного факультету Львівського національного аграрного університету

Черевко Г.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства Львівського національного аграрного університету

Шимечко Г.І. - к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства, відповідальний редактор (організація, проведення, комп'ютерна верстка)

ISBN 978-966-397-242-8

© Автори статей, 2014

© ТзОВ «Ліга-Прес», 2014

З М І С Т

Секція 1. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ТИПІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФОРМ

Онисько С.М., Синявська Л.В. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОЇ СФЕРИ	11
Янишин Я.С. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА	14
Арендаренко В.М., Лозовський А.П. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПЛАВЛЕНИХ СИРІВ	17
Черевко Г.В. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ	20
Липчук В.В. ЕФЕКТИ ЯК СКЛАДОВА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	23
Шувар І. А., Куранц П. РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМА ОХОРОНИ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	26
Корчинський І. О. ФОРМУВАННЯ АГРОСОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ	31
Samborski A., Shuwar I. EKONOMICZNE ASPEKTY ROZWOJU TURYSTYKI NA ROZTOCZU	34
Шимечко Г.І. ФОРМУВАННЯ АГРОТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ: ЕТАПИ, СКЛАДОВІ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ	37
Бойко В. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ	40

Брик Г. В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО З'ЯСУВАННЯ СУТІ КАТЕГОРІЇ «ЕФЕКТИВНІСТЬ»	43
Босіока В.П. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗЕМЕЛЬНО-ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН У ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	46
Василюк Н.В. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	49
Васянович А. РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ	52
Гавука І. С. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГІОНУ	55
Гаркавий В.В. УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ	58
Драбчук Т.І. ВДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	61
Жарылкасын Ж.К. РЕАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІОННОЇ ПОЛІТИКИ В АГРОПРОМІШЛЕННОМУ ПРОИЗВОДСТВЕ КАЗАХСТАНА	64
Заболотна Т.М. ОВОЛОДІННЯ МИСТЕЦТВОМ УПРАВЛІННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	68
Іваницька Г.Б. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	71
Козяр А.В. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	74

Коlach С.М., Василина О.Р. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ В УМОВАХ ЇХ ТРАНСФОРМУВАННЯ	77
Козлова Г.І. ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГУ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ В УМОВАХ РИНКУ	79
Крижановська І.Ю. РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	82
Липчук Н.В. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ: НОВІ ВИКЛИКИ	85
Найда А.В. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ У ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОЇ СФЕРИ	88
Остапенко А. С. ПРОБЛЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	91
Павлова С.І., Тетерук Н.С. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	93
Прутська Т.Ю. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	96
Подлужна Н.О. ОСНОВНІ ПРОГРАМИ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	99
Руліцька К. М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФОРСАЙТУ ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	102
Суліма Н.М. ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	105

Ткачук Г.Ю. ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	108
Циганенко Г.В. СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ХМЕЛЯРСТВА В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ	111
Черевко І.В. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	114
Чуб Ю.В. ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	116
Щербата І.В. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКИХ СТАНДАРТІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	118
Яців О. І. ЛІЗИНГ ЯК ФОРМА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	121
Юшкевич О.О. СТРАТЕГІЧНА МОДЕЛЬ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	124

Секція 2   ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Куцеконь Л. О. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУРЯКОЦКРОВОГО ПІД КОМПЛЕКСУ	127
Шувар І. А., Шимечко Г. І. БІОЛОГІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА – ВАЖЛИВИЙ СЕГМЕНТ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	130
Шувар І. А., Борисович М. М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ЗА СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	133

Секція 3 ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТВАРИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

- Булик О.Б.**
ОЦІНКА ПОПИТУ НА ПРОДУКЦІЮ ПТАХІВНИЦТВА 138
- Добрянська Н.А., Олійник А.С.**
ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА В ТОВ
“АВАНГАРД-Д” ОВДІОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ 141
- Шавалюк О.І., Попівняк Р.Б.**
ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СВИНАРСТВА –
СТАБІЛЬНІСТЬ ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ 143
- Яців С.Ф.**
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ
ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦЬКИХ ГАЛУЗЕЙ
У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ 147

Секція 4 ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ ПІДПРИЄМСТВАМИ РІЗНИХ СФЕР АПК

- Jucha W., Krocak R.**
CONFRONTATION OF LAND COVER DATA FROM TWO SOURCES:
ORTOPHOTOMAP VECTORIZATION AND CORINE LAND COVER
PROGRAMME. POSSIBILITIES OF IMPLEMENTATION IN RURAL
AREAS’ STUDIES 150
- Баценко Л.М., Береза І. М.**
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ НА
ПІДПРИЄМСТВІ 154
- Баценко Л.М., Кочерга Л.Ю**
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ 157
- Дранко А.В.**
УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА 160
- Дудко Н.І.**
ПЛАНУВАННЯ МАРКЕТИНГУ ЯК СТРАТЕГІЧНА ОРІЄНТАЦІЯ
СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ 163

Дяченко І.В. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	165
Журба С.В. СТИМУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ ПРАЦІВНИКІВ	167
Зозуля-Бахір І.Б. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ЖІНОК І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	169
Калініченко Д.П. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ	172
Kryzska M.A. THE EFFICIENCY OF GREEN MANURES IN POTATO FARMING ON THE SOD-PODZOLIC SOILS OF POLISSYA	174
Тимофіїв Т. Ю. ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН У МОЛОКОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ АПК	177
Токар С.О. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	180
Фур'янов Я.О. ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ	182

Секція 5 ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Бондарчук В.В., Романів О.В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА	184
Зеліско Н.Б. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	187

Козачок К.О. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЖИТОМИРЩИНИ	190
Лисенко О.А. ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ	193
Назаркевич О. Б. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ	195
Сторонський М.О. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	198
Черевко Д.Г. ДЕРЖАВА ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ	203

Секція 6 ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Арендаренко В.М., Ярошенко П.П. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ НА СІВБИ ПРОСАПНИХ КУЛЬТУР	205
---	-----

Секція 7 ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Березівський З.П., Березівська О.Й. МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ У СКОТАРСТВІ	208
Бінерт О.В., Білецька Х. А. СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ	211
Бурлака О.О. ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	214

Василенька Н.І. ІНВЕСТИЦІЇ У РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ – ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА	217
Войничча Л. Й. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ	220
Дудник О.В. ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	223
Ільків Л.А. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ БІОПАЛИВА	226
Кіндер М.В., Сівцов О.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БУРЯКІВНИЦТВА	229
Найда І.С. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ – ОСНОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ	232
Ніколенко Н.О., Баценко Л.М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	235
Пархуць М.Р. ТЕХНІЧНА ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ І ПРОБЛЕМИ	238
Тарабукіна О.М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	241
Ткаль Я.С. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ, СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ	244
Чеберяко А. С. ОЦІНКА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	247
Сиротюк Г.В., Сиротюк К.С. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ	250
Сиротюк Г.В., Петришин Л.П. НЕОБХІДНІСТЬ ОЦІНКИ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ	253

**Секція 1 ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
РІЗНИХ ТИПІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФОРМ**

УДК 351

Онисько С.М. к.е.н., професор

Синявська Л.В. к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОЇ СФЕРИ

Державна підтримка є невід'ємною частиною державного регулювання і являє собою сукупність різних важелів та інструментів, пільгового і безоплатного фінансування підприємств. Її доцільність визнана на законодавчому рівні. Спочатку був прийнятий Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (від 17.10.1990 р.), пізніше Закони України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 рр.» (18.01.2001 р), «Про державну підтримку сільського господарства України» (від 24.06.2004 р.), «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» (18.10.2005 р), якими встановлені певні нормативи й механізми фінансування сільського господарства з державного бюджету. У розвиток вищезазначених законів

Кабінет Міністрів України постановою від 19.09.2007 р. затвердив Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2025 року.

Підтримка сільськогосподарських виробників, незважаючи на додаткові витрати держави, створює умови для зростання виробництва, сприяє розвитку інфраструктури, знижує безробіття, підтримує рівновагу цін, а загалом – соціальну стабільність. На подібні витрати йдуть практично всі країни. Рівень та ефективність здійснення державної підтримки сільського господарства свідчить про розвиненість і благополуччя держави. Створення ефективного механізму державної підтримки галузі – досить складне завдання.

На жаль, впродовж останніх десятиліть не вдалося розробити й запровадити комплексну та ефективну систему державного регулювання в аграрному секторі [1, с. 86]. Втручання держави в економічний механізм господарювання має бути позбавленим руйнівних наслідків, підпорядковуватися дії основних економічних законів [2, с. 112]

Державна підтримка розглядається за трьома основними формами, серед яких: пряма (прямі бюджетні виплати); непряма (бюджетні кошти носять стимулюючий характер); умовно-пряма (опосередкована) (через організаційно-економічні заходи, найчастіше прямо не пов'язані з аграрним сектором економіки)

Основною проблемою сьогодення є нестача обігових коштів, спричинена сезонним характером виробництва продукції рослинництва, диспаритетом цін, тривалим технологічним періодом. Труднощі із забезпеченням фінансовими ресурсами – чи не найсуттєвіша для аграрного бізнесу [3, с. 24].

Проведені дослідження свідчать, що збільшення суми підтримки в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь забезпечує більше зростання рівня рентабельності сільськогосподарського виробництва. Державні субсидії у розмірі менше, ніж 60 грн на гектар земель сільськогосподарського призначення на рентабельність с-г. виробництва практично не впливали.

Вплив розмірів державних субсидій на ефективність виробництва
у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, 2012 р.

Показник	Підприємства без субсидій	Група підприємств за обсягом субсидій на 1 га сільськогосподарських угідь, грн				За всіма підприємствами
		до 60	60-120	понад 120	всього в господарствах із субсидіями	
Кількість підприємств	146	14	11	7	32	178
Площа сільгоспугідь на одне підприємство, га	520	720	830	1090	880	790
Вартість валової продукції с.г. на 1 га, тис. грн	1,51	2,01	2,48	3,75	2,75	2,43
Вартість товарної продукції рослинництва на 1 га, тис. грн.	1,47	1,68	2,25	2,95	2,3	2,09
Вартість товарної продукції тваринництва на 1 га, тис. грн.	0,65	0,72	1,12	2,8	1,55	1,3
Рівень рентабельності реалізації с-г продукції, %	2,2	2,5	3,1	7,3	4,3	3,8
Рівень рентабельності с-г продукції з урахуванням державних субсидій, %	2,2	4,1	7,2	14,5	8,6	7,0

Методи непрямой підтримки розглядаються як непрямий вплив на функціонування суб'єктів господарювання, що виражається через різні методи їх стимулювання, а нормативно – правові акти при цьому створюють передумови до того, щоб при самостійному виборі економічних та управлінських рішень господарюючі суб'єкти орієнтувалися на ті варіанти, які відповідають цілям регульованої аграрної політики держави.

Вибір форм державної підтримки повинен здійснюватися на основі збалансованості двох напрямків. Переведення зусиль держави з підтримки розвитку сільських територій на основі збалансованого поєднання форм підтримки доходів і техніко-економічного розвитку виробників має стати основою аграрної політики і головним орієнтиром при формуванні економічного механізму державного впливу на аграрний сектор.

Література

1. Бабенко А. Г. Державне регулювання та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / А. Г. Бабенко // Економіка АПК. — 2008. — № 5. — С. 85–88.
2. Борщ А. Г. Бюджетна підтримка аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України / А. Г. Борщ // Економіка АПК. — 2009. — № 2 — С. 111–116.
3. Цибок В. О. Організаційно-економічний механізм державного регулювання АПК в умовах фінансової кризи / В. О. Цибок // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 22–25.

УДК 338.439.5:636.5

Янишин Я.С. к.е.н., в.о. професора
Львівський національний аграрний університет
м.Львів

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА

Ринок продукції птахівництва є складним і багатофункціональним. До нього належить як сфера виробництва продукції птахівництва, так і сфера промислового виробництва, а саме: виробництво комбікормів, сільсько-господарської техніки; з підприємствами, які займаються переробкою продукції та ін. Тому для вдосконалення регулювання ринку продукції птахівництва необхідно враховувати всі сфери, які з ним безпосередньо пов'язані, адже вони мають важливе значення для його ефективного функціонування.

Сьогодні ринок насичений не лише продукцією українських птахофабрик, а й імпортом товаром, який часто поступається своїми якісними характеристиками. Тому в сучасних умовах актуальною залишається проблема регулювання ринку продукції птахівництва через низку економічних важелів.

Пріоритетним напрямом підвищення ефективності в галузі є створення дієвого економічного механізму через здійснення державного регулювання і вдосконалення економічних відносин між партнерами АПК. Важливим при цьому є вплив держави, який повинен спрямовуватися на формування платоспроможного попиту населення, що визначається за доходами людей та рівнем цін на окремі товари.

Державне регулювання ринку м'яса в Україні здійснюється переважно через непрямі інструменти впливу. Тобто ціни на м'ясопродукцію регулюються не прямим встановленням, а через вплив на пропозицію. Вимагаючи дотримання норм щодо якості продукції, регулювання обсягів пропозиції м'яса здійснюється шляхом контролю за вітчизняними виробниками, а також за зовнішньоекономічною діяльністю.

Механізм вдосконалення регулювання ринку м'яса з боку держави забезпечують еквівалентність в цінах на продукцію, впорядкування відсоткових ставок на коротко- і довготермінові кредити, захист внутрішнього ринку від імпорту неякісного м'яса та надання допомоги власним виробникам для виходу на зарубіжні ринки [1, с. 253]. Державна підтримка виробництва продукції птахівництва передбачена у формі бюджетної дотації. Механізм надання дотацій птахівничим підприємствам регламентований порядком використання коштів Державного бюджету, що спрямовані на розвиток тваринництва.

Розмір дотацій встановлюється, виходячи з можливостей бюджету. Як уже зазначалося, ефективним важелем розвитку птахівництва стало їх підвищення з 1 серпня 2008 року. Такі доплати для сільськогосподарських підприємств становлять: за курей – 1 грн (раніше – 0,65 грн); для качок, гусей та індиків – 1,4 грн (раніше – 0,9 грн) [2, с. 37]. Дотації з бюджету і надалі

відіграватимуть важливу роль у державній підтримці сільськогосподарських виробників. Сьогодні виплати дотацій значно знизилися і практично не виплачуються.

Характерною особливістю ринку продукції птахівництва в Україні, зокрема яєць, є зростання частки промислового виробництва за рахунок зниження виробництва в господарствах населення, збільшення споживання яєць. Це дозволяє промисловим виробникам нарощувати свої потужності. Проте одним із важливих чинників розвитку промислових підприємств повинно стати вдосконалення організаційної структури. Збільшення обсягу виробництва продукції птахівництва, зокрема м'яса птиці, можливе за рахунок технологічного переоснащення птахівничих підприємств, підвищення продуктивності птиці, удосконалення ветеринарного захисту і контролю якості та сертифікації продукції.

Аналізуючи ринок продукції птахівництва, бачимо, що впродовж останніх років відбувся перерозподіл товарної маси між різними каналами реалізації. У ринкових умовах на противагу централізованому розподілу переважної частки продукції птахівництва основним орієнтиром для виробників став споживчий попит. При цьому зросла роль місцевих ринків і продажу через власні магазини.

Регулювання ринку м'яса птиці повинно здійснюватися як за допомогою державних важелів, так і за участі суб'єктів господарювання. За допомогою комбінованого впливу цих важелів потрібно сформувати систему, яка б відповідала вимогам державної політики і позитивно впливала на функціонування ринку м'яса птиці.

Одним з основних важелів державного механізму є регулювання експорту та імпорту продукції птахівництва. Основною передумовою українського експорту є той факт, що птахівничі підприємства стають конкурентоспроможнішими та виробляють високоякісну продукцію. Сьогодні ринок продукції птахівництва в Україні представлений конкурентоспроможними птахівничими підприємствами, які зміцнюють своє економічне

становище. Важливим резервом збільшення виробництва яєць і підвищення економічної ефективності птахівництва є впровадження гібридної птиці і підвищення несучості на птахофабриках і спеціалізованих підприємствах.

Література

1. Аграрна політика в умовах ринкової трансформації економіки агропромислового комплексу : колективна монографія / за заг. ред. П.С.Березівського. – Львів : Львів. держ. аграр. ун-т., – 2006. – 559 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 706 від 06.08.2008р. «Про внесення змін до Порядку використання у 2008 році коштів, передбаченому у державному бюджеті для розвитку тваринництва» / Контракти (Документи) – № 37. – 2008. – с. 37.

УДК 637.31.1 (075)

Арендаренко В.М., к.т.н., професор, завідувач кафедри

Лозовський А.П., к.т.н., професор

Полтавська державна аграрна академія

м. Полтава

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПЛАВЛЕНИХ СИРІВ

Однією з основних технологічних операцій приготування сирної маси для виробництва плавлених сирів є відомий спосіб приготування її на основі апарата-плавителя [1], згідно з яким робиться змішування, нагрівання та плавлення сирної маси. На основі цього способу запропонований удосконалений спосіб приготування сирної маси на основі змішувача-апарата, що включає підготовку, змішування і плавлення сирної маси [2].

Послідовність закладки сировини залежить від виду сиру, який виробляється. Сир 45...60 %-ної жирності виробляють у апараті так: вносять усі компоненти, крім вершкового масла, і плавлять до готовності. При плавленні сиру 30...40 %-ної жирності з метою попередження пригару, на дно апарату кладуть частину масла, потім жирні сичужні сири і кисломолочний сир, нежирний сир і сухе молоко. В останню чергу в ємкість вносять залишкову частину масла.

Для запобігання пліснявінню плавлених сирів до їх складу вносять сорбінову кислоту із розрахунку 0,1 % від загальної маси компонентів, попередньо розчинивши їх у воді при 20...30 °С. Для попередження пороспужання сирів вносять антибіотик «Низин» із розрахунку 1,5 г на 10 кг готового продукту у сухому вигляді: безпосередньо у суміш перед плавленням або з сухими компонентами (вершками, молоком), попередньо змішавши з ним. При плавленні компоненти змішують мішалкою із поступовим збільшенням швидкості.

Проте перерахунок способи приготування сирної маси мають суттєві недоліки: тривалість, складність процесу; нестабільне забезпечення якісного приготування плавленого сиру із-за недосконалості робочого органу змішувача-апарата, тому що під дисковим ножом утворюється «мертва зона» сирної маси, а також не забезпечується однорідність теплового поля у теплообмінній сорочці.

В основу досліджень поставлена задача: створення способу приготування сирної маси на основі запатентованого нами змішувача-апарата, який забезпечував би: приготування якісної сирної маси, виключення можливості виникнення «мертвої зони» під дисковим ножом та створення однорідного теплового поля у теплообмінній сорочці.

Поставлена задача вирішується тим, що у запропонованому авторами способі приготуванні виключається утворення «мертвої зони» у сирній масі під дисковим ножом за рахунок встановленого додаткового кріплення на ножовому валу знімної трьохлопатевої турбіни з лопатями, які по формі повторюють

контур нижньої частини робочої ємкості і кожна складається з матриці і накладних елементів з можливостями установки і регулювання їх під кутом від 0,1 до 15 °С.

Оптимальне однорідне теплове поле процесу по висоті теплообмінної сорочки та по об'єму сирної маси забезпечується шляхом почергового встановлення електронагрівачів по висоті і контуру робочої ємкості з регульованим температурним режимом нагрівання 45...50 °С протягом 5...15 хв. з подальшим збільшенням до 60...65 °С протягом 10...15 хв. і при 75...95 °С – 10...15 хв., з отриманням однорідної текучості сирної маси, готового для подальшого формування брикетів, секторів у залежності від складу і властивостей вихідної сировини, виду та зрілості сиру [3, 4].

Проведена органолептична оцінка плавленого сиру за 100-бальною системою згідно запропонованого способу: смак і запах 40...45; консистенція 22...25; маюнок 8...10; колір 4,5...5,0; зовнішній вигляд 8...10; пакування та маркування 4,5...5,0.

Залежно від органолептичної оцінки у балах, сир віднесли до одного з сортів (таблиця). Якщо сир одержав загальну оцінку 74 бали або не задовольняє вимогам за хімічним складом, то його використовують для переробки.

Таблиця

Класифікація сортів сиру за органолептичними показниками

Сорт	Оцінка за вимогами, не менше	Оцінка фактична	Оцінка за вимогами, за станом і запахом, не менше	Оцінка, фактична
Вищий	87...100	97	37	45
Перший	75...86	86	34	40

Масова доля жиру у плавленому сирі складає 8...30 %, білку – 13...24 %, вуглеводів – 1,5...3,4 %, мінеральних солей – 4...7 %, води – 30...38 %. Енергетична цінність 100 г плавленого сиру складає 684...1452 кДж.

Запропоновані технічні рішення пройшли випробування, підтвердили свою ефективність і можуть бути використані у харчовій промисловості для приготування якісних плавлених сирних мас [3, 4].

Література

1. Кулешов М.Ф. Плавлені сири / М.Ф. Кулешов, В.Г. Тиняков. – М.: Пищ. пром-сть, 1977. – 432 с.

2. Єресько Г.О. Технологічне обладнання молочних виробництв / Г.О. Єресько, М.М. Шинкарник, В.Я. Ворощук. – К.: «Інкос», 2007. – 344 с.

3. Патент 32344, Україна. МПК (2006) А23С 19/00 А1J 25/00 Змішувач апарат для приготування сирної маси / Г.О. Лапенко, А.П. Лозовський, Є.Я. Прасолов та ін // Власник Лозовський А.П.; заявл. 14.01.2008; опубл. 12.05.2008. Бюл. №9.

4. Патент 76808, Україна, МПК (2013.01) А23С 19/00. Спосіб приготування сирної маси на основі змішувача-апарата / А.П. Лозовський, Є.Я. Прасолов, А.А. Палаш та ін. Власники: Лозовський А.П., Прасолов Є.Я. u 2012 09602; заявл. 07.08.2012; опубл. 10.01.2012, Бюл. №1.

УДК 338.431:334.758.4 (477)

Черевко Г.В. д. е. н, професор

Львівський національний аграрний університет

м. Дубляни

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

Із загальної кількості сільськогосподарських підприємств в Україні на сьогодні 74%- це фермерські господарства, 14% - господарські товариства. Приватні підприємства становлять всього 7,4% загальної їх кількості, а

кооперативи – всього 1,6% [2, с.138]. При цьому. всі сільськогосподарські підприємства виробляють 52% сільськогосподарської продукції, в т.ч. 57% продукції рослинництва і 40% продукції тваринництва. Особливо низька частка сільськогосподарських підприємств у виробництві молока – 20%, вовни – 17%, овочів, плодів та ягід – 16%, картоплі – 3% [2, с.141]. При цьому практично вся продукція тваринництва, вироблена у сільськогосподарських підприємствах, є нерентабельна [2, с.148]. Це створює цілу низку незручностей для роботи переробних підприємств, оскільки якість продукції індивідуального сектору як сировини для виробництва кінцевої продукції харчування для населення є занадто низькою для того, щоб вітчизняні продукти харчування, вироблені із вітчизняної сировини, могли конкурувати з іноземною продукцією навіть на внутрішньому ринку, не кажучи вже про її конкурентоспроможність на ринку європейському.

Наприклад, згідно з офіційною статистикою, із загального обсягу молока, що заготовлюється молокопереробними підприємствами, 26% – сировина вищого гатунку. Проте з офіційними даними не погоджуються деякі фахівці, які вважають, що питома вага молока вищого гатунку в Україні становить менше 3%, а молоко, що відповідає вимогам Світової Організації Торгівлі, відсутнє взагалі; близько 20% молока підпадає під стандарти СОТ лише як сировина для виробництва кормів. Крім того, за твердженням учасників ринку, молоко, що відповідає вимогам вищого гатунку в Україні, в Європейському Союзі, де визначення сортності молока здійснюється за кислотністю, ступенем чистоти, бактеріальної забрудненості та вмістом соматичних клітин, не приймається на переробку взагалі [1, с. 142]. Для України традиційним показником якості молока, за яким і визначається його ціна, є вміст жиру. Тоді як інші, особливо важливі біологічно-активні компоненти – білки, вуглеводи, лактоза, мінеральні речовини, вітаміни, мікроелементи, продукція з вмістом яких високо цінується на світовому ринку, не враховуються [2, с. 94-99].

Крім того, сільськогосподарські підприємства в Україні є дуже диференційовані за розміром, зокрема, за розміром земельної площі – із

загальної їх кількості більше 50% - це підприємства із розміром площі сільськогосподарських угідь до 50 га, в т.ч. із площею сільськогосподарських угідь до 5 га частка підприємств становить більше 10% від загальної їх кількості [2, с.145]. Зрозуміло, що дрібні підприємства не можуть формувати достатніх обсягів партії сировини, які б могли представляти інтерес для переробників. А заготівельна кооперація в Україні поки що (і все-ще) не одержала належного розвитку. Українці споживають недостатньо яблук не тому, що їх у нас мало вирощують. А тому, що у нас відсутня належна система їх заготівлі – один оптовий ринок «Шувар» у Львові і ще кілька подібних в решті України не в змозі цього зробити. Тому і в супермаркетах українських продається більше яблук імпортованих з-за кордону, ніж вітчизняного виробництва - їм краще мати справу із налагодженою системою постачання, ніж самим займатись заготівлею по селах.

Таким чином, передбачувана інтеграція України у європейську економічну спільноту не може відбутись без докорінної структурної перебудови сільського господарства шляхом створення умов для розвитку крупного виробництва на основі великих сільськогосподарських підприємств, які масштаби виробництва своєї продукції можуть збільшити не лише і не стільки через збільшення своїх розмірів в частині земельної площі, а й і в першу чергу – шляхом підвищення рівня спеціалізації та концентрації виробництва продукції. Мова йде не лише про так звані агрохолдинги, які виникли без офіційної участі держави, але практично підпорядкували державну аграрну політику під себе, під свої потреби, і займаються виробництвом продукції переважно експортоорієнтованої – зерна, насіння соняшнику і ріпаку, а й про створення умов для залучення у цю сферу іноземного капіталу з метою відродження крупних тваринницьких та овочевих і плодкових комплексів. Крім того, потрібно всемірно розвивати обслуговуючу та заготівельно-збутову кооперацію – переробники та крупні реалі затори сільськогосподарської продукції повинні мати справу не з дрібним виробником та низькою якістю продукції, яку й проконтролювати проблематично, а з принаймі крупним

збутовим кооперативом, як це має місце у переважній частині цивілізованого у економічному відношенні світу. Об'єктивно існуючих переваг крупного виробництва над дрібним ще ніхто не відміняв і не в стані цього зробити в силу об'єктивності їх існування.

Література

1. Силивончик А. Молочные берега / А. Силивончик, Г. Тарасенко // Бизнес. – 2008. – № 15. – С. 142.
2. Статистичний щорічник України за 2011 рік. - Київ, Державна служба статистики України.- ТОВ «Август Трейд.-2012.- 558 с.
3. Федун С. В. Основні галузеві особливості функціонування підприємств молокопереробної промисловості та їх вплив на побудову системи обліку і контролю витрат виробництва молочної продукції / С. В.Федун // Інноваційна економіка. – 2010. – № 3[17]. – С. 94–99.

УДК 338.65.73

Липчук В.В., д.е.н., професор
Львівський національний аграрний університет
м. Львів

ЕФЕКТИ ЯК СКЛАДОВА ОЦІНКИ

ЕФЕКТИВНОСТІМАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ефективність є поняттям неоднозначним і в різний спосіб інтерпретованих в економічних і соціальних науках. Найчастіше її визначають за допомогою таких визначень як і цільовість, доцільність, продуктивність, рентабельність, економічність, раціональність, придатність тощо.

Не вдаючись до дискусій стосовно суті ефективності зауважимо, що найчастіше ефективність розглядається на таких рівнях: система, організація,

процес, діяльність, місце праці. На рівні підприємства найчастіше розрізняють ефективність економічну, виробничу (технологічну, операційну), організаційну та ринкову. Тривалий час ефективність розглядалася виключно як категорія фінансових результатів, що було характерно в умовах стабільності ринку. Однак, в умовах його динамічних змін та глобалізацій виникають нові чинники успіху, зокрема такі як зв'язки з клієнтами, кваліфікація і мотивація працівників, знання, інтелектуальний капітал, якість і інноваційність.

Теоретичні оцінка підходів щодо суті та виміру ефективності дозволяє відмітити, що ефективна діяльність включає в себе вмiлу і вдалу постановку цілей разом з справною (продуктивною, рентабельною, успішною) їх реалізацією, що приносить користь для особи, підприємства і суспільства.

Вихідним пунктом при оцінці ефективності маркетингових досліджень є визначення ефектів маркетингових досліджень і витрат на них.

Ефекти маркетингових досліджень можна визначити як користь, яку отримує підприємство внаслідок реалізація результатів досліджень. Ефекти маркетингових досліджень можуть бути в різних формах (інформація, знання, рішення, результат), які трансформуються.

Ефекти маркетингових досліджень можуть мати як безпосередній, так і посередній характер. Безпосередній характер мають дані і інформація, які знаходяться в звіті про дослідження, тобто є результатом проведеного дослідження (рекомендації, пропозиції). Основним ефектом маркетингових досліджень є знання менеджерів та прийняті маркетингові рішення. В результаті використання даних і інформації з досліджень підприємство приймає відповідні маркетингові рішення, досягаючи тим самим певних ефектів господарювання. Вони можуть бути трактовані як ефекти маркетингових досліджень. Однак, треба зауважити, що ці ефекти можуть бути (і, як правило, завжди є) результатом не тільки маркетингової діяльності. Лише приріст ефекту понад ефект, який був би досягнутий без застосування маркетингу, можна віднести до маркетингового ефекту. В цілому ефекти маркетингової діяльності, що є результатом і маркетингових досліджень, можуть бути двох видів: кінцеві

(фінальні) і посередні[1, с.9]. Основними показниками кінцевих ефектів є величина продажу та її зміни, частка в ринку та її зміни, основними показниками посередніх ефектів є задоволення клієнтів та їх лояльність, нові форми ринкових відносин підприємства з партнерами, зростання нематеріальних активів.

Часто виявляється, що результати дослідження не мають прикладного характеру, що впливає з методології дослідження, тобто не впливають на прийняття маркетингових рішень і, відповідно, на ефекти діяльності, однак збагачують знання менеджерів [2, с.144].

Аналіз ефективності маркетингових досліджень в економічному вимірі передбачає оцінки вартості досягнутих ефектів і здійснених витрат. При цьому відмітимо, що ефекти маркетингових досліджень мають якісний характер. Сама оцінка маркетингових ефектів є надто ускладнена із-за того, що маркетингові ефекти:

- характеризуються запізнілістю в часі (часова різниця між прийняттям рішення і результатами дослідження, між очевидним ефектом і прийняттям рішення);
- їх носіями виступають люди, що підлягають суспільному впливу, відповідно виникають проблеми інтерпретації даних, використання інформації, генерування знань;
- стосуються багатьох сфер діяльності підприємства.

Ринковий вимір ефективності маркетингових досліджень пов'язаний з додатковою вартістю, тобто корисністю дослідження як продукту[3, с.5-6]. Визначається така корисність можливістю застосування результатів дослідження в процесі прийняття рішення підприємства в конкретних умовах його діяльності. Корисність дослідження досягається при умові своєчасної реалізації дослідницьких цілей у відповідний спосіб.

Оскільки маркетингові дослідження є основою прийняття стратегічних рішень, а ефекти прийнятих рішень мають стратегічний характер, то і оцінка

ефективності маркетингових досліджень повинна проводитися за тривалий період.

Література

1. Baran R. Pomiar efektów marketingu / R. Baran // Marketing i rynek. - N 8. - 2006. - c. 8-12.
2. Czarniecki A.. Metodologiczne aspekty badań marketingowych. Marketing. Konceptje, Badania, Zarzadzanie / A. Czarniecki. - Warszawa; PWE, 2002. – С. 244.
3. Jaciow M. Efektywność badań marketingowych / M. Jaciow // Marketing i rynek. - №2. - 2007. c. 2-9.

УДК 332.3

Шувар І. А., д. с.-г. н., професор

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

Куранц П., керівник відділу Люблінської Рільничої Палати

м. Замосць (Польща)

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМА ОХОРОНИ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

За станом ринкового середовища туристичної діяльності найкращі позиції в міжнародному регіоні, куди входить Україна, мають Угорщина та Польща. Конкурентні позиції туристичних підприємств України на ринку туристичних послуг міжнародного регіону можна оцінити як середні.

В Україні активізується туристичний транскордонний, зокрема в межах українсько-польських євро регіонів, бізнес. З цією метою проходить регіоналізація, зокрема польсько-українських транскордонних коридорів, які сприяють розвитку сільського туризму (агротуризму).

Наприклад, в українсько-польських відносинах особливого значення набуває розроблення погоджених програм модернізації транспортної інфраструктури, будівництва автомагістралей.

Туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери України. Особливої актуальності розвиток даної галузі господарської діяльності набуває за умов зміцнення українсько-європейських інтеграційних процесів. Розвиток туристичної галузі позитивно вплине на економічне зростання виробництва, зокрема, предметів споживання, агропромислового комплексу, спортивно-оздоровчих баз, розвиток дорожнього будівництва та транспорту, підприємств торгівлі і харчування, закладів культури тощо. Перспективи розвитку туризму в Україні визначаються дією широкого спектра ресурсних, екологічних, історико-культурних, соціальних, економічних і політичних чинників, які мають чітко визначені регіональні особливості. Така багатоплановість розроблення фінансових аспектів розвитку туризму викликає низку нерозв'язаних і дискусійних проблем, зокрема, щодо пошуку джерел фінансування галузі.

Необхідно відзначити різноманітність туристичних ресурсів на території України. Однак, ці ресурси часто зруйновані або не пристосовані до використання туристами. В Україні є низка занедбаних або зруйнованих замків, фортець і церков. Можна нарахувати понад 1500 архітектурних пам'яток, багато з яких чекають на реставрацію та адаптацію до потреб сучасного туристичного руху. Недостатнє фінансування цих об'єктів є на даний момент головним бар'єром, що гальмує процеси розвитку. Особливої уваги заслуговує естетика культурного ландшафту, його збереження та відповідність регіональним особливостям. На цей чинник найчастіше звертають увагу іноземні туристи.

Аналіз сучасного готельного господарства вказує на недостатню кількість об'єктів середнього та нижчого рівнів стандартів послуг, тобто дво- і тризіркових готелів. Динаміка будівництва була б вищою, якби активно працювала банківська сфера. Частково у вітчизняних готелях виникають проблеми з ціноутворенням. Так, якщо порівнювати вартість готельних номерів

в Україні та Польщі, то тризірковий київський номер в середньому коштує на 10-15 євро за добу більше, ніж варшавський.

Особливо важливою для туризму є активізація програми будівництва автострад. Передусім це стосується шляхів, що сполучають Київ зі столицями європейських держав. Будівництво доріг повинно супроводжуватись модернізацією та розбудовою контрольних-пропускних пунктів на державному кордоні, перебудовою під'їзних доріг до них, а також збільшенням їх кількості з метою уникнення концентрації всього руху на існуючих сьогодні прикордонних переходах.

Важливим елементом покращання образу України серед іноземних туристів є створення і утримання на належному рівні так званих малих елементів туристичної інфраструктури, які забезпечують чистоту міст, доріг, а особливо узбіч доріг та придорожніх паркінгів, відповідна кількість дороговказів до головних туристичних центрів (українською та англійською мовами) та ін.

Наявність осіб, що прагнуть до індивідуального туризму, так і тих, хто воліє подорожувати в організованих групах, вимагає створення, крім сучасних фондів розміщення та бази харчування, також розвинених систем інформації та бронювання готелів і квитків.

Необхідна державна підтримка розвитку так званого малого підприємництва (наприклад, шляхом зменшення податків), оскільки саме завдяки ініціативі приватних підприємців стане можливим подальший розвиток туристичної інфраструктури.

Виходячи з висвітлених проблем розвитку галузі, пріоритетною залишається проблема її фінансування. В даному аспекті, доцільно було б забезпечити можливість фінансування туристичних об'єктів, які володіють найбільш високим потенціалом, в рахунок пільгових кредитів. Надзвичайно важливе значення для цієї галузі мають інвестиційні кредити, тому що дефіцит інвестицій зумовлює потребу в обґрунтуванні тактики практичних дій та їх фінансово-ресурсному забезпеченні.

Крім цього, значну увагу потрібно приділити такому аспекту, як позабюджетні асигнування під державні гарантії. Даний механізм має відбуватись через об'єднання дій державних обласних адміністрацій, комерційних банків, спільних підприємств та тур підприємств. Таке об'єднання своєю кінцевою метою повинно мати створення фінансового концерну, а діяльність такого угруповання повинна бути направлена на будівництво нових, що відповідають світовим вимогам, об'єктів туристичної сфери.

Обов'язковою передумовою даних заходів є те, що гарантом тут повинна виступати держава в особі Уряду або Національного банку України, тому що державні гарантії подібних проектів по емісійних зобов'язаннях учасників передбачають виключення неприродних „форс-мажорних” обставин. Отже, при цьому важливою умовою є відпрацювання системи страхування інвестиційних проектів. Доведено, що забезпечення високого рівня надійності стратегічному інвестору можливо лише за наявності чітко налагодженої системи страхування інвестицій та кредитів у галузі туризму. Досягнення поставленої мети можливо досягти за умови створення консорціуму у формі акціонерного товариства з дольовою участю держави. Перспективи належного розвитку туристичної індустрії пов'язані також із тим, наскільки зможуть володіти власними, достатніми коштами підприємства туристичної галузі.

За умов масового стихійного відпочинку й оздоровлення населення відбувається так звана рекреаційна дигресія (перевантаження природного комплексу внаслідок надмірного впливу на нього відпочивальників).

Під час територіальної організації та планування рекреаційного господарства обов'язково треба враховувати стійкість природно-територіального комплексу до рекреаційного навантаження, екологічні особливості його місцезнаходження. Необхідно планувати і прогнозувати максимальну кількість рекреантів у межах певного природно-територіального комплексу з тим, щоб перевантаження не завдало йому шкоди і він не втратив комфортності у наступні періоди.

Швидкий розвиток рекреації, зростання туристичних потоків вимагають посиленої уваги до охорони природи, пошуку нових територіальних форм організації рекреаційної діяльності. Останнім часом у зв'язку зі зростанням потреб у рекреаційних територіях у нашій країні дедалі більшу увагу надають природоохоронним заходам. Чільне місце у цьому напрямі належить сфері харчування: її культурі, асортименту і якості продуктів (екологічно чиста продукція!), традиціям приготування та ін.

У здійсненні заходів щодо охорони природи особливого значення надають зберіганню й охороні природного середовища приміських зон туризму і відпочинку. Охороні підлягають насамперед об'єкти природи та цінні у культурному, лікувально-оздоровчому й естетичному відношеннях території.

Велике значення у встановленні оптимальних рівнів рекреаційного навантаження має науково обґрунтований розподіл на території рекреаційних потоків. Передбачено прокладання шляхів і туристських стежок до цікавих місць, які найчастіше відвідують туристи, продумане розміщення й облаштування майданчиків для відпочинку, автостоянок, бівуаків та ін. Ці та інші заходи сприятимуть охороні природи, запобігатимуть погіршенню її рекреаційних якісних показників.

Останнім часом дедалі більше непокоять тенденції до перепрофілювання рекреаційного господарства країни з лікувального, оздоровчого, санаторно-курортного напрямів, що є одним із пріоритетів вітчизняної рекреації, на розважально-ігровий, у якому замість екологічного і соціального критеріїв пануватиме тільки зиск. Безумовно, поряд з лікувальними, оздоровчими заходами треба розвивати й інші види рекреації, особливо туризм, але не ціною витіснення санаторно-курортного господарства.

Туризм у світі став одним із вагомих економічних чинників, а його обслуговування перетворилось на організовану галузь економіки багатьох країн світу. В Україні ця галузь розвивається дуже повільно.

Література:

1. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. – Чернівці: Книги-XXI, 2006. – 298с.
2. Шувар І. А. Екологічні основи збалансованого природокористування /І. А. Шувар, В. В. Снітинський, В.В. Бальковський. – Львів – Чернівці: Книги – XXI, 2011. –760с.
3. Електронний ресурс: www.tourism.gov.ua.
4. Електронний ресурс: www.textreferat.com/referat-954-15.
5. Електронний ресурс: www.mincuct.kmu.gov.ua.

УДК:338. 432: 332.012.2

Корчинський І. О. к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ФОРМУВАННЯ АГРОСОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Підсистема агросоціоекономічного призначення є складовою системи соціоекономічної моделі майбутнього України [1, с. 6]. Вона повинна виконувати соціально-економічну, суспільно-політичну та державостворювальну функції. Переорієнтація агросфери на засадах соціоекономіки забезпечить системну трансформацію аграрної політики в багаторазово ефективнішу агросоціоекономічну політику.

Під агросоціоекономікою розуміється соціоекономіка, яка формується в агросфері. Використання соціоекономічних ідей у розвитку країн, окремих регіонів чи галузей забезпечує досягнення надійнішої та ефективнішої єдності окремих складових системи. Взаємодіючи між собою, взаємопроникаючи одна в одну і взаємозбагачуючись при цьому, вони ефективніше проявляють наявний в кожній такій складовій потенціал і забезпечують ефект синергії.

Як частина соціоекономічної системи агросоціоекономічна підсистема складається із соціальних, економічних, правових, організаційних та інших системозабезпечувальних складових. Її становлення відбуватиметься на засадах системо-синтезу, здійснюваного як єдиний соціально-економічний процес, у якому неможливо виділити ні економічну, ні соціальну складову в «чистому» вигляді, оскільки вони є взаємозалежні і взаємодоповнювальні [2]. Тому агросоціоекономіка забезпечує ефективне злиття воєдино соціальних, економічних та всіх інших складових розвитку, надаючи цьому соціальному явищу характеру завершеної цілісності. Цілеспрямована взаємодія усіх елементів агросоціоекономіки, їхнє взаємопроникнення, взаємозбагачення та ефективний прояв створюваного потенціалу кожного з них в інтересах функціонування системи загалом забезпечить підвищення ефективності національної, регіональної, галузевої та місцевої економіки. Вони повинні бути зорієнтованими на одержання як проміжних, так і кінцевих результатів.

Важливим елементом ефективного функціонування агросоціоекономіки є системне управління, яке поєднує правові, інституціональні, організаційні та інші складові управлінської системи. Успіх агросоціоекономічного розвитку забезпечується ефективним проявом усіх складових елементів та ефективним розвитком усіх сукупних виробництв.

Метою стратегії розвитку аграрного сектору є забезпечення поступу сільського господарства, стабільні, прозорі й рівні умови для діяльності всіх суб'єктів агропромислового комплексу і надходження інвестицій в усі його галузі. Результатом впровадження стратегії повинно стати створення високоефективного, конкурентного, спеціалізованого аграрного сектору економіки, який забезпечить Україні провідну роль у світовому аграрному поділі праці, продовольчу безпеку країні та її громадянам, а також закладе умови для інтеграції в Європейський Союз [3]. З позиції агросоціоекономіки ці завдання повинні бути розширені з врахуванням комплексу соціальних проблем у сільській місцевості і створенням соціального капіталу.

Аграрний сектор економіки України представлений різними організаційно-економічними формами, з різним рівнем ефективності господарювання і з різними можливостями впливати на соціоекономічний розвиток. Інституціональні зміни, що відбулися в українській економіці, насамперед пов'язані з трансформацією відносин власності – від суспільної до приватної форми – та подальшим створенням корпоративних структур. Корпоративізм, під яким розуміємо форму соціальної організації, за якої основні політичні, соціальні та економічні рішення приймаються оформленими корпоративними групами, ґрунтується на наявності відповідної соціальної структури суспільства й певних моделях поведінки економічних агентів. Інтегральні корпоративні структури є основою економіки більшості країн і мають неабияке значення для подальшого розвитку економіки України та її інтеграції у світовий економічний простір, забезпечуючи конкурентоспроможність продукції вітчизняних виробників. Вітчизняні корпоративні структури мають свої специфічні форми. В аграрному секторі вони зазвичай представлені агрокорпораціями та агрохолдингами. Однак такі структури не сприяють соціоекономічному розвитку.

На противагу великим корпоративним структурам повинні створюватися інші організаційні структури, основою яких мають бути інститути самоорганізації населення. Державну політику належить спрямовати на розвиток людського капіталу, формування підприємницького ресурсу на селі й підтримку самоорганізуючих структур, які можуть стати перспективними формами корпоративізму в аграрному секторі.

Література

1. Юрчишин В. В. До проблеми системної переорієнтації розвитку агросфери на засадах соціоекономіки / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2013. – № 11. – С. 6-17.
2. Костюк В. Н. Теория эволюции и социальноэкономические процессы / В. Н. Костюк . – М. : Эдиториал УРСС, 2004. – 276 с.

3. Дем'яненко С. І. Сучасна аграрна політика України: принципи та перспективи. Формування ринкової економіки / С. І. Дем'яненко // Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України : зб. наук. пр. – К., 2009. – С. 9–16.

Dr hab. Andrzej S. Samborski
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
Zamość 222
Iwan Shuvar
Lwowski Państwowy Uniwersytet Rolniczy
Dublany

EKONOMICZNE ASPEKTY ROZWOJU TURYSTYKI NA ROZTOCZU

1. Wstęp

O atrakcyjności dowolnego miejsca lub regionu decyduje wiele czynników, a wśród nich: piękny krajobraz, występowanie terenów dzikiej natury, walory kulturowe, obszary sprzyjające łowiectwu, wędkarstwu, uprawianiu narciarstwa i wędrówek terenowych, dobra dostępność dla szerokiego rynku konsumentów, efektywna, profesjonalna działalność promocyjna i handlowa oraz właściwe zarządzanie [Kuźniar 1999; Shuvar,2011].

Roztocze jest to wyniesiony wał o długości 185 km i szerokości od 15 do 28 km ciągnący się z północnego zachodu na południowy wschód od okolic Kraśnika po Lwów. Zajmuje obszar 3 390km², z czego 2 314km² w Polsce i 1 076 km² na Ukrainie. Jest to falista wyżyna złożona z płaskowyżów i pagórów ograniczonych wyraźnymi krawędziami. Najwyższym punktem jest Czartowska Skała o wysokości 409m n.p.m., a najniższym punkt u wylotu doliny Gorajca i Wieprza 205m n.p.m. Ze względu na wysokości względne, różnice w urzeźbieniu i pokrycie terenu Roztocze dzieli się na trzy mezoregiony: Roztocze Zachodnie (Gorajskie), Środkowe (Tomaszowskie) i Wschodnie (Rawskie) [Kondracki 1978]. Roztocze Gorajskie, Szczebrzeszyńskie i Tomaszowskie znajduje się w granicach Polski i określane jest jako Roztocze Północne, natomiast Roztocze Rawskie, Janowskie i Lwowskie leżące

niemalże w całości na Ukrainie z wyjątkiem okolic Lubyczy Królewskiej, które należą do Polski, nazywane jest Roztoczem Południowym.

2. Opis walorów turystycznych Roztocza

Roztocze wg Lijewskiego [1998] jest najsłabiej zagospodarowanym w Polsce regionem turystycznym. Jest to obszar ubogi w bazę noclegową i gastronomiczną, nie ma tu dużych obiektów wczasowych, a bazę turystyczną stanowią głównie kwatery prywatne. Po wejściu w struktury europejskie, dzięki środkom unijnym sytuacja ta stale się poprawia. Następuje poprawa infrastruktury drogowej, powstają nowe obiekty turystyczne, które podnoszą atrakcyjność turystyczną nie tylko miast np. Zamościa leżącego w Kotlinie Zamojskiej, ale także takich miejscowości jak Krasnobród, Zwierzyniec, Józefów czy Susiec.

Również na Ukrainie, zwłaszcza po 1991 roku, zachodzą dość istotne zmiany. Poprawia się oferta turystyczna. Przez wiele lat Roztocze było terenem zamkniętym i niedostępnym dla turystów, ponieważ w strefie nadgranicznej znaczną jego część obejmował poligon wojskowy. Aktualnie na Ukrainie powstają nowe trasy turystyczne i obiekty, które prowadzą przez Jaworowski Park Narodowy. Są tu wyznaczone ścieżki dydaktyczne np. Lelechivka-Wzgórze Buława-Stawki, ścieżka Hołuby w Krechowie, ścieżka na Czartowską Skałę we Lwowie; szlaki rowerowe: Centralny Szlak Rowerowy Roztocza: Hrebenne-Rawa Ruska-Potylicz-Krechów-Lwów, Żółkiew-Krechów-Stradacz-Brzuchowice-Lwów, Krechów-Magierów; szlak konny: pętla wokół uroczyska Moczary.

Dużej rangi poza niewątpliwie pięknym Lwowem nabierają mniejsze miejscowości, które kuszą i zapraszają turystów. Należą do nich np. Krechow – malownicza wieś położona pośród gór i lasów, o której pierwsze informacje pochodzą z 1456 roku, Dubrowica z malowniczym kamieniołomem, Iwano-Frankowo założony w 1611 roku, czy Stradacz z systemem jaskiń wykutych w trzeciorzędowych piaskowcach Stradeckiej Góry.

3. Ekonomiczne aspekty rozwoju turystyki na Roztoczu

Doskonałe warunki naturalne występujące zarówno po stronie polskiej, jak i ukraińskiej sprzyjają tworzeniu różnych form prawnych ochrony przyrody. W

niedalekiej przyszłości planuje się tu utworzenie Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Roztocze”.

Te i inne działania są możliwe między innymi dzięki środkom finansowym dostępnym w Ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, dzięki Programowi Innowacyjna Gospodarka oraz Programowi Rozwoju Polski Wschodniej.

Środki te przyczyniły się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej obiektów, poprawy bazy noclegowej i gastronomicznej – zgodnie ze standardami europejskimi, do opracowania i utworzenia między innymi systemów i centrów informacji turystycznej, do budowy, rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej, rozwoju aktywnych form turystyki, obiektów sportowych i rekreacyjnych.

Bogactwo historyczne, kulturowe i przyrodnicze Roztocza stwarza możliwość organizowania przyjazdów grup turystycznych zainteresowanych poznaniem tego regionu. Każdego roku Roztocze odwiedza ogółem około 500 tys. turystów. Ośrodki turystyczne, które przede wszystkim cieszą się zainteresowaniem turystów to: Lwów i Żółkiew po stronie ukraińskiej oraz Krasnobród, Zwierzyniec, Susiec, Horyniec Zdrój oraz leżący w sąsiedztwie Roztocza Zamość po stronie polskiej.

Mimo że Roztocze jest obszarem jeszcze nie w pełni zagospodarowanym i przystosowanym do potrzeb współczesnego turysty, to stanowi wielką atrakcję dla osób, które zdecydują się na pobyt na tym terenie, ponieważ ceny za usługi turystyczne są tu znacznie niższe aniżeli w innych obszarach turystycznych Polski i Ukrainy.

Najlepsze warunki do uprawiania turystyki latem na Roztoczu występują w lipcu i w sierpniu, dlatego niektóre z gmin Roztocza wykorzystują ten fakt i w tym okresie wprowadzają tzw. opłatę klimatyczną wynoszącą, w zależności od istniejącej infrastruktury turystycznej około 2 zł od osoby za dzień pobytu [Samborski 2000].

Literatura:

Ekologiczny podstawy zrównoważonego charakteru: szkolenie ręczny. / I. A. Shuvar, V. Snitynskyy, V. Balkovskyy. – Lwów-Czernowcy: Książki - XXI, 2011 -. 760 s.

Kondracki J., 1978: *Geografia fizyczna Polski*. PWN, Warszawa 1978, ss. 464.

Kuźniar W., 1999: *Potencjalne możliwości, a realne szanse rozwoju agroturystyki w byłym województwie krośnieńskim*. Roczn. Naukowe SERiA, T.1, z.3, s.149-154.

Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 1998: *Geografia turystyki Polski*. PWE Warszawa.

Samborski A., 2000: *Pogoda, jako jeden z czynników umożliwiających rozwój agroturystyki na Zamojszczyźnie*. Warszawa-Poznań-Zamość, SERiA T.II, z. 2, s.172-177.

УДК 35.073: 338.48—379.8

Шимечко Г.І. к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м.Львів

ФОРМУВАННЯ АГРОТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ: ЕТАПИ, СКЛАДОВІ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ

Основним інтегральним чинником підвищення рівня ефективності агротуристичної діяльності в сільській місцевості є поліпшення загального клімату гостинності в агротуристичному господарстві, що дасть змогу залучити до агротуристичного відпочинку більшу кількість бажаючих. На загальний рівень гостинності в агротуристичних господарствах впливають різні чинники, однак найважливішим чинником атракційності агротуристичної садиби є чистота, охайність, упорядкованість її території, а також привітність, гостинність і ненав'язлива комунікабельність її господарів. При цьому загальний рівень гостинності можна забезпечувати дотриманням такої схеми, яка охоплює кілька послідовних фаз (рис.1).

Фаза попереднього спілкування починається від моменту виникнення у потенційного агротуриста наміру відпочити в агрооселі і одержання початкової інформації про можливі варіанти реалізації наміру і може передбачати

попереднє замовлення відпочинку, певних супутніх послуг, бронювання місць у господаря, за наявності високого рівня попиту в певні періоди року – попередню передоплату або авансовий платіж та узгодження основних аспектів майбутнього відпочинку. Від того, наскільки ненав’язливо і толерантно з боку господарів мине ця фаза, значною мірою залежить формування загального рівня гостинності для агротуриста у господарстві.

Друга фаза передбачає якомога краще приготування оселі і території господарства до прийому відпочивальників відповідно до їх очікувань, узгоджених у першій фазі загального процесу. Доцільним є нагадування гостям про їх приїзд, уточнення конкретного часу й окремих деталей доїзду, надання потрібних орієнтирів на місцевості, узгодження певних можливих аспектів зустрічі.

Рис. 1. Схема послідовності здійснення процесу формування рівня гостинності в агротуристичному господарстві.*

* Власна розробка автора.

Третя фаза є дуже відповідальною, оскільки перше враження гостей від місця їх відпочинку є завжди найважливішим і найкраще запам'ятовується. Зазвичай з дороги гостям найбільше хочеться відпочити, тому їх зустріч повинна не бути надто тривалою, хоча й змістовною і цікавою. Тут можна передбачити навіть троїсті музики на воротах садиби, накритий стіл і лазню. Зустріч може починатись і з місця доїзду гостей, якщо вони добираються не своїм транспортом, а громадським. У цьому разі слід подбати про те, щоб їх доїзд безпосередньо до місця відпочинку був якомога комфортнішим. Не слід допускати самостійного добирання гостей від автобусної станції чи залізничного вокзалу до місця відпочинку, оскільки це може негативно позначитись на їх бажанні відпочивати у цьому господарстві в майбутньому.

Четверта фаза передбачає необхідні дії щодо надання кімнат для проживання, ознайомлення з житлом загалом, забезпечення задоволення гігієнічних потреб гостей. Залежно від настрою, самопочуття гостей та їх бажання в цій фазі може відбутись остаточне узгодження умов перебування та оплати відпочинку. Якщо ні настрої гостей, ні їх бажання цьому не відповідають, ці процедури можна відкласти на пізніше.

Фаза адаптації передбачає або необхідний перший відпочинок гостей, або ширше ознайомлення з господарством, околицями, потенційними можливостями для відпочинку й організації дозвілля гостей, визначення їх певних побажань щодо цього. При цьому присутність і супровід гостей господарем або членами його родини є безумовними. Сюди ж входить перша спільна вечеря за родинним столом, асортимент страв на якому повинен бути досить вражаючим, хоча логічно буде остерігатись надмірності і приберегти щось цікаве на потім. При цьому частування гостей алкогольними напоями не повинно бути надто нав'язливим.

Наступна фаза є найтривалішою, оскільки охоплює практично весь період перебування гостей в агрооселі. Вона передбачає налагодження відповідних стосунків родини господаря з відпочивальниками, визначення і встановлення рівня контактності і формальності у цих стосунках, створення атмосфери

комфорту і затишку та організацію надання потрібних гостям послуг, пов'язаних з їх відпочинком у господарстві. Ініціатива щодо можливих видів проведення дозвілля гостей може виходити як від гостей, так і від господарів.

Остання, завершальна фаза передбачає організацію прощального частування гостей, максимально коректне проведення остаточного розрахунку. Тут можуть бути передбачені певні сувеніри, подарунки на пам'ять, можливо – продумані спеціальні церемонії прощання. За необхідності обов'язковим елементом цієї фази повинно бути транспортування гостей до автостанції чи вокзалу, якщо вони прибули не своїми транспортними засобами. У такому разі ця фаза повинна передбачати і придбання квитків на зворотний шлях.

Важливим чинником формування необхідного рівня гостинності в агротуристичному господарстві є максимальна ненав'язливість обслуговування гостей – створюючи для гостей затишну родинну атмосферу.

УДК 330.43.003.13:631.11

Бойко В., к.е.н., в.о. доцента

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

У сучасних умовах у процесі здійснення виробничо-господарської діяльності сільськогосподарські підприємства піддаються впливу чинників економічного середовища, що їх оточує. Доволі часто цей вплив має дестабілізуючий характер і стримує розвиток сільськогосподарських підприємств. Це призводить до зниження обсягів виробництва продукції, послаблює позиції цих підприємств на ринку та знижує рівень ефективності їх

функціонування. Негативна дія чинників економічного середовища загострюється на фоні постійних змін у нормативно-правовій базі, низького рівня інвестиційної привабливості галузі та посилення конкуренції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках сільськогосподарської продукції. Такі умови спонукають до пошуку ефективних і дієвих механізмів захисту ключових інтересів сільськогосподарських підприємств, мінімізації їх ризиків та протидії ймовірним явищам негативного характеру. Тобто актуалізується проблема формування економічної безпеки сільськогосподарських підприємств з метою забезпечення належного рівня ефективності їх господарювання.

Економічна безпека сільськогосподарського підприємства – це такий стан його господарських ресурсів, що забезпечує раціональну галузеву-організаційну структуру підприємства, враховуючи географічне розташування та природно-кліматичні умови його діяльності, за якого воно здатне ефективно протидіяти можливим загрозам внутрішнього й зовнішнього середовища, а також досягати поставлених цілей і завдань на основі реалізації обраної ним стратегії розвитку.

Перешкоджають процесам формування економічної безпеки сільськогосподарського підприємства та підвищення рівня ефективності його господарювання постійний вплив загроз економічного середовища. Ключовими джерелами внутрішніх загроз є: 1) працівники підприємства (низький рівень їх кваліфікації та професіоналізму, можливість підкупу та крадіжок, наявність постійних конфліктів у колективі тощо); 2) техніка та обладнання (несправність техніки та обладнання, можливі аварії у процесі виробництва продукції, можливість отримання виробничого травматизму працівниками та інші). Своєю чергою, серед джерел виникнення зовнішніх загроз доцільно виділити такі: 1) інституціональне середовище (переважання неформальних інститутів над формальними, недосконала нормативно-правова база, велика частка трансакційних витрат у загальній їх кількості, невідповідність темпів розвитку інституціонального середовища темпам розвитку галузі тощо); 2) бізнес-середовище підприємства (порушення умов підписаних договорів,

недобросовісна конкуренція, зміна кон'юктури ринку та інші); 3) природні чинники (несприятливі погодні умови, природні катаклізми, стихійні явища тощо).

Негативна дія дестабілізуючих впливів на рівень ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає розробки дієвого інструментарію у напрямі забезпечення економічної безпеки та посилення рівня захисту підприємств від загроз економічного середовища, що полягає у розробці адекватних превентивних організаційно-економічних механізмів.

Першочерговими заходами у напрямі забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в аспекті гарантування достатнього рівня ефективності господарювання повинні стати такі: раціоналізація фінансової політики підприємства, відповідно до умов підписаних договорів і контрактів; структуризація та управління діловими відносинами підприємства на засадах прозорості, послідовності та відповідальності; диверсифікація діяльності сільськогосподарського підприємства; підвищення рівня якості сільськогосподарської продукції; розширення каналів і ринків збуту продукції; раціоналізації процесів, пошуку, підбору, розстановки та кар'єрного зростання кадрів; управління конфліктами, економічними та психологічними інтересами працівників підприємства; активізація процесів інтеграції та кооперації підприємств з метою формування спільної бази матеріально-технічного забезпечення; реалізації інноваційних проектів; впровадження у практику діяльності науково-обґрунтованих і ресурсно-ощадних технологій виробництва сільськогосподарської продукції; запобігання несанкціонованому витоку інформації за межі підприємства, що містить комерційну таємницю; організація моніторингу зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства; стратегічно-тактичне управління економічною безпекою; дотримання засад раціонального природокористування у процесі виробництва та інші.

Розробка організаційно-економічних заходів у напрямі забезпечення економічної безпеки сільськогосподарського підприємства повинна відбуватися у злагодженій взаємодії суб'єктів інституціонального середовища (державних

установ, фінансових інституцій, ділового оточення підприємства тощо) та безпосередньо сільськогосподарських підприємств. Своєю чергою, реалізація адекватних заходів стосовно зміцнення економічної безпеки має здійснюватися у відповідності до умов внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Комплексна послідовна узгодженість дій суб'єктів інституціонального середовища забезпечить посилення конкурентних переваг сільськогосподарського підприємства на ринку, мінімізацію дестабілізуючого впливу можливих загроз, вчасне формування превентивних механізмів захисту економічних інтересів, підтримку процесів розширеного відтворення та підвищення рівня ефективності його функціонування.

УДК 338.432

Брик Г. В. к.е.н., в. о. доцента

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО З'ЯСУВАННЯ СУТІ КАТЕГОРІЇ «ЕФЕКТИВНІСТЬ»

Досвід ринкових перетворень економіки України виявив широкий спектр проблем, які необхідно вирішувати негайно. Вирішення цих проблем вимагає якісно нових підходів, які визначаються існуючою парадигмою суспільного розвитку.

Проблема ефективності – одна з ключових проблем, яка притаманна будь-якій суспільно-економічній формації. У ретроспективі категорія “ефективність” мала тривалу та складну історію становлення, що зумовлює відсутність однозначної позиції щодо її трактування провідними вченими-

економістами і дає змогу виділити чотири підходи до з'ясування її суті: теоретико-сутнісний, методологічний, цільовий і системний.

Переважно застосовується теоретико-сутнісний підхід трактування змісту категорії “ефективність”, який передбачає її розгляд з позиції результативності діяльності. В основі такого підходу лежить використання прямого перекладу латинських слів „*efficere*” – принести користь і „*efficientia*” – результативність [1]. На нашу думку, ці два поняття – ефективність та результативність – є взаємопов’язаними явищами, що свідчать про якість певної діяльності або функціонування певного об’єкта, але вони не можуть ототожнюватися, оскільки передбачають різний рівень досягнення результату. При цьому результативність є більш загальним поняттям, яке може використовуватися для позначення наслідків як ефективною, так і неефективною діяльності.

Дуже часто результативність розглядають лише з позиції досягнення певного результату без врахування рівня його відповідності цільовим показникам. Усе це зумовлює доцільність виділення методологічного та цільового підходів трактування суті ефективності. Вихідним положенням цих підходів є визнання факту обмеженості наявних у суспільстві ресурсів. Відповідно ефективною можна назвати тільки ту діяльність, що забезпечує реалізацію поставлених цілей з мінімальними затратами ресурсів, або яка дає змогу отримати максимальний ефект за наявних ресурсів.

У методологічному плані для визначення показника оцінки наслідків будь-якої діяльності термін “ефективність” завжди розглядається в контексті отримання певного ефекту. Розмежування понять “ефект” та “ефективність” побудовано на врахуванні зусиль, необхідних для досягнення відповідного результату діяльності. Зокрема, ефект є уособленням самого результату, що характеризується абсолютним показником. Ефективність є відносним вимірником результативності на основі порівняння результатів діяльності із здійсненими зусиллями для їх досягнення.

Слід зазначити, що погляди авторів різняться щодо вибору вимірника зусиль. Одні науковці [2; 4] дотримуються точки зору, що ефективність є відношенням ефекту (результату) до витрат. При цьому витратами визнаються, в традиційному бухгалтерському розумінні, вибуття активів або збільшення зобов'язань. Отже, витратний метод відображає ефект, одержаний з кожної одиниці сукупних витрат. Іншим вимірником зусиль, що пропонується до використання в оцінках ефективності за ресурсним методом, є обсяг задіяних ресурсів незалежно від факту їх витрачання.

Основним недоліком методологічного підходу є невиправданий акцент на кількісну характеристику ефективності, що призводить до домінування суто формального спрямування на оцінку результатів діяльності без врахування їх функціональної складової.

З інших позицій розглядають ефективність прибічники цільового підходу [3; 5]. На нашу думку, функція досягнення мети має важливе значення для визначення сутності ефективності, оскільки якість і цінність отриманого результату визначається його відповідністю бажаному стану. У свою чергу слід зазначити, що цільовий підхід не суперечить методологічному підходу до визначення ефективності (незалежно від обраної бази розрахунку показника), а конкретизує спрямованість діяльності на отримання певного результату.

Отже, у теоретико-методологічному плані під категорією ефективності виробництва розуміємо узагальнюючу складову в системі ринкових відносин з приводу одержання найбільшої віддачі від сукупних витрат і найбільшої економії затрат суспільної праці, системоутворюючими ознаками якої виступають людський капітал і засоби виробництва (земля, основний і оборотний капітал). В умовах ринкової економіки увагу необхідно приділяти системно-цільовому підходу, згідно з яким для визначення економічної ефективності виробництва суттєвий акцент роблять на досягнення цілей та мети діяльності підприємства з урахуванням комплексного впливу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища.

Література

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія / В. Г. Андрійчук. – К., 2005. – 290 с.
2. Основи економічної теорії : навч. посібник / за заг. ред. проф. С.В. Мочерного . – Тернопіль : АТ Тарнекс, 1993. – 688 с.
3. Пархоменко Л.М. Теоретичні основи дослідження економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах ринку // Л. М. Пархоменко// Економіка України. – 2006. – № 8. – С. 82 - 87.
4. Підприємницька діяльність і агробізнес : Підручник / за ред М. М. Ільчука, Т. Д. Іщенко. – К. : Вища школа, 2006. – 543 с.
5. Савченко О.Ф. Теоретичні аспекти ефективності функціонування підприємств аграрного сектору економіки / О. Ф. Савченко // Економіка АПК. – 2002. – № 8. – С. 41-44.

УДК 332.68:631.11

Босіока В.П. аспірант

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗЕМЕЛЬНО-ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН У ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Історичний досвід розвитку земельних орендних відносин в Україні свідчить про те, що саме оренда земель є переважаючою формою землевикористання у сільському господарстві, яка забезпечує реальний доступ до праці на орендованих землях як фермерам, так і власникам великих агровиробничих структур. Оренда виступає зв'язуючою ланкою між суб'єктом, який бажає працювати на землі, і власником земель, надаючи можливість їм на взаємовигідних умовах використовувати землі.

На сьогодні не існує єдиного підходу до визначення ефективності земельно-орендних відносин. Складність показника „ефективність” вимагає різнобічної оцінки, яка стосовно земельних ресурсів може бути технологічна, економічна, соціальна і екологічна.

За твердженням Саваріної І. П., рівень ефективності орендних відносин сільськогосподарських формувань має характеризуватись показниками, що повинні визначати ступінь результативності їх основної діяльності, враховуючи різноманітний характер виміру економічного ефекту [2]. Разом з тим, характер орендних земельних відносин має визначальний вплив на ефективність використання орендованих земель. У ролі критерію оцінки ефективності землекористування має виступати збільшення виробництва продукції сільського господарства на одиницю затрачених ресурсів за умови дотримання екологічних вимог землекористування та підвищення родючості ґрунтів [1].

Вагомим недоліком сучасних орендних відносин є переважаюча короткостроковість договорів оренди. Короткострокова оренда не сприяє збереженню земель в єдиних масивах. Вона не задовольняє інтересів орендарів і не забезпечує раціональне використання, охорону ґрунтів і дотримання вимог сівозмін, оскільки орендарі не здійснюють додаткових капіталовкладень на покращення якості земель. [3, с. 235]. Оскільки земельні ресурси є визначальним фактором у формуванні результатів господарської діяльності сільгосптоваровиробників, то врахування еколого-агрохімічного стану ґрунту є необхідним чинником об'єктивної оцінки можливостей господарюючих суб'єктів [1].

Крім економічного та екологічного аспектів, ефективність земельних орендних відносин характеризується і потужним соціальним чинником. Гірші, порівняно з міськими, соціальні умови, при неможливості їх поліпшення, можуть бути компенсовані лише вищими доходами селян-власників паїв. Проте на сьогодні спостерігається відсутність у цілому ознак ринку орендних відносин. Попит і пропозиція земель на засадах оренди формується за принципом «вимушеної пропозиції» з боку власників земельних паїв і

монопольного диктату з боку орендарів – великих агровиробничих структур. Неефективність орендних відносин проявляється також у переважанні негрошових форм справляння орендної плати, а також у масових проявах неповної, несвоєчасної її сплати, у практиці відмови від її сплати через формажорні обставини. Орендну плату слід розглядати як специфічну форму кредитування орендодавцями орендарів реальним земельним ресурсом, а отже, як у будь-яких кредитних відносинах, орендна плата має сплачуватися беззаперечно, незалежно від ризиків агропідприємницької діяльності. [4, с. 21]

Наведене дає підстави стверджувати, що у сфері земельних відносин наявна значна кількість нерозв'язаних проблем, за яких не може ефективно розвиватись оренда. Головними завданнями вирішення цих проблем є: формування конкурентного орендного середовища, дотримання сторонами договірних зобов'язань, гармонізація взаємовідносин між власниками й орендарями у питаннях розміру, форми та повноти виплати орендної плати, розробка механізмів залучення середньо - та довгострокових інвестицій для модернізації виробництва, збереження та раціонального використання орендованих земель [3, с. 236]. Зокрема, основними напрямками ефективного використання земельних ресурсів є застосування ґрунтозахисної системи землеробства, раціональної організації угідь, науково обґрунтованих сівозмін, удосконалення технологій вирощування сільськогосподарських культур [1].

Удосконалення орендних земельних відносин потребує також формування комплексної системи їх правового регулювання, з чітким дотриманням її в умовах виробництва та прийняття довгострокової урядової програми розвитку оренди в аграрному секторі, що дозволить суб'єктам орендних відносин повною мірою реалізувати всі правомочності, закладені в тріаді «володіння - користування - розпорядження» земельними ділянками.

Література

1. Гуторов О. І. Напрями формування сталого сільськогосподарського землекористування в умовах трансформації земельних відносин [Електронний

ресурс] / О. І. Гуторов. - Режим доступу: http://www.btsau.kiev.ua/files/list/edition/ed_dviyuualfz.pdf

2. Саваріна І. П. Методичні підходи до оцінки ефективності орендних відносин сільськогосподарських формувань [Електронний ресурс] / І. П. Саваріна. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com /6_PNI_2012/Economics /12_101717.doc.htm

3. Щетина М. А. Теоретичні аспекти орендних земельних відносин в Україні / М. А. Щетина // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – №3 (69). – С. 233-237.

4. Юхименко О.М. Розвиток орендних відносин в аграрному секторі економіки / О.М. Юхименко, О. М. Загурський // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 18-21.

УДК 658:631

Василюк Н.В. студ.

Житомирський державний технологічний університет

м.Житомир

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток ринкових відносин в Україні та посилення конкуренції на вітчизняному ринку ставить перед сільськогосподарськими підприємствами проблему щодо підвищення ефективності діяльності та забезпечення фінансової рівноваги в довгостроковій перспективі розвитку. Тому в сучасних умовах конкурентного ринку ефективне управління грошовими потоками вирішує ряд питань стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств, і при цьому забезпечує їх кінцеві результати господарської діяльності [1-3].

Дослідженню питань управління грошовими потоками у ринкових умовах присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних економістів, зокрема: М.Т.

Білухи, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голови, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, Є.В. Мниха, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка та ін.

Більшість вчених вважають, що грошовий потік є сукупністю розподілених в часі надходжень і виплат грошових коштів та їх еквівалентів, які створюються в процесі його діяльності.

Ефективне управління грошовими потоками сільськогосподарських підприємств визначається базовими положеннями щодо організації управління ними. [1-2].

Для того, щоб підвищити ефективність управління грошовими потоками сільськогосподарських підприємств необхідно проводити роботу щодо визначення резервів за такими напрямками [2;3]:

1) узгодження та визначення системи цілей управління грошовими потоками (усі аспекти фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств повинні відповідати загальній стратегії їхнього розвитку);

2) оптимізація та формалізація бізнес-процесів (відомо, що головним завданням сільськогосподарських підприємств, при здійсненні управління грошовими потоками є забезпечення платоспроможності такого підприємства. Тому, для виконання даного завдання потрібне чітке і прозоре планування усіх потоків підприємства, а також, управління ефективністю всіх процесів підприємства, а це питання неможливо вирішити без їх формалізації);

3) інформаційне забезпечення управління грошовими потоками (до інформаційного забезпечення управління грошовими потоками ставляться такі загальні вимоги, як повнота, значимість, точність (достовірність), своєчасність, зрозумілість, релевантність, співставність та ефективність);

4) організаційне забезпечення управління грошовими потоками (забезпечити ефективність процесу управління грошовими потоками, можна лише у разі чіткого розподілу відповідальності між усіма особами, які безпосередньо приймають управлінські рішення при розподілі грошових потоків підприємства);

5) чітке інструментальне забезпечення процесу управління грошовими потоками (варіанти: розробка та ведення платіжного календаря, застосування системи бюджетування центрів фінансової відповідальності, а також застосування інструментів безпосереднього коригування грошових потоків сільськогосподарських підприємств);

6) оптимізація грошових потоків (грошові потоки формують фінансову систему будь-якого підприємства, і тому вони оптимізуються за такими напрямками: синхронізація грошових потоків у часі; забезпечення ефективності грошових потоків за всіма видами діяльності; досягнення цільового чистого грошового потоку підприємства; збалансування грошових потоків за обсягом);

7) формування резервних джерел мобілізації та напрямків інвестування грошових потоків (відомо, понаднормовий залишок грошових активів, який виникає на підприємстві повинен інвестуватися, тобто тимчасово вільні кошти повинні працювати. Таким чином, сільськогосподарські підприємства повинні формувати резерви вхідних грошових потоків та розробляти напрямки інвестування надлишкових грошових потоків);

8) контроль виконання управлінських рішень і досягнення стратегічних цілей (на сільськогосподарському підприємстві організація контролю є однією з найважливіших ланок забезпечення виконання завдань і своєчасного прийняття рішень при відхиленні фактичних показників від планових).

Отже, управління грошовими потоками сільськогосподарських підприємств є одним з найважливіших напрямків їхньої діяльності, оскільки наявний та достатній обсяг грошових коштів обумовлює не тільки поточну ефективність його діяльності, а й життєздатність підприємства, імідж та перспективи.

Література:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2002 р. - 687 с.

2. Ванькович Д.В. Організація системного підходу в управлінні грошовими ресурсами / Д. В. Ванькович // Регіональна економіка. – 2010. - №3. – С. 225-231.

3. Васюк Н.В. Управління, аналіз та оптимізація грошових потоків: теорія і методологія / Н.В. Васюк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – №5 (4). – С. 144–150.

4. Верланов Ю.Ю. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Ю.Ю. Верланов. – М.: МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 344 с.

УДК 658: 330.34

Васянович А., студ.

Житомирський державний технологічний університет

м. Житомир

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Найважливішим завданням в умовах ринкової економіки для кожної організації є отримання прибутку від господарської діяльності. В процесі ефективного управління підприємством усі витрати, пов'язані з виробництвом повинні окупитися і мати менший вплив на прибуток. Збільшення прибутку є головним завданням, яке необхідно виконати кожному підприємству. Одним з найважливіших умов отримання прибутку з метою розширеного відтворення є його планування. Визначення можливостей підприємства в фінансуванні своїх потреб – найважливіша мета планування прибутку.

Планування прибутку – складний і багатогранний процес, який передбачає проведення глибокого економічного аналізу виробничих і фінансових показників за період, що передував плановому, з метою досягнення максимального узгодження планів виробництва і реалізації продукції, а також її собівартості й рентабельності.

Наразі більшість сільськогосподарських підприємств є збитковими і

низькорентабельними. Тому, планування прибутку є невід'ємною частиною забезпечення платоспроможності та доходності сільськогосподарських підприємств, що визначає їх конкурентоспроможність і потенціал у бізнесовому співробітництві з іншими суб'єктами господарювання, місце в ринковому середовищі, та рівень розвитку галузі в цілому. Окрім того, планування прибутку забезпечує зацікавленість трудового колективу в рості продуктивності праці, підвищенні ефективності виробництва, що є джерелом для забезпечення розширеного відтворення [2].

Проблема планування прибутку в умовах ринку передбачає жорсткі вимоги до організації управлінської системи підприємства. Постійні зміни економічної ситуації вимагають швидкого реагування управлінського апарату на ризики внутрішнього середовища [3].

В наукових джерелах використовується декілька методів планування прибутку, проте для багатьох з них характерною залишається проблема недостовірності та неточності розрахунків.

На підприємствах, що реалізують незначний перелік продукції, застосовується метод прямого розрахунку, коли за кожною позицією товару визначається обсяг реалізації, витрати, а потім прибуток з урахуванням залишків нереалізованої продукції. Незважаючи на простоту та достовірність, цей метод обмежує можливість визначення внутрішніх ресурсів зростання прибутку в процесі його планування, оскільки показує лише кінцевий результат і не враховує впливу окремих чинників на розмір прибутку [1].

Тоді, як за аналітичного методу, отриманий прибуток у базовому періоді підлягає коригуванню з урахуванням заходів, що пов'язані зі зміною обсягів реалізації продукції, ціновим та затратним механізмом й рентабельністю продукції підприємства. Цей метод, показує вплив різних факторів на величину прибутку. Проте, така перевага знаходить свій прояв тільки за умови стабільності господарювання. Недоліком запропонованого методу є те, що він:

по-перше, не враховує впливу інтенсивних чинників на процес виробництва таких, як підвищення продуктивності праці, поліпшення використання основних засобів та оборотних активів;

по-друге, дуже складно врахувати зміни цінних чинників на обсяг прибутку і рентабельності підприємства, бо в умовах інфляції ціни на ресурси виробництва, так як і реалізаційні ціни швидко змінюються, причому в нерівноцінних пропорціях ;

по-третє, якщо підприємство в плановому періоді передбачить зміну асортименту продукції більше ніж на 25 %, то розмір прибутку необхідно буде визначати за прямим методом в розрізі асортиментного розрахунку. [1].

Отже, застосування різних методів планування прибутку дає можливість забезпечити

Отже, застосування різних методів планування прибутку дає можливість забезпечити якість планування та достовірність визначення ефективності. Економічне обґрунтування розрахунку планового прибутку дозволить здійснювати своєчасне та повне фінансування інвестицій, приріст власних оборотних коштів, необхідні виплати робітникам і службовцям, а також своєчасні розрахунки з бюджетом, банками, постачальниками. Ефективне планування прибутку на підприємствах має ключове значення не тільки для сільськогосподарських підприємств, але і для економіки країни в цілому.

Література

1. Свінцицька О.М. Планування діяльності підприємства : Навчальний посібник / Свінцицька О.М. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Кондор, 2009. - 264 с.
2. Кривицька О. Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О. Р. Кривицька // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 138-146.
3. Іванова В. Планування діяльності підприємства : Навч. посібник / Іванова В. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 472 с.

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГІОНУ**

Ринкові перетворення в економіці України, які беруть свій початок із 90-х років минулого століття, мають достатню історію для встановлення певних закономірностей розвитку трансформованих підприємницьких структур різних галузей економіки. Зважаючи на ця обставину, метою цього дослідження є виявлення тенденцій розвитку сільськогосподарських підприємств за період ринкового реформування економіки, який охоплює 1991–2012 рр. Об'єктом дослідження обраний Карпатський економічний регіон, до складу якого входять Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська і Чернівецька області.

Оцінку тенденцій розвитку сільськогосподарських підприємств регіону проведено на основі побудови і аналізу трендових моделей динаміки трьох головних показників, що рельєфно характеризують розвиток сільськогосподарських підприємств: площа земельного користування; обсяг виробництва валової продукції сільського господарства у постійних цінах 2010 р. (надалі – обсяг виробництва сільськогосподарської продукції); рівень виробництва валової продукції сільського господарства у постійних цінах 2010 р. у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь (надалі – рівень продуктивної віддачі сільськогосподарських угідь).

Побудова трендових моделей проводилась в середовищі пакету прикладних програм Microsoft Excel з використанням експоненціальної функції. Перевага цієї функція полягає в тому, що аналіз її параметрів дає змогу визначити спрямованість та інтенсивність динаміки досліджуваного економічного процесу. Враховуючи своєрідність розвитку сільськогосподарських підприємств України в рамках окремих періодів [3, с.

85–87], розрахунок емпіричних рівнянь тренду проведено в межах двох укрупнених періодів, що охоплюють 1991–2000 рр. і 2001–2012 рр. (табл.).

Таблиця

Результати аналітичного вирівнювання динаміки розвитку сільськогосподарських підприємств України і Карпатського регіону*

Показник для розрахунку моделі тренду	Модель тренду **, скоригований коефіцієнт детермінації	
	1991–2000 рр.	2001–2012 рр.
Площа землі в користуванні с.-г. підприємств (Y_1), тис. га: України	$Y_1 = 39748 \cdot 0,978^t$; $R^2 = 0,924$	$Y_1 = 28691 \cdot 0,966^t$; $R^2 = 0,842$
Карпатського регіону	$Y_1 = 2499 \cdot 0,931^t$; $R^2 = 0,973$	$Y_1 = 968 \cdot 0,939^t$; $R^2 = 0,779$
Обсяг виробництва с.-г. продукції с.-г. підприємствами (Y_2), млн грн: України	$Y_2 = 212101 \cdot 0,881^t$; $R^2 = 0,981$	$Y_2 = 52846 \cdot 1,061^t$; $R^2 = 0,795$
Карпатського регіону	$Y_2 = 14601 \cdot 0,825^t$; $R^2 = 0,990$	$Y_2 = 1158 \cdot 1,116^t$; $R^2 = 0,855$
Виробництво с.-г. продукції с.-г. підприємствами у розрахунку на 100 га с.-г. угідь (Y_3), тис. грн: України	$Y_3 = 533,6 \cdot 0,900^t$; $R^2 = 0,958$	$Y_3 = 184,2 \cdot 1,095^t$; $R^2 = 0,915$
Карпатського регіону	$Y_3 = 584,4 \cdot 0,887^t$; $R^2 = 0,965$	$Y_3 = 111,5 \cdot 1,176^t$; $R^2 = 0,967$

* Розраховано автором за даними [1–2; 4–10].

** В моделях тренду t визначає порядковий номер року динамічного ряду.

Наведені в табл. моделі тренду добре відображають головні закономірності динаміки досліджуваних економічних показників, оскільки коефіцієнт детермінації для побудованих функцій не менший за 0,779. Аналіз рівнянь економічної динаміки (див. табл.) дає змогу вивести такі висновки.

1. За роки реформеного періоду спостерігається однакова спрямованість зміни площі землекористування, обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і рівня продуктивної віддачі сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах України і Карпатського регіону, що свідчить про однакову природу чинників, які визначали розвиток сільськогосподарських підприємств в цьому періоді як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

2. У першому періоді реформеного розвитку аграрної сфери, який охоплює 1991–2000 рр., у сільськогосподарських підприємствах України загалом і Карпатського регіону зокрема відбувся послідовний спад обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, який спричинився за рахунок зменшення площ землекористування і зниження продуктивної віддачі сільськогосподарських угідь. Отже, в цьому періоді в товарному укладі аграрного виробництва наростали кризові явища, які були зумовлені певною сукупністю чинників.

3. У другому періоді реформеного розвитку (2001–2012 рр.) у сільськогосподарських підприємствах України загалом і Карпатського регіону зокрема відбулося послідовне зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, яке спричинилося за рахунок вищих темпів підвищення продуктивної віддачі сільськогосподарських угідь порівняно із темпами зниження площ землекористування. Отже, в цьому періоді за рахунок певної сукупності чинників були подолані кризові явища розвитку товарного укладу аграрного виробництва, які наростали за попередні роки.

Втім якісний склад чинників, які спричинили спад обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, а згодом їхнє зростання, потребує окремого вивчення.

Література

1. Валова продукція сільського господарства України (у постійних цінах 2010 р.) за 2012 рік : остаточні дані : стат. бюл. / відповідальний за випуск О. М. Прокопенко. – К. : Державний комітет статистики, 2013. – 25 с.

2. Валова продукція сільського господарства України (у постійних цінах 2010 р.) за 1990–2010 роки : стат. бюл. / відповідальний за випуск О. М. Прокопенко. – К. : Державний комітет статистики, 2012. – 48 с.

3. Гавука І. Оцінка тенденцій динаміки рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах України / І. Гавука // Аграрна економіка : науковий журнал Львівського національного аграрного університету. – 2013. – Т. 6, № 1–2. – С. 84–88.

4. Регіони України – 2011 : стат. збірник / за ред. О. Г. Осауленка. – Ч. I. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 358 с.
5. Регіони України – 2011 : стат. збірник / за ред. О. Г. Осауленка. – Ч. II. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 783 с.
6. Сільське господарство за 2005 рік : стат. зб. / за ред. Ю. М. Остапчука ; відп. за вип. О. М. Прокопенко. – К. : Державний комітет статистики України, 2006. – 366 с.
7. Сільське господарство за 2008 рік : стат. зб. / за ред. Ю. М. Остапчука ; відп. за вип. О. М. Прокопенко. – К. : Державний комітет статистики України, 2009. – 370 с.
8. Сільське господарство України – 2010 : стат. збірник / за ред. Ю. М. Остапчука. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 384 с.
9. Сільське господарство за 2011 рік : стат. зб. / за ред. Н. С. Власенко. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 386 с.
10. Сільське господарство України : база даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК: 631.153

Гаркавий В.В., к.е.н., доцент
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпропетровськ

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Переломний момент відбувається тоді, коли стара стратегія поступається місцем новій, дозволяючи компанії піднятися до вершин. Саме у такі переломні моменти менеджери опиняються в замішанні і починають думати: «Тепер все по-іншому. Щось змінилося». Іншими словами, стратегічно переломний момент

– це той момент, коли співвідношення сил міняється: стара структура, старі способи ведення бізнесу і старі моделі конкуренції поступаються місцем новим.

Спочатку з'являється тривожне відчуття, що щось змінилося. Речі не працюють так, як раніше. Відношення покупців до вас змінилося. Розробники, що колись чудово справлялися зі своїм завданням, більше не в змозі запропонувати гідну продукцію. Конкуренти, яких ви списали з рахунків або взагалі не помічали, переманюють ваших клієнтів. Торгові виставки здаються дивними.

Потім виникає вся більша розбіжність між тим, що ви думаєте про те, що відбувається у вашій компанії, і тим, що відбувається в ній насправді. Подібна невідповідність між корпоративними заявами і практичними діями указує на серйозніший хаос, ніж той, до якого ви звикли.

Згодом виникає нова система поглядів, нове розуміння, нові моделі дій (це може тривати рік або десятиліття.) І нарешті, розробляються нові корпоративні заяви, часто новою командою менеджерів [1].

При наявності досить широкого спектру концепцій управління стратегічними змінами в організації, загальною рисою їх є така настанова: забезпечення переходу організації у якісно новий стан за допомогою певних засобів, що є способом реалізації сукупності стратегій («стратегічного набору») організації. Можна застосовувати різноманітні стратегії та підходи для успішного управління змінами.

Чотири стратегії, що базуються на різних аспектах сутності і поведінки людини:

- Раціонально-емпірична. Ця стратегія заснована на розумінні того, що люди схильні переслідувати свої власні цілі, побачивши їх перед собою. В цьому відношенні, зміни базуються на передачі інформації і пропонуванні стимулів.

- Нормативно-перевиховна. Основою цієї стратегії служить те, що люди схильні дотримуватися культурних норм і цінностей. Зміни, в цьому випадку,

базуються на зміні визначення і новій інтерпретації існуючих норм і цінностей, а також розвитку прихильності до нових норм і цінностей.

- Владно-насильницька. Загалом, люди роблять те, що їм говорять або до чого їх можна схилити, і, таким чином, зміни ґрунтуються на користуванні владою і накладенні санкцій.

- Адаптивна. Людина протистоїть втратам і руйнуванню, але з готовністю адаптується до нових обставин. В цьому відношенні, зміни засновані на побудові нової організації і поступовому переведенні людей зі старої організації в нову [2].

Кардинальна перебудова організації допускає радикальні зміни фірми, що торкаються її місії і культури (Подібні зміни можуть виникнути тоді, коли організація змінює свою галузь і відповідно міняється її продукт і місце на ринку);

Глибоке реформування організації проводиться в тому випадку, коли підприємство не змінює свою галузеву приналежність, але і при цьому в ній відбуваються серйозні зміни, викликані, наприклад, її злиттям з аналогічною фірмою (у цьому випадку злиття різних культур, поява нових продуктів і нових ринків вимагають сильних внутрішньоорганізаційних змін, особливо структурних);

Помірне перетворення здійснюється при виході підприємства на ринок з новим продуктом (при цьому в організації відбуваються зміни виробничого характеру на базі удосконалювання технологічних процесів і маркетингу, особливо в тій його частині, що пов'язана з залученням уваги до нового продукту);

Звичайні зміни пов'язані з удосконалюванням маркетингової політики фірми з метою підтримки інтересу до продукту організації (ці зміни не є істотними, і їхнє проведення в найменшій мірі торкає діяльність організації в цілому);

Незмінне функціонування організації спостерігається при реалізації однієї і тієї ж стратегії протягом ряду років. При такому виконанні стратегії не

потрібно проводити ніяких змін, тому це підприємство може одержувати гарні результати, спираючись на накопичений досвід (при такому підході дуже важливо стежити за можливими небажані впливами зовнішнього середовища, здатними вплинути на процес реалізації стратегії).

У загальному випадку стратегічні зміни в тому чи іншому обсязі обов'язково відбуваються [3].

Література

1. Гроув Э. Выживают только параноики. Как использовать кризисные периоды, с которыми сталкивается любая компания: пер. с англ. / Э. Гроув – М.: Альпина Паблишер, 2003.
2. Шершиньова З.Є. Стратегічне управління: Навч. посібник / З.Є. Шершиньова, С.В. Оборська. – К.: КНЕУ, 2004.
3. Василенко В.А. Стратегічне управління: Навч. посібник / В.А. Василенко, Т.І. Ткаченко. – К.: ЦУЛ, 2003.

УДК 338.48.

Драбчук Т.І. ст.викладач

Сумський національний аграрний університет

м.Суми

ВДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток ринку, посилення конкуренції, зміни у формах господарювання, структурні зрушення в економіці вимагають активного використання маркетингових технологій сільськогосподарськими підприємствами.

В сучасних економічних умовах, створюючи та реалізуючи товар чи

послугу, підприємству необхідно налагодити зв'язок із своїм ринковим сегментом, забезпечити ефективну систему обміну інформацією із покупцями, посередниками, партнерами та іншими контактними аудиторіями. З цією метою використовується комплекс маркетингових комунікацій, який забезпечує зв'язок підприємства із зовнішнім та внутрішнім середовищем.

Вагомий внесок в дослідження маркетингової комунікаційної політики зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці й фахівці, як Р. Джозлін, Ф. Котлер, П. Роуз, Г.О. Андрусенко, А.В. Войчак, С. Гаркавенко, Л. Балабанова, П.С. Зав'ялов, П. Мацкевич, О. Громова, В. Шепель, М. Ковальов Л.О. Ломовських та інші. Проте питання щодо ефективних методів управління комунікаційною політикою підприємств аграрного сектору потребують подальшого, глибшого дослідження. Це зумовлено, перш за все, особливостями макросередовища підприємств аграрного сектору в Україні: відсутність цілеспрямованого стимулюючого впливу на господарську діяльність, сезонність, кліматичні зміни (нетрадиційні норми опадів по всій території України, зрушення часових меж вегетаційного сезону й нетипові коливання температур), нестабільність політично-правового та економічного середовища, погіршення стану демографічного середовища на селі, зростання культурного рівня споживання харчових продуктів, науково-технічні чинники (ступінь впровадження інновацій у виробництво, рівень державної підтримки розвитку науки).[1]

Таким чином існує нагальна потреба в розробці та впровадженні таких механізмів управління, які нададуть можливість сприймати зміни середовища функціонування підприємств, розпізнавати їх і відповідно пристосувати їх діяльність до реальних умов, що, у свою чергу, має забезпечити їх ефективність. Одним із таких механізмів і повинна стати маркетингова комунікаційна політика підприємства.

Маркетингова комунікаційна політика - це цілеспрямована діяльність підприємства з регулювання руху інформаційних повідомлень і потоків, яка забезпечує взаємодію з усіма суб'єктами маркетингової системи на основі

обґрунтованої стратегії використання комплексу комунікативних засобів.

Реалізація комунікаційної політики підприємства здійснюється завдяки комплексу маркетингових комунікацій, який передбачає наявність наступних основних складових: реклами, стимулювання збуту, пропаганди, особистого (персонального) продажу.

Реклама є найбільш використовуваним засобом впливу на цільову аудиторію в процесі маркетингової комунікації. Вважаємо, що під час розробки рекламної кампанії потрібно акцентувати увагу споживачів сільськогосподарської продукції на високій її якості та використанні лише натуральної та екологічно чистої сировини.

Результативність маркетингу настає за умови стимулювання збуту сільськогосподарської продукції залежно від призначення продукції або сировини чи то для виробничого чи особистого користування. Стимулювання відбувається в значній мірі щодо посередників і полягає в підвищенні їх зацікавленості продавати товар з максимальною енергією, розширювати коло покупців, надавати цінні знижки на найбільш необхідні товари (знижки постійним покупцям, знижки за оплату до настання терміну оплати) шляхом збільшення їх оплати праці, якщо ними забезпечено збут зумовлених обсягів товару. Залежно від виду товару, підприємства можуть також використовувати й інші методи стимулювання збуту, наприклад кредит, безкоштовні зразки тощо. [2]

Особистий продаж агропідприємства зазвичай використовують як засіб зв'язку з торговими посередниками, здійснюють продаж сільськогосподарської продукції з використанням торгових павільйонів, торгівлю «з поля» тощо.

PR (зв'язки з громадськістю, пропаганда) як засіб комунікації спрямований на формування сприятливого іміджу підприємства, що забезпечує визнання і схвалення його продукції громадськістю. У рамках пропаганди сільськогосподарської продукції доцільна організація виставок, ярмарок, де акцентуються системи гарантування походження й відповідності якості продукції. Головним елементом промоційних програм повинно стати

підкреслення якості, гігієни, безпечності, харчової цінності продукції. Неабияке значення мають принципи екологічної чистоти та гуманного ставлення до тварин, покладені в основу виробництва сільськогосподарської продукції.

Безумовно, кожен елемент комплексу маркетингових комунікацій відіграє свою особливу роль у просуванні, і всі вони разом повинні сприяти зростанню ефективності діяльності аграрних підприємств.

Література

1. Соловйов І.О. Агромаркетинг: системна методологія, реалізація концепції: Монографія / І.О. Соловйов. - Херсон: Олді-плюс, 2008. - 384 с.
2. Косіюк В.П. Організаційно-економічні засади маркетингового управління на підприємствах АПК / В.П. Косіюк//Актуальні проблеми економіки.– 2007.– № 9 (75). – С. 88–91.

Жарылкасын Ж.К., преподаватель

Казахский национальный аграрный университет

г. Алматы

РЕАЛИЗАЦИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕ КАЗАХСТАНА

Одной из важнейших сфер деятельности любой фирмы являются инвестиционные операции, т.е. операции, связанные с вложением денежных средств в реализацию проектов, которые будут обеспечивать получение фирмой выгод, в течении периода, превышающего один год.

В коммерческой практике принято различать следующие типы инвестиций: инвестиции в физические активы, инвестиции в денежные активы, инвестиции в нематериальные активы.

Подготовка и анализ инвестиций в реальные активы существенно зависят от того, какого рода эти инвестиции, т.е. какую из стоящих перед фирмой задач необходимо решить с их помощью. С этих позиций все возможные разновидности инвестиций можно свести к следующим основным группам: Инвестиции в повышение эффективности. Их целью является, прежде всего, создание условий для снижения затрат фирмы за счет замены оборудования, обучения персонала или перемещения производственных мощностей в регионы с более выгодными условиями производства; Инвестиции в расширение производства. Задачей такого инвестирования является расширение возможностей выпуска товаров для ранее сформировавшихся рынков в рамках уже существующих производств; Инвестиции в создание новых производств. Такие инвестиции обеспечат создание совершенно новых предприятий, которые будут выпускать ранее не изготавливавшиеся предприятием товары (или оказывать тип услуг), либо позволяет фирме предпринять попытку выхода с ранее уже выпускавшимися товарами на новые для нее рынки; Инвестиции с целью удовлетворения требований государственных органов управления.

Причиной, заставляющей вводить такого рода классификацию инвестиций, является различный уровень риска, с которым они сопряжены. Зависимость между типом инвестиций и уровнем риска можно представить в виде следующей схемы (рисунок 1).

Логика такой зависимости между типом инвестиций и уровнем их риска очевидна: она не определяется степенью опасности не угадать возможную реакцию рынка на изменение результатов работы фирмы после завершения инвестиций.

Рис 1. Связь между типом инвестиций и уровнем риска

В настоящее время в рамках официальной помощи развитию Казахстан развивает финансовое сотрудничество с целым рядом международных финансовых, экономических организаций (МФЭО), таких, как МВФ, МБРР, АБР, ЕБРР, ИБР и правительствами стран-доноров – Японии, США, ФРГ и т.д. Для Казахстана наиболее целесообразным и безболезненным, с точки зрения влияния на инфляцию и внешний долг, является привлечение прямых иностранных инвестиций, так как прямые инвестиции, будучи привлеченные под собственные гарантии заемщиков, снижают финансовые обязательства государства по заимствованию средств на структуризацию экономики. Целесообразно отметить, что стратегическое положение Казахстана в Азиатском регионе, богатые месторождения полезных ископаемых, значительный потенциал АПК, а также высокий образовательный уровень трудовых ресурсов предопределили значительную роль прямых иностранных инвестиций в общем потоке внешних финансовых ресурсов. Приток прямых иностранных инвестиций в Казахстан осуществляется посредством создания совместных предприятий, дочерних предприятий, приватизации государственных предприятий с участием иностранного капитала, передачи в управление иностранным фирмам крупных промышленных предприятий и инвестирования банковского сектора. Это капиталоемкие отрасли, для развития которых необходим как иностранный капитал, так и жесткий стратегический контроль государства. Наша позиция крупного межрегионального транспортного центра требует установления более либерального режима для иностранных инвестиций. Это позволит нам привлечь необходимый приток финансов и знаний, развить наши возможности и регулярные торговые обмены с зарубежными странами, Открытая и либеральная инвестиционная политика с ясными, эффективными и строго соблюдаемыми законами, исполняемыми беспристрастной администрацией, – это наиболее мощный стимул к привлечению иностранных инвестиций. Выработка такой политики должна стать одной из наших основных задач, поскольку трудно представить себе, как Казахстан может добиться быстрого

экономического роста и модернизации без иностранного капитала, технологии и опыта. Инвестиционный климат стал более благоприятным, а Казахстан вышел в лидеры по объему и качеству привлеченных иностранных инвестиций, нам нужны политическая воля и реальные действия. Необходимо также проявить высочайшее мастерство в использовании инструментов, необходимых для привлечения как можно большего количества известных миру инвесторов". Поэтому иностранные инвестиции рассматриваются как универсальное средство решения всех проблем, связанных с преодолением инвестиционного кризиса, и должны сыграть роль достаточно сильного катализатора в инвестиционном процессе. Тем не менее, обладая определенными привлекательными чертами – богатыми природными ресурсами, наличием достаточно квалифицированной рабочей силы, высоким научно-техническим потенциалом, Казахстан еще не прошел стадию ресурсосбережения, и, прежде всего энергосбережения. По этой причине цены внутреннего рынка превышают мировые цены.

Для стимулирования притока иностранных инвестиций и финансового контроля за их использованием необходимо совершенствовать действенность механизма государственного регулирования процесса привлечения внешней помощи, включающего организационную структуру управления иностранными инвестициями и широкий арсенал правовых и экономических средств, используемых специалистами этой структуры; совершенствовать систему страхования и перестрахования рисков; налаживать качественное и своевременное информационное обеспечение иностранных инвесторов; осуществлять целый ряд других мер, но главное – инвестиционная политика Республики Казахстан должна быть гибкой, прагматичной и соответствующей происходящим внутренним и внешним экономическим реалиям.

Литература:

1. Стратегия индустриально-инновационного развития Республики Казахстана 2003-2015годы (утв. Указом президента РК от 12.05.2003г. №1096)

2. Логинов В., Кулагин А. Инновационная политика: меры по активизации. Экономист №9, 2002,
3. Акимов А.А. Экономика Казахстана. Транзитная экономика. -№10, 2006.
4. Гейдаров М.Р. Инвестиционный проект. А., 2000.
5. Мамыров А. Эффективность инвестиций в промышленное производство. Алматы 2008.

УДК 65.012

Заболотна Т.М. старший викладач

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

**ОВОЛОДІННЯ МИСТЕЦТВОМ УПРАВЛІННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Аграрний сектор економіки характеризується певними особливостями, які відрізняють його від інших галузей народного господарства й зумовлюють проблеми у формуванні та використанні трудових ресурсів. Функціонування різних організаційно-правових форм господарювання та їх трансформація потребують опрацювання нових підходів до управління.

Важливим чинником, що впливає на результативність діяльності сільськогосподарського підприємства, постає ефективність менеджменту, яка безпосередньо залежить від керівництва (органу управління). Матеріали останніх спостережень за діяльністю керівників підприємств АПК свідчать, що вони, як правило, впливають на підлеглих загальноприйнятими методами.

Проте, успішнішими є ті господарства, в яких керівник індивідуально добирає з арсеналу способів впливу на людей ті методи, до яких він має схильність і вірить у їх раціональність та ефективність. При такому доборі він обов'язково враховує людські потреби, які визначаються характером

особистості як у цілому, так і окремими його чинниками: віком, статтю, станом здоров'я, досвідом тощо. Саме в цьому і проявляється мистецтво управління, яке відбиває роль індивідуальних якостей керівника і формує стиль його роботи в досягненні організаційних цілей.

У вітчизняній науковій літературі проблеми формування стилю управління досліджуються такими вченими-економістами як Завадський Й.С., Хміль Ф.І., Данюк В.М., Пашко Л.А., Юрчишин В.В., Чорний Г.М. та іншими.

Мистецтво управління проявляється у спілкуванні керівника з персоналом, у здібностях неформального впливу на підлеглих, налаштуванні їх на ефективну роботу. Мистецтво управління визначає методи та прийоми розробки управлінських рішень, підходи до аналізу та оцінки кращого варіанту рішення серед можливих альтернатив [1]. Саме мистецтво управління обумовлює співвідношення формального та неформального управління, впливає на формування авторитету менеджера і прояв його лідерства. Суттєвою складовою мистецтва управління виступає вміння делегувати повноваження.

Помилковою є думка стосовно того, що мистецтво управління – це тільки те, що дається людині природою. Навпаки, складові мистецтва управління проявляються, формуються, вдосконалюються упродовж всього професійного життя. Найбільшого значення при цьому набувають інтуїція, досвід роботи, характер освіти, професіоналізм, тип мислення, рішучість та ініціативність.

З одного боку, мистецтво управління передбачає розвинуте вміння ефективно використовувати теоретичні знання, а з іншого – раціонально діяти в тих ситуаціях, для яких наука управління ще не напрацювала необхідних рекомендацій.

З метою оволодіння мистецтвом управління керівному складу будь-якого агроформування необхідно опанувати навички з організації оперативної роботи; розвитку ділових контактів; мотивації підлеглих до високопродуктивної праці. Особливого значення набувають організація сумісної праці та спілкування з підлеглими. При цьому вкрай важливим є забезпечення єдності довіри та вимогливості – базового принципу, який

«працює» на організацію «комунікативного простору»: довіряючи, керівник надає працівникам можливість максимально використовувати їх досвід, знання і здібності у виконанні завдань, а вимагаючи, він підвищує відповідальність працівників за якість роботи та терміни їх виконання [4].

Мистецтво управління передбачає застосування і такого сучасного методу активізації потенціалу людини, розширення її можливостей як коучинг. Сутність коучингу полягає в індивідуальному тренуванні працівника, розвитку необхідних здібностей та навичок для досягнення поставлених цілей.

Не можна говорити про мистецтво управління, залишивши поза увагою високий рівень загальної культури керівника, його інтелігентність, наявність таких моральних якостей, як витримка, врівноваженість, стриманість, почуття відповідальності та обов'язку, піклування про загальні інтереси, вміння говорити та слухати інших, аргументувати свої розпорядження.

На нашу думку, оволодіння мистецтвом управління дозволить керівникам сільськогосподарських підприємств максимально використовувати можливості підлеглих, що сприятиме постійній життєздатності управлінської системи та її готовності до розв'язання поставлених завдань, а в загальному підсумку – впливатиме на підвищення ефективності функціонування підприємств АПК.

Література

1. Завадський Й.С. Менеджмент: Management / Завадський Й.С. – У 3т. – Т1. – 3 – вид., доп. – К.: вид-во Європ. ун-ту.- 2001. – 542с.
2. Транченко Л.В. Методи та інструменти посилення впливу механізму управління на діяльність підприємств / Л.В. Транченко // Актуальні проблеми економіки: Науковий економічний журнал. - К.: ВНЗ «Національна академія управління». - 2008. - №3. - С. 92-97.
3. Хміль Ф. Міфи зарубіжної науки менеджменту і українські реалії / Ф. Хміль // Економіка України: Політико-економічний журнал Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства фінансів України та Національної академії наук України. - К.: Преса України. - 2011. - №5. - С. 66-72.

4. Ястреб М.П., Чорний Г.М. Формування стилю керівництва в аграрному виробництві / М.П. Ястреб , Г.М.Чорний // Економіка АПК, 2005, № 6. – С.116-119.

УДК 330.322

Іваницька Г.Б. к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Інвестиційний клімат - це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему (економіку країни, регіону, корпорації) [1]. Сприятливий інвестиційний клімат має забезпечити захист інвестора від інвестиційних ризиків.

Враховуючи стан економічного потенціалу й обмежені внутрішні інвестиційні можливості впродовж всього періоду трансформації економіки, українська держава намагається створити сприятливі умови для розвитку інвестиційної сфери. Основним завданням держави в цьому плані є створення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційних процесів засобами непрямого впливу. Прямого державного фінансування повинні підлягати в основному програми державного рівня. Проте, для елімінації вказаних проблем явно недостатньо буде вживання дискретних заходів із впливу на різні макроекономічні показники у монетарній площині. Проблема передусім полягає у екстенсивній моделі аграрної економіки, відсутності реальної обґрунтованої стратегії розвитку, орієнтації на поточне споживання та реалізацію прибутку. Крім того, інвестиційна активність в Україні в цілому

обмежується критичною нестабільністю внутрішньої і зовнішньої економічної політики і політики взагалі, а у її регіонах - відсутністю або недостатньою розвиненістю мережі виробничої інфраструктури (транспорт, зв'язок, дороги, водо- та енергопостачання). Державне фінансування розбудови інфраструктурних об'єктів могло б спричинити мультиплікаційний ефект на зростання обсягів залучення іноземних та й взагалі інвестицій до розвитку економіки регіонів. З цією ж метою доцільно було б переглянути характер діяльності зон особливого режиму економічної активності – вільних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, депресивних регіонів тощо – перелік видів господарської діяльності, що оподатковуються на пільгових умовах, має обмежуватись інноваційними та продовольчими галузями і жорстко контролюватись.

Державна політика щодо формування інвестиційного клімату потребує докорінних змін і має проводитися на якісно вищому рівні. Вона має базуватися на забезпеченні стійкого підйому економіки України шляхом реформування фінансово-кредитної системи, удосконалення відносин власності, приватизаційного законодавства, земельних відносин, а також створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій.

Іноземні інвестиції дають можливість доступу до сучасних технологій і систем менеджменту; створюють фінансові можливості для розвитку вітчизняної економіки; активізують динамічний розвиток вітчизняної економіки; сприяють реалізації заходів макроекономічної стабілізації.

Необхідними умовами здійснення іноземного інвестування економіки України, таким чином, є: наявність у потенційних зарубіжних інвесторів тимчасово вільних коштів, які можуть бути (в грошовій або в інших формах) використані у вигляді інвестицій в інших країнах;

потрібний рівень інвестиційної привабливості об'єктів, в які можуть бути здійснені інвестиції в Україні;

сприятливий інвестиційний клімат, державна інвестиційна стратегія і стабільна політична обстановка в країні.

Згідно із даними, станом на 1 січня 2014 року обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку України з початку інвестування, становив 58,157 млрд доларів.

На кінець року основними інвесторами України залишаються такі країни, як Кіпр - 19,036 млрд доларів, Німеччина - 6,292 млрд доларів, Нідерланди - 5,562 млрд доларів, РФ - 4,287 млрд доларів, Австрія - 3,258 млрд доларів, Велика Британія - 2,714 млрд доларів, Британські Віргінські острови - 2,494 млрд доларів, Франція - 1,826 млрд доларів, Швейцарія - 1,325 млрд доларів, Італія - 1,268 млрд доларів. На ці країни припадає майже 83% від загального обсягу прямих інвестицій.

Найбільшим інвестором в сільське господарство України є Кіпр – 360,7 млн доларів США. Інвестиції з Великої Британії становлять 42,8 млн доларів США. Інвестиції з Віргінських Островів – 27,3 млн доларів США (на 82% більше, ніж на початку поточного року). [2]

На думку іноземних інвесторів, секторами, що ідеально підходять для системного інвестування з урахуванням поточної ситуації та перспектив подальшого розвитку, є сільське господарство (92%), національна інфраструктура (91%), альтернативна енергетика (90%) і харчова промисловість (81%) [3].

Україна в цілому має певні особливості у здійсненні іноземного інвестування, які, з одного боку, сприяють залученню іноземних інвестицій, з другого – гальмують їх. Завдання полягає у максимальному врахуванні як одних, так і других особливостей з метою створення сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Література

1. Інвестиційний клімат та методи його дослідження. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/11540510/investuvannya/investitsiyiny_klimat_metodi_yogo_doslidzhennya
- 2.Закордонні інвестиції. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Козяр А.В. магістр
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Для забезпечення ефективної реалізації вироблених товарів підприємства здійснюють комплекс заходів, який забезпечує фізичне переміщення та розподіл товарної маси у ринковому просторі, доведення товарів до споживачів і організацію їх ефективного споживання або використання. Все це присутнє у розробці маркетингової збутової стратегії.

Слід враховувати, що збут - це один з головних елементів маркетингу, який стоїть позаду таких елементів, як виявлення споживчих потреб, розробка товарів і встановлення на них відповідної ціни, налагодження системи їх ефективного стимулювання [1, с. 120].

Для кількісної оцінки ефективності збутової діяльності підприємства, а також, щоб знаходити резерви її удосконалення і підвищення ефективності, оцінювати і стимулювати працю робітників, що займаються збутом, слід використовувати широке коло різних показників. Показниками оцінки економічної ефективності збутової діяльності можуть бути: частка підприємства на товарному ринку; чистий прибуток у розрахунку на 1 тис. грн. обсягу реалізації всієї продукції, у тому числі експортованої; питома вага реалізованої продукції на експорт; показники ефективності укладеного договору постачання (рівень рентабельності договору; рівень рентабельності витрат, що пов'язані з виконанням договору); обсяг реалізації (прибутку) у розрахунку на одного працівника, що займається збутом; питома вага чисельності працівників, що займаються збутом; питома вага витрат на заробітну плату працівників, що займаються збутом; витрати товароруху і обслуговування покупців та ін.

Важливим фактором ефективності збутової діяльності підприємства є сучасний менеджмент, який забезпечує оптимальну організацію цього виду діяльності та належне управління нею. А це можливо лише в умовах всебічного використання маркетингу, бо він не обмежується тільки продажем певного продукту чи певної послуги. В першу чергу він займається підготовкою, а потім здійсненням збуту, його стимулюванням і завоюванням покупців [2,с. 325].

Основою для успішної збутової діяльності підприємства є знання економічної ситуації (кон'юнктури), що склалася на ринку і буде у перспективі, виявлення найбільш «плодоносних» ринків, визначення свого місця та стратегії і тактики діяльності на них.

Вивчення ринків повинно бути цілеспрямованим з виділенням його сфер, сегментів, можливих замовників. Необхідно визначити, які машини і обладнання потрібні споживачу-замовнику в даний час і в майбутньому. Потрібно досліджувати не тільки внутрішній ринок, а і ринок експорту вітчизняної продукції, яка конкурентоспроможна з аналогічною продукцією зарубіжних фірм.

Вітчизняні підприємства майже не вивчають своїх конкурентів, що пояснюється слабкістю конкуренції на внутрішньому ринку, відсутністю необхідної інформаційної бази, досвіду з цього і недооцінкою даної роботи. Для вивчення конкурентів підприємствам слід створити електронний банк даних про них, постійно доповнюючи його. При оцінці конкурентів підприємству необхідно порівнювати свої можливості не з деякою усередненою виробничою одиницею, а безпосередньо з лідером на ринку.

В Україні необхідно створювати ринок інформаційних і консультаційних послуг. Причому перш за все повинна бути єдина інформаційна система, яка б охоплювала усі регіони країни і інтегрувалася з інформаційними мережами інших країн. Без неї ринок засобів виробництва нормально функціонувати не зможе.

Ринкова діяльність підприємства повинна здійснюватися на основі ретельно розробленої товарної політики. Її відсутність (те, що зараз маємо на

більшості підприємств) веде до загострення проблем збуту продукції і погіршенню фінансового стану підприємств, збитковості їх функціонування [3,с.202].

Для управління асортиментом необхідна координація взаємопов'язаних видів діяльності - науково-технічної і проектної, комплексного дослідження ринку, організації збуту, сервісу, реклами, стимулювання попиту. Цю функцію координації повинна виконувати служба маркетингу.

Збутова діяльність сільськогосподарського підприємства може ефективно здійснюватися при наявності відповідної ринкової інфраструктури на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях. Рішення цієї проблеми сприяло б покращенню зовнішнього середовища, в якому функціонують сільськогосподарські підприємства, а в результаті і створення умов для виробництва продукції, потрібної споживачеві, та її збуту.

Література

1. Копитець Н. Г. Передумови формування ринкової системи збуту та реалізації сільськогосподарської продукції / Н. Г. Копитець // Економіка АПК. – 2004. – № 6. – С. 118-125.
2. Петруня Ю. Є. Маркетинг : навч. посібн. / Ю.Є Петруня . – К. : Знання, 2009. – 325 с.
3. Хрупович С. Є. Економічне оцінювання та управління збутовою діяльністю підприємств : дис. канд. екон. наук : 08.06.01 / С. Є. Хрупович. – Львів, 2005. – 202 с.

Коlach С.М. к.е.н., доцент

Василина О.Р. к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м.Львів

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ В УМОВАХ ЇХ ТРАНСФОРМУВАННЯ

Проблеми розвитку сільськогосподарських підприємств, їх соціально-економічні аспекти, досліджували багато вчених-економістів, зокрема, О.А.Бугуцький [1], С.М.Злупко [2], Г.І.Копалова [3], В.В.Липчук, І.В.Прокопа, Л.О. Шепотько, К.В.Васьківська та ін.

Характерною особливістю сільського населення Львівщини є його національна свідомість, адже кожен селянин цікавиться справами громади та бере активну участь у громадському житті свого села. З часів сивої давнини національна свідомість стояла дуже високо.

Починаючи з середини 80-х років у розвитку сільськогосподарських підприємств Львівщини можна виділити наступні періоди, які характеризувались певними регіональними особливостями (табл. 1). Пізніше процес розвитку сільськогосподарського виробництва продовжували орендні колективи (другий період – кінець 80-х років). Характерною особливістю цього періоду було розвиток орендних земельних відносин. Наступний – третій період (перша половина 90-х років ХХ ст.). Характерною ознакою є розвиток фермерських господарств, які є формою підприємництва тих селян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатись її переробленням та реалізацією.

**Періоди розвитку сільськогосподарських підприємств та їх особливості,
Львівська область, (з середини 80-х років ХХ ст. по теперішній час)¹⁾**

Періоди	Особливості	Характерні ознаки
1. Середина 80-х років ХХ ст.	Запровадження колективного підряду	Відмова від вказівок „зверху”; виконання колективом певного комплексу робіт у наперед визначений термін; господарська самостійність колективу; поява сімей, що працюють на підряді.
2. Друга половина 80-х років ХХ ст.	Орендні земельні відносини	Сільськогосподарське виробництво є вузькоспеціалізоване, що дозволило широке впровадження досягнень науки і техніки при виробництві конкретного виду продукції; забезпечення стабільних доходів орендодавцю; позитивний вплив орендарів на підвищення ефективності використання землі; орендне землекористування як основа розвитку агробізнесу.
3. Перша половина 90-х років ХХ ст.	Становлення та розвиток фермерських господарств	Селянин є власником землі та майна, самостійне вирішення всіх питань. Формування конкурентного середовища в сільському господарстві.
4. Початок ХХІ ст.	Розвиток господарств населення, на долю яких пропадало понад 80 % сільсько-господарської продукції; розвиток агротуризму; диверсифікація економіки на селі.	Власність на землю, вільний вибір діяльності відповідно до потреб ринку; виробництво екологічно чистої продукції високої якості; розвиток різних сфер економічної діяльності на селі. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств проявляється в територіальному поділі праці, що знаходить свої прояви у зональній особливості

1) Власні дослідження автора.

Найбільша частка сільськогосподарської продукції у Львівській області припадає на господарства населення (четвертий період – початок ХХІ ст.).

Аналіз стану реформування відносин власності на селі показує, що існує ряд перешкод на шляху створення нових господарських структур, а саме: селянам не чітко роз'яснена мета і завдання приватизації, відсутня стабільність у підході до проведення аграрної реформи.

Виходячи із досить потужного ресурсного потенціалу, яким забезпечений аграрний сектор економіки України – майже чверть світового запасу родючих чорноземів, помірні кліматичні умови, працюючі та високоосвічені трудові ресурси, вигідне геополітичне розташування держави, - слід зазначити, що

сільськогосподарські підприємства мають необхідні вихідні чинники для того, щоб увійти в світове господарство як провідна ланка його продовольчого ланцюга.

Особливістю Львівської області є також процес трансформування в аграрній сфері. Трансформаційна діяльність пов'язана з перетворенням матеріальних об'єктів в об'єкти споживання. Отже, на розвиток сільськогосподарського виробництва впливає територіальне розміщення господарства.

У процесі трансформування сільськогосподарських підприємств характерними особливостями розвитку сільськогосподарських підприємств є становлення та розвиток фермерських господарств і збільшення кількості господарств населення, на долю яких припадає понад 80 % виробництва сільськогосподарської продукції, а також розвиток агротуризму та диверсифікація сільськогосподарського виробництва.

Література:

1. Бугуцький О.А., Купалова Г.І., Орлатий М.К. Аграрна праця та соціальний розвиток села. - К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1996.- 302 с.
2. Злупко С.М. Українська економічна думка. Постаті і теорії. - Львів: Євросвіт, 2004.- 544 с.
3. Купалова Г., Клименко Є. Концепція формування ринку праці на селі в Україні // Економіка України.- 1992.- № 12.- С. 56-60.

УДК 631.1.027:631.115.1

Козлова Г.І. здобувач

Львівського національного аграрного університету

м.Львів

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГУ

ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ В УМОВАХ РИНКУ

Маркетинг як інструмент ринкової діяльності забезпечує оптимальну швидкість просування сільськогосподарської продукції, при якій

співвідносяться найбільш вигідні темпи їх продажу та обігу мінімальних витрат на зберігання запасів, а також збереженні можливості повністю задовольняти споживчий попит.

Діяльність у сфері маркетингу пов'язана з пошуком й аналізом інформації про ринок, товари, споживачів, посередників і конкурентів.

Маркетингова діяльність фермерських господарств має бути спрямована на приріст виручки та прибутку від реалізації продукції. Це може бути досягнуто завдяки продажі товарів за вигідними цінами для сільськогосподарського виробництва, вигідними каналами збуту, збільшенням кількості проданої продукції та її асортименту, тобто вона користується попитом, який зростає.

Процес формування маркетингових можливостей підприємства здійснюється за допомогою таких ресурсів: трудових (спроможність, кваліфікація, відповідальність, компетентність персоналу підприємства), матеріальних (вузли, агрегати, запчастини та ін.), енергетичних (паливо-мастильні матеріали та ін.), технічних (рухомий склад, обладнання), інформаційних (інформація про внутрішнє середовище підприємства, про стан суб'єктів середовища безпосереднього оточення СБО) тощо.

Розвиток фермерства набуває великої актуальності, тому що така форма власності забезпечує поєднання в одній особі власника засобів виробництва та праці, працівника та менеджера.

Власникам фермерських господарств важко вирішувати проблеми економічного характеру, а саме: пошук вигідних ринків збуту, нестачу матеріальних ресурсів і відсутність фінансових коштів на його придбання та оновлення, неможливість зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

У порівнянні з більшістю товарів для сільськогосподарських продуктів характерні підвищена громіздкість та схильність до швидкого псування. Значний обсяг впливає на маркетингові функції, що стосуються фізичного маніпулювання. Продукти, які займають багато місця, при порівнянні з їхньою

цінністю обходяться відносно дорожче у перевезеннях та зберіганні. Навіть найстійкіші у зберіганні сільськогосподарські продукти звичайно псуються більше, ніж промислові товари. Ці властивості визначають засоби, необхідні для маркетингу продукції ферм. Об'ємні продукти вимагають просторих складських приміщень.

Через швидке псування їм необхідні термінове навантаження, доставка, розвантаження і, можливо, спеціальне охолодження. Контроль і збереження якості нерідко стають реальною та дорогою проблемою. А тому кращий вихід для фермера — швидка реалізація.

Обсяг виробленої продукції фермерського господарства змінюється з року в рік, що зумовлено реакцією фермерів на ціни, урядові заходи, а також такими факторами, як погода і хвороби. Ці зміни в обсягах випуску продукції впливають на процес продовольчого маркетингу.

Мінливість річного випуску товарів на окремій фермі виражена сильніше, ніж у всіх господарствах, разом узятих. Вона має важливе значення в основному для фірм продовольчого маркетингу, які спеціалізуються усього на декількох видах сільськогосподарської продукції. Так, різке скорочення збору пшениці позначиться на борошномелах та пекарях, але воно не становить загрози для переробників плодоовочевої сировини.

Зміни у постачанні продукції з ферм мають істотний вплив на закупівельні ціни, потреби у місткостях сховищ та ступінь завантаженості виробничих потужностей переробки, які належать фірмам продовольчого маркетингу. Прагнення зменшити ризик та невизначеність, які спричиняються коливаннями поставок продукції з ферм, — одна з рушійних сил, що створюють більш тісні договірні, контрактні зв'язки між маркетинговими агентствами і фермерами.

У цілому посилення залежності фермерів від постачання зі сторони поставило їхнє економічне благополуччя в залежність від несільськогосподарського сектору економіки.

Інший бік проблеми фермерського маркетингу полягає у дуже малому розриві між ціною реалізації і собівартістю. Умови конкуренції у сільському господарстві звичайно утримують фермерські ціни близькими до собівартості продукції.

Весь комплекс цілей, стратегій і тактики, які допомагають фермеру розробляти і приймати рішення щодо виробництва і маркетингу, — це так званий фермерський план маркетингу.

Таким чином, виходячи з особливостей фермерських господарств як форми господарювання, розглядаються їх маркетингові потреби та можливості їх реалізації. Особлива увага звертається на потреби колективного вирішення маркетингових проблем фермерськими господарствами на рівні створених об'єднань.

Література:

1. Липчук В.В. Маркетинг: Навчальний посібник /В.В.Липчук. – Львів: «Магнолія-2006», 2012. – 456 с.
2. Липчук В.В. Фермерські господарства: стан, проблеми та стратегії розвитку: монографія / В.В. Липчук, Л.Б. Гнатишин, О.М. Кордоба. – Л., 2012. – 236 с.

УДК 334.012:339.13.024

Крижановська І.Ю., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

м.Миколаїв

РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЗАПОРУКА

ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Проблема ефективного позиціонування вітчизняних аграрних підприємств має особливе значення для України і набула загострення після її вступу до

СОТ. Деякі з підгалузей аграрного сектору почали занепадати, в результаті неконкурентоспроможної продукції як на світовому, так і на вітчизняному ринках. Як наслідок, продукція українських аграріїв може залишитися не реалізованою в повному обсязі і за бажаною ціною. Тому постало питання дослідити причинно-наслідкову залежність факторів, що спричинили дану ситуацію [1].

Питання, що стосуються становлення та розвитку вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції, а також аграрного ринку, досліджували багато науковців. Зокрема глибинним дослідженням цього питання займались: Козак Л.В., Саблук П.Т., Амбросов В.Я., Рябоконт В.П., Месель-Веселяк В.Я та ін. Проте більшість дослідників розглядають окремо формування ринку аграрної продукції та розвиток аграрних підприємств. Ми ж хочемо виявити та зосередити увагу на причинно-наслідковій залежності між цими двома поняттями.

Метою нашого дослідження є розкриття необхідності розвивати аграрні підприємства, враховуючи при цьому інновації, формування ефективного ринку сільськогосподарської продукції. Тому що, ефективний ринок, дозволить підприємствам своєчасно і за вигідною ціною реалізувати свою продукцію та налагодити зв'язки з іншими товаровиробниками, постачальниками та покупцями. Враховуючи нашу мету, перед нами постали такі невирішені на сьогодні питання:

- вибір стратегії розвитку аграрним підприємством (виробництво продукції з урахуванням ринкової кон'юнктури та принципом “не завдай шкоди”, що стосується землі, а саме врахування сівозміни;
- яким чином можливо отримати максимальне поєднання високого врожаю та доходу;
- виходи на нові ринки збуту продукції, в тому числі і зовнішні.

Для виявлення стійких тенденцій і причинно-наслідкових зв'язків, що визначають ефективність ринкових позицій вітчизняних виробників за об'єкт дослідження обрано сукупність сільськогосподарських підприємств [2].

Інноваційні досягнення у рослинництві, як відомо, пов'язані із селекцією і насінництвом. У цій галузі зайнято багато дослідних господарств, проте проблему забезпечення якісним насінням не вирішено. Адже більшість високоврожайних сортів майже всіх культур пов'язані із зарубіжною селекцією. Племінне тваринництво України має високий потенціал. Проте племінні підприємства, племінні заводи і репродуктори племінну продукцію використовують переважно для розвитку своїх підприємств і мало реалізують на ринку. Тому товаровиробник, особливо при переході тваринництва на промислову основу, повинен орієнтуватися на імпортну племінну продукцію, яка має суттєві переваги над українською.

Ще однією проблемою є значна кількість посередників, які диктують свої умови при закупівлі сільськогосподарської продукції у підприємств. При цьому виробники недоотримують частину прибутку, яка могла бути спрямована на розвиток підприємства. Більшість підприємств не займаються переробкою продукції, а продають виключно сировину. При тому, що продукти переробки за вартістю перевищують в десятки разів. Це тому, що у одиночних невеликих підприємств немає можливості закупити обладнання [3]. Таким чином постійно відбуваються події, які відбуваються по колу, а саме: ринок формує попит на певний вид продукції; господарства виробляють даний вид в недостатній кількості внаслідок відсутності фінансування; реалізують через посередників, бо не мають транспорту, та ін.; не переробляють, а реалізують сировину.

Як наслідок господарства не отримують належного прибутку, що в подальшому стримує їх розвиток. Ринок не забезпечений достатньою кількістю необхідного товару і змушений заповнити потребу імпортом.

Основою посилення підприємницької діяльності є стратегічна спрямованість на підвищення незалежності та самостійності підприємств. Для ефективного функціонування господарствам необхідно враховувати попит на ринку, як внутрішньому, так і зовнішньому, відповідно формувати свою виробничу програму. Крім того, що ринок дає можливість, він ще й забезпечує

та спонукає підприємства розвиватися, застосовувати нові розробки та вдосконалювати механізми виробництва та реалізації продукції.

Раціональне використання ресурсів, максимальне одержання доходів та висока конкурентоспроможність можуть бути досягнені лише в умовах інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств та їхніх галузей.

Подальший ефективний розвиток аграрного ринку України неможливо забезпечити без ефективно функціонуючих сільськогосподарських підприємств. Не малу роль повинна відіграти і держава для розвитку цього напрямку.

Література

1. Козак Л.В. Ринкові позиції вітчизняних сільськогосподарських виробників у контексті членства України в СОТ/Л.В.Козак//Економіка АПК. –2013. –№1. – С.55-60.

2. Амбросов В.Я. Ринок і стратегія розвитку сільськогосподарських підприємств/В.Я.Амбросов//Економіка АПК. –2013. –№10. –С.72-79.

3. Рябоконт В.П. Розвиток сільських домогосподарств в умовах трансформації аграрного сектору економіки/В.П. Рябоконт//Економіка АПК.– 2013.–№ 9.–С.12-19.

УДК 338.663

Липчук Н.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ: НОВІ ВИКЛИКИ

Сільське господарство завжди зосереджувало на собі пильну увагу світу, оскільки саме воно дало початок господарській діяльності, перше почало використовувати різні знаряддя праці, давши імпульс до розвитку

промисловості і міст. Однак в останні десятиріччя сільське господарство та інші сектори агропромислового комплексу з лідера, який формував соціальні, виробничі і економічні відносини, перетворилося в аутсайдера, що постійно зменшує свій вплив на поточну ситуацію та стратегію розвитку економіки держави, відповідно потребує визначення нової ролі і нового місця сільського господарства в майбутньому розвитку України.

Традиційним і, безперечно ключовим, завданням сільського господарства є гарантування продовольчої безпеки країни за рахунок виробництва продуктів харчування. Однак, сільське господарство поряд з традиційними функціями стимулює і забезпечує розвиток інших секторів економіки, особливо переробної та харчової промисловості. За оцінками науковців діяльність одного сільськогосподарського працівника в Україні дає роботу 7-8 працівникам інших галузей національної економіки. Разом з тим, сільське господарство й надалі розглядається як фактично єдина галузь господарської діяльності у селі і відповідно основне джерело доходів та рівня життя сільського населення.

Сучасний розвиток сільського господарства і всього агропродовольчого комплексу характеризується наявністю конфліктів між цінностями світу природи та людиною і її діяльністю. Цей конфлікт посилюється із зростаючим прагненням до більшого розвитку сільськогосподарського бізнесу, переходу від дрібного (сімейного) виробництва до агропромислового, до агробізнесу, до діяльності, спрямованої на максимізацію прибутку. Саме прагнення в збільшенні сум прибутку шляхом зростання обсягів виробництва і реалізації продукції і теперішня зростаюча конкуренція на ринку спричинили надмірну експлуатацію природних ресурсів сільським господарством і виникнення багатьох негативних наслідків як в природному, так і в сільському середовищах.

Сучасне сільське господарство все в більшій мірі є джерелом негативних змін в сільському середовищі. Найбільш виразно вони проявляються в прогресуючій деградації природного середовища, триваючому диспаратеті доходів зайнятих у сільському господарстві та інших сферах зайнятості, втраті

традиційного способу життя сільського населення, масовому виробництві низькоякісних і не завжди безпечних продуктів харчування.

Вищенаведене дозволяє резюмувати, що інтереси суспільства, його членів та сільського господарства не завжди узгоджені та суспільно зрівноважені.

Саме тому останнім часом появляється достатньо критики щодо великого виробництва і агробізнесу. Все в більшій мірі проявляється конфлікт між наростаючими новими формами розвитку сільського господарства і підвищенням ефективності та відчуттям необхідності збереження умов природного середовища. Погоня за прибутком, технічний прогрес, розвиток міжнародної торгівлі і промислового сільського господарства приводить нас неминуче до екологічного руйнування.

Проблеми розвитку сільського господарства тісно переплітаються з проблемами розвитку села. Традиційна орієнтація сільського населення, обмежена безпосередньою зайнятістю тільки у сільському господарстві, роздрібненість виробництва, демографічна криза, низька зайнятість і високий рівень безробіття – далеко не повний перелік проблем, які характерні для сучасного українського села. Перспективність його розвитку, як свідчить світовий досвід, залежить не лише від розвитку сільського господарства, а й розвитку несільськогосподарської діяльності, насамперед сфери послуг, активізації підприємництва на селі.

Концентрація уваги виключно на економічних цінностях перестає бути значущою і основною. Виникає потреба зосередження уваги на інших цінностях – постматеріалістичних (цінність сільської сім'ї і сільської громади, збереження природного середовища, цінність людського життя тощо). Таким чином, поява багатьох нових цінностей, пов'язаних з сільським господарством і селом, змінює погляди на саме сільське господарство і призводить до виникнення нових суспільно-політичних поглядів стосовно землі, виробництва продуктів харчування, будови демократичного суспільства та рівноправності в сім'ях. Підтримка концепції вільноринкової економіки суто на основі

економічного раціоналізму не тільки не узгоджується, а переважно суперечить деклараціям щодо збереження середовища та його сталого розвитку.

В такій ситуації цілком логічним є пошук можливих напрямків розширення зайнятості та зростання доходів сільського населення при одночасному задоволенні зростаючих потреб споживачів та зменшення негативного впливу сільського господарства на природне і суспільне середовище. Вищенаведене, разом зі структурними змінами, що відбуваються в економіці формують потребу зміни традиційних поглядів щодо суспільного значення та подальшого розвитку сільського господарства та системи його ведення

УДК 658:631.157:631.162:631.11

Найда А.В., к.е.н., доцент

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ У ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Ефективність виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств залежить від управлінських рішень, які приймаються на різних рівнях управління. Правильність управлінського рішення в значній мірі залежить від інформаційного забезпечення керівників різних рівнів управління. В цьому процесі провідну роль займає управлінський облік.

Організація та ведення управлінського обліку не є обов'язковим, але зважаючи на його важливу роль в розвитку підприємства є необхідним. На більшості сільськогосподарських підприємствах він не ведеться, або ведеться не ефективно.

Проблеми організації, становлення та ведення управлінського обліку на підприємстві досліджували відчинянні та зарубіжні науковці, зокрема П.Й. Атамас, Ф. Бутинець, С. Голов, С.Г. Джойла, К. Друрі, Р. Ентоні, О.М. Калініна,

Г.Г.Кірейцев, В.Б. Моссаковський, П.Л. Сук, М.З. Матвійчук, Л.В. Нападовська, Дж. Фостер, М. Чумаченко, А.Д. Шеремета та ін. В більшості їх публікацій висвітлюються питання важливості внутрішньогосподарського обліку для підприємств. Проте питання ефективної організації та ведення управлінського обліку у сільському господарстві має свої особливості, які в повній мірі не враховані та потребують подальших досліджень.

Організація та ведення управлінського обліку у сільськогосподарських підприємствах пов'язана зі складністю технологій управління та впровадження, які обумовлені як зовнішніми, так і внутрішніми причинами: по-перше, це глобалізація та посилення конкуренції на зовнішньому і внутрішньому ринках, постійних змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі; по-друге, це сезонність виробництва сільськогосподарської продукції; по-третє, залежність ефективності виробництва від природно-кліматичних умов; по-четверте, тривалість виробничого циклу; по-п'яте, керівникам вже недостатньо знати собівартість та ціну продукція, їх цікавить чому вона стільки коштує, а також які резерви зниження витрат в розрізі калькуляційних статей.

Управлінський облік дає можливість проводити аналіз діяльності і на його основі прогнозувати подальший розвиток: збільшення продажів, скорочення витрат і непродуктивних витрат, підвищення рентабельності окремих підрозділів або видів бізнесу, збільшення вартості компанії в цілому [1, с. 138].

В економічній літературі виділяють декілька варіантів ведення управлінського обліку на українських підприємствах [2, с. 41]. Першим і найбільш поширеним є ведення управлінського обліку, ґрунтуючись виключно на касовому методі. Іншими словами, всі господарські операції фіксуються тільки тоді, коли надходять або оплачуються грошові кошти (причому, не тільки по розрахункових рахунках, але і через касу). І відповідно, єдиним звітом, який використовується керівником, є Звіт про рух грошових коштів у різних його інтерпретаціях. Досить складно зрозуміти, які управлінські рішення може прийняти керівник, ґрунтуючись виключно на даній інформації, але точно можна ідентифікувати основні слабкі місця:

1. Керівник не отримує коректну інформацію про фінансовий результат діяльності компанії за звітний період, а моніторить тільки рух грошових коштів.

2. Звіт, складений з використанням касового методу, залежить не від активності ведення бізнесу, а від платіжної політики компанії та платоспроможності покупців.

3. Керівник не може аналізувати основні показники фінансової стабільності компанії, такі, як: ліквідність, платоспроможність, коефіцієнт автономності та ін.

4. Керівнику достатньо складно аналізувати і контролювати погашення заборгованості покупців за придбаний товар.

5. У цьому звіті ігноруються не грошові статті витрат, такі як: амортизаційні нарахування, втрати та уцінки товарів та ін.

Другим популярним варіантом можна назвати змішане ведення обліку. У цьому випадку компанія використовує метод нарахування при визнанні доходів і касовий метод для відображення витрат компанії. У нормальних умовах ведення бізнесу досить часто існує відстрочка платежу, при якій частина неоплачених витрат звітного періоду переходить на майбутні періоди, поки оплата не буде зроблена. Використання різних методів не дає можливості, як мінімум, проаналізувати валовий прибуток від реалізації товарів, а як максимум спотворює фінансовий результат діяльності компанії за весь період. Такий метод можна назвати недостовірним, особливо коли регламентовані звіти показують не такі райдужні результати як управлінська звітність.

Слід зазначити, що переважна більшість підприємств аграрного сектору ведуть облік і використанням журнально-ордерної системи обліку. Для сільськогосподарських підприємств найбільш вдалою є організація спільної системи управлінського та фінансового обліку. При чому для зниження трудомісткості, підвищення оперативності та аналітичності обліку слід впроваджувати автоматизовану форму обліку.

Література

1. Голов С. Ф. Управленческий учет: учебник / С.Ф. Голов. – К.: Либра, 2003. – 334 с.
2. Белоусова И. А. Проблемы развития управленческого учета в Украине / И. А. Белоусова // Бухгалтерский учет и аудит. – 2007. – № 2 – С. 39–44.

УДК 331.23(043.2)

Остапенко А. С., студентка

*Українська академія банківської справи Національного банку України
м. Суми*

ПРОБЛЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ситуація, коли зайнятість не формує гідний рівень життя, є загрозливою. Неможливість отримання високої оплати праці призводить до знецінення соціальних цінностей, зневажання гідності людини, зневіри у власні сили й загалом формує незадоволеність працею та життям, зумовлює низький рівень продуктивності праці, тобто є руйнівною для стану професійного розвитку працівника.

На особливу увагу заслуговує проблема з підвищення оплати праці на селі. Не може продуктивно працювати робітник-аграрій, коли оплата його праці не забезпечує найнеобхідніших фізіологічних та духовних потреб. Економія на оплаті праці дорого обходиться працедавцям: окрім низької продуктивності та якості роботи через відсутність належної мотивації, у таких підприємствах посилюються тенденції розкрадання майна і прихованого саботажу [2].

У державній програмі розвитку українського села на період до 2015 року зазначено, що найгострішими проблемами на селі є відсутність мотивації до

праці, бідність, трудова міграція, безробіття, занепад соціальної структури, поглиблення демографічної кризи та відмирання сіл [1]. Тому пріоритетними напрямками соціальної політики на селі повинно бути розв'язання проблеми зайнятості та реформування оплати праці в сільському господарстві.

Внаслідок реформування сільськогосподарських підприємств і розпаювання землі значна частина працівників втратила роботу. Чисельність найманих працівників, а також працюючих пенсіонерів постійно зменшується.

На динаміку скорочення кількості працівників в сільськогосподарському секторі впливає рівень заробітної плати у сільському господарстві. У 2000 році зарплати у сільському господарстві були у два рази меншими, ніж в цілому в національному господарстві. Така диспропорція збереглася і на початку 2011 року. Дані свідчать, що хоча середня зарплата при повній зайнятості у сільському господарстві зросла на 24% у 2011 році порівняно до попереднього року, ця збільшена зарплата все ще становила лише 60% середньої зарплати в національному господарстві країни та була у 2,8 рази нижчою, ніж зарплата у промисловості [1].

Рівень середньомісячної заробітної плати, нарахованої у розрахунку на одного штатного працюючого у сільському господарстві зростає, однак рівень реальної заробітної змінюється значно менше.

Можна зробити висновок, що трудова діяльність працівників сільського господарства не забезпечує достатнього рівня їхнього матеріального достатку. Оплата праці у структурі грошових доходів домогосподарств у сільській місцевості на 10,4% менша, ніж у міських поселеннях. Важливою статтею грошових доходів сільських домогосподарств залишаються доходи від продажу сільськогосподарської продукції, виробленої в особистих господарствах, а також соціальна допомога держави. Зростання заробітної плати повинно передувати збільшенню соціальних трансфертів, оскільки лише за таких умов можна підвищити її мотиваційну роль.

Література

1. Гапоненко Н.В. Оплата праці в сільському господарстві: аспекти удосконалення / Н.В. Гапоненко, Л.В. Мельянова // Науковий вісник НУБіП України – № 163. – Частина 1. – 2011. – С. 208–213.
2. Баланюк І.Ф. Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій / І.Ф. Баланюк // Матеріали сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 9-10 листопада 2005 р. – К.: Наука. – 2005. – 501 с.
3. Статистичний щорічник Сумської області за 2011 р. / за ред. Осауленка О.Г. – Суми: Головне управління статистики Сумської області, 2012. – 680 с.

УДК 658:005.93

Павлова С.І. к.е.н., доцент

Тетерук Н.С. магістрант

Житомирський державний технологічний університет

м. Житомир

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В останні роки чітко спостерігається тенденція збільшення економічної та політичної нестабільності на національному, регіональному та глобальному рівнях. Разом з тим більшість сучасних сільськогосподарських підприємств почали свою діяльність в умовах кризового стану економіки України. Криза, що виникає при несприятливому розвитку подій, може поставити такі підприємства на межу банкрутства та об'єктивно позначитися на втраті чималої частки ринку товарів та послуг. Успіх управління залежить від своєчасного розпізнавання кризи та застосування дієвих методів її усунення. Тому, серед тієї низки проблем, які змушені розв'язувати сучасні українські підприємства, чільне місце посідає впровадження методології антикризового управління.

При цьому окремі керівники та власники пов'язують кризові явища тільки із впливом кризоутворювальних чинників зовнішнього середовища, не дуже опікуючись виявом цих чинників всередині підприємства. Така позиція призводить до пасивного очікування такої ідеальної ситуації, що дала б змогу легкого прибуткового розвитку, не застосовуючи додаткових зусиль з боку управлінського апарату. Відомо, що не буває бізнесу без проблем, і це визнають усі. Коли проблеми вчасно не діагностуються, не здійснюється активна діяльність щодо їх розв'язання, проблеми мають тенденцію поглиблюватись, переростати у кризові явища різної глибини.

Теорія та практика менеджменту останніми роками виокремили особливу сферу менеджменту – антикризове управління, що має специфічний об'єкт впливу – кризові явища досить широкого спектра, різних механізмів формування та рівнів прояву.

Метою та головним завданням антикризового управління є передбачення, своєчасне розпізнавання та успішне вирішення всіх проблем, пов'язаних з об'єктивним циклічним розвитком економіки. Основним завданням антикризового управління на підприємстві є розробка антикризової програми управління підприємством. На жаль, керівники українських сільськогосподарських підприємств недостатньо уваги приділяють антикризовому менеджменту, але саме ефективна програма антикризового управління підприємством допоможе подолати наслідки кризових явищ.

Необхідним перетворенням в процесі подолання наслідків кризових явищ в рамках антикризового управління є підвищення гнучкості: системи управління, технологій виробництва, організаційного розвитку підприємства, персоналу та підвищення гнучкості виробничого потенціалу. Антикризова програма діяльності підприємства – це система комплексних заходів по виходу підприємства з кризи, яка передбачає пом'якшення, попередження чи подолання негативних тенденцій розвитку підприємства. Для ефективного вирішення завдань антикризового менеджменту на підприємствах програма антикризового управління повинна складатися з заходів, розроблених в рамках

наступних напрямків: маркетингова політика, управління персоналом, фінансове управління, інвестиційна політика та організаційне управління і операційний менеджмент. Основні напрями антикризової програми:

1. В рамках фінансового управління є швидке поновлення платоспроможності й відновлення достатнього рівня фінансової стабільності підприємства. [2].

2. Не менш важливим елементом антикризової програми підприємства є маркетингова стратегія, яка передбачає глибокий аналіз ринку, прогнозування його подальшого розвитку, визначення власної позиції на ринку цінової й асортиментної політики.

3. Важливе місце в розробці антикризової програми займає інвестиційна політика і управління інвестиціями як складова стратегічного планування [3].

4. Підвищити ефективність діяльності підприємства можливо шляхом ефективного управління персоналом, що буде сприяти росту конкурентоспроможності виробленої підприємством продукції. Основою підвищення конкурентоспроможності української продукції, підтримки інновацій є створення прогресивної структури виробництва і впровадження нових технологій [3].

На українських підприємствах необхідно проводити аналіз, який передбачає комплексну оцінку підприємства, що виявить потребу в технологічному переозброєнні підприємства для ефективного подолання і виходу з кризи. Також комплексний аналіз підприємства допоможе виявити вплив всіх зовнішніх і внутрішніх факторів на діяльність підприємства.

Керівництво українських підприємств повинно переглянути ефективність виконання функцій антикризового управління, а саме: цілевизначення, планування, організація, мотивація і контроль; підвищення ефективності виконання функцій призведе до максимальної мінімізації наслідків кризи і підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

Отже, кризові явища краще передбачити, ніж ліквідувати, тому що ліквідувати їх майже не можливо. Тому успіх діяльності підприємства залежить

від завчасної підготовки антикризового управління до майбутніх загроз. Завчасна підготовка програми антикризових заходів допоможе значно мінімізувати негативний вплив кризових явищ на сільськогосподарські підприємства підприємство і дозволить йому бути успішним і конкурентоздатним в умовах кризи.

Література

1. Василенко В. О. Антикризове управління підприємствам [текст] / В. О. Василенко - Київ: ЦУЛ, 2003. – 504с.
2. Колісник М.К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством [текст] / М.К. Колісник, П.Г. Ільчук, П.І. Відлий - К.: Кондор, 2007. – 272 с.
3. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства [текст] / Н.В. Тарасенко - К.: Алерта, 2003. - 485 с.

УДК 338.40

Прутска Т.Ю., аспірант

Вінницький національний аграрний університет,

м. Вінниця

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Формування в Україні основ ринкової економіки та активізація підприємницької діяльності обумовлюють необхідність трансформаційних процесів, що сприяють розвитку конкурентоспроможності країни у світовому просторі. Специфіка аграрного сектора економіки актуалізує необхідність детального аналізу всіх структурних зрушень в цій області. Можемо стверджувати, що прогресивні зміни в економіці країни відбуваються виключно з урахуванням інституційних перетворень, які стають основою аграрної реформи та становлення нових економічних інститутів в сфері сільського господарства.

Ще у 90-их роках ХХ століття почались процеси реформування аграрного сектора економіки, що передбачало створення нових форм та видів

економічних відносин, моделей управління та ведення господарської діяльності. Однак процес структурних трансформацій досі не завершений та не створена ефективна система аграрних відносин [1, с. 37].

Вагомий внесок у вивчення питань інституціональних перетворень зробили такі зарубіжні науковці як А. Алічан, Т. Веблен, О. Вільямсон, Р. Коуз, у. Мітчелл, Д. Норт та ін. Свою увагу питанню становлення інституціональних парадигм в Україні приділили С. Архієреєв, Г. Башнянин, В. Вольчик, А. Гриценко, Р. Капелюшников, М. Туган – Барановський, А. Шастітко та ін. В свою чергу, такі науковці як В. Андрійчук, В. Бойко, М. Гладій, Ю. Коваленко, А. Мазур, П. Саблук, В. Юрчишин та ін. зосереджували увагу на інституціональному аспекті трансформаційних перетворень саме в аграрному секторі [2, с. 129].

Не дивлячись на те, що Україні з боку США та ЄС був наданий статус країни з ринковою економікою, сільське господарство в багатьох регіонах країни характеризується ознаками активних трансформацій: проявами монополізму та орієнтацією державної підтримки в бік великих агрохолдингів; наявністю багатьох неефективних інститутів ще з часів соціалістичного господарювання; високим рівнем централізації влади; нехтуванням соціально-економічного розвитку села та розвитку якості людського капіталу у сільській місцевості [3, с. 26].

Незбалансована політика з боку держави є основною причиною наявності вище перелічених проблем розвитку підприємництва на селі. Саме аграрна сфера займає особливе місце в економіці держави, є одним з основних бюджетоутворюючих та експортоорієнтованих секторів національної економіки (формує близько 17% ВВП) [4, с. 123]. В той же час, відсутня необхідна мотивація у сільського населення, що складає 31, 5% населення країни. Розвиток агробізнесу значно ускладнюється погіршенням демографічної ситуації, міграціями, відсутністю джерел доходів та низьким рівнем соціально-культурного розвитку мешканців села. Бізнес в аграрній сфері має формуватись на основі конкурентоспроможності та раціонального управління

господарством, але на даний час сільське господарство часто є не сферою бізнесу, а способом задоволення власних споживчих потреб [3, с. 27]. Визначальною умовою розвитку аграрного сектора стає інституціональне забезпечення проведення реформ з врахування характерного укладу сільської місцевості, традицій ведення господарства, землекористування та залежності від природно-ресурсного потенціалу місцевості. Необхідним стає регулювання ринку з боку соціальних, економічних та політичних інститутів [4, с. 122].

Варто зазначити, що інституційні перетворення в сільському господарстві мають досить повільний характер. Політика держави з перехідною економікою має бути направлена на реалізацію взаємодії влади, підприємництва та соціуму з метою створення ефективної системи ринкових відносин. Формальні інститути з боку держави повинні координувати неформальні інститути в агробізнесі та враховувати традиції, звичаї в конкретному підприємницькому середовищі. Еволюція інституціональних перетворень в аграрному секторі повинна базуватись на стабільній системі державної підтримки суб'єкта господарювання, розвинутих кредитних відносинах, ефективному фондовому ринку, державному та приватному страхуванні з метою розподілення фінансових ризиків, кваліфікаційному та соціально-культурному розвитку сільського населення, використанні інноваційних надбань в агробізнесі. Вище перелічені заходи сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності підприємців, розвитку національної економіки та її інтеграції в напрямку розвинутих економік європейських держав.

Література

1. Дубініна М. В. Ретроспектива та сучасні тенденції інституціонально-структурних перетворень в аграрному секторі економіки / М. В. Дубініна // Економічний часопис – XXI. – 2013. - № 1-2 (1). – С. 37 – 40.
2. Міщенко Д. А. Роль інституційних перетворень у процесі державного регулювання сільськогосподарського комплексу України // А. Д. Міщенко// Економіка та держава. – 2013. - № 9. – С. 129 – 132.

3. Борщевський В.В., Притула Х.М., Крупін В.Є. Перспективи становлення ефективного агробізнесу на сільських територіях України / В.В. Борщевський, Х. М. Притула, В. Є. Крупін // Регіональна економіка. – 2012. - № 3.- С. 25 – 33.
4. Загурський О.М. Інституціональне забезпечення державної підтримки аграрного сектору України / О.М. Загурський // Фінанси України. – 2012. - № 8. – С. 122 – 129.

УДК 001.9

Подлужна Н.О., к.е.н., доцент

Донецький національний технічний університет,

м. Донецьк

ОСНОВНІ ПРОГРАМИ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Світовий досвід свідчить, що рівень розвитку країни залежить від рівня інноваційних розробок в ній. Серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія — 26 % та Греція — 29 %, але навіть вони у два рази вищі, ніж в Україні. Порівняно з країнами лідерами, такими як Нідерланди (62 %), Австрія (67 %), Німеччина (69 %), Данія (71 %) та Ірландія (74 %) розрив з Україною ще більший (в 3-4 рази). Для досягнення світового рівня інноваційних розробок доцільно активізувати інноваційні процеси в державі. Свідомо, що основою інновацій є знання. Вони дозволяють виробляти ідеї, які призводять до розробки інновацій. Якщо підприємство може відчувати дефіцит економічних ресурсів, то дефіциту ідей не існує. При цьому інноваційність повинна бути властива не тільки підприємствам, які займаються впровадженням високих технологій, а й сільськогосподарським підприємствам.

Досліджено, що знання є ресурсом, який базується на досвіді працівника, та є результатом його навчання. Впровадження систем управління знаннями на

українських підприємствах є необхідністю, що забезпечить зростання їх ринкової вартості за рахунок підвищення долі нематеріальних активів в структурі активів балансу.

Досвід впровадження систем управління знаннями на сільськогосподарських підприємствах в Україні обмежений, але в цьому напрямі реалізуються програми, які сприяють інноваційної активності персоналу. Досліджено практику управління знаннями ПрАТ «Геркулес, до структури якого належить агрогосподарство, що включає АФ «Горняк», ферму «АгроЛаспа» та АГ «Богатир». На підприємстві заохочується впровадження інновацій при ініціюванні процесу розробки інновацій, високого почуття причетності персоналу до знань та ідей, відповідальності за зміни.

Встановлено, що до основних програм, які впливають на розвиток інтелектуального капіталу та формують основи процесу управління знаннями, є «Розвиток підприємства через розвиток персоналу», «Технологія успіху» та «Твої ідеї працюють».

Метою програми «Розвиток підприємства через розвиток персоналу» є виявлення найбільш амбітних, творчих працівників для формування кадрового резерву на позиції топ-менеджерів та керівні посади. Основними етапами проведення програми є подача заявки; проведення мотиваційне-логічного первинного тестування, заповнення анкет; відбір кандидатів за результатами тестування та анкетування Дирекцією з персоналу; оцінка за методом 360; проведення тренінгів; перевірка навиків, знань і умінь безпосередньо керівником підрозділу. У ході проведення програми кандидати відсіюються за результатами балів, які відповідають їх оцінці можливостей. Після завершення всіх етапів програми кандидатів винагороджують. При цьому, найбільш бажаним винагородою є отримання посади. Також практикуються такі винагороди як одноразова премія, надбавка до заробітної плати, сертифікат на навчання працівника та занесення кандидата до кадрового резерву на керівну посаду.

Програма «Твої ідеї працюють» створена з метою удосконалення процесу організації роботи, технологічного, мотиваційного процесів на підприємстві на основі раціональних пропозицій працівників. У будь-який момент співробітник може запропонувати раціональну пропозицію або нововведення з доказом того, що його ідея працює і буде приносити прибуток підприємству. Далі маркетингологами перевіряється дану пропозицію і приймається рішення щодо її доцільності. Працівники, які вносять раціональні пропозиції, отримують одноразову матеріальну винагороду.

Соціально-корпоративний проект компанії «Технологія успіху» діє для молодих фахівців спеціальності «Технологія харчової промисловості» в рамках комплексної програми співробітництва з ВНЗ країни «Майбутнє в твоїх руках». Цей проект являє собою спеціальну навчальну програму для студентів старших курсів і випускників, які націлені на власний професійний ріст, побудову успішної кар'єри в найбільшій компанії регіону з сучасним обладнанням і технологіями. Цей проект дає можливість студентам взяти участь у реальних бізнес-процесах, реалізувати свої ідеї, талант та професійні якості на виробничих підприємствах компанії. Метою проекту є довгострокове соціальне партнерство, підготовка, розвиток, супровід і просування нового активу підприємства з числа молодих фахівців, студентів і випускників, використання сучасних знань майбутніх фахівців. Учасниками програми є випускники і молоді фахівці Луганського аграрного університету та Донецького національного університету економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського, які прагнуть до нових знань, вражень, власного професійного розвитку і зростання, що швидко адаптуються до ситуації і уміють відстоювати свою позицію.

Таким чином, реалізація цих програм дозволяє підприємству активізувати процеси формування та використання знань персоналу та молодих випускників ВНЗ як його майбутніх працівників. Визначено, що програми «Розвиток підприємства через розвиток персоналу» та «Твої ідеї працюють» сприяють прагненню персоналу до набуття нових знань з метою

їх використання у виробничому процесі та його покращення. Матеріальна винагорода та просування по кар'єрних сходах є потужним мотиватором до придбання знань, створення інноваційних рішень та розробок. Встановлено, що проект «Технологія успіху» забезпечує залучення молодих фахівців на підприємство і використання їх креативних підходів при досягненні виробничих цілей, дифузії знань серед співробітників. Таким чином, реалізація програм дозволяє активізувати процес управління знаннями на сільськогосподарських підприємствах.

УДК 338.43:631.11

Руліцька К. М., к.е.н., в.о. доцента

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФОРСАЙТУ ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Однією з умов ефективного функціонування підприємства є вміння бачити перспективи його розвитку з урахуванням дії різних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Зміст і напрями реалізації стратегії розвитку аграрного сектора підвладні певним факторам (рис.1).

Рис. 1. Фактори, що впливають на формування стратегії розвитку аграрного сектора економіки

Джерело: узагальнено автором [5-7]

В процесі реалізації Стратегії розвитку аграрного сектора економіки (на період до 2020 року) ключові показники, заходи програм та механізми їх впровадження можуть при потребі уточнюватись з урахуванням стану та тенденцій розвитку аграрного сектора в Україні та світі. Ефективність реалізації Стратегії забезпечується об'єктивним її моніторингом науковими установами, неурядовими організаціями та незалежними інститутами [5]. Реалізація цієї стратегії тісно пов'язана зі стратегією інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів [6]. Однак, деякі аспекти цих стратегій залишаються поза зоною впливу місцевих громад, особливо це спостерігається у віддалених сільських територіях.

В Україні реалізація “форсайту” (з англ. – передбачення, очікування) почалося ще у 90-х рр. ХХ ст. Головним чинником, що стримував реалізацію форсайту була відсутність гуманістичної взаємодії у тріаді «уряд – бізнес – наука», а також низька результативність роботи державного апарату і слабка міжвідомча та внутрівідомча координація.

Економічна стратегія – це мистецтво керівництва при досягненні найголовнішого, що базується на діагностуванні; це план здійснення перемоги

над конкурентами. Комбінована стратегія найбільш сприятлива для великих підприємств, які одночасно функціонують у кількох галузях і можуть поєднувати кілька стратегій одночасно, залежно від нових ринкових можливостей. Вона має місце в усіх сферах АПК та її складових.

Зазначений стратегічний підхід повинен окреслити майбутню модель аграрного сектора економіки України. Суть цього підходу полягає в багатофункціональності сільського господарства, оскільки воно продукує не лише товари, а й послуги (продовольча безпека, умови середовища існування сільського населення, його відтворення, підтримання екологічної рівноваги, збереження біорізноманіття тощо). Таке розуміння й трактування концепції є підставою для надання суб'єктам господарювання в агросфері державної підтримки.

Вітчизняне агровиробництво не забезпечує виконання багатофункціональної місії [2; 3]. Така ситуація вказує на те, що існуюча модель агросфери є структурно розбалансованою. Отже, існуюча модель агровиробництва потребує ґрунтовної модернізації та переорієнтації для створення умов для ефективного розвитку аграрного сектора. Такий розвиток цієї сфери можливий за умов одночасного врахування економічних, соціальних, екологічних інтересів суспільства [1; 4; 3; 8].

Результат проведеного дослідження підтвердили ефективність використання форсайту для спостереження за процесами аграрного сектору України в перспективі. Перспективним напрямом подальших досліджень є удосконалення аграрного устрою через підвищення ролі вітчизняних підприємств в аграрному секторі економіки.

Література:

1. Осташко Т. О. Ринкова трансформація аграрного сектора / Т. О. Осташко. К. : Феміна, 2004. – 278 с.
2. Поплавська Ж. В. Економічні відносини в АПК / Ж. В. Поплавська, В. Г. Поплавський. – Львів: Вид-во при Львів. нац. аграрн. ун-ті, 2009. - 104 с.

3. Руліцька К. М. Економічна діагностика – основа форсайту: Навч. посібник. / К. М. Руліцька, В. Г. Поплавський. – Львів: Ліга-Прес, 2014. – 180 с.
4. Руліцька К. М. Сільськогосподарські підприємства: аналіз діяльності та тенденції розвитку: Монографія / К. М. Руліцька – Львів: Ліга-Прес, 2013. – 212с.
5. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 року). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/7644>
6. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=46017&showHidden=1.
7. Скопенко Н.С. Основні напрями подолання негативних тенденцій розвитку АПК України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/download/294/283>.
8. Форсайт в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uinei.kiev.ua/foresight/ua/ua_foresight.php.

УДК 339.137.2:338.432:316.324.4

Суліма Н.М. к.е.н., доцент

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ*

ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

В ринкових умовах основою конкурентоспроможності підприємства виступає, перш за все, якість його продукції. Саме якість визначає виживаність підприємства на ринку та дозволяє наростити темпи ефективності виробництва.

Якість продукції — це сукупність її властивостей, що характеризують міру спроможності даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її

цільовим призначенням. Як переконує світовий досвід, якість продукції є функцією від рівня розвитку науково-технічного прогресу і ступеню реалізації його результатів у виробництво. Чим вища якість продукції, тим повніше задовольняються потреби споживачів і ефективніше вирішуються соціально-економічні проблеми розвитку суспільства [1].

Сучасний стан виробництва сільськогосподарської продукції характеризується високими вимогами споживачів до її якісних характеристик. Підвищені вимоги висуваються до її екологічності, впливу на здоров'я і самопочуття споживачів, відсутності генномодифікованих компонентів. В зв'язку з цим, особливої актуальності набувають питання формування якості сільськогосподарської продукції на всіх етапах створення, зберігання, переробки, транспортування і реалізації.

Продукція сільськогосподарського виробництва повинна відповідати національним та міжнародним стандартам, нормам, правилам і технічним умовам. При реалізації продукції до неї додаються сертифікати якості, акти апробації та інша документація, яка є гарантом якості продукції. Ця документація максимально інформує споживача про товар та стимулює його до купівлі. Якість продукції – є найкращою рекламою для продукції сільськогосподарського виробництва.

На теперішній час одним із серйозних питань для українських підприємств є створення системи якості, що дозволяє забезпечити виробництво конкурентоздатної продукції. Система якості важлива при проведенні переговорів із закордонними замовниками, що вважають обов'язковою умовою наявність у виробника системи якості і сертифіката на цю систему, виданого авторитетним сертифікаційним органом. Система якості повинна враховувати особливості підприємства, забезпечувати мінімізацію витрат на розробку продукції і її впровадження. Споживач бажає мати впевненість, що якість продукції, що поставляється, буде стабільною і стійкою.

При виробництві сільськогосподарської продукції система якості має виступати підсистемою управління підприємством і включати сукупність

організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для управління якістю.

Система управління якістю сільськогосподарської продукції повинна включати сукупність керуючих органів та об'єктів управління (процесів виробництва, переробки і зберігання), які взаємодіють. Управління якістю сільськогосподарської продукції необхідно розглядати, як підготовку і внесення в план по якості значень показників якості нової продукції, необхідність зміни показників якості існуючої продукції, а також міроприємств, необхідних для досягнення та забезпечення цих показників.

Управління якістю передбачає аналіз зовнішніх (природних, кон'юнктурних) та внутрішніх факторів (технології сільськогосподарського виробництва, асортимент продукції, її екологічність, забезпеченість виробництва технікою і персоналом), які формують рівень якості продукції, що виготовляється.

За результатами аналізу всіх факторів складається план забезпечення заданого рівня якості як складова частина стратегічного плану, визначаються критерії такого рівня, у відповідності з якими і здійснюється організація та контроль сільськогосподарського виробництва. За фактично досягнутими результатами розробляються організаційно-технічні міроприємства по забезпеченню заданого рівня якості сільськогосподарської продукції, а за необхідності – його зміни.

Сучасні умови потребують включення в поняття якості нових елементів та аспектів, що обумовлює необхідність інтеграції і кооперації різних суб'єктів виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, а також державних структурних підрозділів.

Однією із найважливіших складових діяльності по управлінню якістю на підприємствах є контроль, головне завдання якого – перевірка відповідності продукції або процесу встановленим вимогам, виявлення невідповідності та відхилень від нормативів з метою їх усунення та подальшого корегування. В сільськогосподарських підприємствах контрольні процеси здійснюються на

низькому рівня, що обумовлюється недостатнім забезпеченням контрольно-вимірювальними приборами, в наслідок чого переважають суб'єктивні, візуальні та інтуїтивні оцінки якості.

Застосування системи якості дозволить підприємствам зменшити затрати матеріалів, підвищити якість продукції, вдосконалити систему управління та підвищити її ефективність, підвищити відповідальність та дисциплінованість персоналу, отримати переваги перед конкурентами, покращити імідж підприємства в очах партнерів, підвищити інвестиційну привабливість підприємства та вартість бізнесу.

Суттєвою причиною відставання українських товаровиробників в освоєнні системи менеджменту якості є висока вартість її розробки, впровадження і сертифікації. Це під силу тільки великим корпораціям та підприємствам.

Література

1. Економіка аграрних підприємств: Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.

УДК 65.050.12

Ткачук Г.Ю., к.е.н., доцент

Житомирський державний технологічний університет

м. Житомир

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Умови ринкової економіки висувають ряд жорстких вимог сучасним сільськогосподарським підприємствам, обумовлюючи тим самим необхідність їх адаптації в напрямку забезпечення високого рівня економічної безпеки. Процеси глобалізації та європейської інтеграції вимагають внесення кардинальних змін в процес формування економічної безпеки та впровадження

заходів щодо її забезпечення. Першочергову роль в забезпеченні економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах сьогодення відіграють інноваційно-інвестиційні перетворення, які орієнтовані на підтримку високотехнологічного сільськогосподарського виробництва.

Дослідженням теоретико-методичних та практичних питань інноваційного розвитку сільгоспдприємств займалися такі вітчизняні вчені-економісти як: В. Амбросов, С. Володін, М. Зубець, М. Корецький, М. Малік, В. Месель-Веселяк, Г. Підлісецький, П. Саблук та ін.

Поряд з тим, ряд питань підвищення ефективності господарської діяльності підприємств агробізнесу за рахунок впровадження інновацій залишаються недостатньо вивченими, що ще раз підкреслює актуальність теми дослідження.

Сільське господарство відіграє визначну роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави. Продовольча безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людей, що полягає у гарантованому державою безперешкодному економічному доступі до продуктів харчування з метою підтримки їх нормальної життєдіяльності.

Інноваційна безпека аграрної галузі передбачає забезпечення конкурентоспроможності аграрної продукції за рахунок впровадження розробок вітчизняної науки в галузі селекції, насінництва, зберігання, транспортування аграрної продукції тощо. Н.А. Кулагіна виділяє наступні групи інновацій: селекційно-генетичні, виробничі-технологічні, організаційно-управлінські та соціоекологічні [1, с. 66].

Впровадження інновацій дасть можливість підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, забезпечивши тим самим економічну безпеку кожному суб'єкту господарювання, що в кінцевому підсумку забезпечить продовольчу безпеку держави. Під інноваціями в сільському господарстві ми розуміємо не лише використання сучасної техніки та технологій виробництва, інновації стосуються і нових методів виробництва, впровадження управлінських та інформаційних технологій.

Одним із найпрогресивніших віянь сучасної науки є розвиток і впровадження екологічно орієнтованих систем сільського господарства. Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року заплановано довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 % [2]. Проте, спрямовуючи аграрну галузь на виробництво екологічно чистої продукції необхідно пам'ятати про те, що інвестиції в нові методи виробництва окупаються за рахунок високої ціни на продукцію, а отже значна частина населення не зможе стати споживачами такої продукції через низький рівень доходів.

Для забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери необхідна наявність двох складових – ресурсної та інституційної. Ресурсна складова включає фінансове, кадрове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення. До складу інституційної входить нормативно-правове, організаційно-економічне, інфраструктурне та наукове забезпечення [3]. Інноваційна безпека аграрної сфери полягає перш за все в наукових дослідженнях та рівні впровадження їх у виробництво. Відповідно до цих складових необхідно і будувати інноваційну політику, що включатиме два основних напрями – розвиток наукових досліджень в агропромисловій сфері та ефективне використання їх результатів у виробництві.

Таким чином, важливим фактором забезпечення ефективності функціонування аграрного комплексу повинна стати науково-обґрунтована та затверджена на державному рівні стратегія інноваційного розвитку. Суть даної стратегії повинна полягати у тому, щоб за рахунок активізації інноваційної діяльності підвищити рівень економічної ефективності виробництва та забезпечити конкурентоспроможність національного товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Перспективи розвитку сільськогосподарського виробництва нерозривно пов'язані з економічним ростом даного сектора економіки, що значною мірою визначається інтенсивністю інноваційної діяльності та її результативністю.

Таким чином, аграрний сектор на сьогоднішній день потребує значних капітальних вкладень для забезпечення його динамічного розвитку.

Література:

1. Кулагина Н.А. Показатели оценки инновационной безопасности агропромышленного комплекса /Н.А. Кулагина // Экономика и управление, 2012. - №4(89). – С. 66-69.

2. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року від 19.09.2007 р. № 1158. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

3. Ширма В.В. Інновації як фактор розвитку аграрного сектора / В.В. Ширма // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.znau.edu.ua/visnik/2012_2_2/175.pdf

УДК 338.1:633.791

Циганенко Г.В., к.е.н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

м. Житомир

СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ХМЕЛЯРСТВА В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Житомирська область розташована в поліській та лісостеповій зонах, ґрунтово-кліматичні умови яких дають можливість здійснювати функціонування підприємствам–виробникам хмелю. Проте, за останні роки розвиток галузі хмелярства в Житомирській області, як і в Україні в цілому, характеризується постійним чергуванням циклів піднесення та спадів, що спричинені різними соціально-економічними умовами.

У 2012 р. в Житомирській області, порівняно із 178 підприємствами у 1985 р., налічувалось всього 9 підприємств галузі хмелярства, що склало частку від загальної кількості суб'єктів господарювання у 5,1%. Економічні процеси

реформування цих підприємств через подрібнення та зменшення площ хмеленасаджень (способом списання непридатних рослин за віком, зрідженістю, пошкодженістю шкідниками та хворобами або припинення культивування рослин в цілому) спричинили їх збитковість.

За даними Головного управління статистики у Житомирській області, за наданими звітами підприємств, у 2012 р. хмеленасадження переважали у Чуднівському, Житомирському та Черняхівському районах, що розміщували 89,6% всіх насаджень області (39,3%, 38,3% та 12,0% відповідно за районами), а вся площа хмеленасаджень становила – 366,1 га, де молоді рослини становили всього 10,9 га. Показники стану ефективності функціонування підприємств галузі хмелярства в Житомирській області за 2005-2012 рр. представлено в табл. 1.

Таблиця 1

**Показники стану ефективності функціонування підприємств
галузі хмелярства в Житомирській області, 2005-2012 рр.**

Показники	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2005 р. (%).
Площа с/г угідь, тис. га	1580,7	1515,6	1514,7	1510,8	95,6
Площа плодоносних насаджень, га	502,0	484,0	325,0	183,0	36,5
Частка хмелю в площі с/г угідь, %	0,03	0,03	0,02	0,01	-
Виручка від реалізації хмелю, млн. грн.	4,1	6,1	4,7	6,7	в 1,6 р.
Частка хмелю у виручці від реалізації всієї продукції, %	0,9	0,5	0,3	0,3	-
продукції рослинництва, %	2,0	0,7	0,4	0,4	-
Валовий збір, ц	3466,0	4117,0	3336,0	2271,0	65,5
Урожайність, ц/га	6,9	8,5	10,3	12,4	в 1,8 р.
Собівартість 1 ц, грн.	2127,7	3959,9	3295,6	3709,4	в 1,8 р.
Реалізаційна ціна 1 ц, грн.	1337,1	2203,0	1711,9	1946,8	в 1,5 р.
Прибуток (збиток), всього, тис. грн.	-2443,1	-4880,7	-4374,1	-6079,1	в 2,5 р.
в т.ч. на 1 га	-4,9	-10,1	-13,5	-33,2	в 6,7 р.
Рівень рентабельності, %	-37,2	-44,4	-48,1	-47,5	-

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області

Дані таблиці свідчать про значне зменшення плодоносних площ хмеленасаджень, валового зборухмелесировини та виручки від реалізації

підприємствами Житомирської області. Економічна ефективність господарської діяльності хмелепідприємств за досліджуваний період значно погіршилась, а збитки на 1 га збільшились у 6,7 рази. Бюджетна програма 2801510 "Державна підтримка розвитку хмелярства", за якою було направлено 250844,9 тис. грн., не покращила ринкові позиції вітчизняних виробників хмелю.

Основними причинами втрати ринків збуту підприємствами галузі хмелярства Житомирської області були: переорієнтація "великого виробництва з іноземним капіталом" ("Сан ІнБев" та "Карлсберг"—34% та 28%ринку пивавідповідно) на іноземну хмелесировину;переорієнтація попиту виробників пива на рецептури гірких сортів (ПАТ "Оболонь"-32% ринку пива і лише 25% вітчизняної сировини)[1];перехід підприємств – виробників пива на екстракти та азосполуки гірких сортів хмелю;розширення практики використання тетра- і гідро- α -кислот, які мають значно більшу гіркоту порівняно з природною;зростання вартості ароматичного хмелю;особливості переробки винятково гірких сортів хмелю стосовно низької вартості через зменшення сплати мита, обсягів перевезення в екстрактах та зберігання α -кислот; втрата інтеграційних зв'язків між хмелярами та пивоварами, диспропорції управління в результаті структурних перетворень;відсутність ефективних методів управління хмелепідприємствами, зокрема, маркетинговими схемами збуту хмелепродукції;збільшення світових ринків вирощування хмелю тощо[2].

Поступова активізація вітчизняних підприємств галузі хмелярства Житомирської області можлива за умови подальшого селекційного покращення ознак та властивостей хмелю, що буде формуватись відповідно до потреб ринку пивної продукції; структуризації диспропорцій у керівництві підприємствами галузі хмелярства Міністерством аграрної політики та продовольства України в напрямі кооперації виробників хмелю щодо спільного технічного та технологічного обслуговування, постачання та маркетингу; організації замкненого циклу: виробництво-переробка-збут, що забезпечить зниження витрат виробництва та обігу та дозволить збільшити прибутковість підприємств в розрізі покращення якості хмелесировини та її конкурентоспроможності на

вітчизняному та закордонному ринках.

Література

1. Бзенко А. О. Стан пивоварної промисловості України / А. О. Бзенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73594>.
2. Шатило О. М. Світові інтеграційні процеси у виробництві хмелю і продуктів хмелярства / О. М. Шатило // Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 151-155.

УДК 631.115.11

Черевко І.В. к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Дубляни

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Трансформаційні процеси та диверсифікація організаційних форм господарювання на селі спричинили поступовий перехід основної частки у виробництві сільськогосподарської продукції із сектора сільськогосподарських підприємств у сектор індивідуальних господарств населення. При цьому практично елімінувались всі можливі колишні форми впливу сільськогосподарських підприємств на формування середовища їх функціонування. Мова йде про економічну, соціальну та екологічну сфери сільського життя – сучасні сільськогосподарські підприємства розвитком цих сфер села практично не займаються в силу того, що не мають до них безпосереднього відношення і тому економічно не зацікавлені у здійсненні подібних видів діяльності за казаними напрямками. Індивідуальні ж господарства населення в силу їх роздрібності та обмеженості в ресурсах також розвитком сільського середовища комплексно не займаються – їх

діяльність в цьому напрямі обмежується рамками їх безпосередньої життєвої активності. До того ж. місцеві органи самоврядування, за прикладом держави в цілому, практично усунулись від хоча б координаційної роботи з метою об'єднання зусиль сільських жителів у прагненні вирішити свої ж сільські проблеми. Результатом такої ситуації є кардинальне погіршення економічної, екологічної та соціальної сфери села – в селі немає клубів, будинків культури, закладів медичного і побутового обслуговування та харчування, центрів культурної діяльності та організації дозвілля, спорту, публічних бібліотек тощо. Практично знищені дороги, парки, сквери, не розвивається мережа каналізації, водопостачання. Все це значно погіршує умови проживання на селі, а переваги сільського життя у вигляді свіжого повітря та тиші не перекривають його недоліків, що проявляються у вищенаведених фактах.

Виходячи із реальної ситуації та можливих перспектив розвитку можна дійти висновку, що найближче майбутнє сільськогосподарського виробництва – за крупними сільськогосподарськими підприємствами, які можуть забезпечити виробництво високоякісної продукції – сировини для переробної промисловості, що в умовах підготовки України до вступу у Євросоюз має винятково важливе значення. Відповідно, і майбутній розвиток села та сільських територій безпосередньо залежатиме від цих сільськогосподарських підприємств оскільки, реально оцінюючи існуючий стан речей та можливості його зміни в часі, сільське господарство ще максимально довго буде залишатись основним видом економічної активності на селі. Тому завдання держави в цьому плані полягатиме не стільки у наданні безпосередньої допомоги у вигляді фінансових коштів сільськогосподарським підприємствам скільки у створенні умов для їх ефективного розвитку та залучення іноземних інвестицій у цю сферу економіки – ефективно функціонуючі сільськогосподарські підприємства матимуть зацікавленість і економічну змогу підвищувати якість своїх трудових ресурсів і тим самим - рівень їх продуктивності праці. При цьому, важливе значення матиме також організація у сільській місцевості різноманітних навчально-трейнінгових програм типу

«Лідерства» за прикладом інших країн постсоціалістичного простору, наприклад, Польщі, з тим, щоб сформувати на місцях ініціативні групи для організації місцевих ініціатив та координації зусиль місцевих жителів на їх реалізацію.

УДК 657:330.123.7

Чуб Ю.В. к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Однією з основних умов поступового розвитку будь-якого суспільства є удосконалення матеріально-технічної бази виробництва. Тому, на сучасному етапі розвитку української економіки все більше уваги приділяється питанням дослідження чинників, що призводять до зберігання серед діючих засобів праці значної частки не тільки морально застарілого, але і фізично зношеного устаткування. Вирішення цього завдання призупиняється у зв'язку з кризою платежів, катастрофічною нестачею оборотних коштів і дефіцитом інвестицій. Крім того, слід зазначити, що вітчизняний і зарубіжний ринки пропонують достатню кількість машин та устаткування, життєво необхідних підприємствам агропромислового комплексу, але вони не мають коштів для їх придбання.

Питання, пов'язані з проблемами обліку основних засобів та перспективами їх вирішення в Україні, знайшли певне відображення у роботах Кірейцева Г.Г., Мурашко О., Панасенко А.П., Ткаль Я.С. та інших вітчизняних учених-економістів.

Основні засоби є основою господарської діяльності підприємства, одним з ключових елементів процесу виробництва продукції, а отже це один з найважливіших об'єктів обліку та звітності, що характеризує загальний

майновий стан підприємства, його економічний потенціал та інвестиційну привабливість.

Раціональне і водночас ефективне використання основних засобів підприємства у ринкових умовах потребує організації бухгалтерського обліку цих активів на якісно новій основі з урахуванням міжнародних принципів обліку та звітності. При здійсненні господарської діяльності на підприємствах з'являються нові об'єкти основних засобів, що потребують запровадження адекватних методів їх оцінки та відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Одним із найскладніших питань реформування бухгалтерського обліку є питання організації та ведення обліку основних засобів. Основні засоби сільського господарства являють собою нагромаджене суспільне багатство. У процесі виробництва основні засоби втрачають свою споживчу вартість і переносять її на створюваний за їх участю продукт. Внаслідок цього основні засоби втрачають виробничі якості і, якщо, вони не можуть бути відновлені ремонтом або модернізацією чи відновлення стає економічно не вигідним, їх ліквідують.

Бухгалтерський облік основних засобів повинен забезпечувати:

- своєчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку повної інформації про оцінку, переоцінку і надходження основних засобів, їх внутрішнє переміщення (зі складу в цех (відділ, дільницю), з цеху в цех тощо), вибуття (реалізація, ліквідація, безоплатна передача, нестача, псування тощо);

- відображення даних про нарахування амортизації основних засобів за звітний період та їх зношення з початку корисного використання;

- визначення витрат, пов'язаних з підтриманням основних засобів у робочому стані (технічні огляди, поточне обслуговування), їх ремонтом і поліпшенням;

- визначення фінансових результатів від реалізації та іншого вибуття основних засобів, інформацією для складання звітності про основні засоби і капітальні інвестиції.

Первинна облікова інформація про наявність, рух, капітальний ремонт та інші операції щодо основних засобів відображається в численних спеціалізованих регістрах, постійні реквізити яких тотожні. Це не сприяє якісному веденню обліку, збільшує трудомісткість опрацювання та відображення інформації, створює певні труднощі у формування документообігу й забезпеченні необхідними видами бланків.

УДК 338.48:379.83

Щербата І.В. к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКИХ СТАНДАРТІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Основою виходу з кризи на селі повинні стати заходи, які забезпечать належний рівень доходів як основи для створення якісних умов життя селян. Лише сільськогосподарське виробництво та сільськогосподарська зайнятість забезпечити цього не в змозі [1]. Тому існує об'єктивна необхідність диверсифікації сільської економіки, детермінантою якої виступає наявний потенціал.

Диверсифікація сільської економіки полягає в урізноманітненні бізнесу, входженням на нові сектори ринку і розширення діапазону діяльності. Основними напрямками диверсифікації є диверсифікація продукції та ринку [2, с. 193]. Будь-яка територія може створити таку стратегію спорідненої та неспорідненої диверсифікації або поєднати ці два типи (комбінувати), яка максимально відповідатиме його потенціалу й відношенню до ризиків. Засобом реалізації спорідненої диверсифікації є інтеграція. Розвиток інтеграції на селі –

це закономірність, наслідком якої є формування завершених агропромислових циклів у певному регіоні, що сприяє поглибленню регіональної комплексності.

Фірми, які диверсифікують свою діяльність, набувають холдингової структури (вертикальна диверсифікація). Такими інтегрованими формуваннями є акціонерні товариства, асоціації, союзи, кооперативи, агрохолдинги, фінансово-промислові групи. Специфічною особливістю агрохолдингів є здатність на основі синергетичних ефектів забезпечувати генерацію прибутку, впроваджувати у виробництво нові системи, охоплювати весь цикл виробництва, переробки та реалізації продукції й цілеспрямовано відтворювати галузь на новій технологічній, організаційній та економічній основі [3, с. 70]. Поряд із технологіями у сільське господарство залучають новий менеджмент, нові системи управління, розвивається соціальна інфраструктура села, вирівнюються відмінності між містом і селом. Однак протиріччя у системному розвитку економічного регіону виникають на рівні сплати податків до бюджетів територіальних громад за місцем державної реєстрації інвестора (агрохолдингу), що призводить до скорочення надходжень у місцеві бюджети.

Іншим виявом спорідненої диверсифікації сільського розвитку є горизонтальна диверсифікація, цільове призначення якої – освоєння випуску нових непрофільних продуктів, але для традиційних споживачів. Основною типовою ситуацією для реалізації такої стратегії є висококонкурентне середовище, яким є сільське господарство, та можливість використання традиційних каналів збуту для просування на ринок нових продуктів. Для сільських територій таким новим продуктом може бути виробництво екологічної сільськогосподарської продукції.

Розвиток конгломеративної диверсифікації доцільна тоді, коли в базовій галузі відбувається зниження обсягів реалізації та прибутку; коли нові види діяльності мають добрі перспективи прибутку; коли невикористана велика частина потенціалу; коли є певні технологічні й управлінські навички у зазначеному виді діяльності. Для сільських територій проявом такого виду диверсифікації є агротуризм і сільський туризм, розвиток якого, з одного боку,

сприяє повнішому використанню невикористаного трудових ресурсного і природних ресурсного потенціалів регіону, а відтак забезпечує зростання доходів селян, а з іншого – через сплату єдиного податку місцевим радам за місцем державної реєстрації наповнює місцевий бюджет.

Диверсифікація сільської економіки має стати основним інструментом соціально-економічного розвитку сільської економіки, засобом забезпечення високоефективної господарської діяльності за рахунок: розвитку дрібного та середнього підприємництва на селі та зростання самозайнятості сільського населення; розширення сфер докладання праці, зростання попиту на кваліфіковану робочу силу, підвищення мобільності робочої сили та створення нових робочих місць; забезпечення бесперебійного виробничого процесу та згладжування сезонності сільськогосподарського виробництва; забезпечення усталених джерел доходів, покращення матеріального добробуту та підвищення рівня життя сільського населення; зростання інвестиційного капіталу сільської території; забезпечення збалансованості соціально-економічного розвитку. Саме такий підхід пов'язаний із європейською моделлю сільського господарства.

Література

1. Малік М. Й. Концептуальні засади розвитку сільських територій / М. Й. Малік, В. А. Пулім. – [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://baitas.lzuu.lt/~mazyllis/julram/8/156.pdf>
2. Ковтун О. І. Стратегія підприємства : Підручник / О. І. Ковтун. – Львів : Новий Світ – 2000, 2009. – 680 с.
3. Данкевич А. Є. Організаційно-економічні засади розвитку холдингів / А. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2012. – № 1. – С. 69-73.

ЛІЗИНГ ЯК ФОРМА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Використання техніки відбувається на всіх етапах функціонування агропромислового комплексу – від селекційної роботи до вирощування та реалізації сільськогосподарської продукції. Проте машини та устаткування, що знаходяться в розпорядженні господарств, на сьогодні фізично й морально застаріли. Одним з ефективних інструментів фінансування різних операцій з основними засобами, пов'язаних з реалізацією інноваційних проектів, є лізинг. Його застосовують передусім для швидкого промислового освоєння великих технічних новацій, що вимагає придбання дорогого обладнання.

Згідно Господарського кодексу лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. [1]

Лізингова операція має фінансовий характер і певну схожість із банківським кредитом, який надається на придбання основних фондів. Власник майна надає користувачу фінансову послугу: він купує майно у власність і за рахунок періодичних внесків покриває його повну вартість та отримує прибуток. Право власності на майно, взяте в оренду, закріплюється за

позичальником, лізингоодержувачем лише тільки після закінчення строку договору та повної оплати лізингових платежів[4].

Здебільшого лізингові операції розглядають як різновид довгострокової оренди. Однак якщо оренда завжди передбачає в кінцевому підсумку повернення орендованого майна його юридичному власнику або збереження за ним права власності на таке майно, то за деяких форм лізингу після закінчення договору можливий перехід права власності від орендодавця до орендаря. У такому разі лізингова угода нагадує продаж на виплат з тією лише різницею, що власники змінюються не на початку, а наприкінці терміну угоди. Отже, лізинг - це зручна форма фінансування [3, с. 345].

Перевагами для аграрних підприємств-лізингоодержувачів являється економія коштів при використанні нового обладнання, придбаного за лізингом; лізингові платежі повністю відносять на собівартість продукції, майно не зараховують на баланс підприємства і немає потреби сплачувати податок на майно, можна випробувати машини, а потім їх викупити [2, с. 166].

Виплата лізингових платежів можлива з виручки, отриманої від експлуатації обладнання. Лізинг дозволяє швидко оновлювати основні виробничі фонди (особливо їх активну частину) без значних одноразових грошових витрат, і на цій основі підвищувати конкурентоспроможність своєї продукції. При використанні оперативного лізингу легше відбувається усунення неминучих витрат, що впливають з володіння морально застарілим обладнанням. Особливо важливо те, що застосування лізингу відкриває шлях для пробної експлуатації принципово нового дорогого обладнання з метою зменшення різних видів інноваційного ризику [6]. До того ж лізингоотримувач не стикається з проблемами кредитних гарантій або застави, що виникають при звичайному кредиті. Інноваційний лізинг відображає певний, специфічний вид економічних відносин між його суб'єктами: лізингодавцем, лізингоодержувачем і продавцем лізингового майна з приводу об'єктів рухомого і нерухомого майна, що відноситься до основних засобів в процесі інноваційної діяльності.

Впровадження лізингу як форми фінансування та оновлення матеріально-технічної бази буде сприяти розвитку сільськогосподарських підприємств. Активне використання лізингових операцій в аграрних господарствах України може стати потужним імпульсом технічного розвитку, переобладнання виробництва і структурної перебудови економіки.

Література:

1. Господарський кодекс України / [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Економіка підприємств: підручник / Горбонос Ф. В., Черевко Г. В., Павленчик Н. Ф., Павленчик А. О.] - К. : Знання, 2010. - 463 с.
3. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки / В. І. Захарченко, Н. М. Корсікова, М. М. Меркулов - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 448 с.
4. Космина О. М., Гринь О. Лізинг як сфера фінансової підтримки підприємств та його розвиток в Україні. / [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://www.rusnauka.com/>
5. Прокопенко О. В, Омеляненко В. А. Лізинг як інструмент інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств / О. В. Прокопенко, В. А. Омеляненко. // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2013, - №2 – С. 150-158.
6. Шкробот М. В. Лізинг як інструмент інвестування в інноваційний розвиток підприємства / М. В. Шкробот // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

Юшкевич О.О. к.е.н., доцент
Житомирський державний технологічний університет
м. Житомир

СТРАТЕГІЧНА МОДЕЛЬ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Згідно з Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 р. », що був прийнятий 21 грудня 2010, стратегічною метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього середовища для безпечного життя і здоров'я населення, а також впровадження екологічно збалансованої системи природокористування. [1]. У зв'язку з цим, охорону навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів в стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств, слід розглядати не як самоціль у відриві від процесу розвитку, а як невід'ємну його частину. Для цього потрібна екологізація економіки, перехід до нового ступеня матеріальної культури, що гармонізована і збалансована з природо-ресурсним потенціалом.

Екологічна програма ООН під назвою Ініціатива з «зеленої» економіки (Green Economy Initiative) доводить, що це не тільки запорука збереження чистого навколишнього середовища, а й ефективний шлях побудови нової економіки. Програма включає ряд цілей економічного характеру, зокрема, створення нових робочих місць, збільшення виробництва при зменшенні використання природних ресурсів, можливість ефективної переробки відходів.

Перехід до «зеленої» економіки передбачає до 2050 р. щорічне вкладання інвестицій в розвиток сільського господарства в обсязі від 100 до 300 млрд. дол. Метою екологічної програми ООН є забезпечення дев'яти мільярдів людей продуктами харчування, поліпшення управління родючістю ґрунтів, створення умов для сталого використання водних ресурсів та застосування нових підходів

в управлінні біологічними ресурсами. Сценарії з озеленення, що використовувалися в сільському господарстві показали можливість зростання світового врожаю основних культур на 10 % порівняно з інвестуванням в звичайний розвиток. Таке зростання еквівалентне підвищенню до 2030 р. середньої калорійності денного раціону однієї людини до 2800-3000 кілокалорій і збереженню цього показника в майбутньому. Калорійність харчових продуктів, що потрапляють у відходи в світі оцінюють в 2600 кілокалорій на людину в день, тому перехід до «зеленої» економіки вимагає вирішення цих завдань [2, с.49].

«Зелене » екологічно справедливе сільське господарство характеризується переходом високотоварного і натурального господарства до використання екологічно безпечних методів роботи, таких як ефективне використання води, широке застосування органічних і природних добрив, оптимальна обробка ґрунту. Саме екологічні вимоги, які сьогодні озвучені як принципи «зеленої економіки» визначають напрямки інноваційного розвитку та модернізації сільгоспвиробництва для того, щоб забезпечити тривалий розвиток економіки.

Сільськогосподарські підприємства є головним постачальником екологічних послуг, які як правило, не визнаються і не оплачуються. Виснаження природних ресурсів скорочує базу для сільськогосподарського виробництва в майбутньому та підвищує залежність від ризиків, й тим само, створює великі економічні втрати. У цій сфері зміни політичного курсу повинні бути спрямовані насамперед на зменшення і в кінцевому рахунку припинення надання субсидій, за рахунок яких завдається шкода екології, а також на проведення таких реформ ціноутворення і регулювання, в результаті яких витрати, що пов'язані з погіршенням екології, включалися б в ціни на харчові продукти і сировинні товари.

Головними складовими стратегічної моделі «зеленої» економіки збалансованого розвитку сільськогосподарських підприємств повинні стати .

– зміна стереотипів цінностей , гуманізація економіки;

- включення природних екологічних умов, факторів і об'єктів, в тому числі відновлюваних ресурсів, в число економічних категорій як рівноправних з іншими категоріями багатства і добробуту;
- підпорядкування економіки сільськогосподарського виробництва та економіки природокористування екологічним інтересам і принципам збалансованого природокористування;
- відмова від витратного підходу до охорони природи і навколишнього середовища. Перехід до біосферно-сумісного природокористування й включення природоохоронних функцій безпосередньо в економіку сільськогосподарського виробництва;
- орієнтація виробництва на стратегію якісного зростання під еколого-економічним контролем.

Вважаємо, що стратегічна модель «зеленої» економіки збалансованого розвитку забезпечить для сільськогосподарських підприємств переваги в зайнятості, охороні навколишнього середовища та зменшенні соціальної нерівності.

Література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Ст. 218.

2. Правовые основы развития зеленой экономики в странах-членах организации Черноморского экономического сотрудничества и перспективах. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.bsec-organization.org/aoc/environprotect/Pages/130129%20MEMO%20014%20-%20%20Website_Attachment%20%20reduced%20format%20Rus.pdf

**Секція 2   ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ
РОСЛИННИЦТВА**

УДК 338.4:631.145:633

Куцеконь Л. О. к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУРЯКОЦУКРОВОГО
ПІД КОМПЛЕКСУ**

Внаслідок реформування системи економічних відносин в Україні протягом останніх років виникли значні кризові явища, що охопили увесь господарський комплекс держави, зачепили без винятку усі галузі, більшість із яких залишаються високо витратними та низькоефективними. Типовим представником таких галузей є бурякоцукровий підкомплекс.

Особливо це є актуальним для регіонів, де бурякоцукрове виробництво було провідною галуззю та вагомим джерелом грошових надходжень. Реальним шляхом виходу галузі із кризового стану є розробка стратегії ефективного розвитку галузі, що базується на поєднанні інтересів суб'єктів бурякоцукрового виробництва при значних соціальних, економічних та екологічних ефектах. Отже, виникла об'єктивна необхідність дослідження сучасного стану бурякоцукрового підкомплексу та обґрунтування стратегії його ефективного розвитку.

Водночас в економічній літературі недостатньо дослідженими залишилися організаційно-економічні фактори підвищення ефективності бурякоцукрового підкомплексу та його розвиток, як результат структурних змін, що відбулися в умовах становлення ринкової економіки. Поза увагою

залишилися питання розробки стратегії розвитку підприємств бурякоцукрового підкомплексу України в сучасному ринковому середовищі, в зв'язку з підвищенням відкритості економіки нашої країни зокрема із вступом до СОТ. Зазначене обумовило актуальність дослідження [1,2].

Стратегія розвитку підприємств бурякоцукрового підкомплексу включає в себе формування навколо цукрових заводів сировинних зон у вигляді підприємств різних форм власності із застосуванням інтенсивних технологій вирощування цукрового буряка, таким чином цукрові заводи максимально стабільно забезпечені сировиною, а бурякосіючі підприємства отримують додаткові фінансові ресурси. Безперебійне постачання сировини на цукровий завод дає можливість максимально задіяти виробничі потужності та сприяти оптимальним строкам переробки коренів, що впливає на зниження собівартості 1ц цукру. Однак при формуванні сировинних зон потрібно врахувати оптимальність відстаней перевезень цукрового буряка [2-3].

Стратегія розвитку підприємств бурякоцукрового підкомплексу включає і диверсифікацію виробництва, що полягає у створенні на базі заводів потужних відгодівельних комплексів. Позитивним екологічним фактором такої інтеграції є ще й те, що підприємство чітко дотримується сівозмін, оскільки при оренді земельних угідь цукровим заводом це було б практично неможливо. Наступною складовою диверсифікації є виробництво альтернативних джерел енергії. Перевагою тут є можливість регулювання обсягів виробництва тієї чи іншої продукції з огляду на кон'юнктуру ринку, якщо складається несприятлива ситуація для продажу цукру, то спрямовується більше сировини для виробництва біоетанолу і навпаки [4,5]

Основними чинниками, які матимуть найбільший вплив на визначені аспекти є покращення техніко-технологічної складової виробництва, покладення її на чітку наукову основу, збільшення фінансування виробничих суб'єктів ринку; відрегулювання механізмів ринку. Окремим елементом оптимізації є інтеграція зусиль сільськогосподарських виробників цукрових буряків та цукрових заводів, що передбачає відносини спрямовані не лише на

купівлю-продаж сировини, а стосуються значно глибших аспектів, спрямованих на підтримку аграрних підприємств, введення механізму передоплати за продукцію, забезпечення їх добривами та ресурсами [5].

В умовах бурякоцукрового підкомплексу основні резерви зростання криються в більш комплексному використанні побічної продукції цукровиробництва та її переробки за новими технологіями. В науковій літературі з цього приводу переважає традиційний підхід, відповідно до якого значення цукрових буряків не обмежується лише виробництвом з них цукру.

Оптимізація виробництва цукросировини та її переробки, раціонального розміщення виробництва та його концентрації у сприятливих для вирощування цукрових буряків ґрунтово-кліматичних зонах; структурна перебудова бурякоцукрового виробництва, виведення з експлуатації малопотужних неперспективних цукрових заводів, будівництво нових сучасних підприємств, організація стабільних сировинних зон; впровадження у виробництво прогресивних наукоємних та ефективних технологій вирощування, збирання цукрових буряків і насіння та переробки цукросировини, а також ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій європейського рівня, оновлення основних засобів підприємств цукрової промисловості та виробництва цукрових буряків, підвищення їх технічного рівня шляхом впровадження у виробництво досягнень науки і техніки в умовах глибокої інтеграції та диверсифікації виробництва продукції забезпечать стратегічний розвиток підприємств бурякоцукрового підкомплексу з подальшим відродженням галузі, підвищенням економічної ефективності виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного цукру та виходу на зарубіжні ринки з можливістю наростання його майбутнього потенціалу та забезпечення енергетичної безпеки країни.

Література

1. Бакум В.В. Методологія розробки агропромислових кластерних утворень регіону / В.В. Бакум // Економіка АПК., 2009. – № 4. – С 38-44.
2. Бакум В.В. Самоорганізація в агропромислових регіональних кластерах / В.В. Бакум // Економіка АПК., 2009. – № 1. – С 21-27.

3. Войнаренко М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. Войнаренко // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 27-30.
4. Іщенко О.В. Кластеризація як фактор формування сучасного ринку картоплі в Україні / О.В. Іщенко// Агроінком, 2008. – № 5-6. – С 15-18.
5. Кластерний аналіз. <http://www.statsoft.ru/> [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.statsoft.ru

УДК 332.2

Шувар І. А., д. с. н, професор,
академік АН ВО України,

Шимечко Г. І., к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м.Львів

БІОЛОГІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА – ВАЖЛИВИЙ СЕГМЕНТ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Основним національним природно-ресурсним потенціалом України є її земельні ресурси, зокрема сільськогосподарські угіддя. Україна – держава, що має унікальні земельні ресурси та природно-кліматичні умови, сприятливі для підтримання високого рівня виробництва сільськогосподарської продукції. Земля – неоціненний природний ресурс, який одночасно є основою життєдіяльності, засобом виробництва та фундаментом економіки.

Інтенсивне антропогенне навантаження на земельні ресурси та довкілля загалом, безгосподарне їх використання має негативні наслідки, які впливають на всі аспекти життя людини і суспільства, у тому числі й туристичну галузь.

Зростання культури землеробства передбачає впровадження у виробництво заходів, що становлять науково обґрунтовану його систему. Серед них важливе значення має запровадження науково обґрунтованих сівозмін, які є головною і незамінною її ланкою та посідають особливе місце за різноманітним

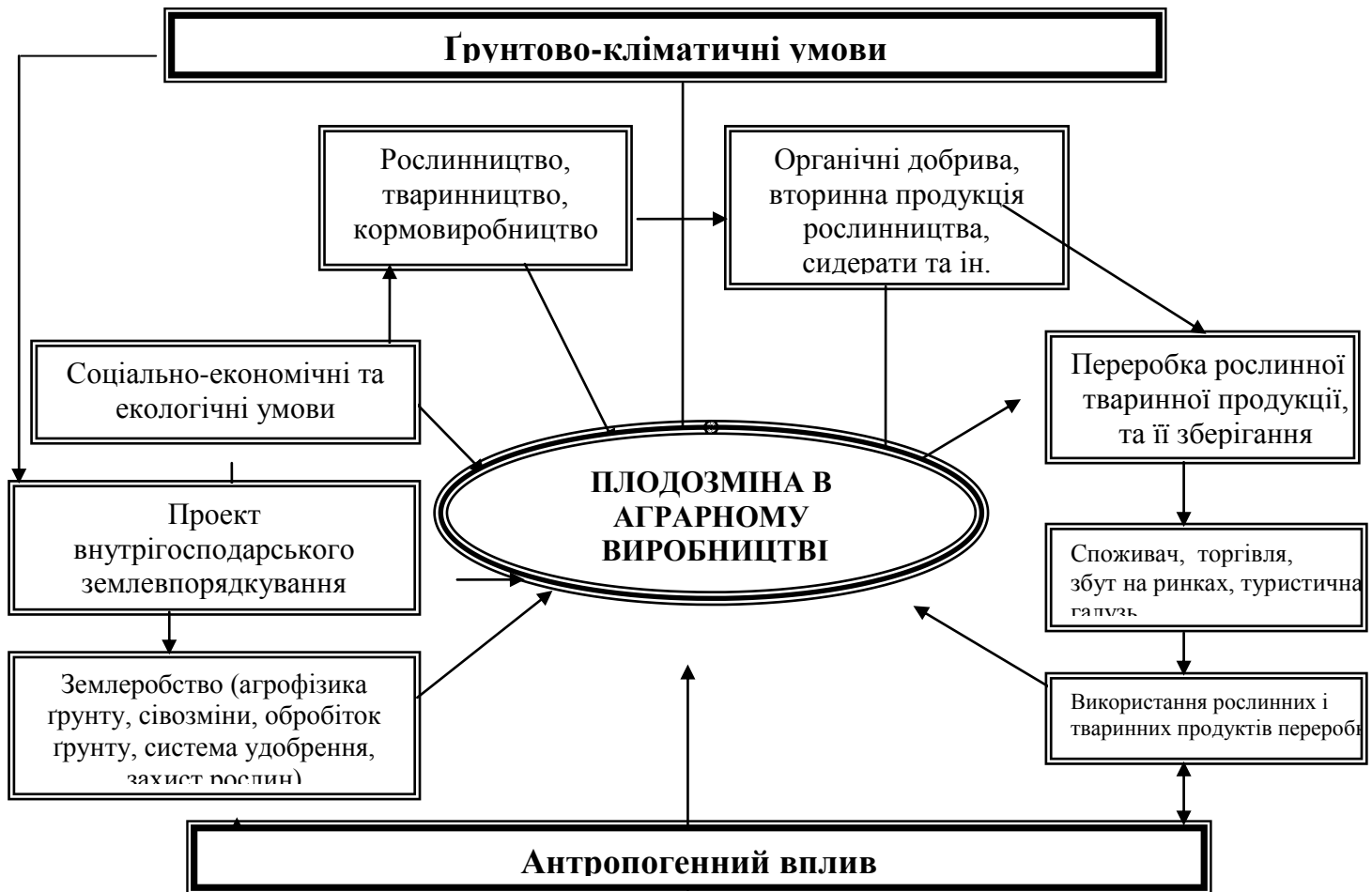
сприятливим впливом на родючість ґрунту, врожайність сільськогосподарських культур, якість продукції, стан екології. На основі сівозмін створюють системи удобрення, механічного обробітку ґрунту і захисту посівів від бур'янів, шкідників та збудників хвороб. Безсистемне виконання цих заходів, без урахування того, що вирощували на полі у попередні і що буде висіяно у наступні роки, призводить до низької ефективності й занедбання полів. У науково обґрунтованих сівозмінах ефективніше проявляються об'єктивні закони землеробства, а дотримання їх дає змогу регулювати кругообіг елементів живлення рослин у сільському господарстві.

Мальовнича сільська місцевість з різноманітними кліматичними умовами, неповторними ландшафтами і краєвидами, чистим повітрям, кришталевими мінеральними джерелами, культурно-етнічними особливостями та гостинними людьми – усе це унікальне багатство України, яке має прекрасні можливості для розвитку сільського зеленого туризму. При цьому вимагає значного покращання інфраструктура сільських територій та поліпшення загальної культури суспільства, у тому числі й культури відпочинку харчування. Наші західні сусіди, зокрема у Польщі, досягли у цьому напрямі значних успіхів, опираючись вже на загальноєвропейські стандарти та вимоги якості.

Виробництво екологічно чистої продукції землеробства і тваринництва за умов раціонального використання природних ресурсів, охорони і примноження біорізноманіття для України має великі перспективи. Позитивний вплив сільського зеленого туризму на поліпшення умов і якості життя селян полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок. При цьому їхні прибутки надходять не тільки від здавання в найм приміщень для проживання. Ця діяльність впливає на підвищення рівня життя всіх мешканців, дозволяє створювати нові робочі місця. Ось чому в багатьох країнах надається значна увага розвитку сільського туризму як галузі, яка дає можливість у короткий час оживити місцеву інфраструктуру.

Сільський туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо).

Сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності повинен набути національного значення.

Рис. Сівозміна та сфери впливу на екологічне аграрне виробництво (І. А. Шувар, 2013)

Вищезазначені негативні наслідки неефективного та безгосподарного використання основного багатства країни – землі свідчать про необхідність розв'язання еколого-економічних проблем у землекористуванні. Серед дієвих механізмів є землеустрій – сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну

організацію території адміністративно-територіальних утворень, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил.

УДК 330.131.5:631.57

Шувар І. А., д. с. н., професор,

академік АН ВО України,

Борисович М. М., викладач СК ЛНАУ

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ЕФЕКТИВНІСТЬ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ЗА СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

За умов зростання чисельності населення світу та зменшення площ, придатних до вирощування сільськогосподарських культур, Україні вкрай важливо максимально повно та ефективно використовувати потенціал землі як однієї з конкурентних переваг вітчизняного сільського господарства. За оцінками експертів, українські землі здатні забезпечити продуктами харчування 140-145 млн. осіб [1,2].

Україна має унікальні природні ресурси, серед яких найбагатші родючі землі та талановитий працьовитий народ, що, безперечно, є привабливим для закордонних інвесторів. Україна експортує 35% зерна кукурудзи, ячміню, пшениці до країн ЄС. Близько 50% української соняшникової олії експортується до Європи [3].

Дослідженню проблем підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах в умовах ринкових перетворень присвячені наукові праці В. Г. Андрійчука, А. С. Даниленка, І. В. Коновалова, В. І. Криворучка, І. І. Лукінова, П. П. Руснака, П. Т. Саблука, В. К. Терещенка, О. В. Шкільова, О. М. Шпичака, В. В. Юрчишина та ін.

Ними розроблені стратегічні аспекти зміцнення сільськогосподарського виробництва в країні, структурної перебудови галузі, підвищення економічної ефективності використання земельних, матеріально-технічних і трудових ресурсів, ціноутворення, формування й функціонування ринків збуту.

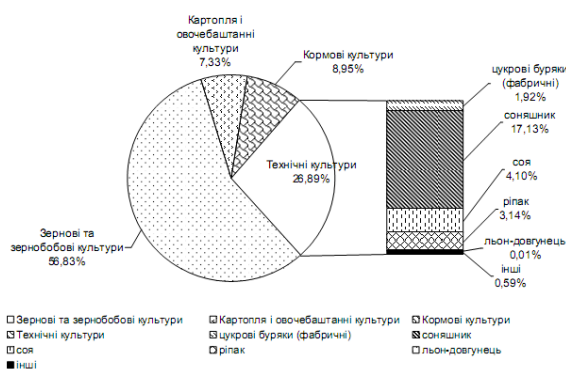
Тому підвищення ефективності використання земельних ресурсів сприятиме збільшенню обсягів виробництва високоякісної, екологічно чистої продукції і забезпеченню продовольчої безпеки України, а також розширенню експорту сільськогосподарської продукції, охороні ландшафтного і біологічного різноманіття країни.

Для ефективного виробництва продукції рослинництва важливе значення має структура посівних площ. Зокрема, через значне зменшення поголів'я тварин, неприбутковість галузі тваринництва площа під кормовими культурами у 2008 році зменшилась у 3,7 рази, а під зерновими культурами, які є прибутковими, зросла у 1,2 рази, під технічними культурами у 1,6 рази, зокрема під ріпаком у 19,5 рази. При цьому необхідно зважити на негативні наслідки безсистемного вирощування ріпаку (та соняшнику), через насичення ґрунту збудниками хвороб за умови, що виробництво останнього надалі планується збільшувати відповідно до Програми розвитку ріпаківництва в Україні на 2008-2015 роки, затвердженої Міністерством аграрної політики України 21 лютого 2006 року, у 2015 році до 2 млн. га [2,4].

Порушення оптимальної структури посівних площ сільгоспкультур, що приводить до виснаження ґрунтового покриву. Високий рівень рентабельності виробництва окремих сільськогосподарських культур (передусім це стосується насіння соняшнику, рівень рентабельності виробництва якого у 2011 р. становив 57 %), а також спеціалізація крупних сільгосп підприємств на вирощуванні орієнтованих на експорт сільськогосподарських культур зернової групи призвели до розширення площ посівів зернових та зернобобових культур у загальній посівній площі сільськогосподарських культур з 45 % у 1990 р. до 56,8 % у 2011 р., технічних – з 11,6 до 26,9 % відповідно та зменшення площ посівів кормових культур з 37 % у 1990 р. до 9 % у 2011 р. Нині у структурі

посівних площ основних сільськогосподарських культур посівам соняшнику належить 17,1 % (рис.1), тоді як науково рекомендована насиченість посівних площ соняшником, наприклад для степової зони країни, не повинна перевищувати 12 %.

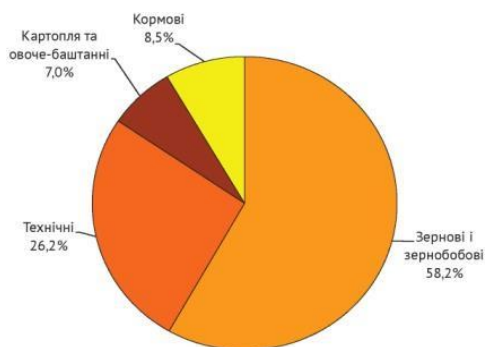
У структурі посівних площ зернові культури займатимуть понад 58 % Така частка відповідатиме нормативам оптимального співвідношення культур у сівозмінах, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 164 від 11 лютого 2010 року.

Рис.1. Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур у 2011 р., %*

*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

За інформацією Департаменту землеробства Мінагропроду України, посівна площа сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств під урожай 2014 року прогнозується на рівні 27,9 млн га, що на 184 тис. га менше минулого року. Зерновий клин розміститься на площі 16,3 млн га, тобто торік (рис. 2).

Рис.2. Структура посівних площ під урожай 2014 р.

Загалом, у європейських країнах, де якість ґрунтів не краща за українські, урожайність основних сільськогосподарських культур у 2-4 рази вища, ніж в Україні та стабільна за роками, що свідчить про належну культуру землеробства, дотримання його технологічних і екологічних вимог. Через це землемісткість вітчизняного сільського господарства в середньому у 8 разів перевищує аналогічний показник у країнах Євросоюзу. Крім того, за даними Навчально-наукового інституту економіки природних ресурсів та екології землекористування, українські аграрії 79 % прибутків одержують за рахунок природної родючості землі і лише 21 % – як результат впровадження технологій [3].

Проблема сталого та ефективного виробництва достатньої кількості сільськогосподарської продукції набуває все більшої актуальності. При цьому першочергова роль надається вирощуванню зернових та олійних культур, які є основними в аграрному виробництві. Недостатня ж врожайність їх пояснюється тим, що вирощування сільськогосподарських культур відбувається без чіткого дотримання аграріями науково обґрунтованих технологічних рекомендацій, насамперед це несвоєчасні сортооновлення і сортозаміна, незбалансоване мінеральне живлення, недостатнє використання засобів захисту рослин і меншою мірою несприятливі погодні умови продовж вегетаційного періоду. Перераховані фактори, за офіційними даними НААН України, є причиною великого розриву між потенційною і фактичною врожайністю сільськогосподарських культур.

Детальний аналіз і фаховий підхід до раціонального застосування окремих агротехнічних заходів сприятиме підвищенню стійкості культур до впливу несприятливих факторів навколишнього середовища, стабілізації обсягів виробництва та якості сільськогосподарської продукції, а, отже, і зростанню економічної ефективності.

Література:

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероблене. / К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.

2. Бегей С. В. Екологічне землеробство: підручник /С. В. Бегей, І. А. Шувар.– Львів: „Новий світ-2000”, 2007. – 429.
3. Кононенко М. П. Техніко-технологічні напрями підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва / М. П. Кононенко // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 68.
4. Маслак О. Посівна – 2014 /О Маслак //Агробізнес сьогодні. – 2014. – №8 (279). – С. 12-13.

Секція 3 ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТВАРИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

УДК 339.133:636.5

Булик О.Б. к.е.н., в.о. доцента

Львівський національний аграрний університет

м.Львів

ОЦІНКА ПОПИТУ НА ПРОДУКЦІЮ ПТАХІВНИЦТВА

Птахівництво є однією з найбільш скоростиглих галузей тваринництва. Тому, розглядаючи споживчий попит на продукцію цієї галузі, необхідно пам'ятати, що птиця – це продукт, який зберігається за спеціальних умов протягом певного періоду згідно із сертифікатом відповідності про якість продукції, в якому зазначено термін її зберігання.

Розвиток галузі на перспективу у світі, а також в Україні визначається економічними та фізіолого-технологічними показниками. Крім курятини, важливим джерелом птахівничого м'яса у розвинутих країнах світу є індиківництво. Останніми роками ця галузь розвивається швидкими темпами не лише завдяки впровадженню нових кросів і технологій вирощування молодняку, а й внаслідок поглиблення переробки м'яса індиків і виробництва широкого асортименту продовольчих товарів, що користуються великим попитом у населення.

Аналіз світових тенденцій у птахівництві свідчить про стійку закономірність збільшення виробництва та споживання індичатини. Зокрема, за останні 30 років виробництво індичатини зросло з 1,5 т. до 5,5 т. У США,

Канаді та Ізраїлі одна особа протягом року споживає до 45-47 кг пташиного м'яса, з якого понад 20% – індичатина [2].

У сучасних умовах розвитку галузі птахівництва з метою розширення асортименту та підвищення біологічної цінності продукції актуальним є розвиток фазанівництва. Дослідження багатьох учених показали, що м'ясо диких видів птиці набагато цінніше (у біологічному значенні) порівняно з м'ясом багатьох видів домашньої птиці. М'ясо фазана ніжніше, ніж куряче та індиче, має прекрасні смакові якості. Так, якщо за 100% прийняти біологічну цінність білка курячого яйця, то біологічна цінність курячого м'яса становить 66,5%, а фазана – 73,47%. Коефіцієнт перетравності курячого м'яса становить – 72,28%, м'яса пекінської качки – 68,02%, індика – 66,68%, фазана – 92,15% [1, с. 58].

На сучасному ринку попиту на продукцію фазанівництва основними категоріями споживачів є ресторани і заклади харчування, мисливські господарства та природоохоронні організації, м'ясопереробні підприємства, приватні господарства дизайнерського та ландшафтного напрямів. За останні п'ять років дичеферми створені в Київській, Полтавській, Харківській областях, а також у Криму. У Західній Україні розвиток галузі поки що неактуальний.

Важливими питаннями розвитку фазанівництва в сучасних умовах є визначення ринків збуту продукції, а також обсягу виробництва, цін на продукцію, її собівартість, можливість переробки. Сьогодні ще немає єдиних технологічних рекомендацій щодо вирощування фазанів. Їхнє м'ясо може відчутно урізноманітнити асортимент птахопродукції на українському ринку. На рівні з екзотичним страусиним і перепелиним м'ясо фазанів може суттєво поповнити раціон харчування сучасного пересічного українця.

Особливого значення набуває розвиток страусівництва. Це досить нова і перспективна галузь в Україні. В аграрному секторі ця галузь починає набирати популярності. Ринок страусиного м'яса відчуває дефіцит: попит перевищує пропозицію. Для повного забезпечення ринку продукцією страусівництва необхідно щорічно виробляти 500-700 тис. страусів, чого поки що не вдається зробити. Через порівняно просту технологію вирощування,

достатній рівень продуктивності та високі ціни на продукцію рентабельність галузі сягає 200%.

Останніми роками збільшення виробництва яєць відбувається за рахунок різкого зростання продуктивності птиці, особливо у великих сільсько-господарських підприємствах, завдяки покращанню селекційної бази, збалансованості та якості кормів.

Сьогодні в Україні 97% промислового птахівництва припадає на виробництво яєць і м'яса бройлерів, при цьому промислове стадо курей-несучок складає 41%. Україна займає 12 місце на світовому ринку з виробництва яйця (1,16%). На європейському ринку частка України складає 7,6% [3].

Характерними особливостями ринку продукції птахівництва, зокрема яєць, в Україні є збільшення частки промислового виробництва за рахунок згортання виробництва в господарствах населення, зростання споживання яєць, що дає змогу промисловим виробникам нарощувати свої потужності. Високі дієтичні властивості має м'ясо птиці, яке містить більше білка, а за калорійністю менше, ніж м'ясо великої рогатої худоби, свиней і овець. М'ясо качок і гусей не відносять до категорії дієтичних продуктів, але воно має високу калорійність.

Варто зазначити, що протягом останніх років в структурі споживання стабільно переважає м'ясо птиці. Крім ціни на позитивну тенденцію впливають його харчові властивості, адже воно є більш дієтичним м'ясом. Попит на м'ясо птиці є найменш чутливим до сезонних коливань, оскільки воно за своїми споживчими властивостями належить до категорії “легкого” м'яса, і в період Великого посту люди надають перевагу йому. Зростання попиту на птахопродукцію припадає на традиційні свята.

Література

1. Васильєва О.О. Історія та перспективи розвитку фазанівництва в галузі птахівництва України / О.О. Васильєва // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2009. – №2 – С. 58-62.
2. Гадючко О. Дієтична птиця – в перспективі [Електронний ресурс] / О. Гадючко, О. Катеринич, О.Терещенко, Ю.Рябокоть // Пропозиція. – 2010. –

№12. – Режим доступу до журн. : <http://www.propozitsiya.com/?page = 149&itemid=2863&number=93>.

3. Украинский рынок куриного яйца: состояние и перспективы : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://opt-egg.ru/lib/article/966>.

УДК 338.436.33:637.5

Добрянська Н.А., к.е.н., доцент

Олійник А.С., студент 5 курсу

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА В ТОВ «АВАНГАРД-Д» ОВДІОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Територія землекористування ТОВ «Авангард-Д» розташована в північно-східній частині Овідіопольського району Одеської області.

ТОВ «Авангард-Д» є середнім за розміром господарством, так площа землекористування господарства складає в 2012 році 1304 га, чисельність персоналу господарства складає 87 чоловік.

В структурі основних засобів господарства переважають будинки, споруди та передавальні пристрої, їхня вартість в 2012 становить 20661 тис.грн, вартість машин та обладнання 15163 тис.грн.

ТОВ «Авангард-Д» характеризується високим рівнем забезпечення виробничими ресурсами, по яким спостерігається динаміка до збільшення. Так в 2012 році в порівнянні із 2010 показники капіталозабезпеченості та капіталоозброєності зросли на 23,01 % та в 1,53 рази відповідно при зменшенні площі сільськогосподарських угідь та зменшенню чисельності працівників. Фінансова міцність підприємства знижується, так в 2012 році в порівнянні із

2010 роком чистий збиток зріс, в товаристві головною галуззю діяльності є виробництво свинини, яке є збитковим.

В 2012 році відбулось зменшення періоду обертання активів товариства на 907 дні, та обороту оборотних активів – на 263 днів, власного капіталу – на 372 дні

Свинарство – важлива галузь сільського господарства ТОВ «Авангард-Д». Воно дає рослинництву гній і тим самим сприяє росту врожайності культур, тому вони нерозривно зв'язані і цим зумовлюється необхідність високого розвитку виробництва продукції свинарства.

В товаристві спостерігається динаміка до зростання поголів'я свиней. В 2012 році в порівнянні із 2010 роком поголів'я на кінець року зросло на 62 гол., в тому числі основне стадо зменшилось на 129 голів, однак поголів'я отриманого приплоду при цьому зросло на 686 голів. Дані показують, що продуктивність основних свиноматок зростає, так вихід поросят на 100 основних свиноматок зріс на 651 голову. Таким чином, можна стверджувати, що зростання поголів'я отриманого приплоду зростає за рахунок підвищення продуктивності свиноматок. В звітному році в порівнянні із базисним відбулось збільшення обсягів виробництва приросту ж.м. свиней, так рівень виробництва зріс на 1051 ц, обсяги реалізації м'яса свиней зросли на 1217 ц, що спричинило зростання коефіцієнта товарності на 8,52% пункти. Ефективність виробництва продукції свинарства в звітному році в порівнянні із базисним зросла, про що головним чином свідчить збільшення рівня рентабельності виробництва, тим більше галузь свинарства в 2010 році була збитковою. Головними причинами підвищення ефективності виробництва можна вважати зростання середньореалізаційної ціни за 1 ц продукції, так повна собівартість 1ц приросту ж.м. свиней в 2012 році в порівнянні із 2010 зросла на 13,66 %, в той час як середньо реалізаційна ціна зросла на 39,94 %.

Отже, провівши аналіз сучасного рівня виробництва продукції свинарства в ТОВ «Авангард-Д» ми можемо стверджувати, що галузь свинарства в товаристві знаходиться в кризовому стані – рівень збитковості складає більше

75% в 2012 році, тобто навіть для виходу на нульовий рівень рентабельності господарству необхідно або збільшувати ціни, або знижувати витрати на 75%.

Одним із найбільш важливих аспектів функціонування ТОВ «Авангард-Д» є його інвестиційна діяльність.

В 2012 році в порівнянні із 2010 роком рівень інвестиційної привабливості товариства значно знизився, причинами цього можна вважати і без того збитковий стан, який ще погіршився в 2012 році. Так, можна зробити висновки, що в 2012 році в порівнянні із 2010 роком значно погіршилась фінансова стійкість господарства, тобто його перспективна платоспроможність.

Для залучення інвестиційних ресурсів підприємство повинно відповідати ряду характеристик, тобто бути інвестиційно привабливим. Формування інвестиційної привабливості підприємства необхідно для: забезпечення конкурентоспроможності продукції і підвищення її якості; структурної перебудови виробництва; створення необхідної сировинної бази для ефективного функціонування підприємства; вирішення соціальних проблем; інвестиції необхідні для забезпечення ефективного функціонування підприємства, його стабільного стану й у зв'язку з цим вони використовуються для досягнення подальшого розширення і розвитку виробництва; відновлення основних виробничих фондів; підвищення технічного рівня праці і виробництва.

УДК 338.43.338.1.636

Шавалюк О.І., Попівняк Р.Б., к.е.н.

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СВИНАРСТВА –

СТАБІЛЬНІСТЬ ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Сучасне свинарство в більшості цивілізованих країн світу характеризуються динамічним розвитком, оволодінням енергоекономними технологіями, збільшенням

виробничих потужностей, а також постійним підвищенням продуктивності тварин, що сприяє стабільному нарощуванню дешевої високоякісної свинини [5].

На даний час в Україні виробництвом свинини займаються в основному дві категорії товаровиробників: присадибні господарства населення і сільсько-господарські підприємства. При цьому в присадибних господарствах утримується більше 50 % свиноголів'я від загальної кількості тварин [5].

Найбільший обсяг виробництва свинини в Україні було зафіксовано в 1989 р. Так, господарствами всіх форм власності було вироблено 2145 тис. т свинини у живій вазі, що практично в 3,4 рази вище в порівнянні з 2010 р. До того ж в 1990 р. Україна займала 5 місце в світі за кількістю поголів'я свиней після Китаю, США, Росії та Німеччини [4], що в свою чергу, дало можливість нашій державі наситити як власний ринок необхідним обсягом сировини, так і експортувати свинину за кордон.

За даними Асоціації свинарів України, виробництво свинини у 2013 р. становило близько 780 тис. т, що на майже на 7% більше, ніж у 2012 р. завдяки зростанню виробництва зменшується частка імпорту: у 2012 р. показник увезеного м'яса становив 37%, а показник 2013 р. – майже 35%. Це дає підстави стверджувати про можливість поступової відмови від імпорту м'яса в наступні п'ять-сім років [1].

Забезпечити конкурентоспроможність свинарства та домогтися якихось значимих успіхів у розвитку галузі можливо лише шляхом поєднання ефективного використання наявних ресурсів, докорінних змін у селекції тварин, технології їх годівлі й утримання [3]. Інакше кажучи, багато в чому вирішення цього завдання неможливе без створення необхідних умов для збільшення поголів'я свиней та максимального використання генетичного потенціалу продуктивності тварин.

Нарощування поголів'я у свинарстві, завдяки біологічним особливостям є завданням, яке швидко вирішується, однак на фоні відсутності кадрів, приміщень для утримання тварин та сучасного обладнання їх, низького рівня селекційної роботи, достатньої кількості збалансованих кормів потрібен час. Багато в чому вирішення цього завдання залежатиме від сучасних наукових розробок та їх доступності до товаровиробника [2].

Не дивлячись на суттєве зменшення поголів'я свиней, роль галузі у вирішенні продовольчої проблеми зростає. Так, якщо у валовому виробництві м'яса питома вага свинини у 1990 році становила 39,9%, то впродовж 2011-2012 рр. вона коливається в межах 45-48%. Дещо поліпшилися і показники ефективності свинарства. Так, якщо до 2004 року середньодобовий приріст свиней на вирощуванні та відгодівлі стабільно зменшувався, то починаючи із 2005 р. він поступово зростає (за середньорічного темпу 12,8%) за винятком 2010 р. і у 2013 р. склав 460 г, що на 17 г більше порівняно з 2012 р. [1]. Продовжує поступово збільшуватися виробництво м'яса свиней у розрахунку на одну голову. Так, якщо у 2000 р. воно становило 43 кг, то у 2009 р. 70 кг, а у 2011 р. вже 90 кг. Дещо підвищилася і відтворювальна продуктивність свиней, проте її рівень є недостатнім.

Такий низький рівень продуктивності пояснюється, перш за все, неповноцінною годівлею. Якщо, у сільгосп підприємствах витрати кормів на 1 ц приросту зменшилися із 8,7 ц корм. од. у 1990 р. до 5,5 ц корм. од. у 2011 р., то витрати концентрованих кормів із 7,17 ц корм. од. до 5,2 ц корм. од., а їх питома вага в раціонах навпаки зросла із 82,4% до 94,0%. Основними причинами такого зростання є незбалансованість кормових раціонів, низька якість кормів, відсутність належної племінної роботи, недотримання технології в сільськогосподарських підприємствах. Нестача кормів власного виробництва, низька врожайність кормового клину, висока ціна на комбікорми обумовили погіршення рівня годівлі свиней, що привело до того, що свині на відгодівлі досягають товарних кондицій у віці 18-20 місяців, замість 9-10.

До першочергових концептуальних задач, які необхідно вирішити найближчим часом з метою відродження вітчизняної галузі і нарощування виробництва високоякісної свинини, слід віднести такі: зберегти племінну базу свинарства і матеріально зацікавити племгосподарства вирощувати високоякісний молодняк, з врахуванням сучасних методів його оцінки за фенотипом і генотипом, для ремонту свинарства з метою підвищення продуктивності товарних стад різних категорій господарств.

На відгодівлі в усіх господарствах середньодобовий приріст молодняку повинен бути не 250-350 г, а межах 600-800 г. При такій продуктивності свинина

завжди буде рентабельною і високоякісною. Цього можливо досягти тільки за рахунок повноцінної годівлі тварин всіх вікових груп, створення їм оптимальних умов утримання, а також використання сучасних селекційно-генетичних методів у племінній роботі при чистопородному розведенні, схрещуванні та гібридизації свиней. При цьому необхідно завжди мати на увазі, що забезпечення населення свининою вітчизняного виробництва є найголовнішою задачею країни, а імпорт її неперспективний і не завжди небезпечний як у якісному, так і кількісному відношеннях. Нам потрібно розвивати вітчизняне свинарство і домагатися рівня розвинутих країн [5].

Література

1. Варченко О. Ринок живої худоби та м'ясної продукції: аналізуємо ціни / О. Варченко, І. Свиноус // Пропозиція. – №12. – 2013. – С.148-149.
2. Гетья А. Складові ефективного свинарства / А. Гетья // Пропозиція. – № 1. – 2012. – С. 53-54.
3. Замикула В. Свинарство в області зроблять більш ефективним [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reporter.pl.ua/novini/spozhyvach/5905-svynarstvo-v-oblasti-zrobljat-bilsh-efektyvnym>.
4. Кравець І.В. Динамічні зміни на ринку свинини / І.В. Кравець // Агроінком. – 2007. – № 11-12. – С. 11-15.
5. Охріменко І.В. Стан та перспективи розвитку свинарства в Україні / І.В. Охріменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/06.pdf.

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ
ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦЬКИХ ГАЛУЗЕЙ
У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Суттєве збільшення у стислі терміни обсягів виробництва продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами України є необхідною умовою зміцнення продовольчої безпеки нашої країни, посилення позицій вітчизняних аграріїв на світовому ринку. Науковці визначили індикатори розвитку галузі, згідно з якими до 2020 року сільськогосподарські підприємства (включаючи фермерські господарства) повинні довести виробництво молока до 10500 тис. т, вирощування худоби і птиці в живій вазі – до 3974 тис. т [2, с. 137]. Порівняно з 2013 роком валовий надій молока у підприємствах мав би зрости в 4 рази, виробництво продукції м'ясних галузей – майже удвічі. Виникає питання: наскільки реальною є реалізація таких планів?

Очевидно, перспективи галузі залежатимуть від економічної ефективності виробництва продукції. Саме його збитковість упродовж тривалого періоду була основною причиною негативних тенденцій [2, с. 21]. В останні роки ситуація дещо поліпшилася, однак сільськогосподарські підприємства орієнтуються насамперед на виробництво рослинницької продукції, зважаючи на швидку окупність коштів при мінімальних затратах праці у цій галузі [1, с. 20]. У 2013 році у структурі валової продукції сільського господарства, виробленої підприємствами України, на тваринницьку припадало всього 25%. Разом з тим, в окремих тваринницьких галузях спостерігаються неоднакові тенденції.

Розглянемо залежність між рівнем рентабельності окремих видів продукції тваринництва (індикатором економічної ефективності) та змінами обсягів їх виробництва в сільськогосподарських підприємствах (див. табл.). При визначенні показників рентабельності вважаємо за доцільне враховувати доходи, що їх отримували сільськогосподарські підприємства у вигляді державної підтримки, адже остання справляє певний вплив на формування виробничої програми агропідприємств.

Показники рентабельності й динаміка виробництва основних видів продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах України

Продукція	Рівень рентабельності, %		Темп зростання обсягів виробництва, %	
	середній за 2010-2012 рр.	2012 р.	2013 р. до 2010 р.	2013 р. до 2012 р.
Молоко	23,9*	18,0*	116,5	101,9
Велика рогата худоба**	- 24,6*	- 22,4*	105,5	113,6
Свині**	1,2*	7,2*	141,6	119,3
Птиця**	44,9*	55,9*	125,2	111,3
Яйця	37,9	52,6	119,4	102,1

* З урахуванням державної підтримки у вигляді бюджетних дотацій та пільг у справлянні ПДВ.

** Виробництво м'яса в забійній вазі.

Найвищими в останні роки були темпи зростання обсягів виробництва свинини, хоча рівень її рентабельності порівняно з іншими тваринницькими галузями був невисоким. Проявляється віддача від збудованих у попередні роки кількох великих свинокомплексів у різних регіонах. При найвищих показниках рентабельності зростання обсягів виробництва продукції птахівництва було меншим ніж у свинарстві, оскільки ринок нею насичений більше. Незважаючи на загалом прийнятні показники рентабельності молока та низький рівень задоволення попиту на нього, темпи розвитку молочного скотарства залишаються надто повільними. Вкладати кошти в цю технологічно складну галузь готові далеко не всі сільськогосподарські підприємства. Зазначимо, що

позитивні зміни у свинарстві, птахівництві й молочному скотарстві забезпечені в основному за рахунок розвитку великих тваринницьких комплексів.

Специфічна ситуація склалася у м'ясному скотарстві, яке традиційно відзначається високим рівнем збитковості. Упродовж тривалого періоду обсяги виробництва яловичини в забійній вазі зменшувалися. Однак у 2013 році мав місце певний їх приріст. Він пов'язаний з реалізацією у 2012-2013 роках державної програми надання власникам господарств населення фінансової дотації за збереження та утримання молодняку великої рогатої худоби, яка мала опосередкований вплив і на діяльність сільськогосподарських підприємств.

У 2012 році за рахунок державної фінансової підтримки доходи сільськогосподарських підприємств від реалізації продукції тваринництва збільшилися на 9,1%, у тому числі в молочному скотарстві – на 15,3%, м'ясному – 10,1%, свинарстві – 5,1%, м'ясному птахівництві – 68,0%. Очікуване позбавлення пільг зі сплати ПДВ найпомітніше позначиться на виробництві м'яса птиці, яке без цієї підтримки є збитковим.

Великі підприємства, які вклали значні кошти у тваринницькі комплекси, мають ширші можливості підтримувати їх діяльність при зниженні економічної ефективності функціонування. Натомість невеликі й середні підприємства, у виробничій програмі яких присутнє скотарство, доволі чутливо реагують на погіршення зовнішніх умов.

Література

1. Аналітичні дослідження ефективності функціонування галузі тваринництва на середніх і великих сільськогосподарських підприємствах / І. М. Демчак, І. Ю. Бісюк, Д. М. Микитюк та ін. – К. : НДІ “Укragenпромпродуктивність”, 2014. – 151 с.
2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2012 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с.

**Секція 4 ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ
ПІДПРИЄМСТВАМИ РІЗНИХ СФЕР АПК**

УДК 338.48:379.83

Jucha W., Krocak R.

*Institute of Geography, Pedagogical University of Cracow,
Poland*

**CONFRONTATION OF LAND COVER DATA FROM TWO SOURCES:
ORTOPHOTOMAP VECTORIZATION AND CORINE LAND COVER
PROGRAMME. POSSIBILITIES OF IMPLEMENTATION IN RURAL AREAS'
STUDIES**

Land cover maps are in basic use in environmental protection, agriculture, public administration, town planning and many sectors of economy. These maps are necessary to evaluate changes in the environment, growth strategies planning and, the most valuable, ecosystems protection. In the large scale studies land cover data is acquired from aerial- and satellite images vectorization. The same data sources can be used for small scale works with simple automatic process, like supervised classification in GIS software.

Survey was conducted on representative area of agricultural drainage basin located in Carpathians. Polish Carpathians can be characterized by significant fragmentation and dispersion of arable lands and urban fabric. Furthermore the husbandry is in recess, which is the reason of fallow area growth. Data sources used in the article were Corine Land Cover Program archive (2000 year) and ortophotomaps made in resolution 0,75x0,75m from autumn 1998 year.

Corine Land Cover (CLC) is conducted by European Environment Agency (EEA – <http://www.eea.europa.eu/>). Its main aim is to document land cover changes. The CLC programme collects land cover data by classification to three levels. First level is constructed as five main types of land cover, second to 15 categories, and the third level

distinguishes 44 categories. One of the advantages of this method is universality (the same categories in all EU countries, simplicity of comparison). The main disadvantage is the minimal area of polygon describing each category or type – it is set to be 25ha and 100m width at minimum. Such generalized data gives much more inconsistent results than hand-made vectorization map. There are no reservation data usage in analyses of big and uniform landscape units, but in the dispersed Carpathian land cover the level of generalization can be a problem. The aim of the article is to compare these two data sources (CLC and hand-made vectorization map), in different scales.

The analyses were led in the representative catchment, which area is 9.4 km² (Fig.1). On the basis of ortophotomap the land cover map has been vectorized and divided into categories: buildings, forests, grasslands, arable lands, gardens/orchards/manners, waters, transportation networks. The same area was classified into CLC categories as the figure below (circular diagram – Fig. 2.).

Land use classes generated from the ortophotomap were aggregated in the way that was allowing to fit into CLC classes. For example category named urban areas (which was represented by polygons of individual buildings) was combined with categories named gardens/orchards/manners. This allowed to compare this class with CLC class named complex cultivation patterns.

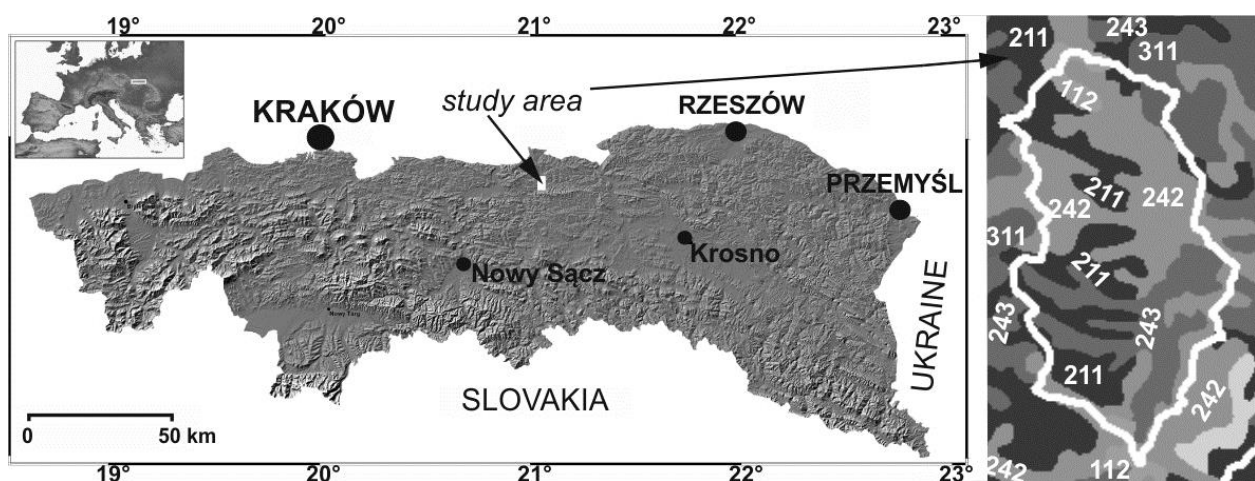

Fig. 1. Study area with Corine Land Cover classes at the background Polish Carpathians

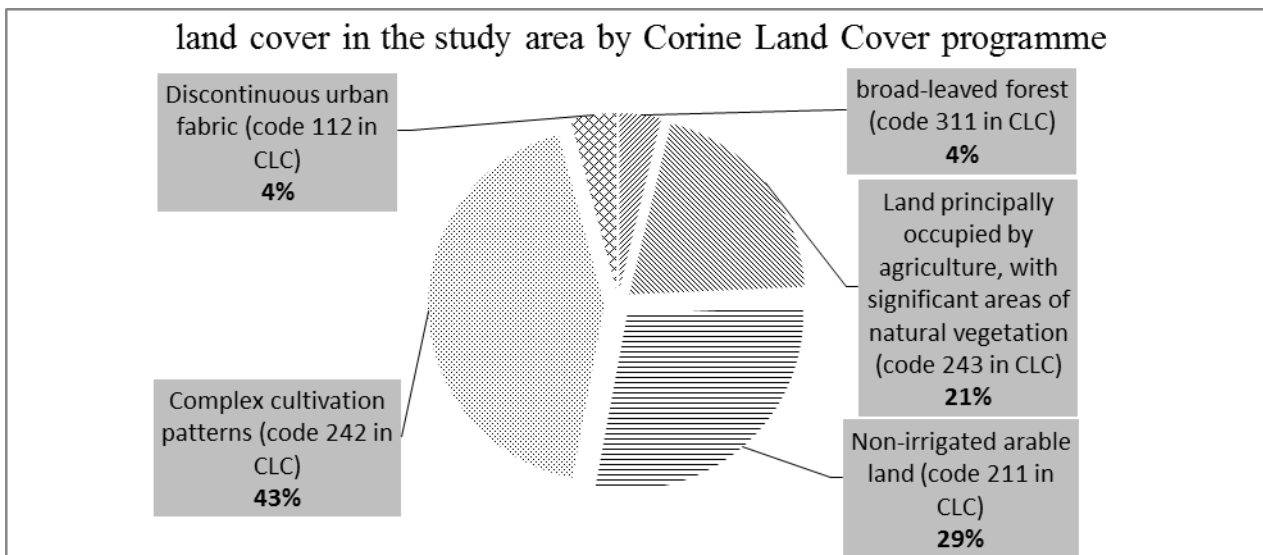

Fig. 2. Land cover types in study area by CLC

Combining classes of forests allowed to reach the best synchrony (Fig. 3.). Forest polygons created on the basic of the ortophotomap match in 75% with CLC data. Remaining 25% includes grasslands 16%, arable lands 7% and transportation networks 2%. This differences are directly caused by the threshold values used for CLC data. Mentioned 25% (grasslands, arable lands and transportation networks) are mainly small fields surrounded by forests.

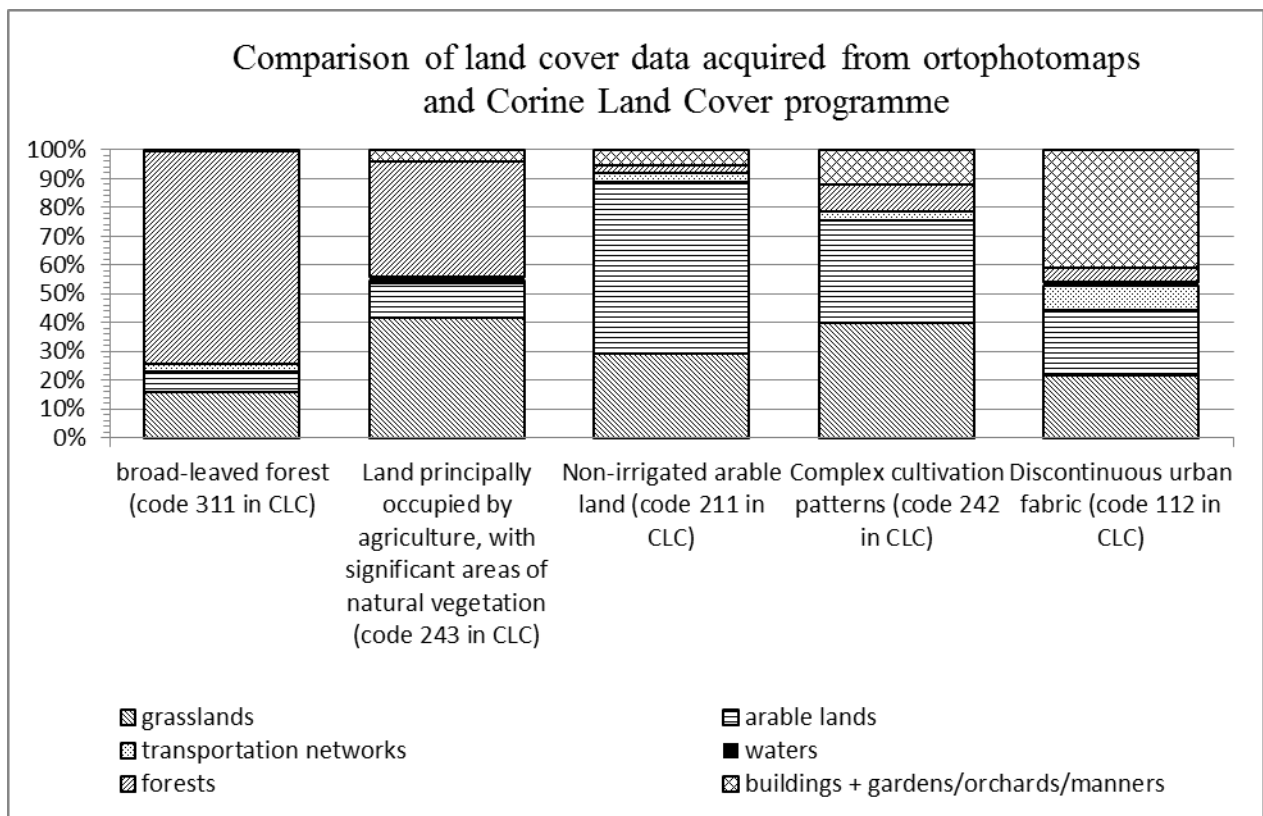

Fig. 3. Comparing land cover types from two sources

The same analyses were led for the 243 CLC class - land principally occupied by agriculture, with significant areas of natural vegetation. In Polish environment capabilities this category includes areas where agriculture was abandoned and today they are in transitional stage between a husbandry and a fallow. The correlation of 243 CLC class and classes generated from the ortophotomap shows that CLC 243 category is in fact grasslands (41%), forests (41%) and arable lands (13%).

Data from both sources describing arable lands meet in 60%. 30% of 211 CLC class are grass fields, and 6% are gardens/orchards/manners. As mentioned above, this is the result of CLC threshold values, which do not conform Polish land use fragmentation. This problem was noticed at the beginning of the CLC project (before first edition CLC 1990). The characteristic of Polish Carpathian land use was taken under consideration and the new 242 (complex cultivation patterns) CLC class was developed. This class included villages constructed around settlement lines, with adjoining manners, vegetable gardens, orchards, etc. Application of this class was very practical. Today 40% of this class includes grass fields 35% arable lands, 12% gardens/orchards/manners and remaining.

The most diverse CLC class is discontinuous urban fabric (112). Confrontation with data created on the basis of the ortophotomap showed that 112 CLC class only in 11% consists of buildings. Remaining 89% are areas adjoining this buildings. This are mainly gardens/orchards/manners (30%), arable lands (37%), grass fields (37%) and transportation networks (13%).

CONCLUSION

The CLC data are a very good, reliable information source about the land use. It is available, homogenous and compatible with many GIS software. The fragmentation and dispersal of agricultural areas in the Carpathians Mountains is the reason why CLC threshold values are not reached.

Performed analyses shows that, despite the CLC threshold values, CLC classes respond well with data generated from the ortophotomaps. The 21 class (arable lands) matches with authors data in 60%, the 31 class (forests) in 75%, and the 242 class (complex cultivation patterns) matches almost in 90%. As for two remaining CLC

classes it is difficult to find an explicit correlation, but it can be assumed, that it is equally high.

Sources:

EEA [European Environment Agency], Corine Land Cover 2000 seamless vector data [http://www.eea.europa.eu/].

Spatial Data Infrastructure of the European Union, Polish national geoportal - GEOPORTAL 2, [http://geoportal.gov.pl/].

УДК 631.11:631.15

Баценко Л.М., ст. викладач

Береза І. М., студ. 4 курсу

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

За сучасних умов, коли конкуренція між виробниками товарів різко зростає, а споживачі стають дедалі вибагливішими, підприємства і цілі промислові галузі вже не можуть обмежуватись проведенням лише якихось епізодичних маркетингових заходів – ринкові умови зобов'язують вести безперервну, цілеспрямовану маркетингову діяльність для успішного розвитку кожного підприємства. Така діяльність має наповнюватись не тільки різними заходами, а й чітко скоординовуватись і плануватись.[1]

Управління маркетингом - це аналіз, планування, організація, мотивація та контроль за здійсненням заходів, розрахованих на встановлення, зміцнення і підтримку взаємовигідних обмінів із цільовим ринком для досягнення конкретної мети підприємства.

Процес управління маркетингом передбачає проходження декількох етапів:

1. *Аналіз ринкових можливостей* - це відповідний етап маркетингової діяльності. Керівництву необхідно знати - як виявляти й оцінювати ці можливості. Для цього використовуються системи маркетингової інформації і досліджень зовнішнього середовища. Кожну можливість необхідно оцінити з погляду її відповідності цілям і наявним ресурсам фірми.

2. *Добір цільових ринків*. Щоб переконатися в достатній привабливості можливості, що відкривається, фірмі потрібно буде провести більш ретельну оцінку поточного і майбутнього попиту. При позитивному результаті на наступному етапі роблять сегментування ринку для виявлення груп споживачів і потреб, що фірма може задовольнити щонайкраще.

3. *Сегмент ринку* складається зі споживачів, що однаково реагують на той самий набір спонукальних стимулів маркетингу. Фірма може зупинитися на одному чи декількох сегментах ринку. Стосовно до кожного з них фірма повинна вирішити, яку саме позицію вона хоче зайняти в даному сегменті.

4. *Розробка комплексу маркетингу*. Прийнявши рішення про ринкове позиціонування, тобто про відмінне від інших положення товару на ринку й у свідомості потенційних покупців, фірма розробляє для його підтримки комплекс маркетингу.[2]

Комплекс маркетингу - це сполучення чотирьох складових: товару, ціни, методів поширення і методів стимулювання.

Фірма має прийняти рішення про загальну суму асигнувань по основним складовим комплексу маркетингу й у рамках кожної з цих складових.

5. *Перетворення в життя маркетингових заходів*. Для перетворення в життя маркетингових заходів фірмі необхідно створити чотири системи:

- маркетингової інформації;
- планування маркетингу (тактичне і стратегічне);
- організації служби маркетингу;
- маркетингового контролю.

Система маркетингової інформації - постійно діюча система взаємозв'язку людей, устаткування і методичних прийомів, призначена для збору, класифікації, аналізу, оцінки і поширення актуальної, своєчасної і точної інформації для використання її з метою удосконалювання планування, перетворення в життя і контролю над виконанням маркетингових заходів.[3]

Процес управління маркетинговою діяльністю на підприємстві починається з визначення концепції управління маркетингом, що є обов'язковим складовим елементом місії компанії. Серед основних концепцій управління маркетингом у даний час відомі наступні:

1. *Концепція вдосконалення виробництва*, яка стверджує, що споживачі віддають перевагу товарам з низькими цінами, отже, треба знижувати витрати у виробництві.
2. *Концепція вдосконалення товару* виходить з того, що споживачі віддають перевагу якісній товарі і в цьому випадку стимулювання збуту не потрібно.
3. *Концепція інтенсифікації комерційних зусиль* базується на тому, що товари не будуть купувати без значних зусиль у сфері збуту і стимулювання.
4. *Концепція маркетингу* будується на твердженні, що фірма повинна виявити за допомогою досліджень запити і потреби точно окресленого ринку і забезпечити їх бажане задоволення.
5. *Концепція соціально-етичного маркетингу* проголошує своїм принципом досягнення цілей організації та її здатність забезпечити споживчу задоволеність і довготривале благополуччя і споживача і суспільства в цілому.[4]

Сучасна економіка є ринковою економікою. Тому фірмам, підприємствам, організаціям все більше й більше потрібні кваліфіковані, сучасні спеціалісти з ринкової діяльності, тобто маркетологи.

В даний час відсутній єдиний підхід до організації маркетингової діяльності на підприємстві, через те що керівники вибирають різні варіанти організації маркетингової діяльності. В умовах розвиненого маркетингу найбільш перспективною є товарно-ринкова організація маркетингової діяльності.[5]

Література:

1. Просування товарів і послуг. Навчальний посібник. Попов Е. В. , 2002р., Вид: "Фінанси та статистика"
2. І.Л. Акуліч; Маркетинг: підручник-6-е вид., Испр. - Мінськ: Виш. Шк., 2009.- 511 с.
3. А.П. Панкрухин; Маркетинг: Учеб. для студентів; Гільдія маркетологів. - 3-е вид. - М.: Омега-Л, 2005. - 656 с.
4. Н.Д. Еріашвілі, К. Ховард, Ю.А. Ципкин та ін; Маркетинг: Підручник для вузів/За ред. Н.Д. Еріашвілі. - 2-е вид., Перераб. і доп. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. - 623с.
5. Н.А. Нагапетьянц. Маркетинг в галузях і сферах діяльності : Учеб. посібник - М.: Вузівський, підручник, 2007. - 272 с.

УДК 330.341.1:330.322.3

Баценко Л.М., ст. викладач

Кочерга Л.Ю., студентка 4 курсу

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Без постійного вдосконалення та навіть розробки нових прийомів і методів ведення бізнесу, досягнення і довготривале утримання позитивних результатів при постійних змінах, причому, безумовно, у бік підвищення жорсткості, умов господарювання є не можливим. Необхідність таких змін безпосередньо стосується і питань впровадження інноваційно - інвестиційної моделі стратегічного управління як основоположних аспектів функціонування підприємства.

Доцільно зазначити, що в сучасних умовах стратегія підприємства у сфері інноваційно – інвестиційної діяльності набуває особливої актуальності і важливості як в теоретичному, так і практичному аспектах. Насамперед така ситуація обумовлена нагальною потребою в оновленні основних фондів через їх фізичну і моральну зношеність, необхідністю переходу до сучасних технологій або взагалі переорієнтації на випуск нової продукції. Наявність численних інвестиційних альтернатив зумовлює необхідність ретельного аналізу і обґрунтованого вибору інноваційно – інвестиційної стратегії. Орієнтуючись на вищезазначене можна впевнено стверджувати, що стратегія інвестування є визначальною в системі стратегічного управління підприємством.

Тому метою статті є аналіз механізму формування інноваційно – інвестиційної стратегії підприємства і методів її оцінки в сучасних умовах господарювання.

Інноваційно – інвестиційне стратегічне управління вирішує широкий спектр питань планування та реалізації інноваційних проектів і програм, які розраховані на якісні зміни і діяльності організації на ринку, виробництві або соціальній сфері підприємства[1].

Стратегія – це комплексний план, що орієнтує організацію не на сьогоднішнє, а на перспективу. Метою стратегії є забезпечення не так поточного успіху, як прискореного постійного розвитку організації в умовах конкуренції, лідерства на ринку[2].

Інноваційно – інвестиційна стратегія – один із засобів досягнення цілей організації, який відрізняється від інших засобів своєю новизною, передусім для даної організації, для галузі ринку, споживачів, країни загалом.

Доцільно зазначити, що будь-які стратегічні кроки організації мають інноваційне спрямування, оскільки вони так чи інакше ґрунтуються на нововведеннях в економічній, виробничій, збутовій чи управлінській сферах. Наприклад, одна із характерних для ринкового господарювання стратегій – продуктова – спрямована на розвиток нових видів продукції та технологій, сфер і методів збуту, тобто базується винятково на інноваціях. Це стосується й інших

типів стратегій. Так, стратегія розвитку організації передбачає забезпечення сталих темпів її зростання та функціонування в перспективі і ґрунтується на використанні науково – технічних досягнень у сфері техніки, організації, технології, управлінні, тобто на комплексні інновації[3].

Проте з метою планування інноваційних процесів доцільно стратегію інновацій розглядати в комплексі з інвестиційною. Стратегія нововведень передбачає об'єднання цілей технічної політики та політики капіталовкладень і спрямована на впровадження нових технологій і видів продукції, послуг. У цьому розумінні стратегічне управління інноваціями орієнтується на досягнення майбутніх результатів безпосередньо через інвестиційний процес.

Кризова ситуація в інноваційній сфері української економіки зумовлена насамперед відсутністю інноваційно – інвестиційної моделі ринкової стратегії підприємств в управлінні інноваційною діяльністю. На думку дослідників[9], головною метою інноваційної стратегії в Україні є запобігання розпаду науково – інноваційної сфери і створення передумов для швидкого та ефективного впровадження технічних і технологічних інновацій у всіх сферах господарської діяльності, забезпечення структурно – технологічної передумови як на рівні підприємств, так і економіки загалом[4].

Таким чином, інноваційно – інвестиційна стратегія дозволяє здійснювати відбір найбільш ефективних з економічного боку і придатних із боку чутливості до ризиків проектів. За цього запропонований підхід відрізняється від традиційних методів оцінки ефективності більш повним врахуванням можливих надходжень грошових коштів від інноваційної діяльності, врахуванням змін ринкових умов і макроекономічної ситуації. Удосконалення механізму формування інноваційно - інвестиційної стратегії підприємства і методів її оцінки має важливе значення для управління та підвищення ефективності функціонування підприємства у сучасних умовах вітчизняної економіки.

Література:

1. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость [Текст] / Майкл Е. Портер ; пер. с англ. – М.: Альпина Букс, 2005. – 715 с.
2. Портер М. Конкурентное преимущество... - 715 .
3. Стратегия бизнеса: аналитический справочник [Электронный ресурс] / С. А. Айвазян, О. Я. Балкинд, Т. Д. Баснина [и др.] ; под редд. Г. Б. Клейнера. – М.: КОНСЭКО, 2008. – Режим доступа : <http://www.aup.ru/boors/m71>.
4. Дамодаран Асват. Инвестиционная оценка. Инструменты и техника оценки любых активов... - 1342 с.

УДК 65.015

Дранко А.В. магістрант

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

Управлінська праця відноситься до найбільш складних видів людської діяльності, і її оцінка не завжди може бути зроблена прямим шляхом через відсутність формалізованих результатів, кількісної оцінки окремих видів виконуваної роботи. Тому для виміру її ефективності часто застосовуються непрямі методи.

На практиці при оцінці ефективності праці працівників управління широко застосовуване поняття «економічна ефективність управлінської праці» є більш вузьким поняттям, тому що являє собою тільки економію живої й уречевленої праці, яка одержується в сфері управління матеріальним виробництвом за рахунок оптимізації і раціоналізації управлінської діяльності.

Критерієм оцінки ефективності праці працівників апарату управління є також соціальна ефективність, що через відсутність кількісних вимірників визначається головним чином якісними показниками. Критерій же економічної ефективності управлінської праці дає можливість кількісно виміри™ ефективність праці в апараті управління. Тому він знайшов більше практичне застосування.

Для визначення ефективності праці управлінського персоналу необхідно встановити критерії і показники, за якими проводиться оцінка. Під критеріями розуміють найбільш загальну кількісну характеристику результатів управлінської праці. Окремі результати діяльності апарату управління є показниками управлінської праці. Вони носять підлеглий характер стосовно критерію і є основою при його визначенні. Таким чином, сукупність показників праці і буде виражати критерій оцінки.

Для визначення економічної ефективності управлінської праці використовуються різні способи: за показниками підприємства, організації і функціонуванню праці управлінського персоналу, обсягу переданої інформації; за якістю і швидкістю прийнятих рішень; за виконанням функцій управлінських ланок.

До показників, що характеризують працю в сфері управління, відносяться: зниження трудомісткості обробки управлінської інформації; скорочення управлінського персоналу, термінів обробки інформації; скорочення втрат робочого часу управлінського персоналу за рахунок поліпшення організації праці; механізації й автоматизації трудомістких операцій у сфері управління. Це показники, які кількісно вимірюються. Такі показники в сфері управління, як підвищення кваліфікації управлінського персоналу, якості роботи, поліпшення умов праці, обґрунтованість управлінських рішень, культура управління й інші, не вимірюються чи узагалі вимірюються неповно.

У сфері впливу управлінської праці на виробництво показники, які кількісно вимірювані, є: приріст прибутку; збільшення обсягів реалізації

продукції; зростання продуктивності праці; зниження фондомісткості; збільшення фондівдачі; прискорення оборотності оборотних коштів; збільшення рентабельності виробництва; зменшення невиробничих витрат; зниження трудомісткості продукції; зменшення обсягів незавершеного виробництва; зниження собівартості продукції; економія заробітної плати; зменшення втрат робочого часу; підвищення культури виробництва; підвищення рівня організаційної роботи; поліпшення умов праці; підвищення якості продукції; підвищення кваліфікації виробничого персоналу; зростання технічного рівня оснащення виробництва.

В результаті вдосконалення системи управління підприємства дістають економічний і соціальний ефект: збільшується обсяг і підвищується товарність виробництва, забезпечується ритмічна робота підприємств, досягається економія живої і уречевленої праці, підвищується якість продукції, полегшується і змінюється характер праці, зростає задоволеність працею, скорочується плінність кадрів. Проте не всі елементи економічного і соціального ефекту мають кількісний вираз. Це ускладнює оцінку ефективності управління. При цьому слід враховувати не тільки кількісні, а й якісні показники.

Хоча управлінська праця належить до продуктивної, але вона безпосередньо не створює певних матеріальних цінностей і бере участь у процесі виробництва опосередковано, забезпечуючи своєчасне і якісне виконання технологічних операцій. Тому правомірно визначати вплив певних змін в управлінні на кінцеві результати виробничо-фінансової діяльності підприємств. Тільки працю обмеженої кількості працівників у сфері управління можна оцінити за безпосередніми результатами їх роботи (облікові працівники, друкарки тощо).

При визначенні ефективності управління обчислюють абсолютну і порівняну ефективність витрат на управління. Абсолютна ефективність виражається загальною величиною ефекту, одержаного в результаті здійснення заходів удосконалення системи управління виробництвом. Порівняльна

ефективність показує, наскільки один варіант ефективніший за інший, проєктований або діючий.

Залежно від характеру розроблених заходів об'єктом оцінки ефективності управління можуть бути: управління в цілому (система, організація, методи), його структура, рівень використання управлінської праці, ефективність роботи кожного структурного підрозділу.

На практиці висока надійність управлінської системи підприємництва (об'єднання) забезпечується при науково обґрунтованій структурі управління та інформаційної системи, раціональній технології процесів управління, правильному підборі і розстановці кадрів, ефективному стилі управління тощо.

УДК 631.1.027

*Дудко Н.І. магістрант
Сумський національний аграрний університет
м. Суми*

ПЛАНУВАННЯ МАРКЕТИНГУ ЯК СТРАТЕГІЧНА ОРІЄНТАЦІЯ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Під плануванням маркетингу розуміють особливу форму діяльності, спрямовану на підготовку та упорядкування рішень про цілі, засоби та заходи, які в сукупності забезпечують виробництво та реалізацію продукції, задоволення наявного попиту та майбутніх потреб цільового ринку.

Маркетинговий план – це документ, у якому сформульовані основні цілі маркетингу та шляхи їх досягнення. План містить систему заходів, необхідних для досягнення поставлених цілей, їхній зміст, забезпечення ресурсами, а також обсяги, методи, послідовність і строки виконання робіт різного характеру.

Мета планування маркетингу – зменшення маркетингових ризиків за рахунок зниження невизначеності умов діяльності та концентрації ресурсів на найбільш перспективних напрямках.

Добре розроблений план маркетингу:

- ❖ систематизує і доводить до відома всіх співробітників підприємства ті ідеї, що до його складання існували винятково у свідомості керівника;
- ❖ дає змогу чітко встановити цілі та проконтролювати їх досягнення;
- ❖ є документом, що організовує роботу всього підприємства
- ❖ дає змогу уникнути зайвих дій, що не приводять до намічених цілей;
- ❖ дає змогу чітко розподіляти час та інші ресурси;
- ❖ мобілізує співробітників підприємства чи організації.

Маркетингове планування в сучасному підприємстві ґрунтується на принципах комплексності, системності, обмеженості ресурсів, варіантності, оптимальності, узгодженості, динамічності, адаптивності та повинне передбачати визначені строки виконання плану.

За строками розрізняють короткострокові (на один рік), середньострокові (від двох до п'яти років) і довгострокові (від п'яти до десяти чи навіть 15-ти років). Короткострокові, або тактичні, плани розробляють на період до одного року. Вони повинні установити цілі та передбачити заходи щодо їх досягнення. Іноді короткострокові плани передбачають дослідження ринку. Середньострокові плани ґрунтуються на короткострокових планах і дослідженнях перспектив розвитку ринку та інвестицій.

Довгострокові, або стратегічні, плани маркетингу розробляють на період більше п'яти років. Головним завданням довгострокового плану є формування і розробка таких маркетингових рішень, які будуть ефективними в довгостроковій перспективі. Найважче в таких планах визначати обсяги пропозиції підприємства та тенденції розвитку ринків. Тому довгострокові

плани містять не заходи, а структуру перспективних маркетингових рішень. Завдання довгострокових планів маркетингу — аналіз та передбачення життєвих циклів наявних товарів і/або послуг та прогнози на майбутнє.

Тактичний (короткостроковий) маркетинговий план є детальною схемою та розрахунком вартості конкретних заходів, необхідних для досягнення цілей, визначених на перший рік у стратегічному маркетинговому плані. Тактичний план складають на рік. Успішні компанії, зазвичай, завершують розробку стратегічного плану до початку складання тактичного плану.

Підприємства, зорієнтовані на сучасну концепцію маркетингу, намагаються гнучко поєднувати коротко-, середньо- та довгострокові плани.

В процесі планування маркетингової діяльності на перспективу, з метою забезпечення належного рівня самого плану та його реалістичності, використовують певну послідовність дій, а добре розроблені стратегії та добір інструментарію засвідчують маркетингову орієнтацію управління підприємства.

УДК 658.12:339

Дяченко І.В. магістрант

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Для оцінки конкурентоспроможності підприємства та факторів її формування потрібна всеосяжна система показників, причому в основу конструювання такої системи показників має бути покладена структурна модель, що враховує не тільки фактичну динаміку, а й теоретичні передумови. Агреговану послідовність оцінки можна подати як послідовність таких дій: формування категорій; розробка показників; установлення критерію порівняння; вибір способу оцінки; одержання результату оцінки.

Оцінка дає можливість установити, як працює підприємство, чи досягаються поставлені цілі, як зміни й удосконалення в процесі управління впливають на динаміку рівня конкурентоспроможності підприємства.

По характеру відображення економічних процесів, які досліджуються, розрізняють такі показники як: натуральні – виражають розмір явища у фізичних одиницях виміру; вартісні – показують величину економічних об'єктів і процесів у вартісному вираженні; трудові – характеризують витрати праці.

Насамперед, необхідно проаналізувати ситуацію, що складається в зовнішньому середовищі підприємства, тому що підприємство є відкритою системою, цілісністю, що складається з численних взаємозалежних частин, що тісно переплітаються з зовнішнім світом. І, по можливості, підприємство повинне бути здатним адаптувати до змін зовнішнього середовища. Необхідно проаналізувати фактори макросередовища, чи фактори непрямого впливу. Дана сукупність складається з соціальних, технологічних, економічних, політичних і культурних факторів.

Далі необхідно проаналізувати фактори прямого впливу на підприємство, чи фактори стану та динаміки ринку. Вони містять у собі збір і аналіз інформації про конкурентів, споживачів і постачальників підприємства. Потім необхідно перейти до вивчення й аналізу внутрішнього середовища підприємства.

Аналіз внутрішнього середовища й об'єктивна оцінка внутрішніх можливостей підприємства має більш високий ступінь важливості в порівнянні з аналізом зовнішнього середовища, тому що формування рівня конкурентоспроможності підприємства відбувається саме у внутрішньому середовищі. А фактори зовнішнього середовища можна враховувати для прийняття більш ефективних рішень для перетворення елементів, функцій і зв'язків і, в остаточному підсумку, для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства і перемоги над конкурентами в конкурентній боротьбі.

Оцінюється двома методами кожний з виділених організаційно-економічних факторів формування конкурентоспроможності підприємства. На підставі отриманих оцінок факторів оцінюється рівень конкурентоспроможності підприємства. Проводиться порівняльний аналіз отриманих кількісних значень. Вибирається більш об'єктивна оцінка в сформованій ситуації.

Для якісного розмежування отриманих значень потрібно виконати градацію рівнів конкурентоспроможності. Розмежовуються рівні конкурентоспроможності на: високий, середній і низький. У випадку влучення значення в інтервал середнього і низького рівня конкурентоспроможності підприємства проводиться прогнозування рівня конкурентоспроможності підприємства. Крім того, у випадку низького рівня конкурентоспроможності підприємства пропонується комплекс заходів для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

УДК 338:137

Журба С.В. магістрант

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

СТИМУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ ПРАЦІВНИКІВ

Одним із найважливіших завдань менеджменту є створення такого механізму приведення в дію всіх ланок організаційної структури підприємства, який забезпечував би координацію діяльності працівників і заохочував їх до ефективного виконання заданих функцій згідно з визначеними цілями і завданнями. Таким механізмом є обґрунтована система мотивування, яка дає змогу цілеспрямовано впливати на поведінку людей відповідно до потреб

підприємства. У менеджменті це явище використовується для виявлення важелів впливу на поведінку працівників, тобто для здійснення їх мотивування.

Мотиви можуть належати до матеріальної або моральної сфер, відображаючи ставлення працівника до змісту трудового процесу тощо. Співвідношення різних мотивів, що обумовлюють поведінку людини, утворюють її мотиваційну структуру. У кожної людини мотиваційна структура індивідуальна і залежить від багатьох чинників: рівня добробуту, соціального статусу, кваліфікації, посади, ціннісних орієнтирів тощо. Бажаного результату можна досягти під впливом стимулів. Вони можуть мати позитивну або негативну спрямованість. Позитивно спрямовані стимули називають винагородою. Винагороди поділяють на матеріальні (заробітна плата, преміювання, система пільг тощо) і моральні (визнання заслуг працівника, підвищення по службі, надання повноважень при виконанні роботи, формування почуття особистої причетності до успіхів фірми та ін.) [1].

Стимулювання ефективної праці працівників займає одне з ключових місць в системі внутрішньofірмового управління. Воно доповнює адміністративне управління і є непрямим, опосередкованим управлінням через інтереси працівників з використанням спеціальних форм і методів забезпечення їх матеріальної і моральної зацікавленості в праці, в досягненні високих її результатів.

Застосування винагород має бути ефективним тоді, коли:

1) є тісний зв'язок між стратегією і цілями підприємства, з одного боку, та необхідною поведінкою – з іншого. Передусім слід визначити, яка саме поведінка співробітника необхідна у даний час. Адже в цьому сутність – винагороджувати за те, що потрібно організації;

2) існують чіткі кількісні критерії. Для кожної сфери діяльності в організації мусить бути створена своя система критеріїв заохочення. Водночас ця система не повинна бути надто деталізованою, щоб не створювати надмірних складнощів при її використанні;

3) за умов різноманітності форм винагород: від підвищення заробітної плати – до усної похвали в присутності інших;

4) винагороди диференційовані для різних співробітників. Помилково вважати, що одна винагорода буде однаково мотивувати всіх працівників;

5) винагорода для того, хто її отримує, є привабливою.

З огляду на те, що конкурентоспроможність кожної фірми залежить не тільки від повноти використання наявних трудових ресурсів, а й від її здатності досягати синергічного ефекту, менеджерам необхідно забезпечити всі умови для розвитку персоналу, його самовдосконалення. Це стає можливим, якщо внутрішні фактори спонукування, які спрямовують, визначають поведінку працівників (їх мотиви), відповідатимуть цілям організації.

Література

1. Корецький М.Х. Стратегічне управління / М.Х. Корецький, А.О. Дехтяр, О.І. Доцій. – К.: ЦУЛ, 2007. – 240 с.

УДК 331-055.2:631.1

Зозуля-Бахір І.Б. к.е.н., асистент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ЖІНОК І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Статистичні джерела свідчать про те, що проблема зайнятості жінок у сільському господарстві в європейських країнах стосується не стільки кількісних характеристик, скільки стратегічного місця сільськогосподарського сектора в його контактах зі сільськими територіями, а також його зв'язку з зрівноваженим розвитком цих територій з огляду на його соціальні та екологічні аспекти [1].

Питанням особливостей використання праці жінок та зміцнення їх позицій на ринку праці все більшу увагу приділяють інституції ЄС. У європейських країнах вирішення проблеми покращання праці жінок та її умов у сільському господарстві є справою державної ваги. Зокрема, у Польщі в рамках PROW (Програма розвитку сільських регіонів) передбачені напрями перетворення села з метою підвищення його привабливості для праці жінок і поліпшення їх інтелектуального потенціалу та робочої сили [3]. У країнах Європи, наприклад, працює проект Єврокомісії щодо створення мережі дорадчої служби для жінок, який спрямований на промоцію та підтримку жіночого підприємництва через створення європейської мережі дорадників лише для жінок-підприємців і враховує специфіку заснування підприємницької діяльності жінками, має на меті підтримку цієї діяльності, допомогу жінкам у її веденні, особливо у перші, найважчі роки функціонування нового підприємства [4].

Загалом, рівень зайнятості жінок віком 15-64 років в країнах Європи є дещо вищим, ніж в Україні: якщо у нас у 2010 році цей показник становив 57,8%, то у країнах ЄС – 64,1%, при цьому найвищий він є у Швейцарії – 78,6%, Ісландії – 78,2%, Нідерландах – 74,7%, Данії – 73,4%, Німеччині – 71, 1%, а найнижчий – в Угорщині – 55,4%, на Мальті – 56,1%, в Італії – 56,9% [5].

За статистикою EU-OSHA, жінки, що працюють у сільському господарстві як члени родин, становлять 38% працівників у цьому секторі, є старші від чоловіків, працюють з неповним виміром годин (86%), три чверті з них є дружинами власників родинних селянських господарств, а чверть – самі є такими власниками. Жінки, які є власницями селянських господарств, зазвичай старші від своїх колег-чоловіків і мають дещо нижчий рівень сільськогосподарської освіти, ніж чоловіки. Як правило, господарства, в яких вони працюють, і тим більше ті, яких вони є власниками, мають досить незначні розміри [7].

У країнах, що розвиваються, також відзначається велика роль жінок у виконанні сільськогосподарських робіт як у сільськогосподарських підприємствах, так і в індивідуальному секторі. На Глобальному форумі з питань дорад-

чих послуг для сільського господарства (GFRAS, 2012 р.), де розглядали питання, пов'язані з рівністю жінок у сільському господарстві, та обговорювався звіт Робочої групи з цього питання, вказано, що жінки, які працюють у сільському господарстві, становлять значну частину працюючих у цій галузі, особливо в Африці. За словами виконавчого секретаря GFRAS Крістін Давіс, зростання обсягів харчової продукції завдяки праці жінок може сприяти зменшенню кількості голодуючого населення у світі на 12-17%. За оцінками GFRAS, жінки відіграють ключову роль у справі вирішення проблеми збільшення обсягів виробництва продукції харчування та ефективного розвитку сільських територій, оскільки в середньому жінки становлять 43% робочої сили у сільському господарстві в країнах, що розвиваються, хоча в розрізі країн цей показник є досить диференційованим – від 20% у країнах Латинської Америки до майже 50% у країнах у зоні африканської Сахари [8].

Виходячи з того, що державна політика має бути не епізодичним, а постійним процесом, її реалізація і надалі здійснюватиметься за основними стратегічними напрямками, визначеними заключними документами Четвертої всесвітньої конференції із становища жінок і Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН “Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками і жінками, розвиток і світ у XXI столітті” та напрямками, що були визначені в Україні пріоритетними на попередньому етапі їх впровадження [9].

Література

1. Europejska sieć doradców dla kobiet-przedsiębiorców: Projekt Komisji Europejskiej // Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. – 2011. – 29 marca. – S. 96 /8-10/.
2. Gorlach K. Ku wsi zdezagraryzowanej? Ludność wiejska i rolnicza w swietle wybranych danych spisu powszechnego / K. Gorlach, Z. Drag, P. Nowak // Studia Socjologiczne. – 2004. – № 1(172). – S. 32-47.
3. Gulbicka B. Wpływ globalizacji na wyżywienie ludności w Polsce / B. Gulbicka, M. Kwasek. – Warszawa, 2007. – 60 s.

4. Horodeński R. Polityka ekonomiczna, fakty tendencje dylematy / R. Horodeński. – Białystok : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, 2004. – 387 s.
5. Jak kobiety rozwijają obszary wiejskie? [Electronic resource] . – Mode of access : // <http://www.fundusze-europejskie.pl/przedsiębiorcy/0,0,a,3761,jak-kobiety-rozwijaja-obszary-wiejskie.html>.
6. Kisiel R. Obszary wiejskie i rolnictwo wobec wezwań XXI wieku / R. Kisiel // Roczniki naukowe SERIA. – 2001. – T. 3, Zeszyt 1. – S. 41.
7. Klepacki B. Ekonomia i organizacja rolnictwa / B. Klepacki. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1998. – 184 s.
8. Kłodziński M. Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich w Polsce i w krajach Unii Europejskiej / M. Kłodziński. – Warszawa, 1996. – S. 169-177.
9. Lange O. Ekonomia polityczna / O. Lange. – Warszawa : PWN, 1966. – T. 1. – 486 s.

УДК 331:631

Калініченко Д.П. магістрант

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Основними показниками, які характеризують ефективність використання трудових ресурсів є дані про чисельність персоналу різних категорій і професій, його кваліфікацію й освітній рівень, про витрати робочого часу, кількість виробленої продукції чи виконаних робіт, а також дані про рух особового складу підприємства. Вихідним моментом для оцінювання і прийняття рішень у галузі кадрового потенціалу є аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами й ефективності їх використання. При аналізі кадрового потенціалу вирішують такі завдання:

- оцінюють трудовий потенціал підприємства і його підрозділів;
- визначають ступінь відповідності загальноосвітнього і кваліфікаційного складу кадрів та їх структури до сучасного науково-технічного рівня виробництва і його організації;
- встановлюють забезпеченість виробництва кадрами;
- визначають ступінь обґрунтованості завдань з підвищення продуктивності праці та зниження трудомісткості продукції;
- виявляють резерви підвищення продуктивності праці.

Аналіз чисельності і структури працюючих починають з оцінювання їх відповідності трудомісткості виробничої програми та встановлення відхилень фактичної чисельності проти розрахункової чи проти минулого періоду. При цьому окремо виділяють склад і структуру персоналу основної діяльності.

Аналіз забезпеченості підприємства кваліфікованими кадрами та надлишку чи нестачі робітників у провідних виробничих підрозділах за професіями і спеціальностями має важливе значення для поліпшення технічного процесу. Аналіз професійного складу кадрів здійснюють способом порівняння необхідної і фактичної чисельності робітників за кожною професією. У результаті виявляють найнезабезпеченіші робочою силою ділянки виробництва та невідповідність кваліфікації робітників виконуваним роботам.

Аналіз і оцінювання режиму роботи підприємства проводять, виходячи з можливостей найінтенсивнішого використання виробничого устаткування, досягнення пропорційності в роботі всієї технологічної і загальновиробничої системи машин, дотримання раціонального режиму праці і відпочинку.

Аналіз умов праці проводять за оцінками ступеня її монотонності і напруженості, шкідливого впливу на здоров'я працівників, важкості фізичної праці і т. ін. Результатом таких досліджень є визначення напрямків подолання монотонності праці та скорочення застосування ручних робіт, ліквідація важкої фізичної праці, забезпечення здорових санітарно-гігієнічних умов та впровадження досконалої техніки безпеки.

Аналіз стану та якості нормування праці проводять за станом охоплення робіт нормування, обґрунтованістю і напруженістю чинних норм та оцінювання ступеня їх виконання. Стан нормування праці на підприємстві характеризує показник питомої ваги нормованих робіт у їх загальному обсязі. Цей показник аналізують як на окремих виробництвах, так і за категоріями працюючих. Ступінь прогресивності норм визначають у загальній їх кількості та за масштабами перегляду.

Аналіз використання робочого часу проводять у двох напрямках: виявлення втрат робочого часу і непродуктивне використання робочого часу.

Наступний етап аналізу кадрового потенціалу підприємства – оцінювання якісних характеристик ефективності трудових ресурсів. Основним показником якості праці є її продуктивність. Продуктивність праці є результируючим показником роботи підприємства, що характеризує ефективність використання його трудових ресурсів.

UDK 631.811.87.49

KRYZSKA M.A., postgraduate student

Institute of Agroecology and Environmental sciences of NAAS

s. Kiev

THE EFFICIENCY OF GREEN MANURES IN POTATO FARMING ON THE SOD-PODZOLIC SOILS OF POLISSYA

Ukraine is one of the five largest potato producers in the world. The Potato's fields occupy over 1,4 million ha and its total yield is about 18-19 tons of tubers annually and it is very important to develop effective technologies, that allow to increase economic indicators in potato farming [1].

Simultaneously, current farming system should be energy- and resourcesaving and provide not only high crop productivity, but also desirable crop quality, with that it should provide expanded rebuilding soil fertility and high level of biologization.

Summary of own data and researches of Western Europe's scientists shows perspective ways of using green manure in potato farming. It allows to use agroclimatic resources in the best way and in the current farming green crops are considered as an important input of energy saving technology [2].

In Ukraine, growing green manures, as intercropping, can be in the area with sufficient moisture, on the all kinds of soils, but the main condition for the success of this input is the available warm season after the harvest of winter and early spring grain crops. It takes usually 60 - 80 days and includes the sum of effective temperatures in the rate of 800 - 1000 ° C, this is 30-40% of all agro-climatic resources in the warm season.

Long-term investigations showed: most of field crops that are used in the intercropping, require 120-200 mm of precipitation to receive yield at the rate of 20,0-25,0 t/ha of green mass and 3.0-4.0 t / ha of dry matter. The rainfall of July-September's period is 147-215 mm in the Chernihiv region, where our researches were conducted. It confirms the efficiency of green manure in the intercropping well as considering the amount of moisture. As about solar energy, then its using will be always important for agriculture KA Timiriachev wrote that a beam of light that was not used by green leaf plants, would be lost wealth forever [3].

Our investigations were conducted on the sod-podzolic soils in Chernigiv area and included studying of following types of green manure: winter rye, lupine austifolia and oil radish. All this green crops had positive effect on the soil's processes. We observed increasing of humus content and reduction of infiltration in the soil that can be explained by root system of green crops and the ability to add organic matter. We compared the effect of green manure and pus on the potato tubers and observed that green manure improves product quality due to a significant reduction nitrates and increasing content of starch and protein in the potato tuber.

Obtained result about economic efficiency of potato farming shows that the main item of costs using traditional fertilization system is the cost of seed and organic manure. Fertilized with farmyard manure (40-60 t) per\ha potato field, which is far from the manure source (farm) more than five kilometers will be unprofitable if crop productivity is just 14-16 t/ha.

Whereas to renew phytomass green manures require soil nutrients sun energy mostly, so its costs depend on price of seeds and tillage. Replacing farmyard manure on the green manure reduces cost of manure materials by several times due to cost cutting by optimization of handling operations transportation and application.

Thus, green manure is effective energy-saving input, that allows to use agroclimatic resources completely. It can replace farmyard manure and due to this, it reduces costs of the potato production. Green crops increase organic matter in the soil, improve quality of potato tuber and can be successfully used in the Polissya zone.

References

1. Бондарчук А. А. Стан та пріоритетні напрями розвитку галузі картоплярства в Україні / А.А. Бондарчук // Картоплярство. - 2008. - Вип.37. - С. 7-13.
2. Wallace J. Organic field crop handbook / J. Wallace // A Project of Canadian Organic Grower Inc. – 2001.- edit. 2. – С. 52-59
3. Бердников А. М. Зеленое удобрение – биологизация земледелия, урожай / А. М. Бердников. – Черниговское НПО “Элита”, 1992. – 191с.

**ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН У
МОЛОКОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ АПК**

Характерною рисою сучасного розвитку вітчизняного молокопродуктового підкомплексу є існування конфлікту інтересів між основними його ланками. На наш погляд, така ситуація є першопричиною глибокої деструктивною кризи молочної галузі. Для ефективного розвитку виробництва молока та молокопродуктів економічні відносини в молокопродуктовому підкомплексі мають будуватися на принципах системності та узгодженості економічних інтересів усіх його складових. Тому на даному етапі розвитку постає проблема необхідності докорінної зміни принципів і методів розвитку агропромислового виробництва. Новим підходом до розуміння сутності аграрного виробництва, що передбачає налагодження ефективних партнерських між його ланками та розгляд усіх ланок продуктового ланцюга як цілісної системи, є концепція агробізнесу.

Засновниками теорії агробізнесу є Джон Дейвіс та Роджер Голдберг. У праці «Концепція агробізнесу», яка стала фундаментом для вивчення та подальшої розробки цієї теорії вони окреслюють сутність агробізнесу – «це така система інтеграції американських фермерів із партнерами по постачанню, переробці та дистрибуції продуктів, яка дає змогу встановити дієвий контроль над усіма взаємозалежними учасниками і взаємну вигоду від ферми до супермаркету та споживача» [1].

Подальшого розвитку теорія агробізнесу набула в працях англійського економіста Дж. Сакса. Характеризуючи сутність агробізнесу він акцентує увагу на відносинах між різними ланками аграрного сектору економіки. Зокрема у

праці «Сучасний агробізнес» він зазначає: «нині існують тісні взаємовідносини між сільським господарством, промисловістю щодо його постачання і тими галузями, які переробляють і реалізують сільськогосподарські продукти, що слово «агробізнес» увійшло в нашу мову, щоб підкреслити ці відносини» [2].

Агробізнес у своєму становленні пройшов тривалу еволюцію наукових поглядів і трактувань. У світовій науці існує поділ агробізнесу на два самостійні напрями – економіка агробізнесу та агробізнес-менеджмент.

Теорія агробізнесу зародилась ще в середині ХХ століття і активно розвивається в сучасній світовій економічній науці. Однак для вітчизняної науки агробізнес є новим способом організації агропромислового виробництва в Україні і тільки з початком 2000-х розпочинається ґрунтовне дослідження агробізнесу як концепції розвитку сільського господарства. Саме з цим пов'язане спрощене розуміння сутності агробізнесу та ототожнення його з агропромисловим комплексом.

В агробізнесі на відміну від агропромислового комплексу на перший план виходять економічні відносини між усіма його складовими, підкреслюється важливість злагодженої роботи підприємств з виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції для досягнення ефективності всього продуктового ланцюга.

Продуктовий ланцюг – це центральне поняття агробізнесу. Всі учасники агробізнесу в межах кожного продуктового ланцюга є тісно взаємопов'язані. Успішне функціонування цієї системи неможливе при неуспіху хоча б однієї її складової, тому має бути забезпечена ефективність кожної окремої ланки ланцюга та налагоджені партнерські відносини між ними.

Ефективність продуктового ланцюга визначається по функціонуванню його найслабшої ланки, Тому першочерговим завданням для подолання проблем, що заважають успішному функціонуванню продуктового ланцюга, є виявлення його найслабшої ланки. У молочному продуктовому ланцюгу найслабшою ланкою є молочне скотарство. Неefективне функціонування виробництва молока призводить до невчасного надходження молочної

сировини на переробні підприємства, неповного завантаження технологічних ліній на переробних підприємствах або додаткових затрат при переробці молока невідповідної якості. Все це спричиняє зниження ефективності переробки і в кінцевому результаті призводить до неефективності функціонування молокопродуктового комплексу в цілому. Отже, сьогодні на ринку молока склалась ситуація, коли економічні відносини між підприємствами з виробництва та підприємствами з переробки молока не є достатньо ефективними. До того ж існує конфлікт інтересів виробників та переробників, що також призводить до неефективності функціонування всього молокопродуктового ланцюга.

Концепція агробізнесу передбачає, що всі учасники продуктового ланцюга мають бути пов'язані економічним інтересом. Вважаємо, що ця концепція може бути застосована для подолання кризи та підвищення ефективності взаємовідносин у молокопродуктовому підкомплексі, адже тільки спільна зацікавленість у злагодженій співпраці та перегляд існуючої системи зв'язків може забезпечити розвиток ефективних взаємовідносин між учасниками ринку молока.

Література

1. Devis J. A concept of agribusiness / J. Devis, R. Goldberg. – Boston Mass: Harvard Univ, 1957.
2. Saks J. New concept or modern concept: development of future economic. / Transformation of Economic in CWE, Budapest, OSI, 200. — P. 18.
3. Губені Ю. Е. Підприємництво : навч. посіб. / Ю. Е. Губені. – Львів : НВФ «Українські технології», 2012. – 572 с.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Невизначеність умов функціонування підприємств, підвищений динамізм маркетингового середовища, непередбаченість дій конкурентів вимагає використання стратегічного підходу до управління. При цьому ключовим моментом забезпечення міцної позиції підприємства на ринку є ефективність управління персоналом □ стратегічним ресурсом підприємства.

У зв'язку з цим невід'ємною складовою забезпечення конкурентоспроможності підприємства стає стратегічне управління персоналом.

Стратегічне управління персоналом підприємства □ це багатогранний процес, спрямований на оптимізацію кадрової політики і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі[2].

Процес стратегічного управління персоналом підприємства складається з трьох основних етапів:

- 1) стратегічне планування діяльності щодо управління персоналом;
- 2) стратегічна організація діяльності щодо управління персоналом;
- 3) стратегічний контроль діяльності щодо управління персоналом.

Стратегічне планування діяльності щодо управління персоналом підприємства є одним з найголовніших етапів стратегічного управління персоналом, оскільки саме на цьому етапі встановлюються стратегічні цілі щодо управління персоналом (тобто цільові орієнтири у сфері управління персоналом на довгостроковий період) і вибирається кадрова стратегія підприємства (тобто модель забезпечення досягнення встановлених стратегічних цілей щодо управління персоналом).

Стратегічні цілі щодо управління персоналом мають бути узгоджені не лише з місією підприємства, його загальними і функціональними стратегічними цілями, а й відповідати конкурентній позиції підприємства, оскільки саме персонал є основним джерелом підвищення конкурентоспроможності підприємства[1]. Можливі стратегічні цілі щодо управління персоналом відповідно до конкурентної позиції підприємства визначаються у взаємодії зовнішнього і внутрішнього середовища.

При розробці стратегічних цілей щодо управління персоналом підприємству слід звернути увагу на те, якщо його конкурентна позиція дуже слабка, то насамперед причини такого становища слід шукати в системі управління персоналом.

Після встановлення стратегічних цілей щодо управління персоналом слід приступати до розробки кадрової стратегії підприємства, яка, в свою чергу, має бути узгоджена зі стратегіями інших рівнів. Вибір кадрової стратегії безпосередньо обумовлюється корпоративною стратегією підприємства, тобто напрямом його розвитку (зростання, обмежене зростання, скорочення), і бізнес-стратегіями підприємства □ насамперед конкурентною стратегією, яка визначає, якого рівня кваліфікації має бути персонал і які у нього конкурентні переваги.

Література

1. Наливайко А.П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: [монографія]/ А.П. Наливайко. – К.: КНЕУ, 2001. – 227 с.
2. Стоволос Н.Б. Підходи до формування стратегій і стійких конкурентних переваг / Н.Б. Стоволос // Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ ННІ економіки і менеджменту 20 – 29 квітня 2011 р. – Т. 1 . – Суми. – 2011. – С. 106.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ

У конкурентних ринкових умовах перед сучасними підприємствами постають нові завдання □ чітке своєчасне виконання замовлень клієнтів, управління собівартістю продукції, зниження витрат. Сучасний стан вітчизняної економіки, складність і висока динамічність зовнішнього середовища, зростаючий вплив з боку конкурентів вимагають від сучасних підприємств безперервного розвитку та реалізації свого потенціалу, які відповідають сформованим економічним умовам.

Для управління персоналом використання інструментарію управління знаннями – це можливість оцінити зовнішнє і внутрішнє середовище на основі великого обсягу інформації для якісного, конкретизованого впливу на всі процеси підбору, найму, розвитку, мотивації, оцінювання персоналу. При цьому широко використовується думка провідних експертів, їхні рекомендації, порівнюються різні джерела інформації, враховується досвід розвитку виробничої структури і нагромаджених у ній знань. Все це дає можливість вибрати оптимальне рішення щодо аспектів управління персоналом.

Обмін знаннями та залучення HR-служби до процесу управління знаннями. Обмін знаннями як обов'язковий елемент управління ними створює всі умови для їх збереження, структурування, ефективного використання на благо організації. Обмін знаннями можна здійснювати: традиційно, усно, через активне використання корпоративних технологічних рішень. Отже, для збереження і розвитку такої широкої палітри шляхів обміну знаннями потрібна відповідна підтримка й участь HR-директора в реалізації програм КМ. При цьому обмін знаннями стане реальністю, якщо в компанії буде створений клімат довіри і взаємодопомоги.

Інноваційна культура. Інноваційна культура забезпечує сприйняття людьми нових ідей, їхню готовність і здатність до підтримки і реалізації нового в усіх сферах. У кадровій роботі поширюються наступні напрямки впровадження інновацій: розвиток персоналу через його навчання, управління діловою кар'єрою; побудова систем традиційної й нетрадиційної компенсації, яка безпосередньо впливає на здатність організації залучати, утримувати і мотивувати потрібний персонал; формування корпоративної культури, для створення і зміцнення якої керівництво компанією має: створювати систему цінностей, розробляти стратегії поведінки керівників, управляти персоналом; розробляти моделі компетенцій для конкретної компанії; використовувати комп'ютерні технології в управлінні персоналом.

Навчання як ключова цінність суспільства знань. В економіці та суспільстві знань навчання персоналу є не менш важливим для сучасних компаній, ніж вибір стратегії розвитку чи розробка бюджету, що і передбачає більш скрупульозний підбір способів навчання. У новому суспільстві вже замало підготовки до будь-якого конкретного виду діяльності, який через науковий і технологічний прогрес може швидко старіти. «Робота завтрашнього дня все більше буде полягати у виробництві, обміні та зміні знань, попит на знання буде відповідати потребам у постійній перекваліфікації. Навіть курси професійної підготовки повинні будуть постійно розвиватися [1].

Набуття статусу організації, що навчається, ставить високі вимоги до сфери HR-менеджменту, передбачає системне здійснення заходів щодо управління персоналом.

Література

1. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір: [колективна монографія] / За ред. Е. М. Лібанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. — 383 с.

**Секція 5 ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

УДК 338.246.025.2

Бондарчук В.В., к.е.н., доцент

Романів О.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА**

Дослідженню питань державного регулювання розвитку АПК України присвятили свої публікації багато вчених, зокрема, Майстро С.В. [1], Лузан Ю. [2] та ін. Однак чимало питань із формування національної стратегії розвитку та визначення пріоритетів аграрної політики потребують нових досліджень.

Сьогодні нагальними для органів державного управління постають питання працевлаштування населення та розвиток сільських населених пунктів. Для їх вирішення, на наш погляд, необхідно здійснювати системні заходи щодо розширення сфери застосування людської праці в сільській місцевості, створення нових робочих місць, розвитку підприємництва, збільшення обсягів виконання сезонних оплачуваних суспільних робіт (наприклад, з будівництва доріг, транспортних та інших комунікацій, соціальної інфраструктури тощо) з метою забезпечення населення засобами для виживання. Державними пріоритетами для вирішення цих завдань мають стати:

- сприяння розвитку інфраструктури аграрного ринку, споживчої кооперації, сфери освіти, побуту і торгівлі через державні преференції;
- підвищення інвестиційної привабливості соціально-економічного розвитку сільських територій та адміністративних одиниць (районів, областей);

– створення сприятливих економічних умов для функціонування існуючих та створення нових виробничих потужностей аграрних та промислових підприємств з переробки продукції, надання послуг та виконання спеціалізованих робіт для населення та юридичних осіб, стимулювання процесу створення нових робочих місць на приватних підприємствах шляхом розширення доступу до дешевих кредитних ресурсів;

– розробка ефективного механізму пріоритетного надання дотацій роботодавцям, які створюють нові робочі місця, виплати одноразової допомоги безробітним та випускникам вузів, які започатковують малий бізнес в сільській місцевості за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;

– стимулювання розвитку особистих підсобних, фермерських господарств та інших нових форм господарювання на кооперативних засадах;

– чітке законодавче визначення меж децентралізації державного управління та централізованої державної підтримки розвитку аграрного виробництва.

Проблеми комплексного розвитку аграрного виробництва, переробки, зберігання та реалізації продукції АПК, а також соціально-економічного розвитку сільських територій можна вирішити лише через проведення кардинальних змін в організації системи державного управління, зокрема, вирішення питань децентралізації функцій державного регулювання розвитку окремих галузей та об'єктів економічної діяльності на користь регіонального та місцевого самоврядування, надання можливості територіальним громадам через органи місцевого самоврядування в межах делегованих державою повноважень розробляти цільові довгострокові програми розвитку, здійснювати поточне та довгострокове планування фінансового їх забезпечення, структурувати економічний потенціал розвитку АПК на регіональному та місцевому рівнях та забезпечити ефективне його використання в процесі реалізації цих програм. З цією метою необхідно на загальнодержавному рівні забезпечити:

- розробку національної програми реформування адміністративного устрою та її швидку реалізацію (проведення адміністративної реформи);
- розробку та внесення змін до Конституції України щодо реформування системи державного устрою та проведення адміністративної реформи;
- формування національної стратегії соціально-економічного розвитку економіки держави на середню та довгострокову перспективу;
- розробку збалансованих програм соціально-економічного розвитку регіонів, адміністративних одиниць та окремих сільських територій з врахуванням наявного в них стратегічного потенціалу та відповідно до їх територіальних, природних, виробничих та демографічних особливостей;
- встановлення правових механізмів формування місцевих бюджетів під програми їх соціально-економічного розвитку з максимальним врахуванням фінансових можливостей та потенційно доступних джерел фінансування;
- створення ефективної системи загальнодержавного управління та розробку механізмів правового регулювання розвитку соціальної інфраструктури, комунального господарства, організації ефективного матеріально-технічного й фінансового забезпечення реалізації цільових програм соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць та окремих територій (економічних зон, депресивних територій, наукових та технічних парків, прикордонних зон тощо);
- створення чіткого механізму прийняття й реалізації рішень органами місцевого самоврядування про створення, ліквідацію, реорганізацію або перепрофілювання об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури.

Комплексне вирішення проблеми державного регулювання розвитку аграрного виробництва прискорить процес подолання кризових явищ на селі.

Література

1. Майстро С.В. Стратегія державного регулювання розвитку агропромислового комплексу України в умовах глобалізації. Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/2/09.pdf>.

2. Лузан Ю. Україна на шляху до СОТ: сільськогосподарський аспект // Вступ України до СОТ: новий виклик економічній реформі. – К.: Альфа-принт, 2003. – С. 221 – 226.

УДК 351.82:334.012.64

Зеліско Н.Б., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Малі підприємства є невід’ємною частиною ринкової економіки. Вони не потребують великих стартових інвестицій і гарантують високу швидкість обороту ресурсів. Малі підприємства здатні швидко реагувати на зміну попиту продукції і забезпечують рівновагу на споживчому ринку, створюють процес розвитку здорової конкуренції, що сприяє розвитку розвиненого ринку. Сприяють процесу демонополізації та роздержавлення державної економіки збільшуючи частку приватної власності, а із збільшенням числа власників формується середній клас населення. Малий бізнес є джерелом нових робочих місць з відносно низькими затратами, а підготовка кваліфікованих може здійснюватись безпосередньо на підприємстві. Він забезпечує впровадження нових товарів і послуг, використання незадіяних ресурсів і відходів виробництва, забезпечення суспільства новими товарами та послугами. Це провідний сектор економіки який визначає темпи економічного зростання, зайнятість населення, структуру та якість національного продукту.

Підприємства часто зустрічаються з проблемами, які можуть нести за собою фінансові збитки або крах компанії. На державному рівні був прийнятий

проект закону «Про Загальнодержавну програму розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки», в якій передбачаються заходи щодо розвитку малого та середнього бізнесу. Проте у ній не відображаються інші вагомні проблеми, не визначені пріоритетні цілі, а завдання та заходи вказують на результат. Поставлені цілі повинні визначати напрям дій для досягнення певної мети: «Добре розвинуте мале підприємництво».

Тому в умовах економічних реформ в Україні важливим є забезпечення перетворення малого бізнесу в потужний інструмент стимулювання ринку.

Урядом вжито заходів для поліпшення реєстраційної діяльності, зокрема спрощено процедури започаткування, ведення бізнесу та припинення діяльності суб'єктів господарювання. Забезпечено значне спрощення ліцензування шляхом скорочення переліку видів діяльності, що підлягають ліцензуванню. Вживаються заходи для прискорення перегляду регуляторних актів, прийнятих на регіональному рівні.

Зокрема було прийнято розпорядження Кабінету Міністрів «Про затвердження плану заходів з виконання у 2013 році Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», відповідно до закону України «Про національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» від 10.06.2012р. Було прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України від 28серпня 2013року «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024роки», відповідно до якої створено проект Закону України «Про Загальнодержавну програму розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки».

Згідно даного проекту визначаються такі завдання програми розвитку:

- *Дерегуляція господарської діяльності;*
- *Реалізація державної регуляторної політики у сфері підприємництва;*
- *Розширення можливостей доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва до отримання кредитних ресурсів;*

- *Надання підтримки інноваційно-орієнтованим суб'єктам малого і середнього підприємництва;*
- *Сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва;*
- *Підтримка діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва, у тому числі експортної діяльності;*
- *Розвиток соціальної відповідальності бізнесу на добровільних засадах для суб'єктів малого і середнього підприємництва;*
- *Удосконалення системи професійної освіти, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для малого і середнього підприємництва;*
- *Співпраця між державою, приватним сектором та громадськими організаціями у сфері навчання підприємству;*
- *Удосконалення системи інформаційної підтримки;*
- *Проведення моніторингу умов провадження підприємницької діяльності;*
- *Розширення можливостей участі суб'єктів малого і середнього підприємництва у реалізації проектів державно-приватного партнерства;*
- *Підвищення ролі місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у підтримці розвитку малого і середнього підприємництва;*
- *Формування фонду нежитлових приміщень та земельних ділянок для надання в оренду суб'єктам малого підприємництва на пільгових умовах;*
- *Забезпечення розвитку сільськогосподарського підприємництва та кооперації.*

Література

1. Цегелик Г.Г. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні [Текст] / Г.Г. Цегелик, М.Я. Квик // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. Т.2. – № 1. – С. 84 – 89.
2. Про державну підтримку малого підприємництва: Закон України № 2063-III від 19.10.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2063-14>.

3. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- та макрорівень : монографія [Текст] / Т.В. Уманець, Ю.О. Ольвінська, О.В. Лукачова; за ред. Т.В. Уманець. –Донецьк: «ВІК», 2010. – 280 с.

4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

5. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.

УДК 658:631

Козачок К.О., студ.

Житомирський державний технологічний університет

м.Житомир

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЖИТОМИРЩИНИ

Землегосподарювання є однією з найважливіших підсистем економічного простору. Об'єктивний аналіз впливу земельних відносин на формування соціального та економічного простору України дає підстави стверджувати, що територіально-земельні ресурси є центральним об'єктом суспільних відносин та регулятором усієї сукупності суспільних зв'язків і залежностей, включаючи не тільки економічну, але і соціально-демографічну, політичну, екологічну та інші сфери і складові суспільного відтворення[1;2].

Однією з гострих проблем сьогодення є проблема землекористування. Руйнування та ерозія ґрунтів, висушування земель, підтоплення та забруднення ґрунтів, їх засолення є наслідком діяльності людини (механічна обробка ґрунтів, трансформація шарів землі під час будівництва тощо), яка доповнюється впливом природних чинників (вітер, дощові потоки, природні катаклізми тощо) [1-3]. Тому важливим є дотримання вимог нормативно-

правових актів щодо забезпечення ефективного використання земельних ресурсів кожного регіону.

Нормативно-правове забезпечення ефективного використання земельних ресурсів, на нашу думку, варто розділити на чотири рівні:

1. Міжнародний рівень (відомо, що в сучасних умовах господарювання проблеми охорони навколишнього природного середовища виходять за межі кордонів окремої держави та мають транспортний або ж глобальний характер. Тому найбільш ефективним способом для вирішення екологічних проблем є міжнародна співпраця держав, що, на сам перед, проявляється у прийнятті й реалізації спільних міжнародно-правових актів у частині природоохоронної діяльності).

2. Державний рівень (серед таких нормативно-правових актів виокремимо: Закон України «Про земельну реформу», Закон України «Про прискорення земельної реформи і приватизацію землі», Закон України «Про приватизацію земельних ділянок», Закон України «Про заходи щодо прискореного реформування аграрного сектора економіки», Указ Президента України «Про Державне агентство земельних ресурсів України» та ін.).

3. Регіональний рівень (зазначимо, що регулювання екологічної безпеки на рівні регіону є однією з основних передумов стратегії формування регіональної стабільності у загальній системі національної безпеки країни, що дозволить зберегти баланс соціального та природного. До нормативно-правового забезпечення використання земельних ресурсів Житомирщини варто віднести: Комплексна довгострокова програма розвитку земельних відносин та охорони земель в Житомирській області на 2007-2015 роки; Програма розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2011-2015 роки, численні розпорядження та рішення обласної адміністрації та ради [4]).

4. Локальний рівень або рівень підприємств (це та діяльність, яка має зосереджуватись на пошуку шляхів і можливостей оптимізації взаємодії з довкіллям для попередження або зменшення негативного екологічного впливу[2]).

Зазначимо, що аналіз основних проблем землекористування, на які неодноразово зверталась увага Президента України, Верховної Ради, а також Ради національної безпеки та оборони України, дозволяє виокремити у загальних рисах пріоритетні завдання удосконалення нормативно-правової бази регулювання земельних відносин. Серед них:

- підвищити ефективність управління землями державної власності;
- гарантувати конституційні права на землю та захист земельної власності;
- забезпечити дієвий державний контроль за раціональним використанням та охороною земель;
- забезпечити охорону земель та формувати стале землекористування та ін.[3].

Підсумовуючи, також зазначимо, що Україна має складне та малоефективне законодавство, що відзначається неоднозначністю багатьох норм, великою кількістю підзаконних актів, що стає причиною неоднозначної практики їх застосування.

Література:

1. Данилко В.К. Нормативно-правове забезпечення прийняття екологоорієнтованих господарських рішень/В.К. Данилко, К.С. Марченко// Формування ефективної моделі розвитку підприємств: збірник тез (21-22 листопада 2013 р.). – Житомир: ЖДТУ, 2013. – 488 с.

2. Ніколаєнко Т.С. Соціо-еколого-економічна ефективність землекористування в Україні : просторовий аспект/ Під ред. Чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – К. : РВПС Укр., 2007.

3. Мельник Л.Г. Екологічна економіка : Підручник / Л.Г. Мельник. – 3-тє видання. Виправлене і доповнене – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – с. 367

4. Oblrada.zhitomir.ua – офіційний сайт обласної ради Житомирської області

ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ

В сьогоденні умовах господарювання питання підвищення ефективності державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції набуває найбільшої актуальності. При цьому підтримка держави сільського господарства повинна бути не просто дієюю і впливати на підвищення показників економічної та соціальної ефективності, але й стимулювати розвиток країни як аграрної держави. Отже, ефективна політика підтримки сільського господарства становиться значимим інструмент впливу на розвиток суб'єктів економіки України.

Як зазначено в [1], метою державного регулювання сільськогосподарського виробництва є досягнення найбільш ефективного, стабільно-поступального економічного і соціального розвитку сільського господарства. У процесі такого регулювання здійснюється економічна підтримка аграрних підприємств з тим, щоб вони, по-перше, за нормального господарювання мали необхідний рівень дохідності в умовах несприятливої ринкової кон'юнктури, і, по-друге, були зацікавлені вести виробництво в такому обсязі й асортименті продукції та її якості, які вигідні споживачам і забезпечують соціальну стабільність суспільства [2].

Як показують статистичні дані (табл. 1) протягом 2009-2012 рр. чистий дохід від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг зростав стабільними темпами відносно до попередніх років від 23% до 28% і лише у 2013 р. величина отриманого чистого доходу знизилася на 8% порівняно з 2012 р.

**Показники діяльності сільськогосподарських підприємств України та
обсяги державної підтримки у 2009-2013 рр., млн. грн.**

Показники	2009	2010	2011	2012	2013
Чистий дохід від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг	65851,6	81165,2	104082,8	132206,1	121268,4
Рентабельність сільськогосподарської діяльності, %	13,8	21,1	27	20,5	11,3
Отримано коштів державної підтримки	3278,1	4608,1	4327,9	6974,1	6886,7

Джерело : [3, 4]

Обсяг коштів, який направляється з державного бюджету на підтримку розвитку сільського господарства мав випереджаючі темпи зростання, крім 2011 р., коли державних коштів було виділено на 6% менше порівняно з 2010 р., а у 2013 р. обсяг державних коштів практично відповідав рівню 2012 р. При цьому рівень рентабельності має спадну тенденцію протягом аналізованого періоду: у 2010 р. рентабельність різко зросла у 1,5 рази порівняно з кризовим 2009 р., а потім у 2011 р. порівняно з 2010 р. підвищення рівня склало лише 28%, а у 2012 р. рентабельність сільськогосподарської діяльності зменшилася порівняно з 2011 р. на 24% і у 2013 р. порівняно з 2012 р. вже на 45%.

Проведений кореляційний аналіз показав, що найбільший суттєвий зв'язок спостерігається між обсягами коштів державної підтримки та чистим доходом від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг (0,92), тобто зростання обсягів коштів державної підтримки мають прямий вплив на зростання чистого доходу від реалізації продукції та послуг сільськогосподарськими підприємствами України. В свою чергу, коефіцієнт кореляції, який характеризує зв'язок між обсягами коштів державної підтримки та рівнем рентабельності має значення, яке дорівнює -0,21, що свідчить про слабкий і навіть обернений зв'язок між даними величинами.

Отже, в Україні кожний рік для підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва виділяються обсяги фінансових ресурсів, які не обертаються бажаною продуктивною віддачею, що свідчить про

недостатню ефективність запровадженої системи державної підтримки підприємств сільського господарства.

Література

1. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва / А.Д. Діброва. – К.: ВПД „Фермен”, 2008. – 488 с.
2. Збарський В.К. Державна підтримка сільського господарства / В.К. Збарський, В.П. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С. 74-80.
3. Економічні результати сільськогосподарського виробництва за 2013 рік : експрес-випуск / За ред. О.Г. Осауленко. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – № 122/0/06.Звн-14. – 6 с.
4. Сільське господарство України : стат. збірник / За ред. Н.С. Власенко; Відп. за вип. О.М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 402 с.

УДК 336:631.22 (477)

Назаркевич О. Б., аспірант

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Прогресивними формами підприємницької діяльності громадян у сільському господарстві є фермські господарства. Розвиток фермерських господарств є одним із напрямків розвитку вітчизняного агровиробництва. На фермерські господарства покладаються важливі соціальні проблеми відродження села, а саме: збереження сільського етносу, раціональне використання природних ресурсів, місцевого ландшафту, довкілля, відновлення та закріплення у сільській місцевості народних промислів, ремесла і всього того, що визначало українське село носієм культури і моралі нації. В усьому

світі селянська родина, сімейна ферма цінуються не лише як виробнича одиниця, а й як особливий інститут, що зберігає суспільну стабільність [1, с. 5].

Необхідність державної підтримки фермерських господарств зумовлена низкою чинників: стратегічних, соціальних, економічних, природних, тощо. Головним фактором необхідності державного впливу на виробничу діяльність сільськогосподарських підприємств і забезпечення потреб населення у результатах їх праці, є продовольча безпека. Розвиток малих сільськогосподарських підприємств в Україні на початку нового тисячоліття відбувається в умовах економічних криз, відсутності необхідності бюджетних коштів і зовнішнього фінансування для технічної модернізації галузей національного господарства [2, с. 4].

На сьогодні державна підтримка фермерських господарств здійснюється переважно через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, який є державною бюджетною установою та виконує функції з реалізації державної політики щодо фінансової підтримки становлення і розвитку фермерських господарств.

Відповідно до Порядку використання коштів державного бюджету для надання фінансової підтримки фермерським господарствам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1102 (із змінами), фінансова підтримка надається на конкурсних засадах:

- новоствореним фермерським господарствам у період становлення (перші три роки після їх державної реєстрації, а в трудонедостатніх населених пунктах - п'ять років) та фермерським господарствам з відокремленими фермерськими садибами, фермерським господарствам, які провадять господарську діяльність та розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях, на безповоротній основі за бюджетною програмою «Фінансова підтримка фермерських господарств» і на поворотній основі за бюджетною програмою «Надання кредитів фермерським господарствам»;

- іншим фермерським господарствам - на поворотній основі за бюджетною програмою «Надання кредитів фермерським господарствам».

В Україні станом на 1 листопада 2013 р. зареєстровано 40 тис. 752 фермерських господарства. Обсяги державної фінансової підтримки вітчизняних фермерських господарств є незначними. Так, за 2007–2009 рр. частка державної підтримки фермерських господарств у загальному обсязі державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників становить лише 2 %, що втричі менше ніж у 2008 р., наступні 4 роки – за програмою КПКВ 2801230 «Фінансова підтримка фермерських господарств» взагалі фінансування було відсутнім. Абсолютні розміри державної фінансової підтримки фермерських господарств України на поворотній основі за 2009–2013 рр. наведені в табл. 1.

З даних (табл. 1) видно, що у 2011 р., порівняно з 2009 р., відбулося суттєве збільшення обсягів державної підтримки фермерських господарств (2,5раза). В умовах обмеженості бюджетних коштів внаслідок впливу економічної кризи у 2009 р. відбулося значне зменшення фінансової підтримки фермерів за бюджетними програмами КПКВК 2801460 в порівнянні з попереднім роком.

Таблиця 1

Державна фінансова підтримка фермерських господарств за бюджетною програмою 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам»

	2009 р	2011 р	2012 р	2013 р
Передбачено, млн грн	27,2	28,0	26,772	27,9
Використано, млн грн	8,083	21,2	6,4	6,3
Кількість ФГ які отримали	138	138	45	35
Середня сума кредиту, тис.грн	58,57	154	143	182
з них на:				
виробництво, переробку та збут виробленої продукції, тис.грн	989,8 (18 ФГ)	2 366 (11 ФГ)	179 (2 ФГ)	320 (2 ФГ)
проведення виробничої діяльності, млн	1 575,3 (27 ФГ)	3 016 (21 ФГ)	1 636 (11 ФГ)	389 (3 ФГ)
придбання техніки, обладнання, млн	688,6 (11 ФГ)	3 834 (23 ФГ)	1 212 (9 ФГ)	250 (1 ФГ)
поновлення обігових коштів, млн	4. 807,3 (81 ФГ)	111 946 (82 ФГ)	3.402 (23 ФГ)	5 394 (29 ФГ)
Інше, тис. грн	22 (1 ФГ)	70 (1 ФГ)	0	0

Отже, успішний розвиток аграрної сфери великою мірою залежить від державної підтримки та інституційних засад її розподілу. Державна фінансова підтримка вітчизняних фермерських господарств здійснюється у невеликих обсягах і користується нею незначна кількість господарств. Визначаючи розвиток аграрного сектору, як пріоритетного та зміцнення присутності України на європейському ринку аграрної продукції є підставою для активної державної підтримки фермерських господарств.

Література

1. Горьовий В. П. Фермерство України: теорія, методологія, практика: монографія / В. П. Горьовий. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 540 с.
2. Саблук Р. П. Малі формування в системі фінансів підприємств як основа розвитку корпорацій в АПК : монографія / Р.П. Саблук, О.В. Коваленко, А.В. Войтюк; за наук. ред. Р. П. Саблука. – К. – ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2013. - 109 с.
3. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам: постанова КМУ від 25 серпня 2004 р. № 1102 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1102-2004-%D0%BF>.

УДК 631.11

Сторонський М.О. ст. викладач

Львівський національний аграрний університет

м.Львів

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах ринкової економіки державне регулювання та державна підтримка включає систему економічних, фінансових, юридично-правових, організаційних і соціальних заходів, здійснюваних державою з метою забезпечення ефективного і стабільного розвитку сільськогосподарського

виробництва та повного забезпечення населення якісним продовольством за прийнятними ринковими цінами.

Сільське господарство країни має особливо велике значення для економіки тому, що воно є однією з найбільших галузей народного господарства. Згідно з оцінками Світового банку, що базуються на зіставленні показників ряду країн, зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), обумовлене зростанням сільського господарства, щонайменше удвічі ефективніше сприяє скороченню бідності, ніж зростання ВВП, отримане за рахунок інших галузей [1].

Розвиток великих агрохолдингів призводить, з одного боку, до залучення значних зовнішніх інвестиційних ресурсів, нових технологій і продуктів, інноваційного менеджменту та спричиняє зростання внутрішньої та міжнародної конкурентоспроможності. З другого – масштабна діяльність агрохолдингів, як правило порушує цінові та структурні пропорції на внутрішньому ринку, сприяє монополізації окремих його елементів, посилює зовнішні неекономічні впливи.

Багатоукладність конкурентного середовища аграрних товаровиробників – це одна з вагомих причин того, що державна підтримка та державне регулювання є вкрай необхідними заходами. Потрібно відмітити, що взагалі необхідність державного регулювання економіки сільського господарства теоретично загально визнана і обумовлена специфікою галузі, однак, дискусії між науковцями та практиками відбуваються при визначенні рівня такого втручання. Наразі немає єдиного підходу щодо співвідношення державних і ринкових важелів у механізмі регулювання аграрної економіки. Система державного регулювання економіки складається з різноманітних підсистем та поділяється на ієрархічні рівні в залежності від адміністративно-територіального поділу країни. При цьому, кожний рівень ієрархії управління являє собою відносно відособлену підсистему в якій наявні свої локальні цілі та відповідно свої локальні критерії ефективності. Таким чином, в ієрархічній структурі загальносистемна ціль розподіляється на систему локальних цілей за

відповідними рівнями, утворюючи «дерево цілей» та, відповідно, «дерево критеріїв ефективності» [2].

Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що у цих країнах створено системи помірною протекціонізму у функціонуванні аграрного сектору, чого, на жаль, бракує вітчизняній практиці. На думку багатьох економістів і експертів, спільно із системою протекціонізму необхідно відрегулювати і розподілити заходи відповідальності між державою і сільгосптоваровиробником [3].

Аграрний сектор – це не тільки виробництво і сфера застосування праці, але і середовище життєдіяльності значної частини населення. Рівень сільськогосподарського виробництва напряму впливає на стан продовольчої безпеки будь-якої країни. Відстале в плані розвитку продуктивних сил, сільське господарство є відносно статичною галуззю і повільніше ніж інші пристосовується до мінливих економічних і технологічних умов.

Європейський Союз демонструє дуже високий рівень підтримки своїх фермерів. Одним з головних механізмів у системі державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах є підтримка відповідного рівня цін і цінової рівноваги. Система регулювання цін спрямована на підтримку фермерських цін на рівні, що дозволяє товаровиробникам не тільки відшкодувати власні витрати на виробництво, а й вести розширене відтворення.

Комісія ЄС періодично регулює ціни по трьох головних критеріях:

- рекомендовані ціни;
- мінімальні ціни імпорту;
- мінімальні ціни, мета яких гарантувати виробникові нормальний рівень доходу й диференціювати заготівельні ціни по районах за видами продукції.

При цьому Європейський Союз щорічно витрачає більше 40 млрд євро на реалізацію спільної аграрної політики, тобто 45% свого бюджету, у той час як внесок сільського господарства у валовий внутрішній продукт ЄС становить

тільки близько 2%. При цьому із всіх витрат ЄС на проведення спільної аграрної політики 80% йдуть на дотації для підтримки цін і доходів селян [4].

Вплив членства країн-членів у Світовій організації торгівлі на реформування державної підтримки сільського господарства в цих країнах є суттєвим. Широкого розвитку набули програми «зеленої скриньки», тобто звільнені від зобов'язань щодо скорочення.

Аналіз досвіду країн-членів СОТ щодо реформування політики підтримки сільського господарства показав, що всі країни суттєво трансформують напрями підтримки галузі під впливом багатосторонніх домовленостей Уругвайського раунду СОТ. Окремі зміни в аграрній політиці країн-членів СОТ є підготовкою вітчизняного сільського господарства до майбутніх домовленостей у рамках Доського раунду, які, головним чином, будуть спрямовані на суттєве скорочення суми підтримки через програми «жовтої скриньки» (програм «жовтої скриньки» - цінова підтримка, компенсація відсотків за кредитами) найбільших протекціоністів світу – Європейського Союзу та США, включення програм «блакитної скриньки» - (прямі платежі за програмами скорочення виробництва) до сукупного виміру підтримки, перегляду критеріїв програм «зеленої скриньки» - (соціальні спрямування, наука і т.д.)» [5].

В Україні розроблено достатню кількість програм державного регулювання сільського господарства, здатних позитивно вплинути на розвиток галузі, але, на жаль, основним їх недоліком є : по-перше – неналежне фінансування (неповна та несвоєчасна дотація передбачених бюджетних коштів з державних і місцевих бюджетів); по-друге дані програми в основному працюють лише на «лоббуючих» підприємствах, агрохолдингах, великих товарних підприємствах; по-третє – недосконалість правової бази. Перш ніж розробляти та пропонувати нові програми державної фінансової підтримки, доцільно забезпечити якісне функціонування діючих, насамперед за рахунок належного їх фінансування, оскільки неможливо об'єктивно оцінити

ефективність державної підтримки сільськогосподарських підприємств за умови недотримання основних засад її реалізації.

Водночас збільшення обсягів державної підтримки сільськогосподарства у цілому й окремих його галузей не супроводжується підвищенням мотивації у дрібних товаровиробників.

Проблема підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора заходами державної підтримки набуває дедалі більшої актуальності у період світової фінансової кризи коли навіть найуспішніші галузі переживають занепад організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрної економіки загалом її бюджетного фінансування повинен будуватись на основі принципів системності та комплексності під час застосування відповідних інструментів і методів.

Література

1. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь/ за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ – 2010. – 232 с
2. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери / О. М. Могильний. – Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.
3. Варченко О.М. Зарубіжний досвід державної підтримки сільськогосподарського виробництва та напрями його використання у вітчизняній практиці/ О.М. Варченко/ Економіка та управління АПК: зб. наук. праць Білоцерк. нац. аграр. ун-ту. – Біла Церква, 2011. – вип. 5 (85). – С. 11–16.
4. Сутність та напрями державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf>
5. Вступ України до Світової організації торгівлі. Законодавчі зміни. Галузеві стратегії [Електроний ресурс]. – Режим доступу : dfiles.dedal.ua/Konf_po_vstypleniy_VTO/stemkivska.doc

ДЕРЖАВА ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проблема підвищення конкурентоспроможності підприємств агропромислового комплексу України завжди була і залишається бути актуальною, особливо у зв'язку із передбачуваним вступом країни до Євросоюзу. Слід відзначити наявні кроки цієї організації на шляху полегшення вирішення цієї проблеми хоча б частково. Мова може йти навіть про недавнє обмеження ввізного мита для українських виробників, що, здавало би, може значно підвищити рівень конкурентоспроможності нашої продукції на європейському ринку. На жаль, такі дії ЄС в цілому хоча й носять позитивний характер, оскільки полегшують проникнення нашої продукції на європейський ринок, але відчутного позитивного впливу на конкурентоспроможність нашої молочної продукції на цьому ринку ці заходи не здійснять – якість цієї продукції все ще залишає бажати набагато кращого, оскільки сировина для її виробництва також є низької, порівняно з європейською, якості.

В першу чергу потрібно підвищити якість цієї продукції до рівня європейських стандартів. Для цього потрібно підвищити якість молокосировини, з чим є особливі проблеми – основна маса молока, особливо у західних областях, зокрема у Львівській, виробляється у господарствах населення, тому контролювати його якість м'яко кажучи проблематично, і навіть всі ті заходи, спрямовані на збільшення збору молока від населення шляхом організації відповідних молоко пунктів, не вирішує проблеми – перспектива – за крупними сільськогосподарськими підприємствами як виробниками молока. Основна функція держави у цій сфері на даному етапі повинна стосуватись створення умов для формування сприятливого інвестиційного клімату з метою сприяння залученню іноземних інвестицій у цю галузь – маючи такий

залучений капітал молокопереробні підприємства могли б спрямовувати ці кошти у розвиток своєї власної сировинної бази, вирішуючи тим самим ключову проблему розвитку цього сектору економіки – проблему якісної сировини. Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), залучених у підприємства з виробництва молочних продуктів та морозива, на 31 грудня 2012 року становив у Львівській області всього 184,2 тис. дол. США. Протягом 2005-2012 рр. не простежується чіткої тенденції зміни обсягу залучених інвестицій у молочну галузь відносно загального їх обсягу у промисловість Львівської області. Звідси напрашується висновок, що сучасний рівень іноземних інвестицій у молочну галузь не відповідає ні міжнародним інвестиційним можливостям, ні зростаючим потребам галузі, у значній мірі - через надто високі ризики, левова частка яких лежить у політичній площині.

Регулятивна ж роль держави у сприянні розвитку і підвищенні ефективності функціонування молокопереробних підприємств з метою формування необхідного рівня їх конкурентоспроможності повинна полягати у розробці і контролі за дотриманням вимог до виробників молока та стандартів якості продукції, які б давали можливість досягти її рівня, необхідного для забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції як всередині країни, так і за кордоном.

Секція 6 ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 338.432:633/655](075.8)

Арендаренко В.М., к.т.н., професор, завідувач кафедри

Ярошенко П.П., к.с.-г.н, професор

Полтавська державна аграрна академія

м. Полтава

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ НА СІВБИ ПРОСАПНИХ КУЛЬТУР

Традиційна технологія сівби просапних культур (соняшник, кукурудза) здійснюється агрегатами у складі трактора МТЗ-82 і начіпної пневматичної сівалки СУПН-8А. Господарства, що мають у своєму користуванні великі площі, застосовують більш продуктивні посівні агрегати. Так в ПАФ «Подолька» Диканського району Полтавської області запроваджена сівба соняшнику і кукурудзи агрегатом у складі трактора Джон Дір 8295 R і причіпної пневматичної сівалки ОВ-24. Технологічний процес сівби цим агрегатом повністю контролюється автоматичною системою, а водіння виконується навігаційною супутниковою системою. На моніторі в кабіні трактора висвічується задана і фактична норма висіву насіння, контроль висіву виконується всіма 24 висівними апаратами. Завантаження трактора за тяговим зусиллям контролюється і складає 10÷16 % від можливого завантаження. Контролюється кількість засіяної площі, витрата палива, робоча швидкість та інші показники технологічного процесу.

Нами були проведені порівняльні розрахунки показників використання МТА при сівбі просапних культур. Вихідні дані до розрахунків техніко-економічних і енергетичних показників машинно-тракторних агрегатів на сівбі просапних культур представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Вихідні дані до розрахунків техніко-економічних і енергетичних показників МТА на сівбі соняшнику і кукурудзи

Показники	Склад агрегату	
	МТЗ-82 + СУПН-8А	Джон Дір 8295R+ОВ-24
Ширина захвата, м	5,6	16,8
Робоча швидкість, км/год	7	10,5
Коефіцієнт використання часу зміни	0,75	0,58
Маса, кг: трактора	3193	12840
сівалки	1240	3720
Питома витрата палива, кг/кВт·год	0,252	0,217
Потужність двигуна трактора, кВт	55,8	217
Питомі витрати палива, кг/кВт·год	0,252	0,217
Енергетичний еквівалент, МДж/кг·год:		
трактора	0,0243	0,0243
сівалки	0,107	0,107
Енергетичний еквівалент ПММ, МДж/кг	79,5	79,5
Енергетичний еквівалент трудових ресурсів, МДж/год	43,4	43,4

Розрахунки техніко-економічних і енергетичних показників машинно-тракторних агрегатів виконано згідно методик [1, 2]. Результати розрахунків представлені в таблиці 2.

Таблиця 2 – Техніко-економічні і енергетичні показники роботи МТА на сівбі просапних культур

Показники	Склад агрегатів		Абсолютна різниця «+»; «-»
	МТЗ-82 + СУПН-8А	Джон Дір 8295R+ОВ-24	
Годинна продуктивність, га/год	2,94	10,23	+7,29
Питомі витрати часу, год/га	0,34	0,1	-0,24
Погектарна витрата палива, кг/га	2,87	0,75	-2,12
Сукупна енергія основних засобів, МДж/га: трактора	26,38	31,2	+4,82
сівалки	45,11	39,2	-5,91
Сукупна енергія оборотніх засобів – ПММ, МДж/га	228,17	59,63	-168,54
Сукупна енергія трудових ресурсів, МДж/га	14,76	4,34	-10,42
Сукупна енергія технологічного процесу, МДж/га	314,42	134,37	-180,05

Аналіз техніко-економічних і енергетичних показників роботи МТА на сівбі просапних культур показує явні переваги агрегату в складі Джон Дір 8295R+OB-24. Сукупна енергія технологічного процесу виконуваного цим агрегатом на 180,05 МДж/га менше, ніж агрегату МТЗ 82+СУПН-8А. Доцільність використання приведених агрегатів залежить від їх продуктивності, та дотримання оптимальних агротехнічних строків сівби. Перерахунки різниці сукупної енергії технологічного процесу в умовне паливо являє собою комплексний оціночний показник технологічного процесу, який дорівнює економії 2,26 кг палива на гектар. Знаючи вартість палива (а вартість щодня змінюється) можна визначити економічний ефект від запровадження більш прогресивного варіанта складу МТА.

Література

1. Ярошенко П.П. Біоенергетична оцінка індустриальних технологій в рослинництві / П.П. Ярошенко // Методичні рекомендації. – Харків.:НМЦ, - 1998. – 18 с.
2. Сосновська О.О. Техніко-економічне обґрунтування господарських рішень в рослинництві / О.О. Сосновська, П.П. Ярошенко, М.В. Іванюта // Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2006. – 384 с.

Секція 7 ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 338.43:636

Березівський З.П., к.е.н., доцент,

Березівська О.Й., к.е.н., ст.викладач

Львівський національний аграрний університет

м.Львів

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ У СКОТАРСТВІ

Витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) формуються за центрами відповідальності та об'єктами обліку, планування та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг). Центрами відповідальності виступають внутрішньогосподарські підрозділи, що функціонують на засадах госпрозрахунку. Їх склад визначається з урахуванням виробничої та організаційної побудови підприємства, порядку закріплення засобів виробництва тощо.

Нами запропонована модель економічного механізму формування виробничих витрат, яка дає можливість на основі менеджменту виробничих витрат в галузі застосовувати дієвий оперативний контроль і управління виробничими витратами в галузі скотарства. Звідси, у вирішенні цих питань, особливе місце належить менеджменту виробничих витрат в галузі.

Специфіка сільськогосподарського виробництва і його окремих галузей вимагає диференційованого підходу до опису механізму формування виробничих витрат. При розгляді механізму формування виробничих витрат в галузі скотарства слід враховувати сезонний характер розвитку галузі, технологічні особливості виробництва продукції і строки її надходження.

Запропонована модель економічного механізму формування виробничих витрат в скотарстві базується на розробці раціональних механізмів та інструментів формування виробничі витрат, пов'язаних із використанням землі, як виробничого ресурсу, виробничих запасів, засобів виробництва, робочої сили, інших виробничих витрат, які матеріалізуються через центри відповідальності (витрат, виручки, прибутку) у готову продукцію, одержання фінансового результату і формування сфери відшкодування виробничих витрат. Деталізація моделі економічного механізму формування виробничих витрат в скотарстві знайшла своє відображення в розробці моделей другого порядку його складових.

Економічний механізм формування виробничих витрат при використанні виробничих запасів в скотарстві передбачає вибір ефективних методів оцінки використання виробничих запасів у центрах відповідальності (витрат, виручки, прибутку) або підприємства в цілому.

В галузі скотарства доцільно оцінку виробничих запасів та формування витрат здійснювати за методом нормативних витрат, який полягає у застосуванні норм витрат виробничих запасів на одиницю продукції (робіт, послуг), які розробляються підприємством, з урахуванням оптимальних рівнів використання матеріальних цінностей, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Метод нормативних витрат сприяє використанню досягнень науково-технічного прогресу, впровадженню прогресивних норм витрат, організації діючого контролю за рівнем витрат на виробництво, виявленню резервів зниження собівартості продукції, оперативному управлінню витратами і виробництвом в цілому.

Одночасно, метод оцінки виробничих запасів за нормативними цінами дозволяє формувати внутрішній економічний механізм господарювання на принципах купівлі-продажу продукції (робіт, послуг) структурними підрозділами підприємства. Метод оцінки виробничих запасів та формування витрат за ціною продажу використовується підприємством для визначення собівартості реалізованих (виробничих запасів) та формування внутрішніх цін

(трансфертних цін), як інструмента економічних відносин між підрозділами підприємства, між останніми та апаратом управління. За методом ціни продажу можуть формуватися витрати структурних підрозділів підприємства при передачі їм для господарської діяльності виробничих запасів.

Економічний механізм формування виробничих витрат на оплату праці в скотарстві повинен діяти за умови ефективної взаємодії його складових, а саме: оцінка ступеня впливу підвищення тарифного рівня оплати праці на собівартість та дохідність підприємства (галузі) чи підрозділу за умови забезпечення рентабельного виробництва; вибір ефективних форм механізму та інструментів матеріального стимулювання праці, що реалізується шляхом визначення конкретного складу показників господарської діяльності як об'єктів, на які спрямовується стимулююча дія, а також економічних інструментів (розцінок, внутрішніх цін, часток виручки або прибутку і т.д.); обґрунтування рівня інструмента матеріального стимулювання стосовно можливостей конкретного підприємства на основі його внутрішніх нормативно-правових документів.

Економічний механізм формування витрат при використанні необоротних матеріальних і нематеріальних активів базується на тому, що при використанні цих активів виникають витрати, пов'язані із втратою ними первісної (недооціненої) вартості та їх поліпшенням. Враховуючи те, що в складі необоротних матеріальних активів найбільшу масу займають основні засоби, модель економічного механізму формування виробничих витрат, пов'язаних із втратою первісної вартості цих засобів передбачає вибір ефективного методу нарахування амортизації основних засобів, що сприятиме зменшенню виробничих витрат і собівартості продукції.

Література

1. Березівський З.П. Економічний механізм формування виробничих витрат в скотарстві / З.П. Березівський. – Львів: Українські технології, 2005. – 192с.

2. Березівський П.С. Організація виробництва в аграрних формуваннях. Навчальний посібник: у схемах і коментарях / П.С. Березівський, Н.І. Михалюк; за ред. П.С. Березівського. – Львів: Українські технології, 2001. – 323с.

3. Дем'яненко С.І. Менеджмент виробничих витрат у сільському господарстві: Навч.посібник / С.І. Дем'яненко. – К., 1998. – 264с.

УДК 331.108:334.72

Бінерт О.В. ст.викл,

Білецька Х. А. студ.

Львівський національний аграрний університет

м. Дубляни

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сучасні ринкові умови господарювання, які характеризуються невизначеністю, динамічністю, ризикованістю, підвищенням інтенсивності конкурентної боротьби обумовлюють зміщення акцентів уваги на персонал підприємства, що стає основою забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Персонал є стратегічним ресурсом підприємства, який вимагає пошуку нових механізмів управління ним для забезпечення результативності його роботи в довгостроковій перспективі. Виходячи з цього, особливої актуальності набуває вивчення можливостей ефективного управління персоналом підприємства, що зумовлює необхідність формування системи стратегічного управління персоналом, яка б забезпечувала конкурентоспроможність та життєздатність конкретного підприємства. Стратегічне управління підприємством є динамічним процесом, який

відбувається відповідно до впливу чинників зовнішнього середовища, виникнення нових умов досягнення конкурентоспроможності підприємства.

Мета статті полягає у визначенні сутності теоретичних аспектів стратегічного управління персоналом підприємства, розкриття вимог до системи стратегічного управління персоналом з метою забезпечення її ефективності.

Стратегічне управління підприємствами реалізується в умовах глобалізації ринкових відносин, підвищення конкуренції і змін у процесі функціонування підприємства. Важливим є вирішення проблем забезпечення ефективної реалізації стратегії у відповідності з загальним розвитком підприємства, яка повинна передбачати можливість відповідних коректив стратегії і способів її реалізації. Розробка і впровадження змін вимагає відповідних здатностей персоналу та узгодження ефективної роботи працівника і команди зі стратегією. Під стратегією слід розуміти визначення перспективних цілей розвитку підприємства, методів і часу їх досягнення, системи оцінки ступеня реалізації визначених цілей. Базовими концепціями стратегії є конкурентні переваги, відмінні властивості і стратегічна відповідність.

Стратегічне управління персоналом - це сукупність цілеспрямованих дій довгострокового характеру, які направлені на формування та розвиток продуктивних здібностей персоналу, їх ефективне використання, що забезпечує підприємству досягнення переваг в конкурентній боротьбі [3].

Об'єктом стратегії управління персоналом підприємства є сукупність фізичних осіб, які мають трудові відносини з підприємством, що є роботодавцем та називає їх співробітниками, мають певні кількісні та якісні характеристики, що визначають їхню здатність до діяльності в інтересах підприємства.

Суб'єктом стратегії управління персоналом підприємства є система управлінських органів, що складається із служб управління персоналом, структурних самостійних підрозділів підприємства, об'єднаних за принципом

функціонального та методичного підпорядкування та лінійних керівників на всіх рівнях управління [1].

В сучасних умовах впровадження стратегічного управління персоналом підприємства є нагальною необхідністю, яка обумовлена посиленням конкурентної боротьби. Формування персоналу з високим рівнем продуктивних здібностей, здатного до ефективної взаємодії в рамках трудового колективу, потребує значного часу [2]. Тому поряд з удосконаленням оперативного управління персоналом, на підприємствах доцільно впроваджувати стратегічне управління, яке спроможне забезпечити формування високоякісного капіталу підприємств та об'єднати всю кадрову роботу для реалізації конкурентної стратегії підприємства, досягнення конкурентних переваг.

Стратегія представляє собою досить складну організаційно-економічну категорію, яка передбачає певну процедуру розробки. Традиційний підхід до формування та розробки стратегії підприємства передбачає наступні етапи:

- аналіз стану галузі і позиції підприємства в галузі;
- аналіз цілей підприємства; аналіз привабливості ринку;
- аналіз фінансових ресурсів;
- аналіз ризику;
- аналіз внутрішньої структури підприємства, його сильних та слабких сторін;
- аналіз кваліфікації працівників;
- аналіз зовнішнього середовища;
- аналіз фактору часу.

Для зниження рівня ризику під час використання стратегічного підходу до управління персоналом на підприємствах необхідно систематично здійснювати дослідження системи стратегічного управління персоналом і розробляти та впроваджувати в діяльність відповідні коригувальні заходи, спрямовані на зміцнення конкурентної позиції підприємства.

Отже, стратегія управління персоналом ефективна настільки, наскільки успішно співробітники організації використовують свій потенціал для реалізації поставлених перед нею цілей і наскільки ці цілі є досягнутими.

Таким чином для того, щоб створити дієву стратегію управління персоналом на підприємстві, розробити власну організаційну філософію управління персоналом, кожному підприємству необхідно виходити із власного досвіду роботи зі своїми працівниками.

Література

1. Балабанова Л. В. Управління персоналом : навч. посіб. / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – К. : ВД “Професіонал”, 2010. – 512 с.
2. Романів О. В. Управління персоналом : курс лекцій / О. В. Романів. – Львів : ЛДАУ, 2006. – 216 с.
3. Цыпкин Ю. А. Управление персоналом : учебник / Ю. А. Цыпкин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 326 с.

УДК 331.582.004.14:631

Бурлака О.О., ст. викладач

Полтавська державна аграрна академія

м.Полтава

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний стан та розвиток будь-якого суспільства, рівень трудового потенціалу визначається, насамперед, чисельністю і структурою населення. Населення, з одного боку, є джерелом ресурсів для ринку праці, а з іншого – споживачем, через якого створюється попит на товар.

Основою збільшення виробництва сільськогосподарської продукції і підвищення матеріального добробуту населення є раціональне використання трудових ресурсів галузі. Вони є головною складовою частиною продуктивних сил сільського господарства, а їх праця – вирішальним

фактором сільськогосподарського виробництва. Люди, їх майстерність, освіта є найбільш важливим складовим елементом продуктивних сил, що визначально впливає на стан економічного розвитку підприємств та конкурентоспроможність їх продукції.

Як відомо, процес праці являє собою використання робочої сили. Однакова чисельність працівників може відрізнятися сукупним ставленням до праці в силу відмінностей у підготовці, віці, стажу, відношенню до праці і тому подібне, а звідси і не однаковою кількістю праці, яка може бути реалізована ними у процесі виробництва. В цьому випадку говорять про різний трудовий потенціал однакових за чисельністю груп робітників.

Від рівня оптимізації використання трудових ресурсів значною мірою залежить конкурентоспроможність кінцевого продукту, оскільки ця умова дозволяє збільшити обсяги виробництва продукції, відносно зменшити постійні питомі витрати сукупної праці, що зменшує вартість виробу, відбувається безпосередня трансформація продукту, поява в ньому споживчих цінностей, нового попиту і ринків. Підвищенню продуктивності праці сприяє передусім зацікавленість робітників у результатах виробництва, умови праці, активність розвитку науково-технічного прогресу.

На території Полтавського району, як і в цілому в Україні на сьогодні гостро стоїть проблема раціонального використання робочої сили, її правильний розподіл між галузями господарства і окремими районами, ліквідація безробіття тощо. Для збільшення обсягу виробництва продукції і підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва велике значення має достатня забезпеченість підприємств необхідними трудовими ресурсами. Загалом, від забезпеченості трудовими ресурсами і ефективності їх використання залежить обсяг і своєчасність виконання сільськогосподарських робіт, ефективність використання техніки та ряд інших економічних показників.

Середньооблікова кількість зайнятих трудових ресурсів у сільському господарстві Полтавського району за період 2008-2012рр. зменшилась майже вдвічі і складала 2,0 тис. осіб. Позитивною є динаміка показника навантаження сільськогосподарських угідь на 1 працівника, зайнятого у сільськогосподарському виробництві, який збільшився у середньому по району у 1,4 рази, що свідчить про збільшення працезабезпеченості та ефективності раціонального використання трудових ресурсів галузі. Позитивним є нарощування показників продуктивності праці – виробництво валової продукції у розрахунку на одного працівника зайнятого у сільськогосподарському виробництві зросло в господарствах Полтавського району – на 43,2 %. Продуктивність праці зростає меншими темпами ніж оплата праці, що не зберігає ефективність співвідношення темпу росту оплати та продуктивності праці. Рівень заробітної плати у сільському господарстві підприємств Полтавського району залишається досить низьким – 1998 грн у 2012 р., проте за п'ять останніх років цей показник виріс на 1150 грн (у 2,4 рази). Але зазначений розмір заробітної плати працівників сільського господарства вказує на переважно негативну динаміку стимулювання праці працівників підприємств, хоча звичайно, рівень заробітної плати на такому рівні є досить низьким.

На ефективність системи управління персоналом сільськогосподарського виробництва впливає не лише його загальне забезпечення трудовими ресурсами, а й їх якісний склад. За інших однакових умов вищих результатів праці досягають ті підприємства, які краще забезпечені механізаторами (трактористами, комбайнерами, водіями), майстрами рослинництва і тваринництва I і II класів, спеціалістами з вищою та середньою спеціальною освітою. Важливою складовою трудового потенціалу села виступають кваліфіковані робітничі кадри, їм належить вирішальна роль у використанні матеріально-технічної бази сільського господарства і підвищенні ефективності функціонування АПК.

В цілому ситуація щодо трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств Полтавського району є задовільною та має оптимальну структуру категорій персоналу: керівники – 2 %, спеціалісти – 5 %, робітники – 93 %. З усієї кількості трактористів-машиністів на підприємствах 65-75 % мають класність. Близько 70 % водіїв мають кваліфікацію I, II класу; 90 % доярок мають кваліфікацію I класу.

Слід зазначити, що освоєння досягнень НТП, впровадження нової техніки і прогресивних технологій можливе лише при високому кваліфікаційному рівні працівників, тому важливим заходом є атестація працівників з присвоєнням їм відповідної кваліфікації.

Таким чином, основним і визначальним елементом трудового процесу є працівник з його вмінням і кваліфікацією, відношенням до праці, потребами й можливостями їхнього задоволення, а розмір заробітної плати повинен залежати безпосередньо від результатів праці й у той же час впливати на його показники, стимулювати розвиток виробництва, ефективність роботи, підвищення кількісних і якісних результатів праці.

УДК 331. 101. 262

Василенка Н.І., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ІНВЕСТИЦІЇ У РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ – ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА

Сучасна економіка поступово набуває ознак економіки безперервного розвитку, для якої характерне постійне вдосконалення методів виробництва,

принципів управління, експлуатаційних характеристик товарів і форм обслуговування населення, трансформації цілей та культури виробництва. Довгостроковим чинником конкурентоспроможності і виживання виробників стають інвестиції у трудовий потенціал їх працівників.

Ринок праці стає найважливішою ланкою національної і світової ринкової цивілізації. На ньому формуються кадри творчого типу, що здійснюють повсякденну еволюцію суспільства (йдеться про ту або іншу форму ініціативи, виробничу самостійність, прагнення до вдосконалення технології і методів обслуговування населення). До працівників пред'явлені абсолютно нові вимоги: участь в розвитку виробництва практично на кожному робочому місці; забезпечення високої якості продукції при зниженні її собівартості шляхом постійного вдосконалення методів виробництва.

Кошти, вкладені у розвиток компонент трудового потенціалу (запас здоров'я, знань, досвіду, певних інтелектуальних здібностей, освітньо-кваліфікаційних характеристик), мотиваційні механізми і можливості до ефективної трудової діяльності та реалізації на сьогодні по суті є інвестиціями у його розвиток [1, с.86].

Існують відмінності між інвестиціями у трудовий потенціал людей і вкладеннями у інші форми капіталу. По-перше, для формування і нагромадження людського капіталу необхідні витрати часу самого індивіда, оскільки більшу частину знань людина отримує у результаті самоосвіти. По-друге, такий різновид інвестицій має високий ступінь ризику. Адже витрати на освіту, спеціальну підготовку, мобільність тощо не гарантують власнику людського капіталу отримання бажаного результату в майбутньому. По-третє, можливості індивіда інвестувати у власний капітал є обмеженими [2, с.6].

Завдяки якіснішому людському капіталу індивід у процесі своєї діяльності приносить суспільству чималі економічні вигоди. Найвигіднішим є те, що вони зумовлюють підвищення продуктивності праці власників людського капіталу, а відтак – збільшення ВВП. Індикативна дія інвестицій у розвиток трудового потенціалу може проявлятися через велику кількість позитивних соціальних та

економічних ефектів. Держава здійснює інвестування у людський капітал через щорічні відрахування з державного бюджету на освіту, науку, охорону здоров'я, соціальний захист, культуру тощо. Інвестування у людський капітал на мікро- і макрорівні має різні джерела забезпечення [3, с.83-86].

За підрахунками міжнародної організації ЮНЕСКО з питань освіти, науки і культури, різниця у доходах людей, яка припадає на освіту, становить 60%, а 40% забезпечуються іншими факторами (природними здібностями, здоров'ям, соціальним походженням, поведінкою і т.д.). Економічний ефект від інвестицій в освіту (наприклад, вищу) можна розглядати як додатковий дохід упродовж життя, який отримує людина з вищою освітою порівняно з тим, хто закінчив середню школу.

Другим значущим вкладенням у людину вважають інвестиції в охорону здоров'я, людини, тобто фізичне і психічне здоров'я, які у свою чергу характеризуються тривалістю життя населення, рівнем смертності і основними її причинами, доступністю первинної медико-санітарної допомоги, станом харчування (особливо дітей) і водопостачання, наявністю кваліфікованої медичної допомоги в період вагітності, при пологах тощо

Наступними важливими інвестиціями у людський капітал, які мають довготерміновий характер, можна назвати витрати на виховання дітей.

Важливе місце серед чинників розвитку трудового потенціалу села відіграє інвестування соціальної сфери у сільських регіонах. Частка інвестицій в види діяльності, від розвитку яких безпосередньо залежить відтворення сільського трудового потенціалу залишаються дуже низькими (сільське господарство – 5,3%, освіта – 1,6%, охорона здоров'я – 2,9%, екологія – 0,4%, культура, спорт та відпочинок – 2%). Відтак, слід активніше використовувати методи прямого й опосередкованого регулювання інвестиційної діяльності в соціальній сфері. До першої групи слід віднести: ліцензування, квотування, регулювання цін, субсидування витрат підприємств, організацій, навчальних закладів на рекламу продукції, державне фінансування науково-дослідних розробок та інші.

До опосередкованих методів регулювання інвестиційної діяльності в соціальній сфері варто включити: пільгове оподаткування, кредитні методи стимулювання експорту (рефінансування експортних кредитів, надання прямих експортних кредитів, державні гарантії кредитів на розвиток пріоритетних напрямів для розвитку соціальної сфери в цілому чи окремої будь-якої її ланки), гарантії і пільги кредитним закладам тощо [4, с.4].

Література

1. Чечель О. М. Інвестування у розвиток людини як пріоритетний напрям формування людського капіталу / О. М. Чечель // Економіка і держав. - № 3. – 2010. – С. 86.
2. Сумарокова Е.В. Инвестиции в человеческий капитал : проблемы и решения / Сумарокова Е.В. – М. : Советский спорт. – 2001. – С. 6.
3. Осецький В. Л. Інвестиції та інновації : проблеми теорії і практики : монографія / Осецький В. Л. – К. : ІАЕ УЛАН. – 2003. – С.83-87.
5. Куценко В. І. Діагностика інвестиційної складової соціального розвитку : шляхи активізації / В. І. Куценко // Інвестиції. – 2010. - № 14. – С.3-5.

УДК 631.147

Войнич Л. Й., ст. викладач

Львівський національний аграрний університет

м.Львів

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Враховуючи світову концепцію сталого розвитку, що зводиться до природоохоронного використання світових ресурсів, особливої актуальності набуває розвиток екологічного сільського господарства, що передбачає повну узгодженість (симбіоз) із законами природи. Результатами пошуку симбіотичних форм землекористування є запропоновані в різних країнах варіанти екологічного виробництва: органічне, біологічне, біодинамічне,

адаптивно-ландшафтне. Назви цих систем виробництва пов'язані з назвами їх елементів, які відрізняються своїм змістом: застосування в системі удобрення лише органічних матеріалів, у системі захисту рослин – виключно біологічних засобів, вибір строків сівби сільськогосподарських культур за астрономічним календарем, адаптація цілої системи до конкретних ландшафтів тощо. Екологічне виробництво, на думку багатьох вчених, – це ціла філософія ставлення до землі, яка передбачає і турботу про довкілля, і забезпечення біологічної якості продукції, а отже, і збереження здоров'я людей [1, с. 12-18; 2, с. 54-56]. Органічне виробництво, як один із варіантів екологічного виробництва, передбачає одержання сільськогосподарської сировини без використання хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, синтетичних регуляторів росту, кормових добавок, генетично модифікованих організмів, за проведення мінімального обробітку ґрунту [3, с. 14-15]. Органічне тваринництво та органічне рослинництво є складовими органічного виробництва. При тому тваринництво, а зокрема молочне скотарство, є важливим елементом органічного сільського господарства, оскільки дає не тільки чисте м'ясо, молоко, а ще й природні добрива, які, замінюючи мінеральні, роблять ґрунт біологічно активним і стимулюють його високу родючість. У країнах Європи важливою передумовою розвитку органічного виробництва є саме органічне скотарство.

Сьогодні, незважаючи на активну сільськогосподарську діяльність населення Львівської області, наявний людський потенціал, а також наявність земельних ресурсів, рівень виробництва продукції сільського господарства, ефективність виробництва та якість продукції є незадовільними, особливо це стосується продукції тваринництва. Тому окрему увагу варто приділити виробництву органічної сільськогосподарської продукції як напряму диверсифікації економічної діяльності особистих селянських господарств, що є основними виробниками сільськогосподарської продукції області. Для цього необхідно започаткувати реалізацію ефективних регіональних та місцевих стратегій і програм розвитку виробництва агроекологічної продукції на основі

наявного ресурсного потенціалу та існуючих потреб у такій продукції. Також ефективно використання ресурсного потенціалу особистих селянських господарств може зменшити негативний вплив чинників макросередовища, що у свою чергу сприятиме розвитку сільських територій, зменшенню міграційних скорочень населення, зниженню рівня безробіття [4],[5].

Отже, стратегію розвитку органічного сільського господарства необхідно націлити на реалізацію економічних, екологічних і соціальних завдань розвитку села.

Багато науковців безспідставно вважають, що порятунок села – саме у впровадженні органічного виробництва. Адже через певні особливості ним часто краще займатися дрібним сільськогосподарським виробникам. В основі органічного виробництва лежить послаблення навантаження на навколишнє природне середовище внаслідок використання меншої кількості машин і хімічних речовин, що неможливо за промислового виробництва на великих фермах [6]. Також виробництво органічної продукції в особистих селянських господарствах може сприяти й розвитку агротуризму, що набуває дедалі більшої популярності серед міського населення. На туристичному ринку власники особистих селянських господарств поряд з іншими послугами можуть пропонувати екологічно чисту продукцію. Також органічне виробництво матиме позитивний вплив на навколишнє середовище сільських поселень (якість повітря, прісної води, ґрунту). Крім того, органічне виробництво сприятиме сталому розвитку села, а саме збалансованому економічному росту, збереженню природно-ресурсного потенціалу, гарантуватиме екологічну безпеку з метою задоволення життєво необхідних потреб самих селян. Застосування екологічного землеробства в нашій країні потребує проведення глибоких досліджень і ретельного вивчення.

Література

1. Антонець П. С. Органічне землеробство: з досвіду ПП «Агроекологія» Шишацького району Полтавської області / Антонець П. С., Антонець А. С., Писаренко В. М.– Полтава : РВВ ПДАА, 2010. – 200 с.

2. Антоненць С. С. Шлях до ґрунтозахисного біологічного землеробства / С. С. Антоненць. – К. : Оранта, 2000. – С. 51-78.
3. Веремесенко С. І. Біологічні системи землеробства : навч. посіб. / С. І. Веремесенко, С. С. Трушева ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет водного господарства та природокористування. – Рівне : НУВГП, 2011. – 196 с.
4. Кобинець М. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку [Електронний ресурс] / М. І. Кобинець. – Режим доступу : http://ta.swaprural.org.ua/files/200910051523260.P2004_01_051_04.pdf 71
5. Органік стандарт: наш контроль – ваша впевненість [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.organicstandard.com.ua/files/important_information .
6. Органічне виробництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Органічне_виробництво .

УДК 330.15

Дудник О.В., аспірант
*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків*

ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Просте та розширене відтворення не можливе без фінансування. Ця потреба є одним із об'єктів фінансового планування і відображення в обліку та звітності. Розмір оборотного капіталу, що створює кожен складову поточних активів, має відповідати визначеним потребам і виробничим можливостям підприємства зі створення та реалізації продукції.

Потреба в капіталі для фінансування виробничої та інвестиційної діяльності сільськогосподарського підприємства зумовлена незбігом в часі

моменту здійснення грошових витрат (на придбання основних засобів, сировини, матеріалів тощо) та моменту надходження грошових коштів за продукцію на виробництво якої понесені витрати.

Процес планування необхідного розміру фінансових ресурсів для забезпечення виробничого процесу варто починати з визначення напрямів та розмір витрачання коштів, що включають постійні та змінні витрати та розраховані на основі технологічних карт вирощування сільськогосподарських культур в рослинництві та виробничій програмі по тваринництву. Отримана величина відповідає плановій виробничій собівартості. Потім визначаються можливі резерви зниження виробничої собівартості за кожною статтею витрат з використанням нововведень у вигляді технологій, методів та підходів, що відповідно забезпечить економію оборотних активів. Етапи планування фінансового забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності на сільськогосподарських підприємств представлено на рис. 1.

В разі виявлення дефіциту оборотних коштів визначають необхідний розмір залучених кредитів. Для цього можна використати формулу:

$$K_{об} = ОК - ОК_{н} - ОК_{пр} + КЗ, \text{ де}$$

$K_{об}$ – необхідний розмір кредитів, які залучаються в оборотні кошти,

$ОК$ – потреба в оборотних коштах,

$ОК_{н}$ – власні оборотні кошти на початок періоду,

$ОК_{пр}$ – поповнення оборотних коштів за рахунок прибутку підприємства,

$КЗ$ – зменшення кредиторської заборгованості

Сума загальної потреби в капіталі є досить високою, проте, підприємству не варто брати довгостроковий кредит (крім лізингу), а навпаки скористатися, наприклад кредитною лінією обслуговуючого комерційного банку.

Варто зазначити, що оновлення і модернізацію виробництва варто планувати на декілька років. Таке планування дозволить зменшити навантаження на фінансовий стан підприємства і поступово замінити застаріле обладнання новим.

На основі отриманих даних будується фінансова модель, що враховує всі отримані результати та сфокусована на управлінні грошовими потоками діяльності підприємства. Повна та детально розроблена модель забезпечить достовірну оцінку дохідності вкладень, аналіз операційної діяльності сільськогосподарського підприємства.

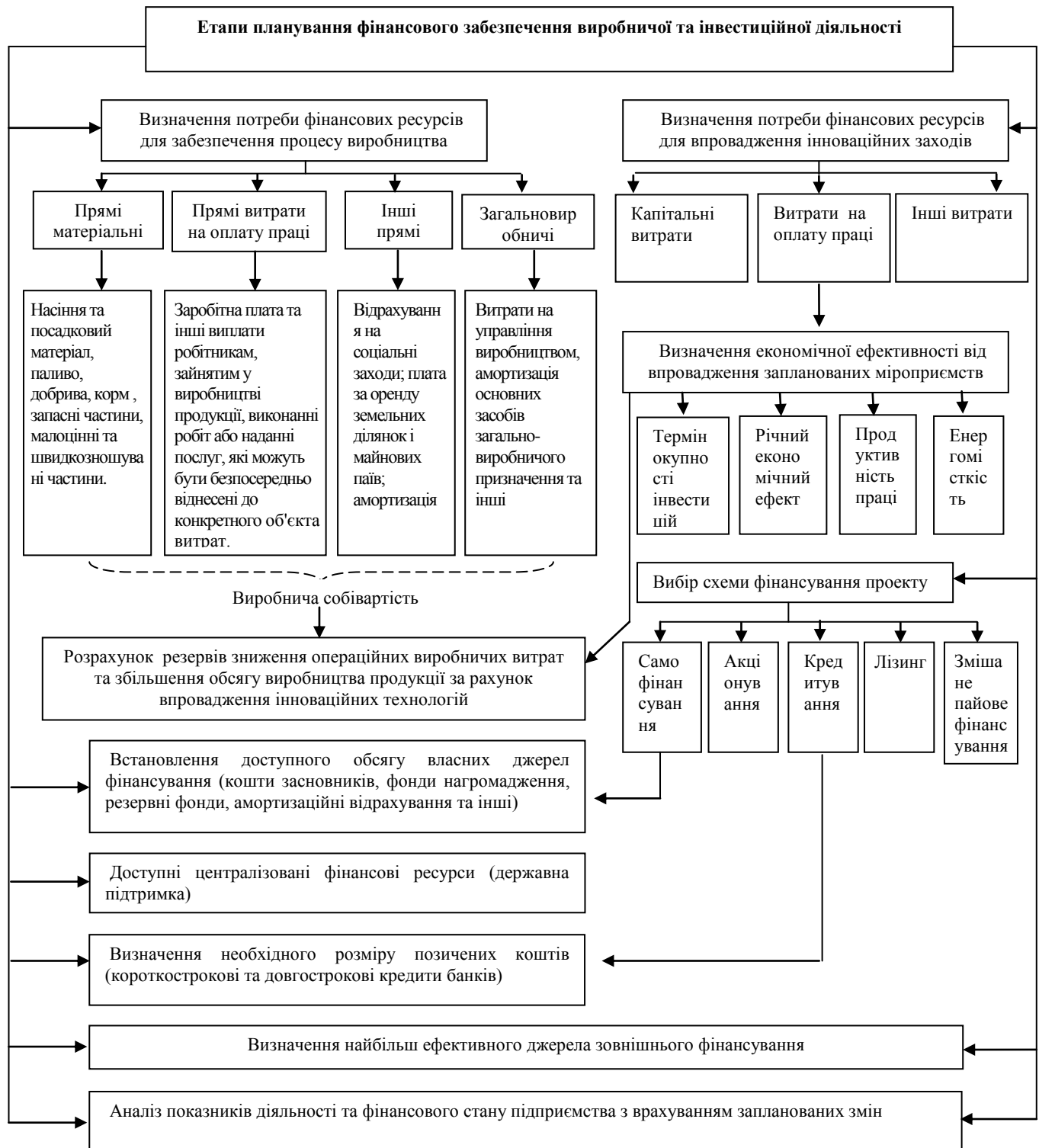

Рис. 1 Основні етапи планування фінансового забезпечення процесу аграрного виробництва

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ БІОПАЛИВА

Організація Об'єднаних Націй (ООН) підготувала звіт, за оцінками якого приблизно через 15-20 років чверть енергії та видів палива у всьому світі буде надходити з біомаси або з альтернативних джерел. Біопаливо вже почало поступово заміщувати традиційні види палива.

Використання біоенергії – важливе питання енергетичної безпеки за зростаючих світових цін на енергоресурси. Сільськогосподарський сектор має значний потенціал постачання сировини, потрібної для виробництва біоенергії. У найкращому разі це може привести до зменшення викидів парникових газів і піде на користь якості ґрунту й води, а також сприятиме біорозмаїттю. Проте в кожному випадку потрібно порівнювати ринкові ціни або альтернативну вартість сільськогосподарської продукції й сировини, які використовують для виробництва відновлюваної енергії. Очевидно, що біопаливо не завжди є ефективнішим способом використання сільськогосподарської продукції.

Аналіз можливостей з вирощування біосировини для отримання біопалива слід проводити з урахуванням реальної ситуації як з існуючими джерелами забезпечення паливом так і з існуючими потребами в продуктах харчування та використанням земельних ресурсів.

Метою доповіді є визначення еколого-економічних проблем використання земельних ресурсів при виробництві біопалива.

Біопаливо – будь-яке паливо мінімум з 80 % вмістом (за обсягом) матеріалів, отриманих від живих організмів, зібраних в межах десяти років перед виробництвом [1].

Раніше Євросоюз поставив завдання до 2020 року перевести 10% своїх автомобілів на біологічне паливо. Ця мета серйозно стурбувала політиків, економістів і учених. Причина неспокою економістів криється в тому, що розширення площ під вирощування сировини для біопалива поставить під загрозу глобальну продовольчу безпеку.

Суперечливе питання виробництва біопалива розглядається постійно. На нашу думку, найважливішим аспектом такого виробництва є раціональне використання землі, відведеної під посіви. Як всі ми знаємо, земельні ресурси нашої планети обмежені, тому ми не можемо одночасно вирощувати технічні культури для масового виробництва біоетанолу та прогодувати все населення Землі. Доводиться вибирати і вибір цей зробити доволі важко.

З урахуванням всіх стимулів та інших чинників, в середньостроковій перспективі на виробництво біопалива може піти до 12 % всього вироблюваного в світі зерна і 14 % – олійних [2].

Згідно з даними Міністерства сільського господарства США, в останні роки на виробництво біопалива було виділено кількість зерна, достатню, щоб прогодувати 330 млн. людей протягом одного року. Це зерно становить 25% від загального врожаю американських зернових. 200 заводів по виробництву етанолу перетворюють продукти харчування на паливо, при чому кількість зерна, яку вони переробляють, потроїлась з 2004 року [3].

Нинішні заходи по стимулюванню виробництва біопалива в середньостроковій перспективі викличуть зростання цін на пшеницю, кукурудзу і рослинну олію в середньому на 5 %, 7 % і 19 % відповідно [2].

З урахуванням цінової дії цілком можливо припустити, що політика стимулювання біопалива, може зробити величезний вплив на землекористування в майбутньому і відбитися на розмірах площ під певні культури. Звичайно, комусь це дасть можливість запрацювати, але слід не допустити мінусів для екології: вирубки лісів, збільшення шкідливих викидів, попадання в ґрунт пестицидів, втрату родючості.

Таким чином, біоенергетика, яка в даний час розвивається найбільш інтенсивно, потребує оптимізації свого розвитку з врахуванням як потреб паливного, так і продовольчого сектору економіки, а також державного регулювання експорту біопаливної сировини. Екологічні наслідки нового виду палива залежать від типу земель, які будуть вибрані для його виробництва. Слід заохочувати використання площ, не використовуваних в даний час для виробництва продовольства. Це деградовані ґрунти, малоцінні землі. В той же час є не допустимим використання для цих цілей цінних земель й екологічно уразливих територій. Великі надії мають покладатися на біопаливо другого покоління, де сировиною будуть служити звичайна трава, солома гілки дерев – словом все, що містить целюлозу.

Література

1. Біопаливо [Електронний ресурс]: вільна енциклопедія – uk.wikipedia.org/wiki/Біопаливо
2. Сільське господарство: роздуми щодо напружених дебатів / Р. Блек // [Електронний ресурс]: Екологія життя – <http://www.eco-live.com.ua>
3. Перспективи виробництва біопалива [Електронний ресурс]: Біодизель і біопаливо. – 2008. – № 5 – billybonce.zp.ua

Кіндер М.В. к.т.н., доцент

Сівцов О.В. асистент

Полтавська державна аграрна академія

м. Полтава

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БУРЯКІВНИЦТВА

В умовах ринкової економіки ресурсне забезпечення стало визначальним фактором при виборі технологій виробництва продукції рослинництва.

Аграрне, як і будь-яке інше виробництво, по своїй природі і суті є системним [1,2]. Тобто, на виробничі процеси впливають *чисельні* фактори, які знаходяться у *взаємозв'язку*. Якщо до цього додати *цілеспрямованість* (мету) як факторів, так і процесів в цілому то все це і складе усі три ознаки *системи*. Аналогічним, тобто, системним має бути і *забезпечення* виробництва, не остання складова якого - наявні *ресурси* [2].

Високі можливості і низькі результати засвідчують наявність проблеми *наукового і організаційно - управлінського* забезпечення виробництва – **НОУЗВ**. Від цих проблем страждає переважна більшість с.-г. підприємств. Головний напрямок їх подолання – удосконалення *методології* навчання і виробництва на основі *системного підходу і теорії управління* [Там же].

Виходячи з означених зв'язків, можна ставити задачу створення системи «ресурси – технології врожайі». Дійсно як ресурси, так і технології характеризують як внутрішньою структурою (способом організації зв'язків), так зовнішньою: залежністю урожайності від технології, а її – від наявних ресурсів. Виявлення і врахування таких залежностей і зв'язків має вирішальне значення – можливість отримання за умов системи *вищих*, ніж без неї, виробничих результатів. Бо властивості цілого (системи) *вищі*, за умови складових.

Задача підвищення рівня та ефективності виробництва, зниження витрати та економії енергетичних та матеріальних ресурсів в аграрному виробництві

комплексна. Вона пов'язана з вирішальними чинниками – ресурсним забезпеченням технологій (Табл. 1).

Таблиця 1. – Ресурсне забезпечення технологій

Ресурси	З а б е з п е ч е н н я			
	високе	достатнє	задовільне	низьке
Родючість ґрунту, балів	не < 60	не < 50	не < 40	не < 30
Техніка	сучасна	сучас.вітчизн.	вітчизняна	застаріла
НОУЗ Виробництва, %	> 80	> 60	30-60	< 30
Кваліфікація працівників	висока	достатня	задовільна	низька
Технології	інтенсивні	переваж.сучасні	традиційні	низькі
Врожаї	високі	порівн. високі	середні	низькі
Економіка і фінанси	міцні	достатні	обмежені	низькі
Добрива і захист рослин	повна система	достатні	обмежені	недостатні

Яке серед іншого, включає «не матеріальні» складові: кваліфікацію працівників та **НОУЗВ**. – Саме те, яке створює найбільші проблеми.

Господарства відрізняються різним рівнем ресурсного забезпечення: *високим, достатнім, задовільним, низьким*. В залежності від цього вибирають і забезпечують відповідні технології і технологічні карти на вирощування і збирання с.-г. культур [3]. При цьому отримують різні виробничі результати. Так, технологіям при крайніх значеннях **РЗ** відповідає урожайність озимої пшениці 75 – 23, ячменю і проса 65 – 21, соняшника 35 – 12, кукурудзи 120 – 39, цукрових буряків 800 – 160 ц/га [Там же]. Разюча різниця в ресурсах обумовлює аналогічну різницю в результатах.

Особливість технології вирощування цукрових буряків при високім **РЗ**: внесення добрив під **ООГ**, сівба на кінцеву густоту (9шт), комбінована система захисту рослин, комплекс зарубіжної техніки, високий рівень агротехніки і культури землеробства. Поріг збиткової урожайності, нижче якого виробництво цукрових буряків буде збитковим в сторону зменшення **РЗ** складає: **274, 236, 155, і 91** ц/га відповідно.

Заслуговує на увагу структура собівартості вирощування цукрових буряків при різних рівнях **РЗ** (Табл.2).

Таблиця 2. – Ресурсне забезпечення і собівартість вирощування цукрових буряків, грн./т, %. (по Саблук П.Т.)

Структура собівартості	Забезпечення технології			
	високе	достатнє	задовільне	низьке
Урожайність, т/га	80	65	30	16
Заробітна плата	0,9 0,8	4,8 3,9	11,2 6,4	29,7 15,4
Насіння і мін. добрива	18,5 16,0	22,8 18,5	42,5 24,4	54,3 28,2
Органічні добрива та засоби захисту	22,0 19,0	26,9 22,0	-	-
П М М	5,6 4,8	11,1 9,1	25,3 14,5	39,1 20,3
Амортизаційні відрахування та ремонт	33,7 29,1	20,5 16,7	21,1 12,1	15,8 8,2
Транспортні витрати	5,2 4,5	5,2 4,2	26,3 15,0	-
Інші матеріальні витрати та оренда	8,4 7,3	10,4 8,5	12,2 7,0	22,8 11,9
Страхові платежі та загально виробничі витрати	8,5 7,4	10,6 8,6	15,9 9,1	18,3 9,6
ВСЬОГО	грн./т	115,6	122,5	174,4
	%	100	100	100

Так, від цього рівня в значній мірі змінюється рівень заробітної плати (від **0,8** до **15,4%**), ПММ (**5-20%**), вартість насіння (**16-28%**). Зрозуміло, вирішальне значення на зміну цих та інших показників відіграє урожайність. На яку у великій мірі впливають і якісні показники технологій, відображені в технологічних картах (**ТК**). Розробити **ТК** – це лише пів справи. Головна проблема і задача – *використати, застосувати ТК*. І це проблема – методична. Якщо методика розробки **ТК** – в кожному посібнику, то методика використання – відсутня. Нами започатковано так розробка: виконаний розподіл інформації **ТК** по адресатах і складових її застосування.

Література

1. Гайдес М.А. Общая теория систем (Системы и системный анализ). Изд. 2-е, исправл. - Внища: Глобус - прогресс, 2005 - 203с. Опубликовано: <http://www.хаос.ru>. 2006г.

2. Кіндер М.В., Слинко О.П. Моделивання системи «Ресурси - технології врожаї» // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету - Вип. 10. Том 7. - Мелітополь, ТДАТУ, 2010. - с. 210-220.

3. Саблук П.Т. Технології вирощування зернових і технічних культур в умовах Лісостепу України / За ред. П.Т. Саблука, Д.З. Мазоренка, Г.Є. Мазнева. - 2-е вид., доп.- К.: ННЦ ІАЕ, 2008-720с.

УДК 331.101.262:332.1

Найда І.С., аспірант

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ – ОСНОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Реформування економічних відносин в аграрному секторі економіки України, що супроводжувалось скороченням виробництва сільськогосподарської продукції, занепадом соціальної інфраструктури, зростанням рівня безробіття та бідності в сільській місцевості призвело до деградації аграрної праці, міграції висококваліфікованих управлінських і робітничих кадрів у міста з метою пошуку більших заробітків. Однак, сьогодні успішно функціонують ті підприємства, які зуміли зберегти позиції на ринку за рахунок інтелектуальних здібностей своїх працівників. Саме тому пріоритетом економічної стратегії аграрних підприємств має стати формування людського капіталу як передумови виходу аграрного сектору з кризи. Рівень освіти та професійної підготовки персоналу як носія людського капіталу в поєднанні з матеріальним капіталом виступає чинником підвищення продуктивності, конкурентоспроможності та сталого розвитку аграрних підприємств.

Теоретичним і практичним аспектам проблеми розвитку, формування та використання людського капіталу в аграрному секторі присвятили свої дослідження такі вітчизняні науковці, як В. Антонюк, О. Бородіна, К. Васьківська, О. Грішнова, В. Липчук, Л. Михайлова, І. Прокопа, О. Стефанишин, Г. Черевко, В. Юрчишин та інші. Поряд з цим, недостатньо дослідженими залишаються питання розвитку людського капіталу аграрних підприємств на регіональному рівні.

Ефективне функціонування аграрного сектору економіки України залежить від забезпеченості комплексом матеріальних (природного, фізичного, фінансового) і нематеріальних (людського, соціального) капіталів. В умовах зростаючої конкуренції визначальним серед них є людський капітал.

Процеси розвитку та нагромадження людського капіталу у сільській місцевості ускладнюються низкою причин, зокрема недостатнім усвідомленням пріоритетності його розвитку. Протягом тривалого часу вважали, що основним ресурсом сільського господарства є земля. Однак, основоположник теорії людського капіталу Т. Шульц довів, що набагато впливовішим є людський капітал, здібності та знання людей, а економічне значення землі переоцінюють, так як серед усіх інших видів ресурсів людський капітал має здатність оновлюватися, вдосконалюватися та еволюціонувати [1, с. 138].

У формуванні людського капіталу аграрних підприємств прямо чи побічно приймає участь все населення, що проживає на території Вінницької області. Станом на 1 січня 2013 р. населення області налічувало 1627,0 тис. осіб, у тому числі сільське населення – 811,0 тис. осіб. Процес скорочення чисельності населення у сільській місцевості відбувається на фоні чіткої тенденції зменшення загальної кількості населення області. Така ситуація створює реальні загрози національній, а також економічній безпеці країни та призводить до дефіциту трудових ресурсів, зменшення обсягів ВВП країни, негативно впливає на ринок праці.

У теперішніх умовах складної соціально-демографічної ситуації на селі важливим постає питання зайнятості сільського населення, підвищення рівня

продуктивності праці та ефективності сільськогосподарського виробництва, що є передумовою розвитку сільських територій.

Встановлено, що кількість працюючих в аграрних підприємствах Вінницької області протягом 2008-2012 рр. має тенденцію до скорочення. Так, їх чисельність у 2012 р. зменшилась на 21,7% в порівнянні з 2008 р., що пояснюється недієвістю аграрних реформ і нехтуванням соціальними інтересами населення [2, с. 401]. Разом із забезпеченням продовольчої безпеки аграрні підприємства повинні дбати про високий рівень добробуту працівників.

У системі якісних характеристик людського капіталу сільського господарства особливе значення має їх професійно-кваліфікаційний рівень, який останнім часом підвищується, проте залишається достатньо низьким. Не менш важливим для аграрних підприємств є досягнення зменшення плинності кадрів. Показник плинності кадрів в аграрному секторі економіки області у 2012 р. склав 71,5% [2, с. 410]. Вивільнення трудових ресурсів та поява безробітних в сільській місцевості супроводжується неоднозначними процесами. З одного боку, це позитивні процеси підвищення продуктивності праці внаслідок впровадження та використання інноваційних технологій, раціоналізації організації аграрного виробництва, посилення корпоративності управління, поглиблення інтеграційних та кооперативних зв'язків. З іншого боку, це погіршення демографічної ситуації та посилення міграційних процесів на селі, скорочення сфери прикладання праці та руйнування соціальної інфраструктури сільських територій.

Відтік висококваліфікованих працівників з аграрних підприємств означає втрату накопиченого людського капіталу (певних вмінь, досвіду, неформальних зв'язків). З метою збереження накопиченого людського капіталу та формуванням його нових рис в аграрних підприємствах потрібно підвищити рівень оплати праці висококваліфікованих працівників, забезпечити належні умови праці та відпочинку, стимулювати мотивацію працівників до саморозвитку та підвищення рівня кваліфікації.

Література

1. Осійчук О.А. Формування теорії людського капіталу / О.А. Осійчук // Вісник Хмельницького національного університету. - 2013. – №3. – Т.3. – С. 138-142.
2. Статистичний щорічник Вінниччини за 2012 рік / Головне управління статистики у Вінницькій області / За ред. С. Ігнатова. – Вінниця, 2013. – 623 с.

УДК 631.11:331.101.262.003.13

Ніколенко Н.О., Баценко Л.М.

Сумський національний аграрний університет

м. Суми.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Трудові ресурси - це частина населення, яка характеризується фізичними та розумовими здібностями до праці. До їх складу включають передусім населення працездатного віку [2].

Необхідні для здійснення корисної діяльності психофізіологічні і інтелектуальні якості людини залежать від віку, який виступає свого роду критерієм, що дозволяє виділити зі всього населення власне трудові ресурси. Згідно статистичній практиці, що склалася, трудові ресурси складаються з працездатних громадян в працездатному віці і працюючих в економіці країни громадян молодше і старше за працездатний вік.

Межі працездатного віку визначаються законодавчо в кожній країні. В Україні вони складають 16-65 років для чоловіків та 16-60 роки для жінок. Для окремих категорій працівників верхні межі знижуються (наприклад, шахтарям до 55 років, дояркам — 50 років)[3].

Праця у сільськогосподарському підприємстві, як і в інших галузях економіки, — це цілеспрямована діяльність людини, спрямована на видозміну і пристосування предметів природи для задоволення своїх потреб. Люди, їх майстерність, освіта є найбільш важливим складовим елементом продуктивних сил, що визначально впливає на стан економічного розвитку підприємств та конкурентоспроможність їх продукції. [1].

Залежно від умов найму працівників (без визначення або з визначенням строку їх зарахування до складу трудового колективу) їх класифікують за такими категоріями:

1. Постійні працівники — ті, які є членами підприємства або прийняті на роботу по найму на тривалий термін без його точного визначення. Засновники (учасники) приватних підприємств — виробничих кооперативів, ТОВ, командитних товариств, товариств з додатковою відповідальністю виступають членами цих підприємств, а тому їх правомірно відносити до даної категорії працівників.

2. Тимчасові працівники — ті, яких зараховують до складу трудового колективу тимчасово на термін до двох місяців.

3. Сезонні працівники — ті, яких зараховують до складу трудового колективу на термін від двох до шести місяців для виконання сезонних робіт.

Отже, склад трудових колективів приватних підприємств формується за рахунок членів підприємств і найманих працівників з різними умовами найняття на роботу. У приватних торгових підприємствах усі працівники є найманими і залежно від умов найму можуть бути віднесені до категорії постійних, тимчасових або сезонних працівників.

Використання трудових ресурсів має забезпечуватись за рахунок:

- збереження та збільшення ефективно функціонуючих робочих місць у всіх секторах економіки;
- максимальне стимулювання зайнятості населення в будь-якому секторі економіки та само зайнятості;

- сприяння гнучкості ринку праці (мобільність трудових ресурсів, гнучкість структури заробітної плати та організації робіт);
- мобілізації коштів та підтримки стабільного функціонування системи освіти та професійної підготовки;
- приведення місткості та розміщення профтехучилищ і вищих навчальних закладів у відповідність з реальними потребами в кадрах;
- забезпечення регулюючої ролі держави щодо збереження і створення нових робочих місць в приватизованих підприємствах.

Механізм регулювання використання трудових ресурсів зводиться до:

- упередження критичного рівня безробіття, створення і збереження трудових місць в перспективних галузях та виробництвах шляхом реалізації державних інвестиційних програм;
- забезпечення зайнятості незайнятого населення шляхом організації та розширеного проведення громадських робіт, особливо в регіонах з високим рівнем безробіття;
- організації робочих місць для соціально вразливих категорій населення за рахунок Державного фонду сприяння зайнятості населення;
- організації превентивної професійної переорієнтації і перенавчання працівників, що знаходяться під загрозою звільнення;
- державної підтримки сільськогосподарського виробництва незалежно від форм власності;
- реформування оплати праці та розробки механізмів, які забезпечували б обґрунтовану диференціацію заробітної плати, виконання нею відтворювальної, стимулюючої, соціальної та регулюючої функцій;
- розробку механізмів соціального захисту вивільнених працівників в разі банкрутства підприємства;
- розвитку системи безперервної освіти як найбільш дієвого засобу підтримання якості робочої сили і підвищенню її конкурентоспроможності;
- проведення зваженої міграційної політики, спрямованої на раціональне територіальне переміщення населення, захист національного ринку праці.

Література

1. Абрютіна М.С., А.В. Грачов. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства: навчально - практичний посібник – М.: Річ навіть і сервіс, 2007
2. А. Алтухов. Продуктивність праці зернового господарства: питання вирішення: – М.: Економіст. - 2007. - № 8
3. Лахно Й. Трудові ресурси сільського господарства і їх використання. // Сільський журнал,-№5,- 2005.

УДК 338.43:631.173

Пархуць М.Р., ст. викладач

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ТЕХНІЧНА ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ І ПРОБЛЕМИ

Важливою економічною складовою функціонування сільськогосподарських підприємств є забезпеченість технічними ресурсами. Рівень механізації є одним із головних факторів, що впливає на обсяги виробництва і його ефективність. Тому нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, а отже і забезпечення продовольчої безпеки держави неможливе без відповідного розвитку матеріально-технічної бази галузі.

Говорячи про оснащеність сільського господарства технічними засобами загалом, слід відмітити, що дані категорії стосуються в першу чергу сільськогосподарських підприємств, як найбільш організованої форми господарювання на селі, хоча, не найбільш поширеної у Львівській області. Річ у тім, що господарства населення як категорія сільськогосподарських товаровиробників, по-перше, не веде докладного обліку наявності основних засобів, в тому числі й технічних, по-друге, дрібне виробництво є мало механізоване, тобто багато операцій виконується вручну або засобами малої механізації, по-третє, господарства населення не маючи можливості придбати

дорогу сільськогосподарську техніку беруть її в оренду або звертається за допомогою у наданні механізованих послуг до відповідних структур.

Наявність достатньої кількості технічних засобів є першочерговою умовою ефективного сільськогосподарського виробництва. Через ряд особливостей сільського господарства, воно є капіталомісткою галуззю, однак недостатня забезпеченість технікою зумовлює невиконання вчасно виробничих операцій (обробітку ґрунту, сівби, догляду за посівами тощо), що значно впливає на продуктивність виробництва, а деколи навіть приводить до необхідності повторних виробничих операцій, що ще й збільшує витрати виробництва.

Найбільш масовими формами господарювання в сільському господарстві Львівської області стали господарства населення, фермерські господарства і господарські товариства.

Сьогодні, чітко спостерігається тенденція щодо нарощування обсягів виробництва в сільському господарстві України загалом та Львівської області зокрема. Хоча, обсяг виробництва валової продукції рослинництва у Львівській області збільшився у 2012 році порівняно з 2011 роком на 6,0 % при загальнодержавному скороченні цього показника на 8,1 %, а порівняно із 2005 роком – на 49,0 % при загальнодержавному темпі приросту – 30,4 %. Відмітимо також, за виробництвом продукції рослинництва Львівщина традиційно із питомою вагою 3,0% займала 17-18 місце серед регіонів України, однак у поточному році із питомою вагою 3,5% Львівська область займає 15 місце у виробництві продукції рослинництва.

Що стосується галузі тваринництва, то динаміка виробництва валової продукції як у Львівській області, так і в Україні не характеризується значним розмахом варіації. При тому, відмітимо, що у 2012 році розмір відповідного показника у Львівській області порівняно із 2011 роком збільшився на 1,6%, а в загальному по Україні – на 3,9%. Львівщина за обсягами виробництва валової продукції тваринництва залишається в групі лідерів серед регіонів України, займаючи шосте місце.

Таким чином, обсяг виробництва валової продукції сільськогосподарства у Львівській області протягом 2012 року зріс на 4,2%, а порівняно із 2005 роком – зріс відповідно на 22,8%. При тому питома вага Львівщини у валовому виробництві сільськогосподарської продукції зменшилась із 4,0% у 2005 році до 3,6% у 2011 році, а в 2012 році збільшилась до 3,9%.

Поряд із проблемою низького рівня оснащеності сільськогосподарських підприємств основними видами сільськогосподарської техніки сьогодні гостро стоїть проблема ефективності її використання.

Значна кількість сільськогосподарської техніки, хоча і застарілої та несправної зосереджена в тих районах, де функціонують 4-5 сільськогосподарських підприємств із загальною площею землекористування, 3-5 тис. га (Яворівський та Старосамбірський райони). Ситуація виглядає так, що сільськогосподарські підприємства перестають функціонувати або розпадаються, а техніка, якою вони володіли залишається або передається малим підприємствам, які не ведуть облік у повній формі та не включені у статистичну звітність.

В сільськогосподарських підприємствах області за останні дванадцять років кількість тракторів зменшилася на 74,6%, а тракторів на яких змонтовані машини – на 87,0%. Відмітимо, що зменшення кількості тракторів у розпорядженні сільськогосподарських підприємств відбувалась на фоні зменшення площ землекористування сільськогосподарських підприємств та загального перерозподілу виробництва сільськогосподарської продукції в напрямі господарств населення, кількість тракторів в розпорядженні яких за аналізований період збільшилася на 90,0%.

Отже, організаційні особливості сільського господарства Львівщини, а саме те, що основне виробництво сільськогосподарської продукції зосереджене в господарствах населення, а також в середніх і дрібних товаровиробників, зумовлюють акцентувати увагу на придбанні агровиробниками малогабаритної сільськогосподарської техніки. У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку нових ефективних організаційних форм використання сільськогосподарської

техніки. Крім того, не всім товаровиробникам та дрібним господарствам необхідно мати всю техніку, ремонтно-обслуговуючу базу, інженерно-технічну службу, що також потребує удосконалення як організації експлуатації техніки, так і інженерно-технічного її обслуговування; необхідність розвитку машинно-технічних формувань пов'язана і з появою на ринку зарубіжної техніки.

УДК 338.48:379.83

Тарабукіна О.М., ст. викладач,
Житомирський державний технологічний університет
м. Житомир

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Агропромисловий комплекс в останні роки привертає до себе увагу не тільки держави, але й інвесторів. Відомо, що на одну гривню державної підтримки в сфері сільського господарства залучається приблизно 10 гривень інвестицій.

Інвестиції сприяють економічному росту підприємства, відновленню його виробничих фондів, впровадженню галузевих новацій, стимулюванню зацікавленості кадрового потенціалу цілям організації й інше. Однак інвестиції повинні бути оптимально розподіленими за структурою й, найголовніше, ефективними. Їх надмірні обсяги не можуть сприяти розвитку економіки підприємства в підвищенні рентабельності галузі, а буквально її вичерпують.

Питанню залучення інвестицій в агропромисловий комплекс наука завжди приділяла належну увагу. Досліджують цю важливу проблему чимало сучасних учених-економістів, як-от В.М. Алексійчук, П.С. Березівський, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль, О.В. Кристальний, М.Й. Малік, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук, Р.Слав'юк, О.М.Шпичак, В.В. Юрчишин та ін.. Проте складність і

багатогранність питань, пов'язаних із залученням інвестицій в аграрний сектор економіки, зумовлює необхідність їх подальшого дослідження

В умовах динамічного співіснування приватної й державної власності в аграрному бізнесі, вище керівництво повинно бути зацікавлене в підвищенні ефективності виробництва сільсько-господарської продукції. Проте, відзначимо, що не дивлячись на стабільно низьку посткризову державну підтримку АПК (обсяги бюджетного фінансування склали у 2006 році – 6,1 млрд. грн, у 2007 році – 7,0 млрд. грн., у 2008 році – 9,1 млрд. грн., у 2009 та 2010 роках – по 4,3 млрд. грн., у 2011 році – 5,3 млрд. грн., у 2012 році – 4,9 млрд. грн. тощо), сьогодні сільське господарство України продовжує забезпечувати стабільні надходження коштів у вітчизняну економіку. Так, кожна 4 гривня від експорту зароблена саме від продажів зарубіж аграрної продукції [1].

В той же час, експортний потенціал українського сільського господарства дуже великий, і залучення інвестицій допоможе максимально його реалізувати.

Темпи росту капітальних інвестицій за останні 7 років у сільське господарство України склали 191%. Наприклад, тільки протягом минулого року залучення інвестицій у вітчизняний АПК збільшилося на 5,3%. Для цього протягом останніх років влади вдалося поліпшити інвестиційний клімат в аграрному секторі.

За рахунок усіх джерел фінансування 2011 р. у сільському господарстві України освоєно інвестицій на суму 2250 млн дол. США, що на 32 % більше порівняно з попереднім роком. Власні кошти товаровиробників у структурі інвестицій в основний капітал сільського господарства становили 70 %, кредити банків та інші позики, кошти іноземних інвесторів – 23%, кошти державного бюджету -2%, інші джерела — 5 %.

Прогноз інвестицій в сільське господарство при умові покращення інвестиційного клімату в АПК зображено в табл. 1 [2].

Доцільним для економіки України сценарієм залучення іноземних інвестицій в АПК є поетапний перехід від імпорту невеликих партій

технологічного чи устаткування інших товарів виробничого призначення з метою вивчення й освоєння ймовірного ринку збсугу продукції до створення спільних підприємств із їхньою наступною експансією на ринки за межами України.

Таблиця 1

Прогноз інвестицій в основний капітал сільського господарства та основних джерел їх фінансування за період до 2020 р.

Рік	Інвестиції у сільське господарство			
	Всього	За рахунок власних коштів с.-г. товаровиробників	Залучених та інших джерел	
Факт				
2008	16,7	8,2	8,5	
2009	9,3	6,1	3,2	
2010	12,1	8,0	4,1	
2011	18,0	12,6	5,4	
Прогноз				
2015	Песимістичний	22,0	14,0	8,0
	Оптимістичний	30,0	19,6	10,4
2020	Песимістичний	32,0	20,6	11,4
	Оптимістичний	45,0	30,0	15,0

Можливість такого варіанту дій залежить від послідовності в проведенні радикальних економічних реформ. При цьому необхідно відзначити, що всі рішення щодо висновку контрактів повинні приймати незалежні від держави суб'єкти, що хазяюють, підприємці, що будуть розпоряджатися власними чи позиковими ресурсами і відповідати за результати прийнятого рішення своїм майном. Державі повинна приділятися роль регулятора податкової, митної, а опосередковано – і кредитної політики. Тільки на такій основі залучення іноземних інвестицій буде сприяти підйому агропромислового комплексу й економіки України в цілому.

Література:

1. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка]. — [2-е вид., перероб. і допов.]. — К.: ННЦ ІАЕ, 2012. — 218 с.

УДК 657.1.011.56

Ткаль Я.С. к.е.н.

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ, СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку поступово змінюють звичну структуру управління на підприємстві. Робота кваліфікованого бухгалтера стає більш спрямованою на вдосконалення організації обліку. Проте при організації обліку на підприємстві часто виникає питання про доцільність впровадження інформаційних систем. Адже не всі працівники мають належне уявлення щодо можливостей ефективного використання інформаційних ресурсів, систем і технологій.

Особливий внесок у розв'язання теоретичних і методологічних питань формування та розвитку інформаційних систем і технологій в обліку зробили такі вчені: Ф.Ф. Бутинець, Р.М. Захарченко, С.В. Івахненко, М.В. Карамушка, Т.Г. Кірюшатова, М.М. Коцупатрий, В.Є. Ходаков, Ю.В. Чуб та інші. Наукові теоретичні та практичні розробки даної проблеми є досить актуальними.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування використання інформаційних ресурсів, систем і технологій в обліку підприємств, а також узагальнення особливостей та переваг їх використання.

У процесі управлінської діяльності інформація стала більш важливим ресурсом, ніж матеріальні, енергетичні, трудові та фінансові ресурси. Вона використовується для аналізу та прийняття управлінських рішень.

Інформаційні системи передбачають використання інформаційних технологій. Будь-яка інформаційна система характеризується наявністю технології перетворення вихідних даних у результатну інформацію. Тому інформаційна технологія не може існувати окремо від технічного і програмного середовища [1].

Метою функціонування інформаційної системи та технологій в обліку на підприємстві є забезпечення зацікавлених осіб фінансовою інформацією для прийняття обґрунтованих рішень при виборі альтернативних варіантів використання обмежених ресурсів [2].

При введенні автоматизованої системи обліку на підприємстві, перш за все, необхідно оцінити ризик відставання від конкурентів у результаті неминучого старіння комп'ютерної програми, тому що програмні продукти, як і інші види матеріальних активів, мають надзвичайно високу швидкість заміни новими видами або версіями. Далі слід оцінити масштаби комп'ютеризації. Саме після того, як сплановано процес організації обліку та визначені масштаби і завдання комп'ютеризації бухгалтерського обліку, слід приділити увагу безпосередньо питанню вибору програмного продукту [3].

Можна визначити наступні переваги, які виникають при застосуванні на підприємстві інформаційних систем і технологій: програмний продукт автоматизації обліку можливо швидко ввести в експлуатацію, а при зміні масштабів діяльності підприємства, підходів до управління чи організації облікових робіт – переналаштувати з мінімальними затратами часу та фінансових ресурсів; облікові дані реєструються та зберігаються в єдиній інформаційній базі; широкі можливості для планування діяльності; можливість постійного ведення оперативного контролю; ергономічний інтерфейс автоматизованих програм обліку забезпечують доступність засвоєння інформації та високу швидкість роботи для фахівців.

Слід очікувати і проблеми, які можуть виникнути на підприємстві при впровадженні автоматизованої системи обліку: навчання персоналу, підготовка

бухгалтерського обліку до автоматизації, введення облікових даних, витрати на технічну підтримку, витрати на періодичні оновлення програмного продукту.

Для багатьох підприємств виявляється істотною можливістю поетапного впровадження інформаційної системи з можливістю першочергової автоматизації найбільш проблемних ділянок [4].

Важливою характеристикою є оцінка саме економічного ефекту від впровадження автоматизованої системи. Результат розрахунку ефективності інформаційних систем можна подати сумарною ефективністю, яка складається з прямої та побічної ефективності, виражається в однакових одиницях і стосується одного й того самого часу.

Таким чином, вибір стратегії автоматизації і розвитку системи є відповідальним кроком. Саме впровадження інформаційних систем і технологій в обліку підприємств може у результаті не лише призвести до зниження витрат на здійснення інформаційного обміну даними, підвищення оперативності інформаційної системи та запобігання втратам від помилок у звітності, а й стати наслідком, що спрямований на вдосконалення організації обліку.

Література:

1. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2003. – 349 с.
2. Кузьмінський Ю. Оцінка ефективності впровадження інформаційних технологій у бухгалтерський облік [Текст] / Ю. Кузьмінський // Бухгалтерський облік і аудит: Всеукраїнський щомісячний науково-практичний журнал. – 2011. – №7. – С. 27-31.
3. Левицька С.О. Автоматизація бухгалтерського обліку як визначальний фактор ефективності облікової системи вітчизняних підприємств [Текст] / С.О. Левицька, А.В. Романюк // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2010. – №2. – С. 156-163.
4. Сава А.П. Проблеми і перспективи застосування облікових комп'ютерних технологій в управлінні аграрними підприємствами [Текст] /

А.П. Сава // Сталий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 3. – С. 193-199.

УДК 657.421.3(043.2)

Чеберяко А. С. студентка

Українська академія банківської справи

Національного банку України

м. Суми

ОЦІНКА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ринок – це конкуренція, де успіхом користується тільки та продукція, яка має визнання у споживача. Тому потрібно попередньо закласти в неї винаходи, промислові зразки, ноу-хау. В ринковій економіці спроможність сільськогосподарських підприємств здобувати конкурентні переваги та втілювати їх є одним з ефективних способів сприянню зростання доходів їх власників, радикальним змінам виробничих процесів, застосовуючи новітні технології.

Нематеріальні активи в умовах розвитку ринкових відносин стають одним із важливих об'єктів майна підприємства, за допомогою них реалізуються відносини у сфері створення правової охорони і використання результатів інтелектуальної власності.

Результат інтелектуальної діяльності стає товаром лише у разі комерціалізації, тобто коли він отримує споживчу вартість [1].

Для ефективного використання об'єктів права інтелектуальної вартості необхідно попередньо провести їх оцінку. Вона необхідна для укладання комерційних угод, визначеності вартості ліцензії, розміру винагороди авторам, розрахунку ефективності використання науково-технічних розробок, селекційних новинок і т.д.

Проведення оцінки інтелектуальної власності як в теоретичному, так і в практичному плані в сільському господарстві не мають достатньої бази конкретних підходів [2].

На сьогодні необхідно проводити оцінку інтелектуальної власності в сільськогосподарських підприємствах в таких ситуаціях:

- реорганізація фірми;
- ліквідація підприємства;
- збільшення вартості активів підприємства.

Також в залежності від ситуації виділяють два види оцінки:

- оцінка вартості при обміні або ринкова вартість;
- оцінка вартості при використанні або інвестиційна власність [3].

Необхідно також враховувати фактори при визначенні ціни інтелектуальної власності такі як: наукові, ринкові, виробничі, фінансові, часові, нормативно-правові [6]. Вартість потрібно визначати на конкретну дату, адже вплив цих факторів змінний в часі. Особливістю оцінки інтелектуальної власності сільськогосподарських підприємств є використання якісних характеристик: екологічність, естетичність та інші, які висуваються до нових порід тварин, сортів рослин.

Витрати підприємства при самостійному винайденні нових сортів рослин пов'язані з процесами дослідження (проводяться з метою отримання і розуміння нових наукових та технічних знань), та розробки (застосування результатів розробки для створення нових або вдосконалення матеріалів, продуктів, або використання) [5]. В процесі дослідження всі витрати відносяться до витрат звітного періоду, а при розробці накопичуються на окремому рахунку бухгалтерського обліку [4].

Витрати на дослідження та розробку обліковуються загальною сумою і не поділяються по культурам і породам, які перебувають на випробуванні в один і той же час.

Первісну вартість порід тварин, сортів рослин практично не можливо розрахувати, адже їх створення триває багато років (від 5 до 15).

Цінність нематеріальних активів визначається майбутньою економічною вигодою, яку вони здатні створити. Практичне ж використання нематеріальних активів в економічному обігу підприємств, перетворення їх у конкретний механізм для оцінки результатів інтелектуальної діяльності, дає можливість підприємству за рахунок збільшення частки нематеріальних активів у вартостінової продукції змінити структуру свого виробничого капіталу.

Література:

1. Жаворонкова Г.В., Мельник Л.Ю. Проблеми формування і управління нематеріальними активами на підприємствах АПК // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. Вип. 1(80).- К., 2008. – С.98-101.
2. Жураковська І. В. Оцінка інтелектуальної власності в АПК: міжнародний досвід та вітчизняний підхід / І.В. Жураковська // Облік і фінанси АПК. – 2007. – № 3–5. – С. 139–147.
3. Зинов В.Г. Управление интеллектуальной собственностью. – М.: Монолит, 2002. – 552с.
4. Мороз О., Єрмейчикова Ю. і ін. Проблеми обліку інтелектуальної власності в Україні// Бухгалтерський облік і аудит. - 2005. - №2. – С.23-29.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 8 «Нематеріальні активи» затверджений наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 року №242 (із змінами та доповненнями).
6. Прокопьев Г. С. Оценка интеллектуальной собственности в АПК// Экономика АПК. - 2001. – №3. –С.32-40.

Сиротюк Г.В., к.е.н., доцент

Сиротюк К.С. магістр ОА-61

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Важливою проблемою для України є нестача та вичерпність традиційних енергоносіїв. Вирішити енергетичну проблему можна шляхом використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) (енергії сонця, біомаси, тепла землі, вітру та інших видів).

Постановою Кабінету міністрів України № 243 від 01.03.2010 р. передбачено частку енергоносіїв, отриманих з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива довести у 2015 р. до рівня 10 % [5].

Нині здійснюється пошук нових і вдосконалення існуючих технологій енергозбереження, а також приведення їх до економічно ефективного рівня та розширення сфер використання.

Практично не існує єдиного узагальнюючого показника для визначення економічної ефективності застосування ВДЕ. Одна з вимог, що ставиться до показників оцінки діяльності підприємства – вони повинні найбільш об'єктивно відображати рівень ефективності виробництва. Через це показники повинні враховувати специфіку виробництва. Необхідність використання системи показників обумовлена також різним характером виміру ефекту і різним за економічною природою видом використовуваних ресурсів.

Найпростішими і вихідними показниками для оцінки ефективності використання ВДЕ є термін окупності капіталовкладень на придбання, інсталяцію та експлуатацію засобів для використання ВДЕ, собівартість виробленої енергії різних видів, рентабельність виробництва, екологічність виробництва тощо.

Щоб забезпечити об'єктивність оцінки діяльності підприємства і мати можливість порівняти затрати і результати виробництва, обсяг виробленого продукту переводять у вартісну форму.

Аналіз економічної ефективності проведемо на базі фермерського житлового будинку. Для визначення параметрів системи енергозабезпечення необхідним є розрахунок витрати електроенергії на потреби системи освітлення, приводу циркуляційної помпи системи опалення, потреб побутового електрообладнання.

Сумарну кількість електроенергії, яку необхідно постачати до досліджуваного об'єкта можна визначити як суму всіх потреб в електроенергії. На основі розрахованого добового значення можна визначити місячну та річну потребу в електроенергії для досліджуваного об'єкта.

Для прикладу візьмемо типову добову витрату електроенергії фермерським будинком у розмірі 5,33 кВт·год. Відповідно місячна і річна потреба в електроенергії буде становити 165,23 і 1982,76 кВт·год. відповідно.

Коефіцієнт нерівномірності споживання фермерських об'єктів визначається періодом року та наявністю певної кількості святкових та вихідних днів. Таким чином, помісячна потреба в електроенергії для фермерського будинку буде становити : 148,71; 115,66; 99,14; 99,14; 115,66; 156,97; 165,23; 165,23; 140,45; 90,88; 82,62; 99,14 кВт·год. Сумарне споживання електроенергії становитиме 1478,83 кВт·год.

Нижче подано середньомісячні швидкості вітру для метеостанції Львів АМСЦ, №15 [2; 8] : 4,4; 4,2; 4,3; 3,8; 3,3; 3,1; 3; 2,7; 3,2; 3,2; 4,1; 4,2. Середньорічна швидкість становить 3,63 м/с. Відповідно до наявного енергетичного потенціалу можливим є визначення обсягів виробництва електричної енергії сприймаючим елементом вітроустановки площею 1 м². Отже, отримаємо середньомісячні обсяги виробництва електроенергії : 8,44; 6,63; 7,88; 5,26; 3,56; 2,86; 2,68; 1,95; 3,14; 3,25; 6,61; 7,34 кВт·год. В цілому в році 1 м² вітроколеса може бути вироблено 59,61 кВт·год. електроенергії.

Для розрахунків енергетичного потенціалу Сонця використовуємо значення середньоденних надходжень сонячної радіації на горизонтальну поверхню, взятих із довідника метеорології. Наступним кроком є перерахунок даних на похилу поверхню сприймаючої поверхні фотоелектричної панелі заданої одиничної потужності. Нами було взято фотоелектричну панель потужністю 150 Вт. В результаті розрахунків, проведених за методикою [1], було отримано наступні результати: 1,728; 2,597; 3,778; 3,706; 4,017; 3,864; 3,961; 4,139; 3,511; 2,775; 1,633; 1,328 кВт·год. В цілому за рік однією фотоелектричною панеллю може бути вироблено 182,66 кВт·год. електроенергії.

Розрахунки, проведені вище, засвідчили можливість реалізації системи енергозабезпечення об'єктів за рахунок енергії вітру та Сонця окремо. Проте, такий варіант не можна вважати оптимальним як з точки зору надійності системи енергозабезпечення, так і з точки зору економічної ефективності.

Ефективність виконання системи енергозабезпечення саме комбінованою може бути певною мірою обґрунтована можливим рівнем генерування енергії від різних засобів перетворення.

Література:

1. Гальчак В. П. Альтернативні джерела енергії. Енергія Сонця / В. П. Гальчак, В. М. Боярчук. Навчальний посібник. – Львів, 2008. – 135 с.
2. Кінаш Р. Вітрове навантаження і вітроенергетичні ресурси в Україні / Р. Кінаш, О. Бурнаєв. – Львів: Видавництво науково-технічної літератури, 1998. – 152 с.
3. Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з ВДЕ та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки: Постанова Кабміну України № 243 від 1 березня 2010 р. (зі змінами від 27.04.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Режим доступу: [www.weather.msfc.nasa.gov].

Сиротюк Г.В., к.е.н., доцент

Петришин Л.П., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

НЕОБХІДНІСТЬ ОЦІНКИ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Значний вплив на прибуток підприємства мають трансакційні витрати, які виникають протягом всієї господарської діяльності підприємства і не залежать від розміру підприємства та його організаційно-правової форми. Трансакційні витрати суттєво впливають на процес прийняття управлінських рішень і тому їх оцінка має важливе значення для підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємств.

Трансакційними називають витрати, що в основному обслуговують процес виробництва. В управлінському обліку такі витрати не входять до складу виробленої продукції (робіт, послуг), вони більшою мірою пов'язані з підготовкою і організацією процесу виробництва. Тому, трансакційні витрати доцільно відносити до непрямих витрат, які покриваються за рахунок прибутку.

У бухгалтерському обліку та фінансовій звітності умовою визнання витрат є їх достовірна оцінка. Багато видів трансакційних витрат не можливо простежити, а звідси випливає і складність їх виміру.

Виділимо два підходи до можливості кількісної оцінки трансакційних витрат: ординалістський і кардиналістський.

Ординалістський підхід враховує трансакційні витрати, які явно відображаються в системі бухгалтерського обліку підприємства або в системі національних рахунків. Кардиналістський підхід припускає отримання таких кількісних даних, які показують величину трансакційних витрат чи їх частку у валовому внутрішньому продукті, частку в ціні чи суму грошових коштів, необхідну для укладання трансакції.

Проблема кількісної оцінки трансакційних витрат вперше досліджувалася Д. Нортон та Дж. Уоллісом у праці «Вимірювання трансакційного сектору в

американській економіці в 1870-1970 роках» [5]. В складі трансакційних витрат автори виділяють ринковий компонент. Частину, яка одержує явну вартісну оцінку на ринку, вони називають «трансакційними послугами».

Спробу кількісної оцінки трансакційних витрат на окремому ринку здійснив Х. Демсец в статті «Витрати трансакції». Трансакційні витрати були ним визначені як витрати використання Нью-Йоркської фондової біржі для здійснення швидкого обміну акцій на гроші [3, с. 45].

Серед український економістів дослідженням проблем оцінки трансакційних витрат займався С. І. Архієреєв. Він трансакційні витрати ототожнює із витратами функціонування ринків, що не суперечить їх визначенню як витрат обміну прав власності [1, с. 263-264].

Український економіст Г. А. Макухін, у своїй роботі для дослідження джерел інформації про трансакційні витрати підприємства використав модель дескриптивного аналізу. В її основу ввійшло використання якісних характеристик інформаційних джерел трансакційних витрат підприємств, які згруповано за такими ознаками: інформація регулярної звітності бухгалтерського обліку; інформація нерегулярної звітності бухгалтерського обліку підприємств та інформація, отримана в результаті аналітичної експертної оцінки [4].

І. Булеєв передбачає оцінку рівня трансакційних витрат на основі аналізу всіх статей витрат, зокрема, враховувати витрати на науково-дослідну роботу, що пов'язано з вивченням ринку, розширенням збуту продукції та вдосконалюванням структури підприємства [2].

Дані про розмір трансакційних витрат можна отримати шляхом анкетування, експертних оцінок з використанням існуючих методик, обліку офіційних витрат на проходження певних процедур, з інформації, що наведена у прайс-листах підприємств трансакційного сектору, що надають трансакційні послуги тощо.

При оцінці трансакційних витрат важливо врахувати, що сукупні трансакційні витрати поділяють на вимірювані і не вимірювані. Вимірювані

трансакційні витрати можна зафіксувати за допомогою облікових прийомів, тоді як не вимірювані практично неможливо відслідкувати (хабарі, добровільні пожертви, вимушені подарунки тощо).

Отже, для вирішення проблеми оцінки трансакційних витрат потрібно відпрацювати нові механізми в управлінському обліку, що включали б у себе процедури систематичного збору інформації про такі витрати, їх накопичення, опрацювання, інтерпретацію та оптимізацію. При цьому, виникає потреба зведення даних про загальні трансакційні витрати та здійснення їх перерахунку на фінансові результати від окремих трансакцій та підприємства в цілому.

Література:

1. Архиреев С.И. Издержки эксплуатации экономической системы и институциональный транзакционный сектор экономики Украины: монография // Постсоветский институционализм / под ред. Р.М. Нуреева, В.В.Дементьева. – Донецк: Каштан, 2005. – С. 263-285.

2. Булеев И.П. Управление транзакционными издержками в переходной экономике. – Донецк: Институт экономики промышленности НАН Украины, 2002. – 154 с.

3. Demsetz H. Cost of Transaction // Quarterly Journal of Economics. 1968 V. 81. № 1. – pp. 33–53.

4. Макухін Г.А. Оцінка трансакційних витрат підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Г.А. Макухін. – Луганськ, 2005. – 18 с.

5. Wallis J. Measuring the Transaction Sector in the American Economy, 1870-1970 in Long-term Factors in American Economic Growth. / J. Wallis, D. North. - [Ed. by Engerman S., Gallman R.]. – Chicago: The University of Chicago Press, 1986. – pp. 95-162.

Наукове видання

***ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ***

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
*присвячена 60-річчю кафедри економіки підприємства
Львівського національного аграрного університету
23-28 травня 2014 року*

Редактор: Шимечко Г.І.

Папір офсетний. Друк на різнографі. Гарнітура Times.
Ум.др.арк.13,8 Ум.фарб.від.14,3
Тираж 300 прим.

Видавництво:
ТзОВ «Ліга-Прес»
79006 м.Львів, а/с 11018

Друк:
СПДФО «Марусич М.М.»
м. Львів, пл. Осмомисла, 5/11
тел.факс.: (032) 261-51-31